

Republika Srbija
Ministarstvo rada zapošljavanja
i socijalne politike

United Nations Entity for Gender Equality
and the Empowerment of Women

Kvalitativna analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama u Srbiji

Konsultantkinja: prof. dr Zorica Mršević
Beograd, avgust 2013.

Integrisani odgovor na nasilje nad ženama u Srbiji

Projekat „Integrisani odgovor na nasilje nad ženama u Srbiji“ se sprovodi pod okriljem Ujedinjenih nacija u Srbiji, i to uz direktno učešće u implementaciji tri UN agencije: Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), Agencije Ujedinjenih nacija za osnaživanje žena i rodnu ravnopravnost (UN Women) i Dečiji fond Ujedinjenih nacija (UNICEF). Realizaciju projekta je finansirao Fond Ujedinjenih nacija za borbu protiv nasilja nad ženama (UN Trust Fund to End Violence against Women). Cilj projekta je jačanje kapaciteta ustanova, institucija i organizacija koje pružaju usluge zaštite žrtvama nasilja, kao i podizanje svesti javnosti o neprihvatljivosti nasilja kao modela ponašanja u cilju doprinosa stvaranju socijalnog ambijenta koji bi imao preventivnu funkciju.

Program Ujedinjenih nacija za razvoj pruža stručnu i tehničku podršku i podržava zalaganja Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalne politike u sprovođenju strateških okvira za borbu protiv nasilja nad ženama uz poštovanje međunarodnih standarda u ovoj oblasti.

Publikacija „Kvalitativna analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama u Srbiji“ predstavlja prvu obuhvatnu kvalitativnu analizu diskursa tematskih članaka na ovu temu u Srbiji. Publikacija pruža kritički osvrt na članke objavljivane u periodu od 2010. do 2012. godine u štampanim medijima, ukazujući na dobre i loše primere medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama u Srbiji. Uz to, publikacija pruža pregled i kritički osvrt na dostupna istraživanja koja su se ovom tematikom bavila u poslednjih nekoliko godina. Istraživački napor bio je usmeren na razotkrivanje mehanizama stvaranja medijske slike o društvenom problemu nasilja nad ženama. Preporuke formulisane na osnovu nalaza istraživanja ukazuju na moguće pravce delovanja za uspostavljanje standarda društveno odgovornog i etičkog medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama.

Kvalitativna analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama u Srbiji

Autorka: prof. dr Zorica Mršević

Izdavač:

Program Ujedinjenih nacija za razvoj
(United Nations Development Program)
Internacionalnih brigada 69, Beograd

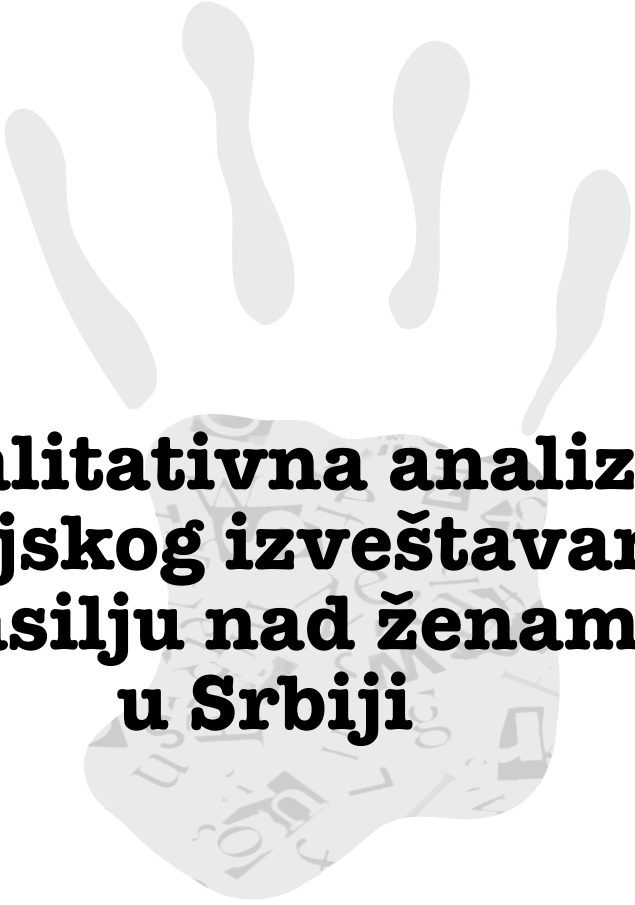
Urednica: Vesna Jarić

Dizajn i priprema za štampu: Pop UP

ISBN: 978-86-7728-202-8

Godina: 2013.

Stavovi izraženi u publikaciji pripadaju isključivo autorima, i ne predstavljaju nužno stavove UNDP-a, UN Women-a, UNICEF-a, Ujedinjenih nacija ili bilo koje druge organizacije pod okriljem UN-a.

Kvalitativna analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama u Srbiji

**Konsultantkinja: prof. dr Zorica Mršević
Beograd, avgust 2013.**

Zorica Mršević

MEDIA COVERAGE OF VIOLENCE AGAINST
WOMEN IN SERBIA - QUALITATIVE ANALYSIS

Summary

An analysis of the media coverage of violence against women is the first line of resistance against the stereotyped, misogynist media construction of the phenomenon of violence against women in Serbia. These analyses enable a perceptual alternative of designing the reality by means of the media and of disregarding the inadequacy and untimely institutional response to domestic violence. The analysis of media presentations of violence against women resulted in recommendations as to what in the media reports on this subject should be changed, what are means against ignorance and lack of knowledge and what are the way of denouncing the usual cover-up for the absence of elementary civic and professional response.

The analysis showed that editors and journalists should be trained in the direction of knowing and understanding the key characteristics of violence against women. The media aren't bound to, nor can they be experts in the field of gender relations, gender theory and gender-based violence. What can be expected from them is the factually correct, non-stereotyped, non-discriminatory coverage of specific events and the providing of space for analytical contributions of both women and men, expert collocutors. Situational and informative journalism is essential and it can't be replaced by gender-sensitive research of the problem, especially when a violence situation arises about which the media should report. At the same time, the need for eliminating the approach to violence against women that has three "Ss", which stand for Sex, Scandal and Spectacle, is noticed. In spite of the fact that it may be a successful marketing strategy, but is unethical and negative when it comes to the specific subject matter of any type of violence against women. For the purpose of developing a good style of media reporting on violence against women, it is necessary to have good examples, as the examples of possible quality media's approaches to this subject matter that is attractive to the audience, without using all the negative features that have already been discussed. Maybe just because they are deprived of the local coloring and local bad practices, reports on violence against women from abroad may represent an acceptable model of the factually correct media coverage of violence against women, (although we must be fully aware that this isn't always the case even with them). In fact, in some cases, for instance in the case of gang rape on a bus in India, there is also an implicit message that brutality usually happens to "others", while the situation in Serbia is almost perfect.

The frequent media practice of highly positive evaluation of patriarchy, as the "best" and "right" way of organizing the "healthy" family and social relationships, which almost all the media, more or less, follow in practice, is contrary to the values of gender equality. It is necessary to explain that patriarchy is an unjust, discriminatory and outdated way of family organization and that violence against women is one of its regular products.

Media analyses and activism should, in particular, adopt an approach known under the term of “naming and shaming”, which points to the public, those the worst media reports on gender-based violence. The professional associations of journalists haven’t had that role yet, though it would be normal for these analyses to come from that very side. Under the law, the Commissioner for Protection of Equality may react only when addressed by the persons, legally considered as concerned, which is difficult to define in the case of e.g. gender-insensitive media reporting. It would, therefore, be very useful to establish a monitoring mechanism on the media coverage of violence against women from a gender perspective, which would regularly conduct a qualitative media analysis, indicating the good and bad media moments, and, if required, turning to the public regarding their reports and conclusions derived from them.

A need to establish an annual award for the best media reporting on gender-based violence emerged, similar to what is given to media reports about children. Such practice was normally already recognized as useful and was established under the auspices of the project “Combating Sexual and Gender-based Violence”. For three consecutive years the awards were granted according to the following three categories: to male or female journalists, media outlets for the best story or to a documentary on sexual and gender-based violence, with a focus on the manner of reporting on the topic. The recommendation to continue this practice is formulated in the National Strategy for the Prevention and Elimination of Violence against Women in the Family and in Intimate Partner Relationships, in the part relating to the prevention (the first strategic area). Despite all this, the said practice didn’t come to life, and no governmental body took the task upon itself.

This media analysis proved that organized critical comments on electronic media reports about gender-based violence was needed too, especially the accompanying readers’ or “readers comments”, including an emphasis on their strengths and weaknesses. Although all Internet portals have disclaimers alleging that impermissible kinds of comments won’t be published, most tabloids and semi-tabloids, as well as quite a few other media, fail to formally abide by their own rules. So, they often contain comments that include not only ordinary offenses, but also swearing, sexually harassing statements and open threats of violence, praises of bullies and supports of violence. To make matters worse, this phenomenon is frequently called the “public opinion”, behind which lies the worst possible mud of anonymous online commentators. Maybe this all has to do with editorial tricks to avoid sanctions for their own hate speech and misogyny. The response to this would also be one of the tasks of the supervisory mechanism for monitoring media coverage of violence against women.

The data obtained in this analysis indicate the need for the public to have access to the information on all femicide and rape cases in their basic narra-

tive forms, with no post-processing in the form of legal or statistical classification (regardless of the statistical data processing system currently used by the Ministry of Interior). It is necessary for the media, too, to recognize the problem of violence against multi – discriminated women (Roma, elderly women, women with disabilities, lesbians, rural women, the unemployed, single mothers, ex convicts). It is also necessary to conduct an analysis of advertisements, based on the experience gained through the analysis of media products, in terms of gender equality and particularly media coverage of violence against women.

The pursuit of profit and competition force the media sometimes violate the code of ethics and insult the dignity of victims for the sake of higher sales. This motif, which is very active in media activities, can be used as a energy for the change. In fact, like all products intended for the market, the media product is sensitive to the public mood. It is necessary to develop effective ways of publicly expressing negative attitudes, various forms of protests and discontent with the media products related to violence against women, as they can affect the improvement of the situation. We need protests against media contents staged by the female public, experts, readers, ordinary citizens, institutional mechanisms for gender equality, because they still haven't been devised in an organized manner or used in practice.

Sadržaj

OPŠTI DEO	11
Uvodne napomene	13
Metodologija kvalitativne analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama	14
Nivoi medijskih analiza	14
Mediji, žene, nasilje	16
Shvatanja uticaja medija, između preterivanja i potcenjivanja: od medijske onipotencije do medijske impotencije	17
Mediji kao proizvodi i kao proizvođači društvenih odnosa	19
Kvalitativna analiza	20
Kvanitativni podaci	22
Presklipping	23
Mediji kao „duvači u pištaljku“	25
Izvori informacija	27
Rodni stereotipi	28
Komentarisanje ponašanja one koja je pretrpela nasilje	29
Ostali loši momenti u medijskom pristupu rodno zasnovanom nasilju	30
Medijske praznine	31
Medijska etika	33
Medijski biseri	35
Preporuke	35
Komentar ŽINDOKovih analiza	36
Komentar Analize zloupotrebe žena u oglasima	39
Komentar Vodiča za rodno osetljiv pristup medijima u Srbiji	41
Komentar tri članka koji sadrže kratke, korisne medijske analize	43
1) Jelena Diković, <i>Kako je žena predstavljena u medijima u Srbiji</i>	43
2) Vesti, <i>Žene u medijima – objekat</i>	44
3) Norbert Šinković, <i>Radio Slobodna Evropa iznosi svoju ocenu situacije u medijima koja se po njemu karakteriše legalizacijom govora mržnje. Upozorava na vređanje i prozivanje novinara po nacionalnoj pripadnosti, što nije sloboda govora već nacionalistička propaganda.</i>	45
Komentar Priručnika za medijsko izveštavanje o nasilju u porodici i nasilju nad ženama	45
Komentar „Killing me softly”: izveštavanje štampanih medija o ženama žrtvama nasilja	51
Komenatar: Mreža „Žene protiv nasilja, Femicid – ubistva žena u Srbiji, Kvantitativno - narativni izveštaj 2012. godina, Beograd, 2013.godina	56
Komentari analiza medija u Crnoj Gori i Hrvatskoj	58
Analize medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama u Crnoj Gori i Hrvatskoj	58
1) <i>Komentar crnogorske analize</i>	58
2) <i>Komentar dve analize medija u Hrvatskoj</i>	58

POSEBNI DEO	61
Analiza medijskih praksi izveštavanja o nasilju nad ženama u Srbiji u 2010. godini	63
Uvod	63
Najgori medijski momenti u pogledu nasilja nad ženama u 2010.	64
1) <i>Februarska analiza ljubomore kao uzroka muškog nasilja nad ženama</i>	65
2) <i>Stereotipna objašnjenja kojima se zamagljuje činjenice</i>	66
3) <i>Martovski medijski linč Ksenije Pajčin</i>	67
4) <i>Promocija muškog nasilja nad ženama</i>	69
Ostali negativni momenti u medijskom pristupu rodno zasnovanom nasilju	69
1) <i>Nedostatak epiloga</i>	70
Primeri analitičkog pristupa nasilju nad ženama	73
Medijski napadi na profesionalne žene	74
1) <i>Primeri</i>	75
2) <i>Pravni aspekt medijskih napada</i>	77
Pravci promena medijskog pristupa nasilju nad ženama	78
Analiza medijskih praksi izveštavanja o nasilju nad ženama u Srbiji u 2012. godini	80
Uvod	80
Broj žena ubijenih u porodičnopartnerskom kontekstu u 2012.g.	88
Slučajevi fizičkog nasilja nad ženama	90
1) <i>Partnerska ubistva i pokušaji ubistava</i>	90
2) <i>Sinovi brutalne ubice</i>	98
3) <i>Drugi slučajevi muškog nasilja nad ženama</i>	99
Najprisutniji medijski lajtmotivi	100
Medijski izveštaji o seksualnom nasilju	103
Srbija razgovara: kako sprečiti seksualne nasilnike	107
Stereotipna objašnjenja nasilja nad ženama	110
Medijski linč	114
Primeri dobrih medijskih analiza uzroka muškog nasilja nad ženama	116
Medijski predlagane protivmere	119
Izveštavanje medija u Srbiji o nasilju nad ženama u inostranstvu u 2012.g.	122
Uvod	122
Najbolja serija izveštaja	122
Najbolji pojedinačni, analitički izveštaj	123
Korektno činjenično izveštavanje u 2012.	124
Šta mediji u Srbiji nisu objavili 2012. vezano za nasilje u inostranstvu	130
ZAKLJUČCI	133
Sličnosti i razlike u medijsko izveštavanju o nasilju nad ženama u posmatranim periodima 2010. i 2012.	135
Sličnosti	135
1) <i>Negativne sličnosti</i>	135
2) <i>Pozitivne sličnosti</i>	136

Novine u 2012.	137
Preporuke	140
ANEKS 1: UPITNIK	143
Aneks 1: Upitnik	145
Upitnik za kvalitativnu analizu medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama	145
Pravci nezadovoljstva ženske i opšte javnosti medijskim izveštavanjem o nasilju nad ženama - hipoteze	145
Nivoi medijske analize	145
Opšti odnos medija prema ženama	145
Interaktivnost medija i medijskih konzumenata	146
Kvalitativna analiza	146
Kvantitativno izraženi podaci	147
Preskliping opcije	148
Medijska tišina	148
Dobre strane medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama	149
Izvori informacija	149
Negativne karakteristike medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama	150
Promovisanje nasilja i nasilnika	150
Analiza medijske tišine – o čemu mediji nisu pisali	151
Neetično izveštavanje	151
Medijski „biseri“	151
Preporuke za poboljšanje situacije	151
ANEKS 2: IZVORI	153
Aneks 2: IZVORI	155
Lista teoretskih izvora	155
Lista medijskih analiza i istraživanja	156
Propisi Republike Srbije	157
Međunarodna dokumenta	158
Službena saopštenja i izveštaji	158
Medijski izvori	158

OPŠTI DEO

Uvodne napomene

Kvalitativna analiza medijskih sadržaja na temu nasilja nad ženama nastala je u okviru zajedničkog projekta Ujedinjenih nacija u Srbiji „Integrirani odgovor na nasilje nad ženama u Srbiji“ koji sprovode tri UN agencije: Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), Agencija UN za rodnu ravnopravnost i osnaživanje žena (UN Women) i Dečiji fond UN (UNICEF) uz donatorsku podršku UN Trust Fund-a za eliminisanje nasilja nad ženama (UNTF VaW).

UNDP već niz godina podržava Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike Republike Srbije u kontinuiranom praćenju medijskih sadržaja na temu nasilja nad ženama. U periodu 2010-2012 za tematski press kliping o nasilju nad ženama bila je zadužena agencija Ninamedia, dok je od početka 2013. godine to zaduženje agencije Ebart. Na redovnom dnevnom tematskom pres klipingu ovih agencija zasnovana je analiza koju predstavljamo.

Ova analiza je nastala primarno se oslanjajući na dostavljeni *press clipping* „Nasilje nad ženama“ koji je za posmatrani period radio Ebart medijski arhiv koji je detaljno i potpuno pokrio nacionalnu i lokalnu štampu, najvažnije elektronske medije i veb stranice.

Rodna analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama postala je deo moje svakodnevne izoštrene prakse zahvaljujući višegodišnjem, sistematski, selekcioniranom dnevnom *pressclipping-u* koji je radila bardica beogradskog novinarstva Branka Kaljević. Taj njen *press clipping* sam kontinuirano i svakodnevno pratila tokom 2009, 2010., 2011. 2012. i 2013 sve do završetka ovog teksta, i on mi je usmeravao pažnju na ono najvažnije, na čemu joj duqujem veliku profesionalnu zahvalnost.

Metodologija kvalitativne analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama

Nivoi medijskih analiza

Komunikacioni potencijal jednog medijskog prostora ne meri se brojem aktivnih medija kao ni brojem medijskih proizvoda. Informaciono blagostanje se dokumentuje samo kvalitetom informacija koje nude korektnost informisanja, kritički izbor i višedimenzionalnost. Zbog toga je neophodna stalna, redovna i kontinuirano rađena analiza medija za ocenu kvaliteta medijskih proizvoda prezentiranih javnosti. Različiti segmenti društva kao potrošači, konzumenti medija imaju pravo (ali ne uvek i adekvatno dostupne mogućnosti) da analizirajući medijske proizvode kroz prizmu sopstvenih interesa i stavova, ukazuju proizvođačima medija na svoja očekivanja i pravce svog (ne)zadovoljstva, da vrednuju i pozitivno i negativno ponuđene medijske sadržaje i zahtevaju poboljšanja.

Svaka medijska analiza mora da bude hronološki prezentirana bez obzira na teme/nivoje na koje se posebno fokusira jer se time omogućuje uvid u trendove, uočavanja promena, povezivanje sa drugim istovremenim društvenim zbivanjima (npr predizborna kampanja, državni i verski praznici), i sl.

Analiza medija može da se vrši na pet nivoa:¹

Medijski proizvod. Prvi nivo čine individualna svojstva medijskih proizvoda, što je ujedno i najčešći vid medijske analize ili barem zauzima najviše prostora u takvim analizama. To će biti slučaj i sa ovom analizom medijskog predstavljanja nasilja nad ženama u kojoj će se ukazati na dobre i loše strane sadržaja medijskih izveštaja o nasilju nad ženama u 2010. i 2012..

Usaglašenost sa kodeksima profesionalnog ponašanja. Drugi nivo čini analiza profesionalnih pravila i procedura, profesionalnih i etičkih kodeksa. Analiza konkretnog medijskog proizvoda takođe treba da sadrži i analitičko-kritičku komponentu njihovog uklapanja ili odstupanja od tih pravila, koji će u ovoj analizi biti uglavnom korišćeni kada se oceni da su prekršeni medijskim izveštavanjem o nasilju nad ženama na nekorektan i profesionalno neetičan način.

Organizacija medijske produkcije. Treći nivo analize obuhvata analizu organizacije medijske produkcije u medijskim organizacijama, koje imaju svoju (dakako i rodno zasnovanu) podelu uloga, hijerarhiju, procedure,

1 Torlak N., 2011, Rodna ravnopravnost u ogledalu ženske štampe, Komunikacione strategije, pokušaj teorijske konceptualizacije, Komunikacije, mediji, kultura, Godišnjak Fakulteta za kulturu i medije, Megatrend univerzitet, Beograd, str. 191 – 199

grupnu dinamiku, marginalizaciju i eliminaciju unutar i iz medijskih kolektiva. Tako npr. iako fakultetski obrazovane žene svuda brojčano nadmašuju muškarce tog obrazovnog nivoa u novinarskoj profesiji, organizaciona struktura medija ostala je u velikoj meri dominantno maskulina i činjenica je još uvek da žene vidljivo manje učestvuju u donošenju odluka medijskih organizacija (mada broj žena zaposlenih u medijima stalno raste). Potrebno je da znamo da prisustvo žena na mestima donošenja odluka u medijskim organizacijama znači s jedne strane, ostvarivanje društvene pravde, ali sa druge, bolje korišćenje talenata celog društva, kao i način donošenja inovativnijih i rodno senzibilnijih odluka u raznovrsnim timovima. To sve takođe vodi i do ravnopravnijeg i rodno senzitivnijeg medijskog sadržaja². Ali sve to je ipak najmanje vidljivo publici, tj. konzumentima medija, pa i u onim analizama medijskih sadržaja, koje zanemaruju rodne aspekte organizacije medijske produkcije jer ih smatraju okolnošću koja nema uticaja na medijski proizvod. I u ovoj analizi taj organizacioni aspekt će biti manje vidljiv, ne što je ostao neprepoznat, već što se medijska produkcija ipak odvija iza zatvorenih vrata. Ovaj nivo analize će biti prisutan kroz posredne podatke kao što su npr. činjenice da neki mediji češće od drugih i/ili korektnije od drugih izveštavaju o nasilju nad ženama. Da je to posao koji se ceni i podržava od strane urednika, (ili upravo obrnuto, da to nije slučaj), ukazuje prisustvo ili odsustvo analitičkih (ili bilo kakvih) izveštaja o nasilju nad ženama, uz podatke dobijene od kompetentnih, kvalitetnih sagovornika/ka, takođe i veličina i kvalitet tekstova, njihova potpisanoost ili nepotpisanoost, kao i lociranoost po rubrikama.

Vanmedijski uticaji. Četvrti analitički nivo sadrži identifikovanje i analizu mogućih, direktnih ili indirektnih, vanmedijskih uticaja na medijske sadržaje od strane npr. političkih subjekata, koji momenat sigurno neće biti zanemaren u ovoj analizi medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama uprkos jasnim teškoćama da bude i saznat i dokazan. Iz tog domena je i pristup poznat kao analiziranje medijske „tišine“³, odnosno odsustva nekih sadržaja koji su po svom značaju i po ranijim medijskim praksama imali redovno mesto u medijskim proizvodima, ali su u vreme predizborne kampanje prestali da se objavljuju, ili se njihovo objavljivanje vrlo proredilo, što se desilo konkretno, sa slučajevima femicida.

Ideološka usaglašenost. Peti nivo medijske analize je ideološki nivo, odnosno to je analiza usklađenosti medijskih sadržaja sa vladajućom ideologijom npr. savremenog patrijarhata i patrijahlrnlm društvenim vrednostima. Jasno je uočeni široko prisutan medijski stil afirmisanja rodni

2 Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States: Women and the Media —Advancing gender equality in decision-making in media organisations, Virginija Langbakk, str. 4-13.

3 Milivojević Snježana (2004), Žene i mediji: strategija isključivanja

stereotipa, uz vrlo čest izbor sagovornika koji „stručno“ negiraju rodni aspekt nasilja nad ženama, što dodatno jača status quo podele društvene moći između žena i muškaraca, pa njihova pojava u medijskim produktima daje osnova za analitičke zaključke iz domena tog, petog analitičkog nivoa.

Mediji, žene, nasilje

Jedno od prvih pitanja koja se postavlja kada se govori o medijima i ženama je kvalitet i karakter opšteg pristupa medija ženama, predstava žena u medijima, njihovo prisustvo ili odsustvo u medijima, da li i koji su mediji prijatelji žena? Predstavljanje žena u medijima se tradicionalno karakteriše njihovim odsustvom, stereotipnim rodnom predstavljanjem (npr. medijski podrazumevana mera društvenog uspeha žene je osvojeni muškarac), uz prisustvo manje ili više otvorene diskriminacije žena, npr. $\frac{3}{4}$ medijski predstavljenih žena su mlađe od 50 godina (što znači da su tu uglavnom i najviše zbog svog izgleda), $\frac{3}{4}$ medijski predstavljenih muškaraca su pak, stariji od 50 godina (što znači da su tu zbog onoga što mogu da kažu, onoga što rade, znaju i shodno tome, koliko i šta u društvu znače). Već i iz poslednjeg primera je jasno da je medijska slika plod intervencije u stvarnosti koja koristi interpretacije, selekcije, „meki“ plasman ideologija, kulturnih konvencija i stereotipa („meki“ znači da se podrazumeva njihova nesporna tačnost, ali se na njoj ne insistira, ne nameće se otvoreno).

Ono što prvo pada u oči kada je u pitanju izveštavanje medija o nasilju nad ženama je široko medijsko odsustvo empatije sa patnjama žrtava i njihovih najbližih. A upravo ta osobina, odsustvo empatije, po istaknutom teoretičaru nasilja Sajmon Baron Koenu, je ono što kod nasilnika identifikuje kao jedan od glavnih motivacionih uzroka vršenja nasilja svih vrsta. Opominjući u svom delu „Psihologija zla“ na opasnost od eskalacije nasilja kome se niko ne suprotstavlja, autor smatra da to običnim ljudima oduzima sve što je ljudsko, lako ih uvodeći u zločin, čime se po njemu otvaraju vrata ne samo nasilnom terorisanju pojedinaca već i masovno počinjenom nasilju i uništenju velikog broja ljudskih života. Ili kako on kaže, „Put do Aušvica bio je popločan ravnodušnošću“. Podudarnost osobine koja nasilnika čini nasilnim i stava medija prema nasilju nad ženama uznemiruje, opominje i stavlja u zadatak svakoj analizi kritički pristup medijske neempatičnosti kao vida socijalnog saučesništva i socijalne neodgovornosti..

U izveštajima o nasilju nad ženama dominira muška priča, većina medijskih izveštaja o tome je ostao vezan za „pojedinačni slučaj“, bez dubljeg preispitivanja problema i društvene odgovornosti, analitičkih tekstova u medijima nema više od 15% medijskih izveštaja o tom vidu nasilja, dok je većina tih tekstova informativnog karaktera, tj. prezentuje šture činjenice nasilnog čina. Prisutna je stalna banalizacija nasilja, prikaz problema bez dubinskog

istraživanja, svođenje tekstova na neproverene činjenice i „N izvore“, što kao permanentna pojava ugrožava kvalitetan žurnalizam i opštu kulturu društva. Zbog toga je potrebno i da analiza medijskih sadržaja definiše i šta ženama nije potrebno u medijskim izveštajima o nasilju nad ženama. To su npr. kvazi duhovitost („Ostali smo bez definicije ekonomskog zlostavljanja, ali se može donekle nagađati da se misli na uskraćivanje prirodnog prava na „Pradu“, „Zaru“ i „Audi TT“), kvazi nepristrasna analiza rodne ravnopravnosti (isticanje da su i muškarci žrtve porodičnog nasilja od strane žena uz zanemarivanje da do tog nasilja dolazi uglavnom u samoodbrani).

Analiza treba da da odgovore na pitanja i da li postoji uticaj društveno angažovanih intelektualki/intelektualaca na menjanje diskriminativnog i rodno stereotipnog medijskog predstavljanja žena, da li postoji i koji je uticaj nezavisnih kontrolnih tela i mehanizama za rodnu ravnopravnost na promenu mizoginih medijskih sadržaja, da li su mediji kvalitetni „duvači u pištaljku“, da li mogu i da li treba da imaju i tu ulogu, da li mnogo medijskih informacija o nasilju nad ženama može u pogledu motivacije za akciju pre da „narkotizuje“ nego da „energizuje“ publiku (repetitivno obilje informacija istog ili sličnog tipa nužno dovodi do svojevrstne otupelosti poznatog kao „mamurluk publike“), da li se razvija tolerancija prema nasilju i prenebregavanje činjenice da nas ono sve ugrožava, da li dolazi do brutalizacije publike, „normalizovanja zla“, izostajanje medijske osude nasilja, da li izveštavanje samo o ekstremnim slučajevima nasilja stvara pogrešnu sliku da su to ujedno i jedini slučajevi i da li dovodi do toga da se samo ekstremno nasilje prepoznaje kao nasilje, da li su medijske slobode prepreka ili možda u nekim slučajevima uzrok (ne)kvalitetnijem izveštavanju medija o nasilju, i da li je delotvorna formula „edukacija i medijska samoregulacija“ u smislu poboljšanja medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama?

Shvatanja uticaja medija, između preterivanja i potcenjivanja: od medijske omnipotencije do medijske impotencije⁴

Glavna istraživačka i analitička preokupacija u oblasti medija nikada ne prestaje da bude traženje odgovora na stalno prisutno pitanje o uticaju medija na društvo. Ideološkim filtriranjem stvarnosti mediji boje sliku koju će većina građana poneti u svojim glavama, pa moć medija izgleda neupitna a moć nad medijima, po toj logici, znači siguran način za postizanje prestiža i moći u društvu. I ova analiza će imati u vidu momenat medijske uticajnosti u oblasti nasilja nad ženama, uprkos stavovima da je medijska javnost postala „prejeftina“⁵.

4 Ovaj naslov se oslanja na tekstove Snježane Milivojević (2009), Javnost i ideološki efekti medija, Ljiljane Bačević (2004), In medias res, Efekti medija i Danice Minić, Feministička medijska teorija i aktivizam: različiti svetovi ili moguća saradnja.

5 Nježić, Kusturica će govoriti samo kroz filmove.

Iako je koncept o onipotentnim medijima deo intelektualne atmosfere koja je obeležila prve decenije dvadesetog veka, dakle deo je medijske prošlosti, pitanje medijskog uticaja je i dalje u centru istraživačkog interesovanja kojima se daju odgovori na pitanja, ne samo koliko već i kako mediji utiču na proizvodnju masovnih ponašanja, koja vrsta poruka najbolje proizvodi efekte, kako se i da li, pod uticajem medija menjaju vrednosti i tradicionalne strukture društva.

Nekoliko je dominantnih opštih pravaca razumevanja uticaja medija:

- 1) tradicionalno shvatanje je da mediji snažno utiču na društvo.
- 2) Prisutna su shvatanja da je pravac uticanja obrnut i da društvene pojave utiču na medije koji su shodno tome običan odraz društvenih dešavanja, pre posledica nego uzrok.
- 3) Po shvatanjima trećih, odnos društva i medija posmatra se kao interaktivan i cikličan, što dovodi opet medije u ulogu kreatora društvenih pojava.
- 4) Konačno, prisutna su i shvatanja skeptičnih koja sadrže negiranje značajnijeg uticaja medija na društvene pojave i tokove.

Mogu da se identifikuju različite faze u shvatanju medijskih uticaja. U vreme nastajanja savremenih medijskih studija u prvoj polovini dvadesetog veka vladala je koncepcija o „svemoćnim medijima“. U teorijama modernizacije linearno shvaćena medijska komunikacija postala je glavni instrument modernizacijske transformacije „starih, tradicionalnih načina života“. Uprkos postojanju takvih efekata medija rodni stereotipi su nastavili da postoje u medijskoj produkciji što je moguće delovalo na formiranje uverenja u smanjenje medijske uticajnosti.

Percepcija medijske uticajnosti je naime, vremenom smanjivana do formisanja tzv. „pojačavajuće doktrina“ po kojoj je najvažniji medijski efekat nije bilo stvaranje novih uverenja već prevashodno „pojačavanje onih već postojećih uverenja“. Uticaj medija je naime, posredovan, a time i amortizovan, delovanjem primarnih grupa, pre svega porodice i obrazovnih institucija, koje se proglašavaju posebno značajnim za proces socijalizacije. Mediji dakle, u tom kontekstu sagledani, mnogo više učvršćuju nego što menjaju postojeća mnjenja, kao moćan instrument socijalne kontrole i produkcije pristanka na postojeće uslove u društvu. Glavni medijski efekat po tom shvatanju, je očuvanje status quo-a, a to se, pre svega, postiže učvršćivanjem uverenja i stavova koji su već dominantni. Mediji po tom shvatanju, uglavnom doprinose „kultivaciji percepcije“ u skladu sa vladajućim rodnim režimom.

U masovnom društvu (staljinističko rusko, fašističko italijansko, nacističko nemačko, društva iza „gvozdene zavese“ u hladnoratovsko doba, maoce-tungovsko kinesko, severnokorejsko) mediji su viđeni kao neposredan i direktan uzročnik promena u ponašanju, a njihov uticaj i ubeđivačka moć su bili veliki jer su smatrani kao instument kojim se „ubrizgavaju“ ideje, stavovi i dispozicije za delovanje pasivnim, atomizovanim i za manipulaciju izuzetno prijemčivim masama građana. Ali mediji više nisu masovni u starom smislu reči, tj. nisu nosioci, transmiteri, centralizovano proizvedenih, standardizovanih informacija, distribuirani širokoj publici kroz od strane vladajuće elite kontrolisane, ekskluzivne kanale. Današnji mediji ne potiču iz jednog izvora, i sve učestalije imaju za ciljne grupe sve malobrojnije i izdiferenciranije grupe publike, sadržaj im je nesumnjivo sve više tržišno diktiran (pod „tržištem“ se podrazumeva i tržište ideja, političko tržište, tržište ljudskih resursa, a ne samo bukvalno mesto trgovine robom i uslugama).

Zbog toga je afirmisan stav da je njihov direktni uticaj teško ustanoviti, što je dovelo i do ekstremnog stava o navodnoj „medijskoj impotenciji“. Naime, i najbolje metodološki izvedena istraživanja na reprezentativnim uzorcima medijskih proizvoda često dovode do pomalo ironično formulisanih nalaza da „neke vrste medijskih proizvoda o nekim temama, dovode do pažnje nekih ljudi, i pod nekim uslovima, izazivaju neke vrste efekata“. Medijska analiza na svaki način mora da izbegne da i sama bude prožeta tom zaraznom melanholičnom ironijom po kojoj je uzalud da se trudimo, jer nikakva akcija nema smisla, jer su medijski sadržaji ionako svet izvan domena mogućnosti medijske publike, samim tim nepromenljivi i neosetljivi na nezadovoljstva pojedinih grupa medijskih konzumenata.

Mediji kao proizvodi i kao proizvođači društvenih odnosa

Realnost nije u medijima objektivno data kao serija fakata već je posledica specifičnog načina konstrukcije/kreacione uloge medija. Medijski produkt je izvesno napravljen da izgleda kao rezultat spontanog, prirodnog a ne meta-prirodnog, dakle, kulturnog procesa. Danas se sasvim izvesno suočavamo sa medijskom proizvodnjom značenja a ne medijskim transportom poruka, jer mediji ne odražavaju stvarnost već kreiraju i prezentuju jednu vrstu nove stvarnosti, sopstvene medijske meta-stvarnosti.

Metafora o medijima kao ogledalu društva počela je da puca pod pritiskom onih delova stvarnosti koje veliko medijsko ogledalo nije odražavalo, rodnu nejednakost i rodno zasnovano nasilje, na primer. Zbog toga savremene medijske analize moraju da sadrže kritički pristup koji sadrži drugačije identifikovane istraživačke prioriteta među kojima su npr. sledeći: kako dominantne grupe u društvu ne samo da obezbeđuju kontrolu nad medijima nego uspevaju da za ovu hegemoniju dobiju dobrovoljni pristanak

manjinskih grupa, odnosno njihovo saglašavanje očitovano kroz odsustvo protesta, organizovanje zahteva za promenama; kako procesi medijske informacione produkcije sistematski pokrivaju nepravedne društvene odnose prezentirajući ih pod fasadom nepristrasnosti, ideološke i rodne neutralnosti; ukoliko se odbace pretpostavke o namernoj, zavereničkoj delatnosti „gospodara“ medijske produkcije, u fokusu analize dolaze logičke premise i organske veze između ekonomskih institucija razvijenog kapitalizma, političkog odlučivanja države i formiranja kulturne ideologije.

Ne treba da bude zanemaren snažan pritisak medijskih vlasnika koji i štampu i elektronske medije posmatraju jedino kao komercijalno preduzeće i izvor prihoda.

Neophodno je komparativnom analizom medijskog izveštavanja o istim događajima identifikovati tabloidni pristup rodno zasnovanom nasilju kao jedan od negativnih medijskih praksi. Naime, kako je društvo, pogođeno krizom, u priličnoj meri izgubilo vrednosne kompase, tabloidi su preuzeli na sebe ulogu da kreiraju i ponude nove. Tabloidi potiskuju, ruše temelje kvalitetnog novinarstva kreirajući novu medijsku kulturu, uz uobičajen motiv - da publika to hoće. Tu publiku poželjnu od strane tabloida navodno ne brine manjak etičnosti i novinarskog profesionalizma, slobodno falsifikovanje činjenica, plasiranje otvorenih laži i vređanja. Tipični tabloidni pristup nasilju nad ženama je plasiranje uverenja da postoji neko opravdanje zašto su nasilni muškarci takvi: ljubomorni su (uz to ide verovanje da je ljubomora produkt ljubavi i strasti), imaju ili su imali neke druge probleme u životu (nezaposlenost), a neretka su objašnjenja da su žene koje trpe nasilje izazvale to nasilje svojim ponašanjem. Tabloidi su uveli i pojavu romantizacije nasilja prema ženama i u medijima i uopšte u javnom mnjenju, često izveštavajući u takvim prilikama o velikoj ljubavi, snažnim strastima, tragičnoj vezi. Time se proizvode i uverenje da postoje načini da se nasilje opravda, čime se nasilje legitimizuje kao prihvatljiv obrazac ponašanja.

Kvalitativna analiza⁶

Kvalitativna analiza medijskog produkta podrazumeva pre svega analizu tekstualnosti i sadrži analizu strategije reprezentacije, odnosno pitanja kako nešto kroz tekstualno izražene medijske prakse dobija značenje i vrednosti i koja su to značenja i koje vrednosti. Ona sadrži dekodiranje i kritičku analizu medijskih izveštaja o rodno zasnovanom nasilju sa ženskog stanovišta, dakle sa stanovišta legitimno zainteresovanih društvenih aktera. Kvalitativna analiza danas u velikoj meri zamenjuje kvantitativan istraživački postupak u društvenim naukama, pa je to slučaj i kod medijskih analiza.

6 Ovaj naslov se oslanja na Zbirku tekstova Kvalitativna analiza, 2007/08, Filozofski fakultet Beograd,.

Kvantitativna analiza je dobrim delom dvadesetog veka bila sinonim legitimnih sredstava u naučnom metodu. Cifarsko predstavljanje delova društvene stvarnosti postao je nezamenljivi sastojak procesa naučnog istraživanja, preduslov njegove istinitosti i neprikosnoveni činilac otkrivanja tajne prirode. Metodi kvantitativne, statističke analize bili su neprikosnoveni, precizni, korisni, univerzalni, neopterećujući skrivenim značenjima, rezultat složenih računskih operacija i verifikabilni na isti taj način. Celo jedno polje, polje značenja, odnosno semantika bila je diskvalifikovana iz naučne metodologije kao mesto zbunjujućih fenomenoloških impresija čemu u „pravoj nauci“, kako se smatralo, nije trebalo da bude mesto. Nasuprot tome, numerički podaci su navodno „sami po sebi“ ukazivali, jasno dokazivali, jer se verovalo u univerzalnu ubedljivost brojeva jer oni navodno „govore sami po sebi“. Magija brojeva i matematičkih operacija, verovalo se, pribavljala je neporecivost očiglednog⁷. To je bio realistički projekat empirijske nauke u kome nepristrasnost, preciznost i objektivnost slike koju pružaju brojevi treba da zameni ono što se smatralo nepouzdanim, pristrasnim, proizvoljnim, subjektivnim saznavanjem nesavršenog posmatrača. Kvalitativni istraživački postupak podrazumeva da nema više egzaktnog merenja koje može da uradi „svako“, ne postoji više analiza bez analitičara, bez subjekta tumačenja. Kada je u pitanju analiza medijskog proizvoda, zaista je došlo vreme za punu rehabilitaciju analize reči u naučnom istraživanju⁸.

Tu se zapravo ne vodi rasprava o tome koja je metodologija bolja već je potrebno iskoristiti kapacitet svih dostupnih metodoloških pristupa sa ciljem razmatranja koje vrste društvenih promena različiti metodološki pristupi omogućavaju.

Kvalitativna analiza medijskog produkta se ne zadržava samo na analizi „kako“ tipa, tj. na diskurzivnoj analizi načina kako mediji izveštavaju o posmatranoj temi, konkretno, o nasilju nad ženama. Kvalitativna analiza medijskog produkta sadrži i analizu „šta“ tipa, odnosno, šta se saznaje o pojavnim oblicima nasilja nad ženama praćenjem medijskog izveštavanja o toj temi. Takva medijska analiza omogućuje sociološku, psihološku, kriminološku, pravnu, feminističku, rodnu, ekonomsku, multidisciplinarnu i sl. analize nasilja na ženama u Srbiji u posmatranom periodu. Omogućuje saznanja koji su pojavni oblici nasilja nad ženama učestali, ko su najčešći nasilnici, da li su pravni propisi adekvatni i da li su potrebne njihove promene, da li nadležne institucije reaguju blagovremeno i adekvatno, koja je uloga ženskog pokreta, koji su izvori stručnog tumačenja nasilja, i sl. Tako na primer, uočavamo pojavu da su žene koje su izgubile život u porodičnom nasilju vrlo često trpele nasilje više decenija, praktično ceo svoj život, da su se više puta bezuspešno obraćale nadležnim institucijama i da iako su

7 Stojnov, Brojevi i reči, Zbirka tekstova Kvalitativna analiza.

8 Gofman, Kako se predstavljamo, Zbirka tekstova Kvalitativna analiza.

preduzele sve što odgovorno i razumno ljudsko biće može uraditi da se zaštiti, ipak bile ubijene. Saznaje se i da su porodični nasilnici i ubice često osobe sa kriminalnom prošalošću i sadašnjošću, da se ne libe da prete i ostvaruju svoje pretnje i prema službenim licima zbog čega ih se mnogi s pravom plaše, da protiv njih postoji ponekada čak desetine pokrenutih krivičnih i prekršajnih postupaka koji nisu okončani izricanjem sankcije, da poseduju ilegalno ili legalno vatreno oružje. Uočava se konstantna pojava sinova kao brutalnih ubica majki, što problematizuje postojeći model psihijatrijskog lečenja mentalno obolelih i zavisnika od alkohola i droge. Takva saznanja predstavljaju dobru osnovu za predlaganje mogućih pravaca promena, radi poboljšanja zaštite žena koje trpe nasilje. Između ostalog i zato je veoma važno ne zadržati se samo na ispitivanju npr. koje stereotipe najčešće koriste mediji u izveštajima o nasilju nad ženama, i da li pritom plasiraju predrasude o ženskosti, muškosti, nasilju i seksualnosti, da su žene ponižene i nevidljive u takvom svetu, gladnom novih i sve novijih senzacija i stimulacija.

U domen kvalitativne analize spada i analiza izveštaja o nasilju nad ženama u drugim zemljama. Neke od poruka takvih izveštaja je da je rodno zasnovano nasilje nešto što se dešava svuda, kao neka vrsta neminovnosti, da je rodno zasnovano nasilje u Srbiji u stvari ipak blagog karaktera u odnosu na takve pojave, jer ovde npr. očevi ne odrubljuju glave svojim kćerima kad se opiru ugovorenim bračnim azažmanima, ne puca se u glavu devoćicama koje žele da se školuju, ne prete se smrću ženama koje voze automobile, niti službenici države vrše nasilne abortuse ženama zato što već imaju jedno dete. Problem predstavlja izbor događaja čiji će izveštaji biti preneti a koji čine uredništva domaćih medija koji tim izborom podržavaju utisak da je nasilje nad ženama nešto što se dešava „drugima“, u kontekstu npr. ženomrzačke islamske kulture, ili pak, „nemoralog, komercijalizovanog ili nasilnog Zapada“. Dobre strane tih izveštaja svakako treba istaknuti a to je njihova činjenična korektnost, pa mogu da posluže kao primer dobre medijske prakse i kao takvi treba da budu i označeni.

Kvantitativni podaci

Kvantitativni podaci nisu potpuno proterani zbog premeštanja fokusa na kvalitativnu analizu, ali nisu više i jedini a ni glavni pristup analiziranih medijskih sadržaja. Dakle, ostaju od interesa i podaci koji ukazuju na kvantitativne kategorije, kao pomoćni, dodatni argumenti, npr. koji mediji najčešće izveštavaju o nasilju nad ženama, u kojoj rubrici (ili kojim rubrikama) se najčešće objavljuju izveštaji o nasilju nad ženama („hronika“, „vesti“, „gradska“), u koliko slučajeva se nalazi na naslovnoj strani i koji su to slučajevi, koliko je izveštaja o nasilju nad ženama u rubrikama koje se bave dešavanjima na estradi i zabavom, koliko je nepotpisanih a koliko potpisanih tekstova,

njihov broj i odnos u ukupnom presklippingu, eventualno čak i njihov broj i odnos po mediju. Koliko je tekstova o nasilju nad ženama koji imaju lokalni, državni, regionalni, internacionalni karakter, njihov broj i odnos u ukupnom presklippingu. Koliko je broj tekstova klasifikovanih po njihovoj dužini, tj. koliko je kratkih, srednjih, dugačkih, koliko je serija tekstova o istom nasilnom događaju koji je skrenuo pažnju javnosti (najčešće kada je u pitanju femicid). Koliko je medijskih izveštaja podeljenih po vrstama nasilja, fizičko, psihičko, seksualno, ubistvo-femicid, kombinovano, na primer najčešće se izveštava o fizičkom nasilju, dok se psihičko nasilje uglavnom ne pominje kao samostalan oblik nasilja već se pominje uglavnom kao prateće kod ubistva ili fizičkog nasilja i tako ostaje medijski nevidljiva i neprepoznata kategorija. Ima li uopšte medijskih izveštaja o dugotrajnom maltretiranju i proganjanju žena koje usled njihovog odsustva takođe ostaje neprepoznato i nevidljivo. Koliko je kategorija partnerskih odnosa žrtava nasilja o kome se izveštava (brak, tokom razvoda, bivši brak, nevenčana veza, zabavljanje – emotivna veza, bivša emotivna veza), koliko je roditeljskih odnosa ubice i žrtve u kolikom broju slučajeva je nasilnik. U kolikom broju slučajeva je nasilnik žrtvama neke bliske osobe, poznanici, susedi, profesori žrtava, lekari koji ih leče, srodnik, kolega, službeno lice, a koliko nepoznato lice. Koliko je broj slučajeva u kojima je otkriven identitet žrtve: žrtva označena inicijalima, poluimenovana, neimenovana, potpuno otkriven identitet žrtve, otkriven identitet nasilnika preko koga se može zaključiti identitet žrtve, u kojim vrstama nasilja se otkriva identitet žrtve a u kome se poštuje profesionalno etički standard zaštite identiteta žrtve. Koliko je pratećih fotografija i šta je fotografisano, npr. mesta događaja, kuće ili zgrade u kojoj se desilo nasilje, žrtve, nasilnika, njihove dece, srodnika, suseda, oružja ili oruđa kojim je počinjeno delo, poštovanje preporuke o zatamnjivanju lica žrtve. Koliko je slučajeva partnerskog nasilja (obično najveći broj), a koliko je situacionog nasilja mržnje od strane žrtvi nepoznatog izvršioca. Konačno, koliko je najtežih slučajeva sa smrtnim posledicama, sa više žrtava, sa pokušajem samoubistva ili bez pokušaja samoubistva ubice.

Presklipping

Neophodno je svako istraživanje o medijskom izveštavanju na temu koju, samim tim i na temu nasilje nad ženama, bazirati na kontinuiranom, svakodnevno vođenom pressclipping-u tokom perioda minimalne dužine od dve do tri godine. Potrebno je po mogućstvu proširiti kliping praćenje i na godinu pre i godinu dana posle posmatranog perioda koji je neposredno fokusiran konkretnom medijskom analizom jer takav pristup omogućuje uočavanje medijskih trendova i produženu medijsku komparativnu analizu, što se sve pokazuje u periodima dužim od godinu dana. Samo se tako dobija jasan uvid u karakteristike sadržine medijske produkcije. Na

primer, krajem 2011. dnevni list Press počeo je intenzivno da izveštava o vršnjačkom nasilju (i to je nastavio da radi sve do svog gašenja početkom 2013). Primer Press-a pratili su i drugi mediji čime je stvoren utisak naglog povećanja te pojave u srpskim školama. Kako se međutim, kraj 2011. i početak 2012.g. karakteriše medijskim odsustvom izveštaja o porodičnim ubistvima, uz istovremeno intenzivirano prisustvo izveštaja o ženskom nasilju nad muškarcima, stiće se utisak namernog medijskog skretanja pažnje na druge teme. Takva konstatacija je moguća samo ako se kliping vodi kontinuirano i u višegodišnjem periodu.

Preskliping na dnevnom nivou kroz višegodišnji period praćenja obezbeđuje uvid u načine na koje se, koliko, kad i zašto mediji u Srbiji bave temom nasilja nad ženama. Dobijeni materijal ne samo što daje uvid u objavljene sadržaje već i u ono čega nema, tj. praznine. Postojanje brojnih praznina, daje takođe osnova za analizu i zaključke, npr. uočava se nedostatak izveštaja o sudskim epilogima nasilnih akata, nedostaju akterke, tj. žena u ulogama subjekata i osoba koje poseduju znanja. Nedostaju često i najobičnije informacije (npr. o slučajevima femicida) i poruka (vrlo jednostavnih, npr. da je porodično nasilje zakonski kažnjivo i društveno neprihvatljivo). Uočavanje praznina omogućuje i uočavanje i analiziranje onoga što se nalazi umesto nedostajućih sadržaja, npr. umesto osude nasilja, promovišu se rodni stereotipi, umesto informacija o slučajevima femicida objavljuju se opširni izveštaji o nasilju žena nad decom i muškarcima čiji je značaj vrlo neproporcionalan medijskom prostoru koji zauzimaju.

Takav materijal obezbeđen presklipingom je analiziran i sa stanovišta ispunjavanja osnovnih medijskih funkcija, informativne, zabavne i obrazovne na način razumevanja teorije rodne ravnopravnosti. Analizira se primarna ekspresija koju medijski izveštaj o nasilju nad ženama produkuje, osnovne poruke dobijene konkretnim medijskim izveštajima. Analiza primarne ekspresije uključuje verbalne simbole koji se koriste da bi se prenela informacija, što predstavlja komunikaciju u tradicionalnom, užem značenju. Pored toga, analiziraju se i „ekspresije koje odaju“, tj. da li se radi o obmani, namernom saopštavanju pogrešne informacije, učitavanju sadržaja kojih nema, dekonstrukciji stvarnog događaja do neprepoznatljivosti, uskraćivanju ključnih informacija radi zamagljivanja odgovornosti.

Potrebno je uočiti i analizirati izražavanje običaja konkretne redakcije, status i profil medija koji uslovljavaju određenu vrstu izražavanja, što se najbolje postiže poređenjem izveštaja različitih medija o istom događaju. Može se na primer uočiti, podsvesno ili svesno traženje odobravanja, nastojanje da se ostavi utisak, privuče i zadrži pažnja publike, da se bude „prvi“ koji izveštava o nekom događaju ili ko je otkrio atraktivne momente pre drugih u poznatom događaju.

Mediji kao „duvači u pištaljku“

Iako je uobičajena motivaciona energija za izradu medijskih analiza bilo kojeg tematskog sadržaja medijskih izveštaja nezadovoljstvo postojećim stanjem koje se onda nastoji argumentovano ilustrovati, analizirati, kritikovati i sl., neophodno je da se ne analiziraju samo loše strane, odnosno da se analiza ne zadrži samo na njima, već da se istom prilikom uoče i analiziraju i dobre strana medijskog izveštavanja.

Dobre strane medijskog pristupa rodno zasnovanom nasilju se posebno ogleda u onome što se naziva ulogom „duvača u pištaljku“, dakle društvenih aktera koji svojim aktivnostima skreću pažnju javnosti na slučajeve nasilja nad ženama, posebno onih najtežih oblika višedecenijskog trajanja okončanih smrtnim ishodom. Takvi medijski izveštaji informišući o jednom opakom svetu ispunjenom nasiljem i mržnjom prema ženama, mobilišu javno mišljenje, često su deo informativnih kampanja, i ne retko dovode do porasta aktivnosti vezanih za nasilje nad ženama, kako na institucionalnom tako i nevladinom planu, koje aktivnosti su sasvim izvesno, podstaknute podacima prikupljenim iz medijskih izveštaja.

Medijski izveštaji o nasilju nad ženama takođe mogu da budu dobar orijentir i opšte i stručne javnosti o učestalosti tog vida nasilja i to na teritoriji cele Republike posebno kada se radi o informacijama o najtežim delima nasilja sa smrtnim ishodom. Kada god su se takve informacije nesmetano i slobodno plasirale u medijima, mediji su dobijali vrlo značajnu društvenu ulogu „duvača u pištaljku“, tj. imali su društvenu ulogu ukazivanja na urgentni problem, dobijajući time važnu, mobilizatorsku ulogu.

Pozitivna uloga medija je dakle, što kontinuirano informišu javnost i podižu svest o uzrocima i posledicama nasilja nad ženama, bez obzira ako i kada se njihovoj sadržini mogu staviti primedbe. Naime, medijsko predstavljanje ma kojeg oblika nasilja, pa i nasilja nad ženama uvek ima određeni akcioni, mobilišući potencijal. To mora da se ima u vidu i kod kritika i kod pohvala. Takođe, potrebno je uvek kada se u medijskim analizama govori o toj ulozi medija navedu ti konkretni pozitivni medijski primeri, ma koliko bili možda retki ili sporadični, a potrebna je i prateća analiza sadržaja primera dobre prakse medijskog izveštavanja.

Izveštavanje o nasilju nad ženama na analitičan, činjenično korektan način, ima i kapacitet mogućeg narušavanja stereotipa. Slično kao i korektno predstavljanje nekih drugih socijalnih i društvenih tema, može da promoviše rodnu ravnopravnost, žene kao ravnopravne i adekvatne sagovornice i društvene akterke a rodno zasnovano nasilje kao kriminal protiv čega društvo treba da se bori svim zakonskim sredstvima. Izveštavanje o nasilju nad ženama dakle može da ima transformativni potencijal za javni i medijski diskurs, potencijal koji može da bude iskorišćen samo ako je takvo

izveštavanje korektno. U tu korektnost ulazi potreba da se promoviše nestereotipno predstavljanje žena i muškaraca, koje se temelji na poštovanju ljudskog bića i ljudskog digniteta, osuda svakog nasilja pa i onog rodno zasnovanog, kao i da se izbegava medijski stil koji povezuju nasilje sa seksom. Jedan od puteva do takvog medijskog izveštavanja je i samoregulacija medija, a do nje se dolazi edukacijom ali i javnim reagovanjem na pozivno i negativno medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama.

Medijska analiza je prva linija otpora rodnoj stereotipnoj medijskoj konstrukciji rodno stereotipnog ženskog lika i dela u Srbiji i neadekvatnog medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama. Ona treba da sadrži takođe i ocenu pristupa pojedinih redakcija tematici nasilja nad ženama i da da kvalifikovanu ocenu da li njihovi medijski izveštaji konkretno imaju kapacitet podizanja svesti javnosti o problemu nasilja, ili takav kapacitet permanento nije iskorišćen. U tom pogledu svakako treba isticati reagovanja Poverenice za zaštitu ravnopravnosti koja ima preporuke, mišljenja i intervjue o medijskom predstavljanju žena i nasilja nad ženama kao diskriminatornim instrumentima.

Da bi se taj medijski kapacitet utilizovao u potpunosti neophodno je predstavljanje primera dobre praksa. Njime se postiže efekat prihvatljivosti i izvodljivosti raznih mogućnosti da se deluje, kao i odgovornosti svih društvenih aktera u granicama svojih mogućnosti da preduzmu neophodne aktivnosti na koje su ovlašćeni i obavezni po zakonu.

Potrebno je da se mediji drže preporuka Saveta Evrope sadržanih u Preporuci i rezoluciji pod nazivom „Suzbijanje seksističkih stereotipa u medijima”⁹ koja nalaže zemljama članicama da dozvole pristup opštoj javnosti adekvatnim informacijama, koje se tiču različitih tipova nasilja i njihovih posledica po žrtve, uključujući integrisanu statistiku, koristeći sve dostupne medije (novine, radio, televiziju, itd). Kako je medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama potrebno i poželjno, u tom smislu potrebno je i ocenjivati medijske izveštaje o nasilju, tj. da li su ispoštovane preporuke Saveta Evrope.

Ono što medijskim izveštajima o nasilju nad ženama podiže kvalitet i čini ih analitičkim je angažovanje kompetentnih sagovornica/sagovornika koji imaju kapacitet da daju kvalitetni odgovori na pitanja etiologije i fenomenologije nasilja nad ženama. Ponekada su to već postojeće analize preuzete od nevladinih organizacija, ponekad izjave državnih zvaničnika.

9 Parlamentarna skupština Saveta Evrope usvojila je 2010. g Rezoluciju i Preporuku pod zajedničkim naslovom, „Suzbijanje seksističkih stereotipa u medijima” (Recommendation 1931 (2010) Resolution 1751 (2010) on Combating sexist stereotypes in the media). Tokom letnjeg zasedanja Parlamentarne skupštine Saveta Evrope, 21.-25. juna 2010, uz niz tema o kojima se raspravljalo, Rezolucijom su pozvane nacionalne vlade na borbu protiv seksističkih stereotipa i polne diskriminacije u medijima, a nacionalni parlamenti da usvoje pravne mere za kažnjavanje seksističkih primedbi ili uvreda. Takođe: Opinion Committee on Equal Opportunities for Women and Men Doc. 12388. 5 October 2010

Potrebno je u medijskoj analizi dakle, oceniti obim prisustva analitičkih izveštaja u odnosu na informativne, ali i kvalitet angažovanih sagovornica/sagovornika, kvalitet njihovih poruka u pogledu vršenja mogućeg javnog pritiska da se unapredi rad nadležnih državnih organa i službi. Potrebno je u medijskim izveštajima navoditi pravni aspekt krivičnih i prekršajnih dela nasilja nad ženama, što najčešće izostaje.

Potrebno je istaći najgore primere u jednom vremenskom periodu, kao što je kod medijskog oglašavanja praksa objavljivanja „dvorane srama,” odnosno spiska proizvođača koji u svojim oglasima reklamirajući svoje proizvode zloupotrebljavaju žene; kao i spisak zemalja u kojima je najveći broj takvih oglasa. Potrebno je istom prilikom, istaći i najbolje primere jer se na njima najbolje gradi dobra praksa medijskog izveštavanja. Izbor uzornih priloga, kao jedne specifične medijske hrestomatije dobrih medijskih praksi može da ima efekat ne samo za proučavanje onog što najviše vredi, već i dugoročno onoga što je najbolje primeniti u praksi.

Izvori informacija

Mnogo puta je uočeno da kvalitet konkretnog medijskog izveštaja zavisi od kvaliteta sagovornika odnosno izvora podataka. To je slučaj i kada je u pitanju tema nasilja nad ženama.

Dobro je što su izvori informacija institucije zadužene da postupaju u slučajevima nasilja. U pogledu nasilja nad ženama, uglavnom se navode kao institucionalni izvori informacija sudovi, ako je izveštaj o izrečenoj presudi za neko delo nasilja nad ženama, i policija ako se radi o tek otkrivenom delu nasilja. Ono što se uočava kao nedostatak je što nema problematizovanja njihovog rada u smislu efikasnosti zaštite konkretne žrtve i drugih potencijalnih žrtava.

Kada se konsultuju nevladine organizacije specijalizovane za problematiku nasilja nad ženama to se nikada ne dešava u pogledu konkretnih slučajeva, već kada se uopšteno govori na temu fenomenologija nasilja, državne strategije, i sl.

Nužno je ne oslanjati se isključivo na govor žrtve ili priče o žrtvi. Neophodno je pribavljanje informacija od institucija kojima se žrtva obraćala, istraživanje njihovih intervencija i preispitivanje (službenih) odgovornosti za nečinjenje ili nedostatak zaštite. Izjave suseda, svedoka i srodnika međutim, pokazale su se kao vredan i u mnogim slučajevima verovatno jedini izvor podataka o postojanju višegodišnjeg nasilja, bezuspešnog obraćanja žrtve institucijama, prethodnom nasilnom ponašanju ubice i sl. o čemu institucije obično nemaju podataka, ili ako ih i imaju, ne žele da se samookrivljuju njihovim javnim izlaganjem.

Ono što snižava kvalitativni nivo medijskog produkta i čini ga lošim su kvazi-analize, površne ili zlonamerne analize koji npr. uzroke rodno zasnovanog nasilja nalaze u kvaziuzrocima kao što su poremećaj ličnosti nasilnika¹⁰ i/ili žrtve, ostanak u roditeljskoj porodici dugo posle punoletstva, odnosno produženo detinjstvo, uticaj filmova sa nasilnim scenama, i sl. Potrebno je svakako navesti primere najgorih medijskih izveštaja o nasilju nad ženama i denuncirati kvazianalitičnost i njihove redovne protagoniste.

Rodni stereotipi

Jedna od prvih negativnih osobina medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama ali i o drugim temama vezanih za žene i rodnu ravnopravnost, je stalnost prisustva rodno zasnovanih stereotipa. Njihovo prisustvo počinje se relativno bezazlenim novinarskim poštapalicama, npr. da se razbije monotonija ponavljanja istih imenica, koje iako nisu upotrebljene sa lošim namerama ipak sadrže stereotipe da su muškarci „jači pol“, a žene „slabiji, nežniji“ i „lepše polovine“. Sa toga se lako prelazi na stereotipne „istine“ o tome koji su interesi, sposobnosti i kapaciteti žena, kako se „prava“ žena oblači, izgleda, ponaša, koja je javna, leaderska uloga „pravog“ muškarca. Medijski stil afirmisanja stereotipa, dodatno jača *status quo* podele društvene moći između žena i miškaraca, i doprinosi afirmisanju stereotipnog shvatanja rodno zasnovanog nasilja kao nečega što muškarci zbog svoje prirode „prirodno“ čine nad ženama koje opet, zbog svoje „prirode“ treba „normalno“ da podnose.

Česta je upotreba stereotipnih objašnjenja za nasilno ponašanje, odnosno navođenje „nezaposlenosti“, „alkoholizma“, „siromaštva“, „ljubomore“ i sl., kao uzroka nasilja, što ukazuje na neobaveštenost o fenomenu rodno zasnovanog nasilja. Uzroci se najčešće traže u događajima koji su neposredno prethodili nasilnom činu, kako su se akteri ponašali dan/sat ili dva pre ubistva, šta je ko kome rekao, uradio, uvredio, isprovocirao. U mnogim medijskim izveštajima o nasilju nad ženama neprestano i repetitivno se ulažu naponi u identifikovanje šta je „njega“ navelo na nasilje i ubistvo, čemu se pristupa kao nekakvoj misteriji, nečemu što je teško dokučiti a još teže dokazati, što je istina koja je „odneta u grob“ ako su obe strane izgubile život i sl. U medijskoj analizi potrebno je ukazati na takve primere medijske upitanosti o motivima rodno zasnovanog nasilja i femicida kao nekonstruktivnom trošenju medijskog prostora, štaviše, destruktivnom skretanju pažnje sa činjenica širokog društvenog i institucionalnog toler-

10 U gotovo svim medijima nasilnik se proglašava psihopatom a potpuno se previđa stalno prisutna „dozvoljnost“, nekažnjivost nasilja u porodičnim i drugim društvenim odnosima koja široko dominira našim društvom a koja je po teoretičarima nasilja zapravo mnogo pre i češće uzrok pojedinih nasilnih akata tzv. „mirnih“, „dobrih komšija“ i drugih običnih ljudi, nego navodna patologija ličnosti nasilnika.

isanja rodno zasnovanog nasilja koje se nesmetano i nekažnjivo dešava u dužem vremenskom periodu. Slično su negativne i konstatacije da je do ubistva ili nekog drugog vida nasilja nad ženama došlo „bez ikakvog razloga“, da je žena nije davala povoda za ljubomoru, što je neprihvatljivo, jer sugerije da inače postoje neki „opravdani“ razlozi za ubijanje žena i nasilje nad njima, da je loša neopravdana ljubomora a ona „opravdana“ nije i sl. Navodi tipa, „došlo je do tragedije“ ili „eksplozirala kašikara“, implicira da se nasilje nekako „desilo“ samo od sebe, da bombe eksplodiraju same, i da tu nema odgovornosti onog ko ga je učinio. Opisivanje nasilja kao „tuče“, „sukoba“, „svađe“, „prepirke“, „višegodišnje bračne nesloge“, „neraščišćenih porodičnih odnosa“, relativizira odgovornost onoga ko čini nasilje, sugerisanjem da se radi o uzajamnoj agresiji između aktera koji imaju jednake fizičke moći i društvene pozicije, a time i jednake (slične) odgovornosti.

Stereotipi se najčešće koristi kao način da se sa opšte prihvaćenim floskulama prikrije sopstveno nerazumevanje problematike nasilja nad ženama. Iz toga proizilazi negativno, diskriminišuće prisustvo stereotipa, okrivljavanje žrtve, relativizacija krivice, umanj enje ozbiljnosti krivičnog dela, diskvalifikacija žrtve istorijom ili kvaziistorijom njenog privatnog života (ona je pila, radila u inostranstvu, imala decu iz dva braka, o deci se starali njeni roditelji i sl), kalkulacijama o uzrocima, naknadna stigmatizacija žrtve.

Komentarisanje ponašanja one koja je pretrpela nasilje

Najčešći su komentari kojima se implicira da je žrtva svojim ponašanjem „provocirala“, „izazvala“, ili bar „ništa nije činila da se zaštiti“ i sl. To doprinosi da se dobije utisak da se nasilje opravdava ili umanjuje, da se okrivljuje žrtva i da se odgovornost prebacuje na nju. Navodi se da je do nasilnog čina došlo zbog provokacije partnerke, istražuje se da li je ubica imao zaista razloge da bude ljubomoran ili nije, u medijskim izveštajima se često koriste reči i komentari kojima se implicira uzajamna odgovornost nasilnika i žrtve. Ne retko se od žrtve nasilja zahtevi da opiše zašto i kako se sve dogodilo, da pojasni zašto je baš tada bila baš tu, koji pravac ispitivanja ima za cilj da se nađe neka „greška“ u ponašanju žrtve.

Jedan od mogućih načina umanjivanja nasilja komentarisanjem ponašanja žrtve je romansirani način deformisanja stvarnosti u kojoj se stvara slika da se uopšte primarno i ne radi o nasilju, već pre svega snažnim, uzajamnim emocijama, intenzivnoj uzajamnoj romansi sa tragičnim završetkom. Time se okrivljuju žrtve, zamagljuju se mehanizme rodno zasnovanog nasilja i u krajnjoj liniji opravdava se takvo nasilje.

Ostali loši momenti u medijskom pristupu rodno zasnovanom nasilju

Određeni pristupi tematici nasilja nad ženama i određene teme iz šire oblasti rodne ravnopravnosti do sada su identifikovane kao loši momenti u medijskom izveštajima. Zbog toga je potrebno da se u svakoj medijskoj analizi posebno obrati pažnja na te momente. Bez namere da pravimo redosled lošeg medijskog izveštavanja, niti njihovo rangiranje na manje ili više loše, smatramo da se sledeći momenti mogu smatrati kao primeri medijskog lošeg izveštavanja o nasilju nad ženama:

- 1) Direktno negativna uloga medija je ako npr. direktno promovisu nasilje (što se dešava sporadično),
- 2) Indirektno negativna uloga je ako se medijski umanjuju njegove posledice (što se dešava dosta često), ali i
- 3) Širenje stereotipa o društvenim ulogama žene i muškarca i na domen rodno zasnovanog nasilja čime se ono umanjuje, opravdava, čini prihvatljivim delom tradicije i kulture (što se dešava stalno).

Mora se takođe voditi računa da promocija nasilja nije polemika, ni naučna, ni bilo kakva druga, niti spada u domen slobode govora, pa eventualno sučeljavanje sagovornika koji imaju različita mišljenja o „opravdanosti“ nasilja nad ženama ne može da se smatra etički prihvatljivim medijskim pristupom.

U loše medijske momente dolazi relativiziranje nasilja nad ženama prenaplašavanjem nasilja žena nad muškarcima, davanjem tim temama većeg značaja i prostora (npr. u celom januaru 2012. nema ni jednog izveštaja o ubistvu žena u porodično partnerskom kontekstu, ali ima čak nekoliko o nasilju žena nad muškarcima), prenebregavanje činjenice da se nasilje žena dešava uglavnom u samoodbrani.

Pojedini medijski izveštaji implicitno afirmišu uverenje da nasilnici „imaju pravo“ kao muškarci da u određenim situacijama reaguju nasilno npr. u slučaju sumnje u bračnu/partnersku prevaru, odbijanje žene da se vrati u nasilnu zajednicu, žensku „neposlušnost“, „dugačak jezik“ i sl.

Loše je i kada mediji predstavljaju nasilne slučajeve isključivo kao pojedinačne (situaciono, informativno novinarstvo je neophodno, ali i analitičko), izolovane i privatne probleme konkretne žrtve i konkretnog nasilnika, relativizacija odgovornosti kao zajedničke krivice žrtve i nasilnika, pojava negativnog kontekstuiranja žrtve, kada se već u naslovima tekstova sugeriraju stavovi koji treba da se zauzmu, iritirajući, mizogini naslovi i sadržaji

Kao loše medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama može da se smatra i sve prisutnije „lakše“ prezentovanje nasilnih događaja, odnosno sve je više kratkih, tabloidnih tekstova a sve manje analitičkih. Ti tekstovi se sastoje od kratkih intervjui, bolje rečeno citiranje jedno/dvorečeničnih izjava koji zauzimaju centralno mesto u članku. Medijska brutalnost prema ženama obuhvata senzacionalističke naslove, kalkulacije o samopovređivanju, i/ili izmišljanju nasilnih događaja.

Kao posebno loši izdvajaju se oni medijski izveštaji koji sadrže kvazi „analitičku“ analizu nasilja, koji se osnivaju na rodnim stereotipima i poluis-tinama i plod su kvazistručnosti mizoginih „stručnjaka“.

Medijska analiza izveštavanja o nasilju nad ženama takođe treba da sadrži razumevanje da su mediji sve više kreatori medijske metastvarnosti, da menjaju događaje, romantiziraju nasilje, okrivljuju žrtve i da obrate pažnju na takve primere koje kao takve treba navoditi. Inverzija istine ogledala se u konstruisanju informacija, stvaranju meta stvarnosti što se, kada je u pitanju izveštavanje o nasilju nad ženama najčešće ogleda u traženju romantičnih, ljubavnih momenata u događaju.

Iako uglavnom nisu direktno povezani sa nasiljem nad ženama, česti medijski napadi (medijski linčevi) na profesionalne žene koje se nalaze na javnim i državnim funkcijama, ili su u nekim drugim ulogama u žiži javnosti, podržavaju negativan, mizogini stav javnosti prema ženama uopšte, te kao takvi i sami predstavljaju vid nasilja nad ženama. Podržavanje i održavanje negativnog javnog mnjenja prema ženama uopšte omogućava lako i negativan stav prema nasilju nad ženama, kao osobama koje preteruju, izmišljaju, provociraju, samopovređuju se, namerno „pakoste“ ugledu svojih muževa/partnera i sl.

Potrebno je u medijskim analizama imati i svest o tome da mediji nude privid otvorenosti javnog prostora, dok se u praksi od građana komunikaciono nepripremljenih da kritički čitaju stvarnost prikriva postojanje sve veće manipulacije informacijama. Stvara se utisak o zajedničkim brigama i životu, koji se u konkretnoj tematici ogleda kao vid solidarnosti sa nasilnicima.

Medijske praznine

Kada god se analitički pristupa nekim medijskim tematicama mora se imati na umu da su mediji snažan faktor socijalizacije, čuvari javnih interesa, ali i izvori političke moći. Iz tih činjenica proizilazi i objašnjenje nedostatka onih sadržaja koji se normalno očekuju u medijima, ali se takođe i potencijalno saznanje da i dalje postoji integrisana, centralizovana hijerarhija oličena u distributerima sadržaja.

Medijska analiza nasilja nad ženama stoga mora da sadrži i analizu onoga o čemu mediji nisu izveštavali, npr. izostale su vesti i poruke evropskog am-

bijenta bilo da se radi o EU, bilo o Savetu Evrope koji se tiču nasilja nad ženama, primetno je odsutvo tekstova o pokušanom nasilju nad ženama i pretnjama nasiljem, psihičkom nasilju, nema podataka o zaprećenoj kazni za izvršena dela npr. porodičnog nasilja, nema prezentacije i analize ponašanja državnih organa, praćenja daljeg postupanja nadležnih organa, toka postupka do pravnosnažne presude.

Izveštavanje o nasilju je prestalo da bude informativno neutralno onda kada je postalo činjenična baza ne samo za feminističku kritiku, već i za šire društveno angažovanje protiv nasilja nad ženama, posebno ono koje odnosi ženske živote u kome su učešće uzeli i državni organi, akademija, civilno društvo. U tom kontekstu se sagledava uznemirujuća činjenica naglog prestanka izveštavanja o ubistvima žena od strane partnera, uočenu od sredine oktobra 2011. do sredine februara 2012, da bi se tokom predizbornog perioda izveštavalo samo o vrlo drastičnim slučajevima femicida. Ceo januar 2012. bio je ispunjen jasnim naporima medija da, kao po „domaćem zadatku“ nađu i objave slučajeve nasilja žena nad muškarcima. Pisalo se dosta i o samohranim očevima, potrebi postojanja sigurnih kuća za muškarce-žrtve porodičnog nasilja, ali ni o jednom jedinom slučaju femicida. Time je ženska, aktivistička i opšta javnost uskraćena čak i za taj vrlo jednostavni podatak o broju ubijenih žena od strane njihovih partnera, što sa svoje strane problematizuje važnost slobodnog medijskog izveštavanja, koje kada je i loše, ipak odražava stvarnost, i kao takvo, vrlo je neophodno. Postavlja se i pitanje problem ugrožavanja medijskih sloboda. Koincidentalno ili ne, tek u istom periodu oktobar 2011-februar 2012. konstatovana je iznenađujuća učestalost objavljivanja izveštaja o vršnjačkom, školskom nasilju u čemu je prednjačio tabloid Pres. Po mišljenju stručnjaka nije došlo ni do kakvog stvarnog porasta ovog tipa nasilja u Srbiji ali je Pres praćen i dopunjavan izveštajima drugim tabloidima, npr. Aloa i Kurira, iz dana u dan dizao tenziju javnosti. Otkrivali su se bukvalno svakodnevno „novi“ slučajevi ili novi detalji poznatih slučajeva koji su objavljivani u nastavcima, uz fotografije žrtava, izjave roditelja i dece, praćeni pravim medijskim linčom pojedinih direktoriki, učiteljica, nastavnika, zbog navodnog zataškavanja postojanja vršnjačkog nasilja u njihovim školama. Sa gašenjem Presa, i tema vršnjačkog nasilja je naglo kao što se i pojavila, gotovo potpuno nestala iz medijskog prostora Srbije. Jasno je da se i u vreme Presove kampanje kao i posle nje, ovaj vid nasilja dešava prosečno po nekakvoj svojoj dinamici bez obzira na medijsku buku tabloida. Ostaje zato da se nagađa da je nestanak ili vrlo proređeno izveštavanje o ubistvima žena u porodično partnerskom kontekstu koji se podudario sa naglim povećanjem izveštaja o tom drugom tipu nasilja, prosto medijsko dizajniranje stvarnosti sa namerom skretanja pažnje publike. Neophodno je zato stalno praćenje i poređenje pojedinih perioda u pogledu frekventnosti izveštavanja o slučajevima femicida i drugih tipova nasilja, potrebno je takođe uporediti podatke o broju

takvih slučajeva koje se medijski nude sa podacima koji se mogu dobiti na drugoj strani, da bi se uočila odstupanja, naglo smanjivanje ili povećavanje izveštaja o pojedinim tipovima nasilja i sl. Zbog toga je neophodno da se medijske analize ne rade ograničene na jednu kalendarsku godinu, već je period praćenja medija neophodno proširiti jer se samo tako mogu uočiti pomenuti trendovi medijskog dizajniranja, ili bolje rečeno, prekranja stvarnosti.

Potrebno je navesti negativne medijske primere u pogledu rodno zasnovanog nasilja, odnosno svaki navod o uočenoj negativnosti ilustrovati konkretnim primerom. Potrebno je takođe uočiti i navesti sve primere „medijske tišine“ odnosno odsustvo svake od medijskih podtema vezanih za nasilje nad ženama i navesti moguće, pretpostavljene uzroke.

Medijska etika

Kritiku zaslužuju i dosta česte medijske prakse koje su neopravdane sa stanovišta medijske etike, kao što je npr. objavljivanje slike žrtve, jasna identifikacija i maloletnih i punoletnih žrtava ili srodnika žrtava, adrese stanovanja, radnih organizacija gde su zaposleni i škola koje pohađaju. Ne retko je nepoštovanje temeljnih načela medijske etike kada je u pitanju identitet učesnika slučajeva nasilja nad ženama.

Uočeno je takođe da se su naslovi radi atraktivnosti često brutalno ogoljeni. Kao takvi mogu da deluju mobilisjuće, ali su na tankoj liniji puke beskrupulozne marketinške strategije privlačenja pažnje bez obzira na osećaje žrtava, članova njihovih porodica i opšte javnosti.

Izveštaji o nasilju obojeni su jasnom težnjom ka senzacionalizmu, što kombinovano sa već poznatim „objašnjenjima“ nasilja uz oslanjanje na rodne stereotipe, nevođenje računa o privatnosti, uz otkrivanja identiteta žrtava, okrivljavanje žrtava, stalno kretanje na ivici neukusa, šunda i kiča daje negativnu sliku medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama.

Radi operacionalizacije pojma senzacionalizam¹¹, potrebno je reći da se pod tim pojmom podrazumeva namerno provociranje intenzivnih reakcija javnosti, objavljivanjem nepotpunih ili neproverenih, ali intrigantnih informacija, često pridavanjem veće važnosti događajima i ličnostima od onih koje realno imaju. Senzacionalizam je oblik ekstremno kontroverznog načina pokušavanja osvajanja pažnje publike senzacijama¹². Senzacionalistički medijski stil se karakteriše iznošenjem neproverenih informacija, nevažnih ili privatnih detalja, prenatlašenim izveštavanjem o nesrećama

11 Tabloidni stil je pojam koji se sve češće koristi kao sinonim za senzacionalizam, jer obuhvata iste elemente, karakteristike, namere i posledice.

12 <http://hr.wikipedia.org/wiki/Senzacionalizam>

i tragedijama, nepoštovanjem ni najniže granice novinarske etike, umesto informacija koje su istinite, objektivne, i od značaja za javnost, plasirane uz poštovanje ljudskog dostojanstva, ugleda, časti i privatnosti. Senzacionalistički medijski stil karakteriše se još i fokusiranjem na život slavnih i poznatih ličnosti. Neka od najčešćih sredstava senzacionalizma su¹³: stvaranje moralne panike, objavljivanje izmišljenih intervjua, dramatizacija istinitih događaja, objavljivanje vesti sumnjivog porekla, ali i otvorenih falsifikata, namerno podvaljivanje, klevetanje, šarene naslovne strane, velika i masna slova, bombastični „vrući“ naslovi, izvlačenja najbizarnijih detalja u naslove, korišćenja psovki i uličarskog slenga, utrkivanje u iznošenju što pikantnijih ili šokantnijih detalja, nepotpune informacije koje pobuđuju pažnju i ostavljaju prostora za spekulacije, iznošenja poluistina i neproverenih tvrdnji uz poziv na slobodu govora i pisane reči, objavljivanje glasila, neproverenih brojke i navodnih „statističkih“ podataka kojima se ne zna izvor, pozivanje na „stručnjake“ kojima se međutim ne otkriva identitet, objavljivanje šokantnih priča, nepriličnih fotografija uz „sočne“ komentare, iskrivljenih informacija, iznošenje ucena i duela, rodbinskih i drugih odnosa u političkim i estradnim krugovima, skandala i ljubavnih veza, lepo upakovanih za javnost a retko dokazanih, kršenje zakonske obaveze poštovanja pretpostavke nevinosti i zabrane vređanja, korišćenje oprobanih „žutih“ sredstava kao što su caps lock-om ispisani pridevi kao što su SKANDALOZNO, ŠOKANTNO, JEZIVO, MONSTRUOZNO. Svim tim i sličnim sredstvima se želi ostvarivanje blještavog spektakla kojim se nastoji privući i održati stalna pažnja publike. Time se takođe utiče na oblikovanje društvenih vrednosti, unapred se sugerije doživljaj informacije, raspiruju se najniže strasti i porivi i podstiče atmosfera linča. Čitaocu se implicitno poručuje da nije dovoljno pametan da sam formira stav o temi, pa će mediji to učiniti umesto njega. Potrebno je skrenuti pažnju da je notorna laž da publika traži samo tračeve i senzacije i da je privlači samo takav senzacionalistički medijski stil, te da redakcije time samo izlaze ukusu i željama publike u susret. Istina je da vlasnici - a još više agencije koje plasiraju oglase u medijima i koji odlučuju o sudbinama medija - žele takvo novinarstvo, jer u tom sadržinskom kontekstu najbolje prolaze njihove marketinške kampanje. U osnovi senzacionalizma nalazi se želja za povećanjem profita i veruje se da je upravo senzacionalizam brz i pouzdan način sticanja materijalne koristi, ali i političke dobiti. Senzacionalistički sadržaji privlače medijsku publiku pa se time povećava gledanost, slušanost ili čitanost. Mediji se odlučuju za senzacionalizam jer žive od oglasa, a čitanost, slušanost i gledanost donosi oglase. Što je neki medij popularniji i traženiji, to će biti privlačniji oglašivačima. Dobroj prodaji senzacionalizma doprinosi takođe i potreba konzumenata da se, bar delimično, poistovete sa javnim ličnostima, prepoznaju politički stav i ostrašćeno hvale svog političkog istomišljenika koji

13 Senzacionalizam u medijima, 08. 09. 2012. <http://www.djecamedija.org/?p=734>

je to rekao „bez dlake na jeziku“, i baveći se tuđim životima na kratko bar, umaknu od svog i sklone se od životne realnosti¹⁴.

Neiskorišćen je potencijal žena kao konzumenata medija čiji stavovi treba da budu uzeti u obzir. Naime, žena je i inače ključni potrošač koji ne kupuje samo za sebe nego za celu porodicu, trošeći pri tom između 85 – 90 odsto ukupnog porodičnog budžeta (Torlak 2008: 65). U 85 odsto slučajeva žena bira, kupuje i unosi u kuću i to ne samo konfekciju, kozmetiku i belu tehniku, nego i proizvode za muškarce i decu, nameštaj, knjige, turističke ponude. Rezultati Centra za istraživanje RTS, pokazali su da, kada se posmatra namena, usmerenje emitovanih selektivnih spotova, vidi se da je ženama namenjeno 19,5 odsto, a muškarcima 5,2 odsto oglasnih poruka. To treba imati u vidu prilikom ocene ko zapravo kupuje dnevnu i nedeljnu štampu za celu porodicu. Postoji još i uverenje da „mali čovek“, bez obzira na pol, kao pojedinac/pojedinka može doduše da bojkotuje medijske sadržaje koji je/ga na neki način vređaju, ali zbog finansijske nemoći teško da se kod nas u skorijoj budućnosti može stvoriti neki veći potrošački pokret. Protest konzumenata medija ne mora da se odrazi u vidljivo smanjenoj prodaji, dovoljno je već i da bude artikulisano saopšten medjskoj i opštoj javnosti.

Medijski biseri

Pod tim pojmom se podrazumevaju razne anegdotalne izjave pojedinih medijskih poslenika ili političkih i drugih javnih ličnosti. Oni možda nisu plod loših namera, već su pre kombinacija nespretnog izražavanja i neshvatanja mizogine uvredljivosti poruka kojima se žene ismejavaju, omalovažavaju, vređaju, diskriminišu.

Preporuke

Svaka analiza medijskog izveštavanja nasilja nad ženama treba da sadrži preporuke konkretnih načina poboljšanja situacije, upućene kako medijima (npr. da izbegavaju stereotipna objašnjenja nasilja, kvazinaučnost, kvaziduhovitost), tako i drugim društvenim akterima (Ministarstvu unutrašnjih poslova da izveštava javnost o svim slučajevima femicida).

Neophodno je da preporuke budu realistične, da se ne očekuje npr. da medijski poslenici moraju da postanu stručni za rodnu analizu jer oni to stvarno niti mogu, niti imaju obavezu da budu. Ali insistiranje na činjenično korektnom izveštavanju je minimum od koga se ne sme odstupati u očekivanjima, što treba da bude jasno prezentirano u preporukama.

14 Anakijev Snežana, Instrumentalizacija senzacionalizma - tabloidi. <http://www.stetoskop.info/Instrumentalizacija-senzacionalizma-tabloidi-3511-s9-content.htm>

Komentari analiza medija u Srbiji

Komentar ŽINDOKovih analiza¹⁵

Obe Žindokove publikacije, Izveštaj monitoringa lokalnih elektronskih i štampanih medija u sedam gradova u Srbiji - Rodna ravnopravnost u medijima i kroz medije, iz 2008. čije objavljivanje je pomogao UNIFEM, i Priručnik za medije, Beograd, iz 2009. koju je finansijski pomogla fondacija Rosa Luksemburg, sadrže zapravo isti materijal tako da se može govoriti na istom mestu o obe publikacije. One predstavljaju u Srbiji dobar početak analitičkog promišljanja medijskog predstavljanja osnovnih pitanja rodne ravnopravnosti. Cilj prve publikacije je predstavljanje rezultata istraživačko-aktivističkog projekta monitorisanja lokalnih medija iz rodne perspektive, dok druga publikacija, bazirajući se na istim rezultatima istog istraživanja, ima za cilj da ponudi priručnički materijal za edukaciju medija u pravcu njihove senzibilizacije na pitanja rodne ravnopravnosti.

Obe publikacije sadrže doslovno konstatovanje postojanja višedecenijskog zaostajanja („kaskanja“) za rodnom medijskom analizom kao važne oblasti, koji nedostatak je postao veoma vidljiv u domaćoj javnoj sferi. Obe publikacije predstavljaju solidan početak onoga na šta jedan od podnaslova ukazuje, a to je borba žena za javnu sferu. Uočena je naime moguća uloga medija u ostvarenju rodne ravnopravnosti kroz afirmaciju rodno senzitivnog medijskog delovanja, uklanjanje rodno zasnovanih stereotipa i eliminacija mizoginije u medijskim sadržajima. Vrlo tačno se uočava da su žene prisutne slikom, a ne i rečju kao i jedna od posebnih podvrsta medijske marginalizacije žena u vidu izbegavanja starijih žena, sem ukoliko nisu u pitanju intervjuisane ličnosti. Mediji promovišu „mlado, vitko, depilirano, bez mirisa, belo žensko telo, heteroseksualno, bogato“, dok medijska predstava muškarca ne sadrži zahtev za isto takvo fizičko i vizuelno savršenstvo (njemu se „podrazumeva pamet koja nije vidljiva“).

Obe publikacije sadrže rezultate aktivističkog istraživačkog projekta „Rodna ravnopravnost u medijima i kroz medije - kvantitativna analiza štampanih lokalnih medija i lokalnih radio stanica“. Cilj projekta „Rodna ravnopravnost u/kroz medije“ je da obnovi kapacitete ženskih organizacija za efikasnu promociju ravnopravnosti polova i uvećanje vidljivosti žena u medijima (javnoj sferi). Projekat je primenjen u sedam opština u zemlji,

¹⁵ ŽINDOK Centar, Rodna ravnopravnost u medijima i kroz medije Izveštaj monitoringa lokalnih elektronskih i štampanih medija u sedam gradova u Srbiji, Ženski informaciono dokumentacioni centar, UNIFEM, Beograd, 2008. i ŽINDOK Centar, Priručnik za medije, Rosa Luxemburg Stiftung, Beograd, 2009.

uključujući Beograd. Ženske organizacije koje imaju iskustva u zastupanju u medijima i koje su uzele učešća u projektu su : NVO Udruženje poslovnih žena PAŽ – Novi Sad, NVO Grupa za emancipaciju žena HORA – Valjevo, NVO Asocijacija žena Peščanik - Kruševac, NVO DamaD - Novi Pazar, NVO Fenomena ženska inicijativa - Kraljevo, NVO Romski ženski centar Bibija - Beograd, NVO Udruženje Romkinja Osvit - Niš i NVO Ženski informaciono-dokumentacioni centar - Beograd.

Što se samog istraživanja tiče, mora se konstatovati da je period monitorisanja vrlo kratak, 7 do 10 dana u novembru 2008, i da bilo koja medijska analiza ne može da se zadrži samo na jednoj nedelji, ma koliko ona bila reprezentativna ili važna. Ovo istraživanje nije više ponovljeno, niti je urađena ma kakva druga, vertikalna ili horizontalna komparacija sa istim medijima, npr. u drugom periodu ili drugim medijima istog perioda. Nije jasno ni po kojim kriterijumima je izabana baš ta nedelja, da li metodom slučajno uzorka, ili zato što je zbog nečega značajna (verovatno se radi o neposredno nastupajućem periodu „16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama“, ali to nigde nije navedeno). Kao takvo, može da posluži najviše kao jedna od mogućih vežbi praćenja medija sa stanovišta rodne ravnopravnosti, može i da ponudi polazne hipoteze za buduća istraživanja medija sličnog tipa, ali ne i da bude osnova za zaključke opšteg tipa.

Konstatuje i da situacija u nacionalnim medijima nije bolja u pogledu prisustva žena i to se ilustruje navođenjem procenata koliko članaka o ženama prosečno objavljuje Blic (u proseku 30%), Danas (27%) i Politika (19%). One se javljaju uglavnom u oblasti kulture (oko 29%) pri čemu se od toga najviše prostora ostavlja ženama iz šou biznisa (22%)

U pogledu izveštavanja o nasilju nad ženama navodi se samo kritika prakse nepoštovanja privatnosti pa se pored navedenih inicijala žrtve, daje se i dalje veoma detaljan opis svih ostalih učesnika u delu, mesto/adresa i često fotografije kuće u kojoj žive, s time što se dešava i da se objavi fotografija same žrtve sa inicijalima.

U analiziranim lokalnim medijima žene se pojavljuju samo u oko 15% slučajeva u centralnom fokusu vesti, što je, kako se konstatuje, izuzetno mali procenat koji govori kontinuitetu marginalnog položaja žena u medijima. U okviru tog procenta fokus je uglavnom na slavnim ličnostima (polovina slučajeva), sport (četvrtina slučajeva). Vesti se tokom 2008. godine uglavnom bave ženama iz oblasti sporta, najviše tenisom, ali i rukometom, fudbalom. Sledi prisutnost u rubrikama kulture, hronike i zabave.

Iako neki podnaslovi upućuju na problematiku diskriminativnog jezika i analize fotografija, i jedna i druga analiza nisu prisutne. U okviru naslova Strategije isključivanja, konstatuje se da je prisustvo žena u medijima proporcionalo prisustvu žena u redakcijama. U njima su one izložene

raznim organizacionim problemima kao što su nesigurnost posla, privatni život podređen profesionalnim obavezama, muška solidarnost, kao novinarkarke se zapošljavaju samo mlade i lepe, seksistička unutarredakcijska komunikacija, slaba ili nepostojeća komunikacije između ženskog aktivizma i novinarki. Navode se i izjave pojedinih novinarki kao npr. „Učili su nas da je žena ženi – neprijatelj, uglavnom puneći nam glavu stereotipima“. Ženska okupljanja, akcije i zajedničke platforme, često su izvirgavane ruglu. Neočekivano je da žene pokažu solidarnost jedna prema drugoj, i repatrijarhalizacija 90-tih nas vraća u poziciju koja dosta negira velike pomake koje je sestrinstvo i zajedništvo među ženama postiglo.

Konstatuju se i pomaci nabolje, npr. da se dojučerašnja neprikosnovena javna sfera, bastion uticaja na javno mnjenje i poligon za stvaranje i stvaranje naših stavova - polako otvara i da postoje nagoveštaji usvajanja modela koji podrazumeva uzajamnost i ravnopravnost u moći. Uočava se i značaj monitoringa medija koji doprinosi ostvarivanju rodne ravnopravnosti. Negativna i degradirajuća slika žene je u porastu u medijima i uočeno je nebalansirano predstavljanje žena u odnosu na raznolikost njihovih života ili doprinosa društvu. Dobro je predstavljati inostrana iskustva kao što je npr. Global Media Monitoring Project (GMMP) s tim da se tu radi o globalnom istraživačkom postupku koji ipak nema mnogo dodirnih tačaka sa jedonedeljnim monitoringom lokalnih medija od strane nevladinih organizacija u Srbiji.

Jedna od zamerki odnosi se na upotrebljenu i promovisanu metodologiju. Naime ono što se naziva kvantitativnom analizom koja sadrži osnovne informacije o mediju, članku i ljudima u člancima, spada u administrativnu, pripremnu fazu analitičkog procesa i još uvek ne predstavlja samo po sebi analizu već tek uvod u neku eventualnu dalje preduzetu analizu. Još veće neslaganje mora da se izrazi kada je u pitanju ono što je nazvano kvalitativnom analizom jer je ona poistovećena sa uočavanjem stereotipa na čemu se i završava. Kvalitativna analiza medijskog sadržaja nije samo analiza stereotipa, niti sme da se završi samo na tome. Dobro je da se obrati pažnja analizi stereotipa i njihove uloge u održanju postojećeg rodno režima, dobra su uputstva na šta obratiti pažnju, npr. na naslove, rodno senzitivni jezik, vizuelni elemente, iz čijeg ugla su komentari, mesto, pozicija objavljenog članka jer i okolina može da trivijalizuje priču.

Dobro je i što Priručnik sadrži relevantne tekstove strategija, profesionalnih kodeksa u medijima, međunarodna dokumenta i konvencije, kao i preporučenu literaturu i časopise.

Komentar Analize zloupotrebe žena u oglasima¹⁶

Ovo je sigurno jedna od najboljih medijskih analiza objavljenih u Srbiji, pa iako se tematski radi o analizi oglašavanja kao jednoj vrsti medijskog produkta koji nam u ovoj studiji nije u fokusu pažnje, stavovi atorke, njeni nalazi i zaključci su vrlo tačni, i korisni za našu analizu.

Pošlo se od već „na prvi pogled” vidljivog, da se u oglasima žena tretira na uvredljiv i degradirajući način zbog čega se prešlo na ispitivanje dubljeg smisla da bi se upravo to što je vidljivo „na prvi pogled” naučno dokumentovalo i obrazložilo. Autorka tačno primećuje da ne samo što je žena u oglasima predstavljena na različite načine (stereotipno: žena - majka, domaćica ili dekorativno, kao ukrasni predmet), već se akcenat stavlja samo na pojedine delove njenog tela. Dokazi za to su svakodnevni i vidljivi u oglasima u dnevnoj i periodičnoj štampi, kao i na televiziji. Tako se žensko telo upotrebljava u najrazličitije svrhe, a najčešće bez razloga, bez ikakve veze sa proizvodom: u oglasima za pivo, automobile, itd. Kad oglašivači nemaju bolji način, ali ni mašte ni poslovnog morala, svoje proizvode najčešće prodaju uz sliku lepog ženskog tela, iako ti isti proizvodi nisu uopšte namenjeni ženama. Na dobar ukus i etički kodeks, danas u trci za osvajanjem tržišnog učešća, oglašivači skoro da i ne obraćaju pažnju. Što je najgore, to izgleda godi lošem ukusu, jer sve ide pod parolom: „to publika traži”.

Osvrtom na većinu oglasa, u Srbiji i u svetu, uočava se da je žena u njima u mnogo čemu zloupotrebljena. Dokazi za to su svakodnevni i nemoguće je ne приметiti ih. Televizijski oglasi, oglasi u dnevnoj i periodičnoj štampi, svedočanstvo su upotrebe i sve češće zloupotrebe ženskog tela u najrazličitije svrhe, a najčešće bez ikakve veze sa proizvodom koji se oglašava.

Autorka retorično postavlja pitanje, zašto je upotreba seksualnih sadržaja u oglasnim porukama za mnoge savremene kompanije postala nepisano pravilo? Zašto odlično prodaje robu? Najkraće i ujedno najtačnije objašnjenje glasi: uz pomoć tako kreiranih oglasa lakše, brže i više se prodaje. Najbitnije je kakav „ukus” postavlja kampanja, jer je on prva interakcija potencijalnog kupca sa proizvodom i bitno utiče na dalji razvoj komunikacije.

U proteklom periodu (kraj XX i početak XXI veka) čitav niz oglasa stekao je epitet „seksističkih”. Etiketu su zaslužili zbog eksplicitnog ili implicitnog koketiranja sa seksom, u manje ili više ekstremnom vidu – prikazom nagih ili polunagih ženskih tela u najneobičnijim pozama, praćenih sloganima koji

16 Nada Torlak, Zloupotreba žena u oglasima, Projekat Borba protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, Uprava za rodnu ravnopravnost Ministarstvo rada i socijalne politike Magistarska teza je odbranjena 2008. godine na Fakultetu za poslovne studije Megatrend univerziteta u Beogradu, nagrađen je na konkursu za najbolji završni rad na poslijediplomskim studijama sa temom iz oblasti seksualnog i rodno zasnovanog nasilja održanog u okviru projekta SRZN u 2010. godini.

nedvosmisleno imaju seksualnu konotaciju. Oglasi su promovisali i „druge” proizvode. Prikazivanje ženskog tela, sa visokim stepenom nagosti, nalazi se na prvom mestu upotrebljenih sadržaja u oglašavanju.

Autorka ukazuje i na činjenicu da nosioci mizoginijskih poruka u domaćim mas-medijima nisu samo muškarci. Sa feminizacijom novinarske profesije u Srbiji, žene (veliki broj novinarki i urednica) postaju saučesnice u mizogonom delovanju. Kod samih žena često ne postoje refleksi za prepoznavanje mizoginije; novinarkе u visoko tiražnim štampanim medijima (pre svega u „žutoj štampi”), kao i novinarkе i voditeljke najpopularnijih TV emisija u Srbiji stvaraju sliku žene kakva se očekuje u primitivnoj patrijarhalnoj sredini, ili su pomirene sa određenim činjenicama o mestu i prihvaćenosti žene u društvu (mizoginija kao deo kulture u kojoj živimo) i nema mnogo protesta među ženama zbog širenja mizoginije. Najgore je što nema ozbiljnih pokušaja da se stvari menjaju nabolje. Mediji u Srbiji nisu se još uvek ozbiljno uključili u pokret tzv. političke korektnosti. Smisao tog pokreta, koji je Zapad pokrenuo početkom devedesetih godina prošlog veka jeste taj da se razbiju negativni stereotipi u medijima koji se odnose na rasnu, nacionalnu, rodnu i sve druge oblike različitosti među ljudima. I dan-danas savremeni mediji pažljivo „kultivišu” poželjne predstave o rodnim identitetima i ulogama. Tako je žena samo domaćica, a muškarac – glava kuće. Žena samo razmišlja o tome da bude lepa, poželjna i mlada, naravno da bi se svidela muškarcu. Žena ne postoji samo za sebe, već uvek u odnosu na nekog i nešto. Žena je drugo i drugačije, nešto manje vredno. Žene su slabiji pol. Žena je plen, a muškarac je lovac. Žene su glupe i one su krive za sve: i kad su silovane, pretučene, otete, prodate; i zbog pada nataliteta u Srbiji; i ako su im muževi loši političari

Stručnost žena najčešće nevidljiva; ne vide se ni njene potrebe niti postignuća. Žene se ne pitaju ni za šta bitno u životu porodice i društva. Medijska slika žene je stereotipna (fiksira se svest o ženskoj inferirnosti) i pojednostavljena. Jezik medija je prepun stereotipa i nije rodno osetljiv (muški rod neosetljiv za položaj, ulogu i zanimanja žena). „Seksizam” u svim vrstama medijskog govora predstavlja tradicionalnu „podelu rada među polovima” i podjednako zahteva i prikazivanje muškarca u rodnim ulogama i odnosima. Obostrani stereotipi čuvaju patrijarhalni karakter društva i zato njihovo usvajanje („učenje”) počinje već sa ranim kućnim TV vaspitanjem kroz popularne programe. Oglasne poruke ponekad govore više o aktuelnom društvenom trenutku, moralnim normama i vrednostima, nego o samom proizvodu. Autorka navodi nekoliko ogrešenja o društvene i pravne norme, o dobar ukus, i o sistem estetskih vrednosti. Slika je, najpre, ponižavajuća za ženski rod, jer se njegove (dakle, ženske) ukrasno – seksualne funkcije rastežu preko granica koje su pristojne za javni prostor. Ovaj oblik poslovne interkulture komunikacije ne sadrži odlike kao što su: dobronamernost, tolerantnost, pravičnost, plemenitost, sabranost, opreznost, inventivnost, humor i slične, pa u celini

ne doprinosi profilisanju novih vrednosti u multikulturalnom miljeu. Nema ni unutrašnje konzistentnosti ni spoljne relevantnosti.

To je patrijarhalni svet u kome vlada aktivni muškarac, a žena je prisutna samo tako i toliko kao da je ustvari i nema. Likovi su tako ideološki kodirani da muškarci, zrače životnom radošću i spremnošću na dobru zabavu; vibrantni su, otvoreni u pokazivanju svojih osećanja. Žene, bezlične su, mahom manekenski iste i ravnodušne, gotovo nadmenog držanja, dostupne jedino preko telesnog dodira. One su tu samo kao poželjan objekat. To dalje pokazuje da je suštinska komunikacija među njima nemoguća, a da je pre moguća u ravni istih polova.

Žloupotreba žene je naročito izražena u porukama koje nemaju nikakve veze sa ženama. Ovakvim oglasnim porukama marketinške agencije atakuju na muškarce koji su bliži nekoj životinjskoj vrsti, odnosno na one koji se povode za nagonima, a ne za razumom. Ničim izazvana golotinja u spotovima, samo je deo nekorektnog viđenja jednog dela građanstva. Ne samo što se žena u ovakvim oglasima posmatra kao bezvredni, priglupi, „samo-za-one-stvari” dobar objekat, već se na taj način formiraju i nove generacije, oni mladi ljudi koji će danas-sutra formirati svoj stav o suprotnom i svom polu. U tom smislu, lakše je očekivati da današnji dečaci već sutra tretiraju žene kao potrošnu robu, nego kao ravnopravne jedinice; lakše je očekivati da devojčice sebe percipiraju samo kao tela, a ne kao kvalitetne samosvojne ličnosti.

Komentar Vodiča za rodno osetljiv pristup medijima u Srbiji¹⁷

Jedan od namera ove publikacije je da se iskoreni jeftina „ženska perspektiva” obojena stereotipima koja promoviše neodržive obrasce ponašanja, što smatramo kao odličnu polaznu osnovu i upotrebljivu definiciju. Tačno se konstatuje da su pitanja roda i pitanja demokratije direktno povezana: svi naši naponi da unapredimo jednakost i da razumemo i negujemo različitost stoje u direktnoj pozitivnoj korelaciji sa osnaživanjem žena i muškaraca iz svih društvenih grupa da sistemski i do maksimuma svojih želja i interesovanja učestvuju u društvenom životu zajednice. Tako, ovaj Vodič, između ostalog, za cilj ima i da proširi spektar „glasova” koji se čuju u našem medijskom životu, odnosno da umnoži ili bar uveća broj perspektiva iz kojih se o najrazličitijim temama u medijima izveštava.

Nezadovoljstvo sadašnjim stanjem autorke nazivaju antagonizmom između medija i rodnog aktivizma. Naime, medijska slika žene i dalje reprodukuje i

¹⁷ Filipović Jelena, Kuzmanović Jovanović Ana, Vodič za rodno osetljiv pristup medijima u Srbiji, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike, Uprava za rodnu ravnopravnost, Beograd, 2012.

afirmiše patrijarhalnu i tradicionalističku ulogu žene koja ograničava njeno profesionalno i društveno angažovano delovanje. Zbog toga je važno da studentkinje i studenti na svim nivoima formalnog i neformalnog obrazovanja treba da nauče kako da dekonstruišu medijske poruke i prepoznaju nejednakost koja je veoma često implicitno izraženu, odnosno skrivenu u njima. Publikacija promoviše medijsku pismenost, koja treba da sadrži elemente kritičkog mišljenja koje nam omogućava da dekonstruišemo i rekonstruišemo stvarnost, da medijsku poruku ne shvatamo kao puno ogledalo te iste stvarnosti. Tako postajemo sposobni da prepoznamo rasističke, ksenofobne, seksističke i sl. poruke koje češće implicitno nego eksplicitno, ugrožavaju one koji su već na različite načine skrajnuti u društvima u kojima živimo. novinarki i novinara biće u stanju da se „osnaži” i da formira sopstveni „glas”.

Nudi se takođe interesantna lista tema za razmišljanje o načinima na koje možemo delovati kako bi medijske poruke koje stižu do svakoga od nas bile oslobođene suptilnih, implicitnih obrazaca rodnog predstavljanja koje diskriminiše žene, kao i upitnik o rodnim politikama i organizaciji medijske produkcije

U Drugom delu se polazi od tačne konstatacije da iako je pitanje rodne ravnopravnosti u medijima jedan od prioriteta Nacionalne strategije za poboljšanje položaja žena i unapređivanje rodne ravnopravnosti, u Srbiji još uvek ne postoji zvaničan Kodeks o rodno osetljivom medijskom izveštavanju. Medijske predstave uključivanjem određenih društvenih grupa i isključivanjem drugih (žena, etničkih, verskih, seksualnih i drugih manjina i sl.), pomažu dominantnim i pozitivno predstavljenim grupama, a štete onim marginalizovanim i podređenim, čime se, u krajnjoj liniji, produbljuju asimetrični odnosi moći u društvu. Mediji promovišu ograničene i tendenciozne predstave žena. Gender mainstreaming, označen kao GM, primenjuje (gde najčešće nedostaju izvesni politički, finansijski ili zakonski preduslovi), otporu prema suštinskim ciljevima GM strategije gube na efikasnosti usled previsokih očekivanja i teškoća u usklađivanju horizontalne strategije sa vertikalno struktuiranim političkim kontekstom

Ističe se tačno da se savremeni mediji rukovode pre svega finansijskim profitom, što vodi objektivizaciji žena i porastu medijskog sadržaja u kojem su one predstavljene kao roba, koji trendovi će se verovatno u narednom periodu intenzivirati. Slažemo se s time i to će se desiti ako se žene ne postave kao kupci, dakle kao klijenti koji nisu samo pasivni konzumenti već aktivni akteri koji zahtevaju „robu” određene vrste i kvaliteta.

Konstatuju se nevidljive žene, anlizira širina i dubina pokrivenosti ženskih priča, ugao izveštavanja, jezik, vizuelne predstave, voditeljke televizijskih programa, mesto ženskih sadržaja u medijima. Konstatuje se neophodnost holističkog i sveobuhvatnog pristupa kako bi GM strategije u medijima

bile efikasne u postizanju rodne ravnoteže kako u medijskom izveštavanju, tako i u hijerarhijskim strukturama medija.. I u ovom delu se naglašava medijska pismenost kao veština analiziranja medijskih kodova i konvencija, veština kritikovanja stereotipa, dominantnih vrednosti i ideologija, kao i sposobnost interpretacije višestrukih značenja i poruka medijskih tekstova. Tačna je i konstatacija da su medijske poruke konstruisane, koje nastaju u određenom ekonomskom, društvenom, političkom, istorijskom i estetskom kontekstu, tako da je interpretacija medijske poruke nužno interaktivni proces koji se odigrava između čitaoca/gledaoca, teksta i kulture

Upućene su i opravdane kritika kodeksa kojih u srpskim medijima postoji nekoliko, sa ciljem da regulišu pravila i dobre prakse medijskog izveštavanja. Nijedan od njih se ne bavi posebno i isključivo pitanjima i problemima roda i rodno osetljivog izveštavanja, već ova pitanja reguliše zajedno sa drugim oblicima moguće diskriminacije. Pominje se da je Kodeks rodno osetljivog medijskog izveštavanja jeste dokument donet u okviru projekta "Žene to mogu u medijima 2005/2006" jedini te vrste. Kodeks ističe upravo one oblasti delovanja koje su prepoznate kao ključne za sprovođenje GM u medijima: upotreba rodno osetljivog jezika, izbegavanje stereotipnog predstavljanja polova, uključivanje rodne perspektive u sam proces koncipiranja vesti, ali i ravnopravan položaj oba pola u hijerarhijskim strukturama medija. Problem je u tome što su potpisnice ovog Kodeksa nezavisne, mahom manje medijske kuće u Srbiji.

Komentar tri članka koji sadrže kratke, korisne medijske analize

1) Jelena Diković, Kako je žena predstavljena u medijima u Srbiji¹⁸

Iako relativno kratak ovaj tekst sadrži neke od vrlo tačnih konstatacija koje i danas predstavljaju deo osnovnih hipoteza od kojih se polazi u svakoj analizi medija sa stanovišta rodne ravnopravnosti. Navodi se da prema istraživanju koje je tokom 2006. sproveo sarajevski Medija centar žene su u štampanim medijima u Srbiji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini zastupljene čak pet puta manje od muškaraca, dok se kao sagovornici-eksperti žene pojavljuju skoro devet puta manje od muškaraca (89,2 : 10,8 odsto u korist eksperata muškaraca).

Treba pomenuti i analizu načina kako su žene predstavljene u medijima u Srbiji koja počinje konstatacijom da se slika žene u medijima iz dana u dan pogoršava. To se bazira na reklamnom stilu koji na potpuno besmislen način koristi žensko telo, programima u kojima nastupaju skoro isključivo pevačice,

¹⁸ Danas, 03.07.2007; Strana: 20

kao i očiglednoj činjenici da se u medijima pojavljuje vrlo ograničen krug žena, bilo da su one ekspertkinje, političarke, ili estradne zvezde.

Iako zauzimaju deo medijskog prostora reklame su ipak posebna priča i njih je potrebno zasebno analizirati sa stanovišta rodne ravnopravnosti. Ta analiza treba da sadrži npr. razmatranja koliko su prisutne rodno diskriminativni sadržaji i poruke u reklamama, pojava i uloga najčešćih rodnih stereotipa, ali to treba da bude zaista posebna analiza. Ovaj tekst nagoveštava potrebu da se reklame analiziraju sa stanovišta rodne ravnopravnosti ali se u tom tekstu one samo pominju.

Kao sagovornica pojavljuje se iskusna novinarka i medijska ekspertkinja T. Skrozza, što je jedna od preporuka za svaku analizu medija sa stanovišta rodne ravnopravnosti, da se biraju kompetentne sagovornice i sagovornici. Ona navodi da je potrebno pre svega osvestiti novinare i skrenuti im pažnju na neprimetnu rodnu diskriminaciju koja, između ostalog, podrazumeva kontakt sa uvek istim sagovornicima, najčešće muškarcima, forsiranje žena koje u javnosti već imaju negativan imidž, insistiranje na lepoti sagovornica ukoliko je reč o uličnim anketama. Po njoj, došlo je krajnje vreme da se zaborave na priče u kojima se svi iščuđavaju uspešnim ženama.

Prema njenim rečima slika žene u medijima ne može se bitnije promeniti sve dok žene koje rade u medijima ne promene svoj stav o sebi i svom poslu. Tome treba dodati i ono što je u ovom tekstu ostalo nedorečeno, a to je neophodnost promene položaja žena u medijskoj produkciji u redakcijama. Žene primećuju određene forme diskriminacije u redakcijama, ali u najvećem broju slučajeva to pripisuju tradicionalnom društvu, bez preterane želje da tu nešto promene.

2) *Vesti, Žene u medijima – objekat*¹⁹

Izveštavajući sa tribine „Slika žene u medijima” u okviru „Dijaloga u Radio kafeu” Radio 021 navodi da su žene u medijima zastupljene ali uglavnom u ulogama koje se svode na ulogu seksualnog objekta, žrtve, anketirane građanke, supruge ili majke. Navode se rezultati istraživanja koje je sprovedla šefica Odseka za medijske studije, Dubravka Valić Nedeljković u kome se obavila analiza novinskih tekstova u dnevnim listovima „Politika”, „Blic” i „Glas javnosti. Dubravka Valić Nedeljković ističe da novinari često diskriminišu žene i na taj način što se kao stručni sagovornici u preko 80 odsto slučajeva biraju muškarci. Iako novinarstvo važi za profesiju u kojoj radi više žena, žene u određenu profesiju počinju da ulaze u onom trenutku kada ta profesija više nije profitabilna, dok i dalje na više uredničke i direktorske pozicije u medijima ipak stižu uglavnom – muškarci. Izbor sagovor-

19 Radio 021, 26. 12. 2010. (emitovanood 15:43 do 17:41). <http://www.021.rs/Novi-Sad/Vesti/Zene-u-medijima-objekat.html>

nice uslovio je i dalji analitički tok sadržaja, pa se tako navodi da u izbornim spotovima, žene nikad ne pričaju o planovima, programu, ciljevima – one govore o miru ili ljubavi. Kada su u pitanju relevantne teme, umesto njih govorili su muškarci, lideri stranaka, do je o političarkama u Srbiji uvek najzanimljivije šta su obukle, s kim su viđene i slično. Dubravka Valić-Nedeljković napomenula je da je ovakva slika žena u medijima rezultat opšte društvene klime. Kako ona kaže, to se može promeniti neprekidnim fokusiranjem na ovakve teme, senzibilisanjem javnosti, a jedna od naizgled sitnih, a važnih stvari u tom procesu jeste upotreba rodno ravnopravnog jezika.

3) Norbert Šinković, Radio Slobodna Evropa²⁰ iznosi svoju ocenu situacije u medijima koja se po njemu karakteriše legalizacijom govora mržnje. Upozorava na vređanje i prozivanje novinara po nacionalnoj pripadnosti, što nije sloboda govora već nacionalistička propaganda.

Kao sagovornike ima Sandu Savić, programsku direktoricu RTVa, šeficu Medijskog odeljenja OEBS Misije u Srbiji Draganu Nikolić Solmon, i Vukašina Obradovića, predsednika Nezavisnog udruženja novinara Srbije. Oni upozoravaju da javni diskurs u medijima u mnogome podseća na situaciju u devedesetim godinama., da smo se mi navikli na razne nenormalnosti, na nenormalne pojave, kao na nešto što je sasvim normalno, da je slobodni mediji neophodan uslov demokratije. Promocija govora mržnje se vraća na velika vrata i to na dva nivoa: sa jedne strane imate prostačke, nasilničke poruke nekih ekstremističkih organizacija. Drugi, možda znatno opasniji trend je takozvana intelektualizacija govora mržnje.

Iako se u tom tekstu ne govori o medijskom izveštavanju o nasilju nad ženama, analiza legalizovanog prisustva govora mržnje u medijima, pomaže u razumevanju aktuelnog medijskog ambijenta prilikom drugih analiza koje se odnose na medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama.

Komentar Priručnika za medijsko izveštavanje o nasilju u porodici i nasilju nad ženama²¹

Priručnik Uprave za rodnu ravnopravnost je dobar materijal iz te oblasti ne samo u Srbiji nego i regionalno. Uz neophodne korekcije i dodatke mogu da se poprave i dopune neki njegovi aspekti čime taj Priručnik može da dobije na delotvornosti i u praksi bude efikasan edukativni materijal i za zaposlene u medijima ali i za one koji se bave medijskim analizama ili su samo konzumenti medija.

20 Norbert Šinković, Mediji u Srbiji: Legalizacija govora mržnje, Radio Slobodna Evropa, 12. 2.2013.g.

21 Aleksić Jelena i Đorgović, Jelena, Priručnik za medijsko izveštavanje o nasilju u porodici i nasilju nad ženama, Projekat Borba protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, Uprava za rodnu ravnopravnost, Ministarstvo rada i socijalne politike, Beograd, 2012.

Važno je što se prvo određuju osnovni pojmovi vezani za nasilje u porodici i nasilje nad ženama. Glavna poruka medijima je da odražavaju nastojanje na postizanju opšteg društvenog konsenzusa da je nasilje u porodici nedopustivo.

Autorke tačno uočavaju da su mediji često tržišno motivisani što dovodi do trke za profitom i sa konkurencijom. Ali osim što tera medije da, zarad prodaje, katkad krše etički kodeks i vređaju dostojanstvo žrtve, ovaj veoma prisutan motiv medijski aktivnosti može da bude korišćen i kao motiv promene. Naime, kao i svi produkti namenjeni tržištu i medijski proizvod je osetljiv na raspoloženje javnosti. Priručnik treba dopuniti konkretnim predlozima načina javno izraženih negativnih stavova, protesta i raznih oblika nezadovoljstva medijskim proizvodom koje se odnosi na nasilje nad ženama, jer oni mogu da utiču na poboljšanje situacije. Tako npr. mogu da se medijima pošalje jasna poruka da se od njih očekuje da imaju aktivnu ulogu u razvijanju svesti društva o neprihvatljivosti nasilja u porodici.

Dobro je i što se u Priručniku prezentira definisanje nasilja u porodici. U tom kontekstu smatramo da bi bilo potrebno kod manje poznatih oblika nasilja nad ženama da se obuhvate konkretni primeri iz Srbije. Pomenute prisilne sterilizacije npr. možda nisu česta pojava kod nas, ali praćenje i uznemiravanje posle razvoda, ucenjivanje decom, oduzimanje i zadržavanje dece protivno odredbama organa starateljstva, sigurno jesu. Svaku vrstu nasilja potrebno je dopuniti primerima iz prakse.

Dobro je što su se autorke opredelile da prezentiraju nalaze istraživanja „Porodično nasilje u Srbiji“ koje je sproveo Viktimološko društvo Srbije koje daje verodostojne podatke koji pokazuju da je svaka treća žena učesnica is traživanja bila žrtva nekog oblika nasilja u porodici dok se svakoj četvrtoj pretilo nasiljem. U situaciji čestog olakog medijskog spekulisanja ciframa, podacima koji se odnose na globalnu situaciju, ili neverodostojnim podacima, vrlo je važno koristiti istraživačke podatke do kojih su došle renomirane organizacije. Time se dokazuje da nasilje nad ženama nije sporadično niti da je to preuveličan problem, ali je potrebno i da mediji prihvate neophodnost upotrebe takvih, istraživački baziranih, verodostojnih izvora.

Dobro je što Priručnik sadrži upozoravajući podatak da je stepen obraćanja institucijama vrlo mali i najveći broj žrtava 78.2% nikada nije prijavio nasilje institucijama, što govori da su skrivene dimenzije problema mnogo veće..

Izneta definicija femicida je uglavnom korektna i potrebna jer sprečava razne nedoumice koje mogu da se jave u medijima u vezi tom pojavom. Korekcija je nužna: Femicid ipak nije „podvrsta genocida“, već je taj pojam izveden po pojmovnom, jezičkom modelu genocida. Isto kao što npr. ni „seksizam“ nije podvrsta rasizma, već je termin izveden po pojmovnom modelu rasizma. Kao npr. ni što „kuposijada, slaninijada i kobasicijada“ nisu

podvrste olimpijade, već su mala lokalna takmičenja (koja čak nisu ni sport-skog tipa) čiji su termini jezički konstruisani po modelu pojma olimpijada, tako isto ni femicid nije podvrsta genocida. Femicid jeste ubijanje žena zato što su žene, i nije teoretski zasnovano a ni potrebno činiti od njega ono što on nije, jer pojmovne nekorektnosti slabe poziciju onih koje se zalažu za njegovu upotrebu. Inače potpuno je tačno da se najizraženiji oblik femicida u Srbiji iskazuje kroz ubistva žena koja su posledica nerazrešenih ili prolongiranih oblika porodičnog nasilja nad ženama.

Posebno je dobro a i važno uočiti i podvući da još uvek ne postoji zvanična državna statistika o ubijenim ženama, žrtvama porodičnog nasilja, ali iz statistika nevladinih organizacija kao što je Autonomni ženski centar, saznajemo šta one iz medija saznaju²², da je u proseku svake sedmice jedna žena ubijena od strane svog partnera.

Nije metodološki ni sadržajno korektno sučeljavati pojmove femicida i govora mržnje. Govor mržnje treba posebno obraditi, odvojeno od problematike femicida, bez obzira što se može smatrati da potiču iz istog motivacionog izvor mizogine kulture.

Uzroci nasilja u porodici su važan deo ove publikacije jer je to jedno od stalno prisutnih medijskih tema kada izveštavaju o nasilju u porodici. Tome mediji posvećuju znatne napore ali se vrlo retko izlazi iz domena situacionih objašnjenja, tj. traženja uzroka u situacijama koje su neposredno prethodile aktu nasilja, ili stereotipnim objašnjenjima. Zato je važno što je u Priručniku istaknuto da uzroke nasilja u porodici treba tražiti u interaktivnom delovanju tri nivoa: karakteristike pojedinca, karakteristike porodice i karakteristike šire društvene zajednice, kao i da se pokazalo da patrijarhalnost muža/partnera povećava rizik za žene da budu izložene nekom od oblika nasilja. Veoma je dobro što je iznet stav da se sukobi u porodici uglavnom javljaju oko glavnih momenata uspostavljanja moći, oko podele novca i poslova u domaćinstvu. Važno je i što se u toj publikaciji skreće pažnja na marginalizovane grupe i na međugeneracijski prenos nasilja, koje momente medijska praksa redovno previđa ili mu poklanja vrlo malo pažnje. Dobro je navođenje institucionalnog okvira koji obuhvata međunarodnu praksu UN, EU i posebno Saveta Evrope jer su ti momenti vrlo malo poznati medijskim poslenicima.

U tom delu svakako je potrebno dodatno navesti konkretne presude Evropskog suda za ljudska prava koje se odnose na nasilje u porodici kao što su npr. Tomašić protiv Hrvatske i Opuz protiv Turske jer obuhvataju slučajeve veoma slične domaćim.

Korisno je navođenje domaćih institucionalni mehanizama, kao i zakona, Porodnog zakonika, Krivičnog, Zakona o ravnopravnosti polova. Ali ume-

²² Za sada još uvek nema pravog distanciranja na stranih ženskih NVO od medijskih izveštaja čiji se podaci smatraju potpuno tačnim.

sto što na str. 43 piše „da može da se očekuje da programi razvijaju svest i preduzimaju mere“, neophodna je korekcija kojom će se podvući ono što sada u tekstu nije dovoljno naglašeno: „sredstva javnog informisanja su po zakonu dužna da kroz svoje programe razvijaju svest o ravnopravnosti zasnovanoj na polu kao i da preduzimaju odgovarajuće mere radi izmene društvenih i kulturnih obrazaca, običaja i svake druge prakse, koji uslovljavaju stereotipe, predrasude i diskriminaciju utemeljenu na ideji o podređenosti, odnosno nadređenosti određenog pola“²³.

Dobro je što su pored odredba zakona o informisanju, radiodifuziji, oglašavanju, navedene i odredbe Kodeksa novinara Srbije, koje novinari sigurno poznaju, ali ih ne poštuju uvek i svi u praksi izveštavanja o nasilju nad ženama. Zbog toga je potrebno navesti konkretne primere nepoštovanja odredaba Kodeksa.

Važna primedba je da Ustavnim odredbama nikako nije dat pravi značaj jer je na kraju pomenuta samo odredba da Ustav sadrži odredbu o ravnopravnosti polova. Iako se Ustav ne primenjuje neposredno u praksi, ipak daje okvir i ustavnopravni osnov za primenu svih ostalih propisa, pa kada je u pitanju nasilje nad ženama neophodno je pomenuti još neke ustavne odredbe, npr. da je po Ustavu ljudsko dostojanstvo neprikosnoveno i da su svi dužni da ga poštuju i štite, čl. 23. Fizički i psihički integritet je nepovrediv čl. 25. Svako ima pravo na ličnu slobodu i bezbednost čl. 27. Niko ne može biti držan u ropstvu ili u položaju sličnom ropstvu. Svaki oblik trgovine ljudima je zabranjen, čl. 26.

Važna je demistifikacija mitova o nasilju u porodici u kom poglavlju se mogu dodati možda još poneki mit. Ali mitove ne treba nazivati stereotipima, jer su mitovi vid ulepšavanja stvarnosti, iskrivljene i netačne predstave kojima se umanjuje odgovornost za izvršeno nasilje, banalizuje i trivijalizuje nasilje, okrivljuje ona koja trpi nasilje, premešta se odgovornost sa nasilnika i neažurnih institucija na krizu, društvo, ratove devedesetih, tradiciju, mentalitet i sl. Stereotipi su pak šematski, pojednostavljeni i teško promenljiv odnos prema nekome/nečemu, kao i kruto i postojano ponašanje prema nečemu, bez obzira na okolnosti i individualne karakteristike. U osnovi stereotipa nalazi se pogrešno i neopravdano široko uopštavanje i konvencionalno i pojednostavljeno mišljenje, koncepcija, verovanje. Izraz „stereotip“ je nastao u periodu pojave i razvoja rasnih, etničkih, verskih i socijalnih netrpeljivosti da objasni nastajanje predrasuda i negativnih stavova. Sučeljavanje pak, mitova o nasilju, kao netačnih stavovi i njihove demistifikacije, u vidu iznošenje tačnog, činjeničnog stanja, metodologija je kojom se služe sociološke, politikološke i pravne discipline iz tematskih oblasti fenomenologije nasilja i teorije roda i rodno zasnovanog nasilja. To

23 Zakon o ravnopravnosti polova, čl. 41.

je široko, svetski upotrebljavana pedagoška metoda, koja je dobro razvijena, pa je treba korektno i koristiti.

Kod ocrtavanja medijske slike u Srbiji, netačno je kritičko navođenje da ne postoji analitičan pristup ovoj temi (jer ih ima) i da se tekstovi na ovu temu objavljuju najčešće u časopisima koji se bave crnom hronikom (izveštaji o konkretnim događajima teško da mogu da budu locirani u drugim rubrikama). Tu treba pre svega svakako praviti razliku između dnevnog, situacionog izveštavanja o konkretnim događajima, od analitičkih tekstova koji se objavljuju drugim povodima, npr, u vezi sa nekim datumima, periodima (Dan žrtava, 16 dana aktivizma protiv nasilja nad ženama), posle nekih skupova, i sl. Kritika prakse smeštanja medijskog izveštavanja o konkretnom događaju odmah pošto se on desio u rubriku „hronika“ je nekorektno i zbunjujuće. Analitičkih tekstova treba svakako da bude više, ali ne u situaciji tek otkrivenog ubistva, pa je i takav zahtev nekorektan i zbunjujuć za medijske poslenike.

Dobro je uočeno da nekoliko sukcesivnih tekstova o jednom slučaju šalje se poruka čitaocima i društvu da „nam je stalo do konačnog ishoda“, i da takvu medijsku praksu treba negovati.

Prisustvo priloga o nasilju još je manja u elektronskim medijima, koji su, kako pokazuju istraživanja, najveći izvor informacija građanima, zapravo nije korektna konstatacija, jer su elektronski mediji drugačiji po svom nastanku i emitovanju, kao i percepciji gledalaca. Ekstremni slučajevi nasilja nad ženama dobijaju odgovarajući prostor i u elektronskim medijima koji imaju više mogućnosti za kasnije panel razgovore u kojima može biti reči o nasilju nad ženama i čiji kvalitet zavisi od sagovornika.

Diskutabilna je priča o neophodnosti izveštavanja o pokušanom nasilju, jer je i pokušaj u vidu pretnje takođe nasilje. Objavljivanje izveštaja o pokušajima zavisi i od toga o kojim slučajevima MUP daje informaciju medijima, od kojeg izvora i inače zavisi o kojim slučajevima nasilja će mediji izveštavati.

„Muž nasilnik“ je prihvatljiva i tačna formulacija kojom se ukazuje na to da su osobe u bračnom odnosu, a da je žena pretrpela nasilje. Potreba čuvanja identiteta žrtve je važna napomena. Diskutabilno je šta ako žrtva sama, ili njena porodica, iz raznih razloga želi objavljivanje podataka, fotografija i sl. Priručnik preporučuje potpuno drugi pristup izveštavanju kada je reč o objavljivanju identiteta nasilnika. Poželjno je da se njegov identitet istakne ali uvek uz ograde, uz upotrebu izraza, „navodni ubica“, „okolnosti slučaja ukazuju“, „priznao je da je ubio“, i sl. Mediji ne smeju da presuđuju.

Informacija o sankcionisanju nasilja umanjuje broj novih slučajeva nasilja, kao i ponavljanje nasilnog ponašanja. Zato je izuzetno važno što češće pisati o nasilnicima koji su kažnjeni, kao i o institucionalnom odgovoru koji je usledio.

Preporuka Priručnika medijima da objave fotografije nasilnika je diskutabilna. To lako može da predstavlja promociju nasilnika i nasilja, da ga u očima publike, posebno mlađeg uzrasta učini čak svojevrsnim, mada negativnim herojem, uzorom „pravog“ muškarca. Priručnik ne komentariše interesantnu pojavu „ikebana“ fotografija, na kojima nisu realni prizori i likovi već scen-ska predstava nasilog čina, njegovi fragmenti npr. podignuta šaka ili stisnuta pesnica u pretećoj pozi, zgrčeni ženski lik, nož sa koga se cedi „krv“, i sl.

Objavljivanje u rubrici hronika je deo prakse situacionog novinarstva i ne predstavlja ništa loše. Problem je druge vrste, npr. zašto nema više analitičkih tekstova, ali sam događaj, npr. ubistvo, nije momenat za teo-retske rasprave ili za neposredne analize, već je to samo dobra prilika za činjenično korektno izveštavanje.

Nije rodna ravnopravnost u medijima prisutna samo u tekstovima na temu „rodna ravnopravnost“, već u raznim drugim temama, od sportskih, kul-turnih, političkih, a ogleda se npr. i u upotrebi rodno senzitivnog jezika. Važno bi bilo denuncirati kao protivnu vrednostima rodne ravnopravnosti, stalnu medijsku praksu visoko pozitivnog vrednovanja patrijarhata kao „najboljeg“, „pravog“ načina organizovanja „zdravih“ porodičnih odnosa, ali i odnosa u društvu, koju praksu u većoj ili manjoj meri neguju gotovo svi mediji. Potrebno je objasniti da je patrijarhat stvarno nepravedan, diskrim-inatoran, prevaziđen način porodičnog organizovanja, kao i da je nasilje nad ženama jedan od njegovih proizvoda.

Dobro je problematizovati stalnu medijsku temu „zločina iz ljubomore“ jer to upućuje na strast i intimu dvoje ljudi u šta se ne treba mešati. Time se nasilje relativizuje jer se moralnost žrtve dovodi u pitanje. Ima mesta i za druge kritike koje bi trebalo da budu upućene objašnjenju nasilja nad ženama kao proisteklim iz strasti. Potrebno je navesti konkretne primere koji potpuno negiraju postojanje bilo kakve strasti u višedecenijskom nasilju.

Preporuke za medijsko izveštavanje su najslabiji deo ovog materijala, njih treba kvalitetnije preformulisati i dopuniti. Problem je i što se one za sada baziraju samo na jednogodišnjem istraživanju. Prisutna je i vidljiva kontra-dikcija sa početkom Priručnika gde se navode triling uzroka porodičnog nasilja, a na kraju je konstatacija da je za porodično nasilje kriv je isključivo zlostavljač. Dobre su preporuke da nasilje u porodici nije privatna stvar, da je neophodno izbegavanje senzacionalizma u izveštavanju o porodičnom nasilju, zaštita identiteta žrtava uz otkrivanje identiteta nasilnika.

Diskusabilna je preporuka da svaki put kada je dokazano ko je počinio nasilje, trebalo bi objaviti puno ime i prezime, odnosno fotografiju nasilni-ka, jer on ni na koji način ne treba da bude zaštićen. Dokazano je da je neko izvršio krivičnim delom tek pravnosnažnom presudom do koje se dolazi

kroz višegodišnji sudski postupak, tako da nema neke brze „dokazanosti“ pri ruci medijima koji danas treba da izveste o jučerašnjem događaju. Fotografija može da mehanizmom emocionalnog transfera od nasilnika stvori uzor i negativnog heroja, dakle ovu preporuku je potrebno drugačije promisliti. Javna osuda jeste jedna od sankcija koju nasilnik treba da snosi za nasilje koje je počinio, ali je kod situacionog izveštavanja teško izbalansirati sve zahteve i na tome tek treba raditi da bi se došlo do pravih formulacija preporuke.

Izbegavanje diskriminacije i predrasuda je u redu preporuka, ali nedostaju načini kako to sprovesti u praksi. Potrebno je navesti dobre i loše primere, šta je npr. bilo diskriminativno i kako bi izveštaj o istom događaju trebalo da bude napisan da bi bio nediskriminativan. Potrebno je navoditi kazne, odnosno zakonsku zaprećenost za krivična dela nasilja o kojima se izveštava.

Komentar „Killing me softly”: izveštavanje štampanih medija o ženama žrtvama nasilja²⁴

Autorka uočava da mediji konstruišu identitete što je dobar početak, ali koji nije doveo do daljeg uočavanja da mediji konstruišu i stvarnost, stvarajući jednu specifičnu medijsku sliku o nasilju nad ženama koja je u raznim elementima više ili manje udaljena od činjenične situacije. Tačno se navodi da se patrijarhalni stereotipi reflektuju na izbore koje žena čini u pogledu obrazovanja ili učešća u javnom političkom životu.

Da li nasilje nad ženama dobija sve više prostora u medijima (kao što konstatuje autorka), ili tog nasilja ima više, što nije postavljeno pitanje a trebalo je, pa nema ni odgovora. Nedostaje i podatak u odnosu na koji period je autorka konstatovala povećanje medijskog prostora namenjenog nasilju nad ženama i za koliko. Moglo se i dalje nastaviti sa pitanjima npr. da li možda medijska publika ima sve više interesa za te teme, ili ima više medija koji se bore za svoje mesto na medijskom tržištu što povećava, umnožava broj izveštaja o nasilju, i da li je situacija tokom cele godine ista u kvantitativnom smislu ili se mogu uočiti periodi pojačanog medijskog izveštavanja o nasilju, npr. kada se dese više slučajeva brutalnog nasilja kao što je bio slučaj u martu, julu i avgustu, ili ekstremno brutalni slučajevi kao što je novembarsko ubistvo Vladislave Červenke, pretučene do smrti, decembarsko ubistvo Nataše Cvetić, pretučene, bačene kroz prozor i zaklane sa slomljenim nogama na očigled dece. Odgovore na sva ova u analizi nepostavljena i neodgovorena pitanja, mogla je da omogući hronološka obrada presklipinga koja je u ovoj analizi potpuno izostala.

24 Višnjić Jelena, „Killing me softly”: izveštavanje štampanih medija o ženama žrtvama nasilja, *Genero*, 2012, 141-156

Nema navođenja ili analize najgorih medijskih momenata u 2012, što ostavlja utisak da osim stereotipa i nema ničeg lošeg što bi skrenulo pažnju kao izrazito negativno, a takvih momenata je bilo, npr. kvazianalitičnost nekih, uvek istih stručnjaka koje mnogi mediji pozivaju da komentarišu nasilje nad ženama, neukusne kvziduhovitosti Kurira i nekih drugih tabloida (ali i Vremena), medijski napad Kurira na Poverenicu za zaštitu ravnopravnosti, i sl. Konsekventno toj metodološkoj praznini, nema ni navođenja dobrih medijskih primera od kojih je bilo posebno potrebno istaći one koji predlažu vrlo racionalne i potencijalno efikasne mere protiv nasilja nad ženama. Nisu pomenuta ni novinarska imena koja su se istakla dobrim izveštajima o nasilju nad ženama kao što su npr. Katarina Đorđević iz Politike, Danka Spasovski iz Vremena, kao ni činjenica a neki mediji zaista izveštavaju vrlo korektno o toj temi, Politika, Danas, npr.

Dobro je uočeno da su mediji u stalnoj potrazi za novim, uzbudljivijim sadržajem, dobro je i što autorka uočava pojavu koju naziva „kasapljenje” ili post mortem medijski linč žrtve ubistva u porodično pratnerskom kontekstu. Ono što bi bilo dobro je da su navedeni konkretni primeri, koji izveštaji, u kojim medijima potvrđuju te konstatacije.

Sezacionalističke fotografije žrtava nasilja što autorka navodi na str. 5. zapravo su vrlo retke i u nestajanju. Trend ilustrovanja izveštaja o nasilju je pojava „ikebana” fotografija koje ne predstavljaju prave aktere, niti prava mesta događaja, već su pre apstraktni „scenski prikazi” nekog oblika nasilja, koji trend autorka nije uočila a ni komentarisala. Naime, takav stil sigurno ima dobrih strana, izbegnuto je prikazivanje žrtve npr, ali je takođe može biti u funkciji senzacionalizma npr. podignuti noževi sa kojih se cedi „krv”, ženske ili dečje senke, zgrčene pod nevidljivim udarcima.

Naslovi kojima se opravdava, ili čak poziva na nasilje navedeni na str. 6 jesu alarmantni po svojoj sadržii ali nisu praćeni podacima o kojim se medijima radi, kojim autorima, datumima objavljivanja, događajima na koje se odnose, da li su uopšte iz analizirane 2012, ili su to stalno aktuelni primeri iz nekih drugih perioda, pa njihova autentičnost ostaje pod znakom pitanja, i samim tim se tupi oštrica upućene kritike. Svaki navod bilo kog primera, dobrog ili lošeg, mora obavezno da sadrži sve podatke o izvoru. Izostali su i dobri primeri naslovljavanja, kao što su oni koji striktno sadrže činjenice, što je uočen trend naslovljavanja izveštaja o nasilju Večernjih novosti (Zlatibor: sekirom napao suprugu i ćerke, 5. april 2012, Preminula žena kojoj je muž pucao u glavu, 10. avgust 2012).

Autorka dobro konstatuje da se svaki iskorak iz dominantne i legitimne matrice o ulozi žene u patrijaralnom ambijentu podrazumeva više ili manje eksplicitno kao „opravdanje” nasilja, ali na žalost autorka ne problematizuje dalje tu inače vrlo tačnu konstataciju. Primera je sigurno bilo, a u 2012. sigurno je najupadljiviji bio Kurirov napad na Poverenicu za zaštitu

ravnopravnosti serijom senzacionalističkih tekstova, punih netačnosti, osvetoljubivosti, podilaženja pretpostavljeno niskom ukusu publike

Učestalo objašnjenje brutalnih ubistava žena koje kroz medije plasiraju jedini „stručnjaci” po kojima se navodno radi o „zločinima iz strasti” autorka dobro uočava, ali ne daje tome pravi tematski značaj u svojoj analizi, pominjući to samo uzgred u fusnoti. Bio je potrebno navesti konkretne primere, koji mediji, koji stručnjaci tako objašnjavaju koje slučajeve, šta se stvarno krije iza tako loše objašnjenih slučajeva (npr. dugogodišnje postojanje porodičnog nasilja, nereagovanje institucija, bezobzirnost nasilnika koji mnogo puta ponovio to, ali i druga krivična dela, posedovanje vatrenog oružja).

Autorka navodi očekivanje od medija da preuzmu aktivnu i odgovornu ulogu u dekonstrukciji patrijarhalnih stereotipa u kojima su nasilje i kontrola muškarca nad ženom opravdani u cilju očuvanja „dominantne uloge mužjaka”. Možda su to preterana očekivanja, od medija se zapravo mora očekivati kod situacionog novinarstva, činjenično korektno izveštavanje, kod analitičkih tekstova korektan izbor sagovornika, davanje prostora ženskoj stručnosti i sl. Dekonstrukcija patrijarhalnih stereotipa je ipak uloga teorije roda i ima mesta u medijima kada i ako izveštavaju o stručnim skupovima, objavljenim radovima iz te oblasti, intervjuima sa stručnjakinjama/stručnjacima iz te oblasti.

Autorka na str.7 navodi da je presklipping na dnevnom nivou obezbeđuje uvid u načine na koje se, koliko, kada i zašto štampani mediji u Srbiji bave temom nasilja, što je tačno, ali se ne navodi koji mediji su praćeni konkretnim klipinom, da li svi, da li najtiražniji, dnevni, nedeljni, nacionalni, lokalni, štampani, elektronski. Tek na osnovu tog podatka može da sledi dalji podatak, koliko je objavljenih izveštaja, u kojim medijima ih najviše ima (najveći broj tekstova objavljen je u četiri dnevna lista). Kao i svako istraživanje i preklipping mora da bude korektno definisan uzorak i to na početku teksta a ne na kraju, da bi se tačno predočilo na čemu zasniva analiza koja sledi.

Kvantitativna analiza mora da bude praćena i određenim komentarima, broj i procent tekstova objavljenih u kojoj rubrici, npr. često je sporni moment nekih ranijih kritika koje dolaze za feminističke scene, pa je bilo razloga da se to pitanje problematizuje i u ovoj analizi. Dakle, potrebno je da se osim cifre da i komentar, kritika, predlog pravaca poboljšanja.

Odnos potpisanih i nepotpisanih tekstova otkriva visoko prisustvo nepotpisanih tekstova, ali se taj podatak ne komentariše. Da li je to dokaz nemarnog odnosa uredništava prema nasilju nad ženama, ili da je to novinarski posao manjeg značaja, da li se nešto krije iza bezimenih izveštaja, da li je nepotpisanost rezultat njihovog nižeg kvaliteta, da li se radi o nekim drugim problemima ili njih možda nema, ostaju nepostavljena i sami tim, neodgovorena pitanja.

Autorka konstatuje uznemirujuću činjenicu navodnog potpunog odsustva tekstova koji predstavljaju primer dobre prakse medijskog izveštavanja, što je netačna konstatacija koja ponovo problematizuje prethodni metodološki nedostatak tačnog određivanja klipinga na osnovu koga je rađena analiza. Moguće je naime, da se u uzorku medijskih izveštaja kojim je raspolagala autorka, zaista nema dobrih primera, ali kako ne znamo koji je bio uzorak, ne znamo da li ih stvarno nije bilo, ili ih autorka nije uočila, ili ih nije ocenila kao takve.

Autorka navodi kao kriterijume dobrog medijskog izveštavanja da sadrže događaj, kontekst, „portret žrtve i nasilnika”, institucionalnu odgovornost i reakciju, da bi se smatrali odgovornim, objektivnim i edukativnim u odnosu na javnost, sa čim se u potpunosti slažemo. I po tim kriterijumima mogu da se izdvoje sledeći tekstovi kao vrlo kvalitetni izveštaji o uzrocima i posledicama porodičnog nasilja objavljeni u 2012: Svađe i laži u prisustvu sudskog veštaka²⁵, Koliko je važan sindrom pretučene žene²⁶, Na silu pod tuđi krov²⁷, Oduzeo im majku, ostavio pismo²⁸, Prepoznavamo samo ekstremno nasilje²⁹, Svaka treća žena u Srbiji izložena nasilju³⁰, Koga je briga³¹, Smederevo: Sigurna kuća uvek puna³², Više nasilja u porodici za praznike³³, Nasilje problem celog društva³⁴. U ovu kategoriju spadaju i analize preuzete od nevladinih organizacija ili zaključci nekoliko nacionalnih konferencija tokom 2011. na temu nasilja nad ženama.

Ne smatramo da je uvek neophodna „kritika bilo kog oblika nasilja”, za početak je dobro činjenično korektno izveštavanje, što je uostalom obaveza medija. Autorka kritički ukazuje na odsustvo tekstova o pokušajima nasilja. Iako se slažemo da je i pokušano nasilje, takođe nasilje i da bi pažnja javnosti možda mogla da spreči dalji razvoj nasilja, ipak treba realistično konstatovati da previše izveštaja o nasilju mogu da imaju suprotan efekat. Medijski stručnjaci ukazuju da to može da bude način da se nasilje učini „običnim”. Ako zamislimo hipotetičnu situaciju u kojoj mediji objavljuju sve slučajeve femicida a ne samo one ekstremne po brutalnosti, broju žrtava i sličnim elementima koji skreću posebnu pažnju javnosti, pa još i sve druge

25 Aleksandra Petrović, Politika, 13.maj 2012, hronika

26 Jasmina Lukić, Danas, 19.07 2012.

27 V.C.S., Večernje novosti 10 septembar 2012, Društvo, 5

28 J. Lemajić, Večernje novosti 15 oktobar 2012, Hronika, 13,

29 V. C. Spasojević Večernje novosti 21.oktobar 2012, društvo,

30 Beta, Danas 4 oktobar 2012, iz sata u sat,

31 Danko Spasovski,Vreme 22. novembar 2012, društvo, 30,

32 J.Ilić, Večernje novosti 7 decembar 2012, Srbija,

33 B92, 14.januar, 2013,

34 LJ.Malešević, Dnevnik 18 12. 2012, društvo

slučajeve fizičkog i seksualnog nasilja učinjenog od strane nasilnika koji je žrtvi bio poznat i onog koji joj nije bio poznat, a ne kao do sada samo najekstremnije slučajeve, pa zatim i slučajeve psihičkog nasilja (pretnje, praćenje, zastrašivanje, ucenjivanje dekom tokom postupka razvoda) koji se za sada retko ili uopšte ne objavljuju i na sve to dodamo još i pokušano nasilje, imaćemo količinu medijskog materijala koji će kvantitativno potpuno zauzeti ceo medijski prostor. Osim što je to nemoguće očekivanje, time bi se najverovatnije postigao suprotan efekat koji se sastoji u sve većoj priviknutosti javnosti na nasilje, njenoj brutalizaciji, normalizaciji zla.

Slažemo se sa konstatacijom da mediji najviše pažnje poklanjaju fizičkom nasilju, ali jer je to tip nasilja koji je prijavljivao, za razliku od psihičkog koje najčešće nije prepoznat, počev već od strane vanmedijskih aktera, npr. policije i sudova kao puni oblik nasilja i zato je registrovan gotovo nevidljiv procenat tekstova koji kao temu imaju psihičko nasilje. Isto važi kao i za pokušano nasilje. Ono što treba kritikovati je da tekstovi o fizičkom nasilju ne sadrže izveštaje o sigurno postojećim elementima psihičke torture, straha, pritisaka, pretnji, kontrole i sl.

Situaciono, informativno novinarstvo je neophodno i ne može se zameniti istraživanjima problema, posebno ne odmah kada se desi slučaj nasilja o kome mediji imaju obavezu da izveštavaju.

Dobro je skretanje pažnje i na činjenicu da je nasilje najčešće usmereno prema ženama u partnerskim odnosima, bilo da se radi o emotivnom, ljubavničkom, odnosu koji je u procesu okončanja, i bračnom odnosu o kojima govori u 155 (48%) priloga o žrtvama različitih oblika nasilja. Dobro je i da se slučajevi različitih vrsta opravdanja za nasilje i zločin zapravo slučajevi novinarske brutalnosti prema ženama, intenzivirana istorijom privatnog života, u kojima se žena diskvalifikuje i pre same presude.

Pokušaj rodne neutralizacije nasilja je primetan u porastu broja medijskih članaka koji se bave fenomenologijom nasilja žena, sa kojom konstatacijom se slažemo.

Dobro je što autorka skreće pažnju da su motivi nasilnog ponašanja kod žena u najvećem broju u samoodbrani. Mesto fotografija samog mesta događaja ili stambenog objekta kada se radi o autentičnim fotografijama najčešće je obična seoska kuća ili kuća sa gradske periferije koja svojom običnošću i skromnošću deluje kao upozorenje da se nasilje ne dešava nekim "drugim", i od medijske publike, vrlo različitim ljudima. Kao takvo, i bez dodatnih reči deluje upozoravajuće i edukativno.

Nasilje u porodici je kažnjivo i zbog toga je neophodno isticati kazne koje su zlostavljačima izrečene (ili će tek biti), ali nije tačno da u 2012. nema podataka o zaprećenoj kazni, jer se takvi podaci navode u posmatranom periodu, mada ne dovoljno često i sigurno ne u svakom izveštaju.

Tačno je i skretanje pažnje da je zadatak medija i preispitivanje intervencija službenih organa, ali ne smatramo greškom ili još manje propustom da se istraživačko novinarstvo bazira i na informacijama prikupljenim od komšija, rođaka i poznanika, jer se od njih saznaje važan moment postojanja višedecenijskog nasilja, obraćanja žrtava institucijama, njeni pokušaji da izađe iz nasilne zajednice. Sasvim druga tema je praćenje rada institucija, medijsko redovno izveštavaju o procesuiranju različitih slučajeva nasilja i kažnjavanju počinitelaca ovih krivičnih dela. Taj aspekt treba i može da dođe do izražaja tek u daljem praćenju jednog slučaja, kao sledeći korak (ako do njega dođe, a trebalo bi) a ne odmah kada se situaciono, informativno izveštava o samom događaju. Taj sledeći korak se bazira upravo na prethodno prikupljenim podacima koji ukazuju da se radi o mogućim propustima nadležnih institucija da adekvatno i blagovremeno reaguju u slučajevima u kojima se žrtva više puta obraćala tražeći od njih pomoć i zaštitu..

Konstatacija da mediji gotovo uopšte za izvor nemaju nevladine organizacije koje se bave nasiljem nad ženama nije tačna jer se taj izvor informacija redovno javlja najmanje u dva perioda, za vreme „16 dana aktivizma“ i u izveštajima skupova o nasilju nad ženama, a javlja se i povremeno kada se objavljuju analitički tekstovi o nekom aspektu nasilja. Vrlo često se citira i Mreža protiv nasilja nad ženama ali i pojedine stručnjakinje. To nije ni često a ni redovno ali se ipak ne može reći da ga uopšte nema. To je ujedno i momenat da se uoči odgovornost najčešće citiranih ženskih organizacija za tačnost prezentiranih podataka kao i njihov nesumnjivo vredan doprinos zajedničkoj izgradnji javnog diskursa na temu nasilja nad ženama.

Komenatar: Mreža „Žene protiv nasilja, Femicid – ubistva žena u Srbiji, Kvantitativno - narativni izveštaj 2012. godina, Beograd, 2013.godina³⁵

Problem sa analizom femicida koji svake godine uradi Mreža Žene protiv nasilja je da se analizirani podaci isključivo baziraju na medijskim izveštajima. Dakle, to onda ne može da zove „analiza femicida u posmatranom periodu“ već samo „analiza femicida o kojima su izveštavali mediji, medijski prezentiranih femicida“. Broj femicida i broj onih o kojima su izveštavali mediji uopšte ne mora da bude, i nije podudaran. Mediji naime, nisu dužni da izveštavaju o svim ubistvima. Nije ni MUP u obavezi da obavesti medije o svim ubistvima. Dosadašnje iskustvo sa medijima, posebno imajući u vidu „nestanak“ medijskih izveštaja o ženama koje su stradale u porodično partnerskom kontekstu u periodu od sredine oktobra 2011. do sredine februara 2012, nalaže nužnost distanciranja, odnosno skretanja pažnje javnosti da se analiziraju samo oni podaci saznati iz medija koji ne

35 www.zeneprotivnasilja.net

moraju da u potpunosti odražavaju činjenično stanje. Nužno je reći da je prikupljanjem i analizom novinskih članaka, Mreža "Žene protiv nasilja" kojom koordinira Autonomni ženski centar iz Beograda, došla do podatka na osnovu onih slučajeva o kojima su **praćeni mediji izvestili** da su u periodu od 01. januara do 31. decembra 2012. godine da su **po praćenim medijskim izveštajima** na teritoriji Srbije ubijene 32 žene u porodično/partnerskom kontekstu (29 ubistava u 2011. godini). Nasuprot tom broju, u javnosti se pojavila³⁶ cifra od 57 žena ubijenih u porodičnom nasilju u 2012. i 40 u 2011. koji podatak je iznet na Jutarnjem programu RTSa, što govori o ne malom ili nevažnom odstupanju, jer je razlika 45%. Tek sa jasno izraženom distancom tj. diferenciranjem stvarnosti od medijske realnosti, može da se s punim autoritetom vrši dalja analiza, npr. koliko je bilo ubistava čekićem, a koliko letvom ili vatrenim oružjem, da je ono bilo u legalnom vlasništvu, koliko se ubistava desilo u njenom ili njegovom stanu-kući.

Sledeća primedba je tehničke prirode: procenite ne treba izražavati sa četiri cifre odnosno dve decimale, jer to celu cifru čini teže čitljivom, nepreglednom i težom za pamćenje, već se druga decimala zaokružuje, npr. 57,89 se zaokružuje na 57.9% a 26,32 na 26,3%.

Kako je dobijeni Mrežin zaključak zapravo medijski vrlo atraktivan jer sadrži podatke koliko je npr. ubijenih žena prijavljivalo nasilje pre ubistva, koliko je maloletne dece ostalo bez majke ili oba roditelja, koliko jeste a koliko nije živelo u zajedničkom domaćinstvu sa ubicom, svedoci smo stvaranja jednog interesantnog produkta tipa meta-meta stvarnosti. Naime, Mreža uzima medijski konstruisanu, dakle meta-stvarnost kao čistu realnost na kojoj gradi svoju analizu, proizvodeći rezultat koji je onda još jedan korak udaljen od činjenica, kao specifična meta-meta stvarnost. To sa svoje strane u dodatku još povratno legitimizuje prethodni medijski konstrukt kao jedinu pravu i neprikosnovenu realnost.

Vrlo je važno da Mreža žena protiv nasilja koja ima određenu specifičnu težinu i ugled napravi „korak više” odnosno da iskorači iz relativno udobne prakse nedovođenja u pitanje neprikosnovenosti onoga o čemu su mediji izveštavali, na čemu bazira svoje prebrojavanje onoga o čemu su mediji pisali, ka preduzimanju određenih aktivističkih koraka u pravcu saznavanja koliko je stvarno bilo femicida u posmatranom periodu. Jasno je naime da i meta medijska stvarnost i meta-meta Mrežina stvarnost daju značajno umanjenju sliku stvarnog broja femicida, pa samim tim i sve druge podkategorije, načina izvršenja ubistva, odnosa ubice i ubijene i sl.

36 Jutarnji program RTS Prvi program, 13. januar 2013.

Komentari analiza medija u Crnoj Gori i Hrvatskoj

Analize medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama u Crnoj Gori i Hrvatskoj

1) *Komentar crnogorske analize*

U Crnoj Gori je 2005. urađena analiza o nasilja nad ženama u medijima³⁷. U okviru Global medija monitoringa, volonterskog projekta koji je sproveden 2005. godine u 102 države sveta, učestvovala je i Crna Gora gde je NVO ANIMA sproveda ovo istraživanje. Tom prilikom je analiziran TV dnevnik, tri dnevne novine i dva radio-dnevnika. Analiza je ukazala da postoji diskriminatorski i seksistički odnos prema ženama pojedinih štampanih medija, kao i izrazito mizoginičan stav koji žene svodi na objekat; da je nasilje nad ženama medijski najvidljiviji društveni problem žena i da se prate se aktivnosti NVO uključenih u ovu problematiku i piše se o njima. Povremeno se izveštava se i o samohranim majkama. Navodi se još i da je novinarska profesija u velikoj meri postala ženska, međutim, da su glavna i odgovorna urednička mesta još uvek u rukama muškaraca. Što se tiče pojedinih medija ukazuje se da je nedeljnik Monitor sve više rodno senzitivan i korektno koristi imena profesija u ženskom rodu; imaju podjednak broj novinara i novinarki, ali teme su još uvek "muški" obojene, moguće i zato što se na skoro svim državnim i odgovornim mestima u Crnoj Gori nalaze muškarci. Na osnovu analize sadržaja pojedinih štampanih medija uočena je zloupotreba i instrumentalizacija žene i ženskog tela i u malim oglasima za hotline. Anegdotalno zvuči da su u magazinu Istok, koji propagira svetosavlje i duhovnost uvek na naslovnim stranama pornografske fotografije žena.

2) *Komentar dve analize medija u Hrvatskoj*

1) U prvoj analizi³⁸ se nije poklonila posebna pažnja medijskom izveštavanju o nasilju nad ženama ali kako ona sadrži vrlo tačne opšte konstatacije o medijskom predstavljanju žena, obratili smo pažnju na nju. Naime, u konstatuje je se da u Hrvatskoj mediji većinom potkopavaju ravnopravnost spolova na tri uobičajena načina: (1) žene su manje vidljive u medijima, posebno u političkim temama ili temama od javnog interesa (dok su nad-

37 Mikulić Vanja, Milatović Irena, Zeković Biljana, Nasilje nad ženama - brine li Vlada Crne Gore? Monitoring izvještaj za Crnu Goru, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja – Podgorica, 2007. http://89.188.32.41/download/nasilje_nad_zenama-cg.pdf

38 Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj, UNICEF, Zagreb, 2011. Žene u medijima str 172

moćno zastupljene u reklamama ili zabavnom programu), (2) prikazane su na stereotipan, patrijarhalan i seksualiziran način i (3) podzastupljene su u medijima kao zaposlene osobe, posebno na položajima moći. Slaba vidljivost žena ilustrovana je jednom analizom naslovnih strana i intervju iz 53 izdanja dva najbolje prodavana politička nedeljnika tokom prvih šest meseci 2008. godine, koju je sproveo Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova. Muškarci su na naslovnicama bili šest puta više zastupljeni: 64% svih naslovnica prikazivalo je samo muškarce, a 15% muškarce i žene zajedno, dok je 11% prikazivalo samo žene, a 10% ni jednu osobu. Od svih analiziranih intervju (koji su iznosili i do 18% od 776 velikih članaka u analiziranim časopisima), u 83% (118) intervjuirani su muškarci, a u 17% (25) žene. Nadalje, opseg zanimanja intervjuiranih osoba razlikovao se za žene i muškarce. Rangiranje zanimanja na popisu isto je i za muškarce i za žene, no broj članaka se značajno razlikuje. Na primer, muški su poduzetnici bili šest puta više intervjuirani nego žene poduzetnice, dok su političari bili pet puta više intervjuirani od političarki. Političarke i glumice dele prvo mesto na rang-listi za žene, od čega su oba zanimanja prisutna u 5 članaka, dok je ovaj broj članaka dan direktorima, piscima i glumcima s liste muškaraca. Na listi drugih intervjuisanih muškaraca postoji veći opseg zanimanja nego na listi intervjuisanih žena. Druga analiza 14 emisija važne političke TV-emisije Otvoreno koje su se emitovale u aprilu i maju 2010. potvrdila je problem podzastupljenosti žena. Od 83 gosta emisije, bilo je 13 žena i 70 muškaraca. Takođe, dok nije bilo emisije u kojoj nije bilo muškarca, žene nisu bile prisutne u 5 od svih analiziranih emisija (od toga je u četiri emisije voditelj bio muškarac). I na kraju, u emisijama koje je vodio muškarac u studiju nikada nije bilo više od jedne žene. Na kraju, žene su takođe podzastupljene u medijskoj industriji. Godine 2009. udeo žena zaposlenih na radijima bio je 44,6%, dok je na televiziji udeo žena bio 39,3%. Međutim, sve je više novinarki, što je dokaz „feminizacije” ove profesije u Hrvatskoj. Analiza sadrži i zanimljive preporuke kako bi se odgovorilo na manjak vidljivosti žena u medijima i njihov stereotipan ili seksistički prikaz. Potrebno je (1) uspostaviti telo za nadzor medija kao što je predviđeno u Nacionalnoj politici za unapređenje ravnopravnosti spolova, (2) osigurati efikasno sprovođenje zakona, (3) novčano pomoći programe koji su usmereni na podizanje svesti o pravima žena i (4) osigurati obuku za medijske profesionalce.

2) Ni jedna starija hrvatska medijska analiza objavljena 2006.³⁹ takođe se ne bavi eksplicitno medijskim izveštavanjem o nasilju nad ženama, ali su nalazi te analiza od koristi za svaku sledeću analizu medija kako u Hrvatskoj, tako i regionalnog karaktera. Interesantno je da se u ovoj analizi pošlo od relevantnosti načina na koji žene percipiraju medijske sadržaje kao i nivoa njihovog zadovoljstva postojećom prezentacijom žena u medijima, što ot-

39 Kunac Suzana, Sarnavka Sanja, Nevinost bez zaštite, „ženska” percepcija medijskih sadržaja, Grupa za ženska ljudska prava BABE, Zagreb, 2006.

vara mogućnost da ženski stavovi budu više uvažavani. Naime, jasno je da proizvodnja značenja (enkodiranje) treba da bude praćena i razumevanjem/iščitavanjem sadržaja (dekodiranjem). Ni jedno do sada istraživanje nije uključilo ispitivanje da li ženska populacija zaista isključivo ima interes za teme kao što su lepota, moda, recepti, kako privući i zadržati muškarca, tračevi o slavnima i horoskop, kako to većina redakcija po rodno stereotipnom automatizmu smatra.

Kako su žene u medijima uglavnom prikazane kao poželjni seksualni objekti, kao požrtvovane majke i negovateljice, ili žrtve, uglavnom pasivne i nevažne u kontekstu kreiranja javnog mnjenja, autorkama analize je bilo važno saznati da li žene imaju uopšte potrebu da menjaju medijsku proizvodnju stereotipnih ženskih uloga. Važno je naglasiti da ova analiza ukazuje jasno da žene u pogledu medijskog sadržaja u najvećem broju slučajeva odbijaju jasne podele na muške i ženske teme, izričito naglašavaju da su zajedničke teme muškaraca i žena sve što se tiče „svakodnevnog života“. Interesantan je podatak da 57% ispitanica prvo pročita vesti o nesrećama, pljačkama i drugim kriminalnim delima, suđenjima, nasilju nad ženama. Razlika je u tome da žene više čitaju lokalne vesti nego vesti iz oblasti spoljne i unutrašnje politike, i te rubrike prati tek 25% žena. Žene smatraju da u tematskom smislu medijima nedostaje više raznovrsnih ženskih uloga. One ukazuju da je za nevidljivost žena u medijima više odgovorna društvena stvarnost a ne mediji.

Nalazi ove analize ukazuju da su glavni problemi podzastupljenost i stereotipizacija žena u medijima. Kao rešenje vidi se u prvom redu edukovanje velikog broja medijskih profesionalaca koji mahom nisu svesni imanentnosti patrijarhalnog modela što ga mediji promovišu, kao ni beskrupuloznog korišćenja ženskog tela u komercijalne svrhe. Rodna dimenzija je potpuno odsutna u promišljanju uređivačkih politika svih intervjuisanih medijskih profesionalaca, pa se određeni napori moraju uložiti u pravcu promene takve percepcije.

POSEBNI DEO

Analiza medijskih praksi izveštavanja o nasilju nad ženama u Srbiji u 2010. godini

Uvod

Ova analiza sadrži komentar medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama u 2010. godini sa detaljnijim osvrtom na prva tri meseca.

Mediji su značajan izvor informacija o mnogim temama vezanim za položaj žene u društvu. Medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama i uopšte, o društvenom kontekstu u kome se ono dešava i položaju žena, dobar su i korisan izvor informacija. Donoseći sistematski i kontinuirano informacije o najtežim delima nasilja sa smrtnim ishodom, mediji imaju i vrlo značajnu društvenu ulogu „duvača u pištaljku“ na čemu im svakako treba odati priznanje. Nesumnjivo postoji dobra strana takvog medijskog pristupa, jer se time dobija osnovni orijentir o učestalosti nasilja i to na teritoriji cele Republike. Najveći broj tih medijskih izveštaja je ipak ostao vezan za „pojedinačni slučaj“, bez dubljeg preispitivanja problema i društvene odgovornosti, koje bi društvenu reakciju usmerilo na njegovo sistemsko rešavanje.

Po teoriji mediji imaju tri osnovne funkcije: informativnu, zabavnu i obrazovnu. Praksa, međutim, pokazuje da domaći mediji u izveštajima o nasilju nad ženama najčešće primenjuju samo dve. Obrazovna funkcija - koja je u pogledu rodne ravnopravnosti najznačajnija za formiranje javnog mnjenja, dekonstrukciju stereotipa i denunciranje nasilja kao apsolutno nedozvoljenog ponašanja - kao da je zaboravljena⁴⁰ u 2010.

Dosta je elemenata medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama, koji mogu da budu korigovani stručnijim i profesionalnijim pristupom, a pre svega, eliminisanjem stereotipnog prikazivanja odnosa polova, kao i društvenih i porodičnih uloga žena i muškaraca. Treba upozoriti i da takav medijski stil afirmisanja stereotipa, dodatno jača status quo podele društvene moći između žena i muškaraca⁴¹. Stereotipi da su muškarci „jači pol“, a žene „slabiji“ i „lepše polovine“ prisutni su gotovo svakodnevno u dnevnoj štampi kao često korišćeni izrazi, ali i u prenosnom smislu, kada je reč o zastupljenosti muškaraca i žena u tekstovima i na fotografijama, kao i u ulogama u kojima se pojavljuju⁴². Izveštaji o slučajevima nasilja

40 Skrozza T 2010, 3M magazin je tromesečno on-line izdanje Ženskog informaciono-dokumentacionog centra.

41 Jenny Kitzinger 2004, Media coverage of sexual violence against women And Children, 13 – 39, In Women and media: international perspectives, ed, Karen Ross Carolin M Byerly, Blackweell Publishing, LTD, Malden USA, Oxford UK, Carlton Australia

42 Bukvić Lj. Cvejić B., 2010, Istraživanje koje su sproveli novinari Danas-a analizirajući

nad ženama ili analize tih slučajeva često jačaju tradicionalne ženske uloge. Tekstovi ovog tipa promovišu rodne stereotipe, omalovažavaju i diskriminišu polovinu stanovništva Srbije, kao što je i službeno konstatovala nezavisna institucija Poverenika za zaštitu ravnopravnosti⁴³. Uočena je pojava medijskog izveštavanja da se nasilje u porodici kao uzrok zbog kojeg žene napuštaju zajednicu ili previđa, prećutkuje, ili zamagljuje izrazima, npr. „još jedna neuzvrćena ljubav odnela dva života“⁴⁴. Neminovno za svaku analizu medijskih sadržaja vezanih za žene je i konstatacija standardnog nedostatka akterki, ženskih subjekata i ženskog znanja, informacija i poruka, umesto čega su se promovisali rodni stereotipi, učestali i brojni do neprebrojivosti. Specifično za ovu analizu i 2010. godinu je da je javnost ostala uskraćena i za informacije o sudski izrečenim sankcijama i drugim okolnostima završetka više pokrenutih slučajeva.

Jedna od poruka ove analize je da promocija nasilja nije polemika, ni naučna, ni bilo kakva druga, niti spada u domen slobode govora, a takvih slučajeva medijske promocije nasilja nad ženama je bilo čak nekoliko u 2010.g. Zbog toga je Poverenica za zaštitu ravnopravnosti krajem 2010.⁴⁵ upozorila javnost na tipičnu i čestu diskriminaciju žena u medijima, navodeći da je predstavljanje žena u medijima veoma često neprimereno i da predstavlja flagrantno kršenje obaveze medija da poštuju i štite ljudsko dostojanstvo i ravnopravnost polova. Upozorila je i da su takvi medijski sadržaji i načini predstavljanja žena u direktnoj suprotnosti sa njihovom obavezom da kroz svoje programe razvijaju svest o ravnopravnosti, zasnovanoj na polu i preduzimaju odgovarajuće mere radi izmene društvenih i kulturnih obrazaca, običaja i svake druge prakse, koje podržavaju stereotipe, predrasude i diskriminaciju žena.

Najgori medijski momenti u pogledu nasilja nad ženama u 2010.

I u 2010. kao i svih prethodnih godina mediji izveštavaju da muškarci ubijaju, prebijaju i siluju žene. Iz medijskih izveštaja o takvim slučajevima proviđa se i stalno prisustvo uverenja nasilnika da „imaju pravo“ kao muškarci da to rade. Tako su vaspitani, tako i društvo o muškarci shvataju prava i ulogu „pravog muškarca“ u društvu i porodici, nasilje je za njih „normalna“ reak-

sedam dnevnih listova u Srbiji tokom jedne sedmice. Žene najčešće ostaju „nevidljive“ u najvažnijim vestima, str 16, Danas, 07.juli.

43 B.C. 2010, Petrušić: Žene u fokusu kao objekti želje, Danas, 25.decembar.

44 Večernje novosti 29.mart 2010, Strana:15, Autor:J.Jovanović

45 Saopštenje Poverenice za zaštitu ravnopravnosti, 23 decembar 2010. izdato u skladu sa zakonom propisanom nadležnosti da upozorava javnost na najčešće, tipične i teške slučajeve diskriminacije (čl. 33. st. 1. t. 6. Zakona o zabrani diskriminacije „Sl. Glasnik RS“, br. 22/2009).

cija na stresove i frustracije izazvane životnim nedaćama. To je onaj prvi momenat u kom pogledu uloga medija može da bude negativna, i to ne samo ako direktno promovisu nasilje ili umanjuju njegove posledice, već i ako su izveštaji koncipirani tako da šire stereotipe o društvenim ulogama žene i muškarca, o nasilju kao neminovnom pratiocu tih odnosa. A promocijom stereotipa zapravo opravdavaju i podstiču nasilje, bez obzira na moguće odsustvo takve namere. Nasuprot tome je moguća pozitivna uloga medija – kada informišu javnost i podižu svest o uzrocima i posledicama nasilja nad ženama.

Cela 2010 godina negativno je najviše obeležena martovskim medijskim linčom Ksenije Pajčin, ali ne treba zaboraviti druge negativne momente medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama.

1) *Februarska analiza ljubomore kao uzroka muškog nasilja nad ženama*

Medijski izveštaji koji se mogu izdvojiti kao primeri negativne prakse upotrebe stereotipnih objašnjenja nasilja nad ženama ljubomorom, su oni koji idu do potpuno neprihvatljivog opravdavanja muškog nasilja nad ženama. Kao dobar primer te negativne prakse, ističemo tekst objavljen u Blicu u februaru 2010. pod naslovom Ljubomora prerasta u epidemiju. Tekst pretenduje na analitičnost, čime se dokazuje da objavljivanje analitičkih tekstova nije samo po sebi neko pozitivno medijsko dostignuće, već se mora u svakom takvom pojedinačnom slučaju ceniti pre svega kvalitet ponuđene analize, ali i novinarskog tumačenja. Sagovornici iz Savetovališta za brak i porodicu Gradskog centra za socijalni rad⁴⁶ citirani u ovom tekstu, nisu bili loši sagovornici, niti su davali izjave koje bi mogli da okarakterišemo kao diskriminatorne, mizogine ili na neki drugi način netačne. Problem je način novinarske interpretacije dobijenih izjava koja od početka ide ka okrivljavanju žena. Tekst počinje jednim istaknutim podnaslovom, „Kriva“ je rodna ravnopravnost, pa iako su upotrebljeni navodnici, jasna je poruka koju naslov nosi. Tekst koji sledi ukazuje upravo na taj uzrok muške ljubomore, (žena danas teži ka slobodi i nije usmerena samo na svog muškarca koji je ranije predstavljao centralnu tačku njenog života), koje ponašanje žena se stavlja u kontekst negativnih savremenih društvenih trendova (ranije se tačno znalo šta radi muškarac a šta žena, sve to je dovelo do krize među polovima, u njihovim odnosima danas zato preovladava nesigurnost, nepoverenje, strah od napuštanja i izneverenost, po shvatanju muškaraca, žena nema pravo na svoju slobodu, na svoje „ja“ i njeno iskakanje iz takvih okvira vodi do nasilja, ubistva i samoubistva). Ljubomora se identifikuje sa ljubavlju (ljubomora ne postoji bez ljubavi), opravdava (ona predstavlja specifičan strah da se ljubav može izgubiti), relativizuje kao kulturna specifičnost

46 Živanović Natalija, Ljubomora prerasta u epidemiju, Blic, 1. februar 2010.

(u nekim zajednicama se smatra kao sasvim adekvatno da kada je osoba ljubomorna da primeni fizičko nasilje ili prema partner ili prema „trećoj“ osobi, kod nas se na mušku ljubomoru blagonaklono gleda). U tekstu nema pomena o tome kog pola su ljubomorne ubice a ko njihove ubijene žrtve, pritom se ubice iz ljubomore nazivaju „dželatima“ što implicira da se radi o egzekuciji, odnosno opravdanom kažnjavaju stvarnih krivca. Navode se neimenovana istraživanja iz inostranstva koja dokazuju da su i bebe ljubomorne, čime se ljubomora normalizuje kao sveprisutna neminovnost ljudskog roda. Navode se da su i žene i muškarci podjednako ljubomorni ali da su načini ispoljavanja ljubomore različiti za žene i muškarce. Dok se kod žena javlja strpljenje, tuga i strah, muškarac je agresivan. Muškarac koji je iz ljubomore nasilan prema svojoj partnerki ili „trećoj“ osobi, je u ovom tekstu označen kao muškarac koji „pokušava da zaštiti odnos ljubavi“, ljubomora se kao pogrešna predstava o ljubavi povezuju sa kontrolom, po principu, „ako me voliš pripadaš meni“. Tačno se navodi da je koren u vaspitanju koja kod muškaraca podstiče agresivnost a kod žena je sprečava, ali u celom kontekstu ovog teksta, i to deluje kao još jedno opravdanje ljubomore, koje eto podržava i naša kultura, i sadašnja sredina, i koja je deo našeg vaspitanja, pa se ništa drugo i ne može očekivati od „opravdano“ ljubomornih muškaraca nego da ubijaju žene koje vole kad ne mogu prethodno drugim načinima da ih ubede u svoju ljubav.

2) Stereotipna objašnjenja kojima se zamagljuje činjenice

a) Suđenje ubici žene koja ga je napustila⁴⁷

Na februarskom suđenju ubici supruge, mediji u prvi plan stavljaju njegove ljubavne izjave „Ja sam svoju Slavicu voleo najviše na svetu i nju i njenog sina. Volim je i dan danas“, da bi se pojavio kao ne naročito istaknut podatak da je ubica već ubio jednu ženu, i za to delo bio osuđen na 14 godina zatvora, od kojih je izdržao 11, da je i drugoj ubijeno ženi pretio da će je ubiti, jer „njega ni jedna žena ne ostavlja“. Nedovođenje ni na koji način u pitanje takav ubičin stav, navođenjem bez ikakvog komentara, daje mu se legitimitet „normalne“ ljudske reakcije. Na to od početka ukazuje i naslov „Nož posle raskida veze“, kao da je to normalan uzročno-posledični sled događaja.

b) Ubistvo žene koja je napustila muža⁴⁸

Činjenica postojanja višegodišnjeg nasilja iz kog pakla žena pokuša da se spase odlaskom, mediji zamagljuje izrazom „bračni problemi zbog kojih su

47 D.Kn, Nož posle raskida veze, Dnevnik, 11. februar 2010.

48 Vasiljević J., Ubio suprugu ispred kuće, Press, 25. mart 2010

se nedavno razili⁴⁹ ili „često su se svađali, zato je odlučila da ga ostavi“, što implicira da su oboje ogovorni za svađe u kojima su oboje učestvovali. A radi se u ubistvu žene koja je napustila muža sa troje maloletne dece i koja je ubijena na ulici u Krnjevu od strane bivšeg muža, deset minuta pošto je pozvala policiju. Činjenicu da nasilnik ne želi da izgubi žrtvu predstavilo se izrazom „teško je podneo odlazak supruge i dece“⁵⁰. Uz činjenicu da nasilje nije spomenuto već samo uzajamne svađe, stvara se utisak o hirovitosti i nestabilnosti na strani žene koja bez vidljivih razloga tek tako, zbog svađe napušta muža i odvodi decu sa sobom, nasuprot čega stoji muškarčeva postojanost, privrženost porodici, želja da se ona očuva. Uprkos svega toga, kao i činjenice da je žena napustila muža sa troje maloletne dece, mediji navode da su motivi „nejasni“, „da se ispituju“ i da će o njima „više reći tek istraga“!⁵¹ U celoj situaciji bizarno deluje i velika fotografija Višeg suda u Smederevu kao ilustracija u Press-u, čija je poruka verovatno da će sud utvrditi pravu istinu o tim misterioznim motivima ubistva.

3) *Martovski medijski linč Ksenije Pajčin*

Danima su od sredine do kraja marta pojedini mediji relativizovali nasilje kojem je žrtva bila izložena i zbog kojeg je i stradala. Tekstovi o navodnoj trudnoći, prekidu trudnoće, uzvraćenoj ili neuzvraćenoj ljubavi, sa detaljima iz njihove veze⁵² na nedopustiv način su prikazali ubistvo, a odgovornost za ovaj čin predstavljali su kao podeljenu između žrtve i učinioca⁵³. Pomeran je fokus sa priče o nasilju nad ženama i nasilju u partnerskim odnosima, zanemarena je činjenica da je žrtva pokušavala da napusti nasilan odnos; umesto toga, žrtva i nasilnik predstavljani su kao „Romeo i Julija u svetlu svoje tragične ljubavi“⁵⁴, dok je patološka ljubomora predstavljena kao „burna ljubav“⁵⁵, „Tukli su se i voleli“⁵⁶. Nasilnik je ponavljano nazivan „divnim dečkom“, „bezazlenim kao beba“, „mirnim kao bubica“⁵⁷, a ona kao manipulatorka, „znala je da bi po stupanju u brak sa njim morala da se odrekne estrade i karijere“⁵⁸, čime je teret odgovornosti nedvosmisleno prebačen na žrtvu i to kako za sopstvenu tako i za njegovu smrt. U istom

49 J.I., Suprugu ubio na ulici, Večernje novosti 25.03. 2010.

50 Press, 25. 03, isto.

51 Večernje novosti, 25. 03, isto.

52 Mondo, 16. mart 2010.

53 Đorđević, 18. mat 2010..

54 Vesti S media, 24. mart, 2010.

55 B92, 18. mart, 2010.

56 Radulović, B., Tukli su se i voleli, Press, 18.03. 2010.

57 B92, 18. mart 2010.

58 Kurir, 18.mart, 2010.

maniru okrivljanja žrtve, Kurir navodi da Ksenija „nije htela Filipovo dete, abortirala tri dana pre zločina u trećoj nedelji trudnoće“⁵⁹. Isti medij govori o čestim svađama i nasilju, navodeći na više mesta da su se „potukli“, a ne da je on nju tukao. Svedok⁶⁰ izveštava sa sahrane i navodi se da je njegov otac rekao da je Filip postupio časnog crnogorski što je i sebe ubio. Kao da je zaboravljeno da mediji ne smeju da veličaju zločine, da je nedopušteno da se piše o „fatalnoj ljubavi koja se završila tragično“ ili o „srpskoj verziji Šekspirovih junaka - Romea i Julije“⁶¹. Na ovaj način su mediji zapravo opravdali zločin i učinili da se nasilje nad ženama može „odbraniti“ nekim „kvaziargumentima“⁶².

Izostala je činjenica da ljubomora nije ljubav nego oblik kontrole drugih, da je kontrola drugih oblik nasilja na korak do fizičkog nasilja (što se u ovom slučaju upravo dogodilo). Izostale su prave teme za medije nakon ovog tragičnog ubistva i samoubistva: analiza fenomena nasilja u partnerskim odnosima, nasilje muškaraca prema ženama, zatvorenost kruga nasilja iz kojeg žrtva često živa ne može da izađe, postojanje odgovornost policije i drugih institucija u sprečavanju i suzbijanju nasilja, te naponi da se podigne svest o opasnosti i rizicima posedovanja vatrenog oružja.

Epilog: Interesantno je da je ova serija medijskih izveštaja dovela do zajedničkog protesta ženskih NVOa. Tema „Pajčin – Kapisoda je nestala iz medijskih sadržaja posle toga. Neizvesno je iz kojih razloga se to desilo: da li zaista zbog pomenutih protesta, ili je pažnja medija vremenom prenet na druge teme. U periodu od par meseci koji je neposredno usledio, uočen je vidljiv porast slučajeva ubistva/samoubistvo po „modelu slučaja Pajčin/Kapisoda“⁶³. To je dobro poznat efekat medija na širenje „socijalne zaraze“. Do toga dolazi kada mediji afirmativno predstavljajući kriminal i nasilje, glorifikuju ili romantizuju nasilnika i nasilje, što može da izazove efekat plagijata, odnosno „copy cat“ slučajeva. Ti „tzv „copy cat“ slučajevi već su odavno poznati u kriminologiji kod serijskih ubistava prostitutki, pacijenata u medicinskim ili korisnika u socijalnim ustanovama i sl.

59 Neponati autor, Nije htela Filipovo dete, Kurir, 18. 03. 2010.

60 Svedok, 23. mart, 2010.

61 Saopštenje, 23. mart 2010..

62 Petrović B., Jelovac B., B. M. - J. P., 24. mart, 2010.

63 Tekst koji pominje taj podatak objavljen je u Politici 26.06.2013. <http://www.politika.rs/rubrike/Sta-da-se-radi/Femicid-pracen-samoubistvomubice.sr.html>

4) *Promocija muškog nasilja nad ženama*

a) TV emisija „Trenutak istine“ TV Pink⁶⁴

Svetozar Barić iz Malog Mokrog Luga je u kvizu „Trenutak istine“ tvrdio da već 20 godina tuče svoju suprugu i decu. Barić je u emisiji od 31. marta izjavio da je on „vlasnik“ svoje žene, da je prvog dana braka „išamarao ženu kako bi ona znala da neće biti lako“ i da je tukao decu „zato što su plakala dok je prebijao suprugu“.

Epilog: Javni tužilac je pokrenuo krivični postupak zbog krivičnog dela porodičnog nasilja protiv Svetozara Barića, ali mediji nisu više izveštavali o ovom slučaju, tako da je pravosudni epilog nepoznat u široj javnosti.

b) TV emisija „Balkanskom ulicom“ RTS Prvi program⁶⁵

U emisiji „Balkanskom ulicom“ emitovanoj u nedelju, 11. aprila na Radio televiziji Srbije gost je bio glumac Vuk Kostić, a autorka emisije je Vesna Dedić. Glumac se hvalio kako se zna šta bi uradio kada bi svoju partnerku video sa drugim muškarcem - „naravno, ubio bi je istog trenutka, bez razmišljanja“ - na šta se voditeljka nasmejala sa odobravanjem.

Ženske NVO ocenile su ovo kao promociju nasilja nad ženama u situaciji u kojoj je u prethodna tri meseca u Srbiji ubijeno 12 žena. U protestima, koji su usledili, naglašeno je da je obaveza i dužnost javnog servisa da ukazuje na ove i slične društvene probleme sa jasnom kritičkom distancom.

Epilog: Javni servis se 15. aprila izvinio povodom izjave glumca Vuka Kostića da bi ubio svoju partnerku da je vidi u društvu drugog muškarca.

Ostali negativni momenti u medijskom pristupu rodno zasnovanom nasilju

Nasilje prema ženama, nasilje u porodici i u partnerskoj vezi, predstavlja se najčešće kao pojedinačni, izolovani i privatni problem. Trebalo bi ga uvek predstavljati u kontekstu društvene odgovornosti za zaštitu osnovnog ljudskog prava na siguran i slobodan život, kao i u kontekstu odgovornosti za stvaranje nenasiljnih društvenih i privatnih relacija i odgovornosti za javnu politiku „nulte“ tolerancije na svako nasilje.

Česta je upotreba stereotipnih objašnjenja za nasilno ponašanje, odnosno navođenje „nezaposlenosti“, „alkoholizma“, „siromaštva“, „ljubomore“ i sl, kao uzroka nasilja, što ukazuje na neobaveštenost o fenomenu nasilja. Čini nam se da je važno još jednom naglasiti da je „romantiziran prikaz“ partner-

⁶⁴ Trenutak istine, TV Pink, 31.03, 2010.

⁶⁵ Balkanskom ulicom, RTS 1, 11.04, 2010.

ske veze koja se tragično završava – ubistvom partnerke, čak i kada partner izvrši samoubistvo, potpuno neodgovarajući. Tu se naime uopšte ne radi o "Romeo i Julija priči".

Opisivanje nasilja kao „tuče“, „sukoba“, „svađe“, „prepirke“, „višegodišnje bračne nesloge“, „neraščišćenih porodičnih odnosa“, ne samo što potvrđuje nerazumevanje uzroka i prirode nasilja, već relativizira (isključivu) odgovornost onoga ko čini nasilje, sugerisanjem da se radi o uzajamnoj agresiji između aktera koji imaju jednake fizičke moći i društvene pozicije, a time i jednake (slične) odgovornosti.

U nekim novinskim tekstovima i TV priložima nisu poštovana osnovna zakonska određenja i temeljna načela medijske etike kada je u pitanju identitet učesnika: imena žrtve i njoj bliskih osoba, svedoka, kao i specifični detalji koji pripadaju ličnim i osetljivim ličnim podacima, koje je zabranjeno objavljivati, fotografije na kojima nije „zamagljen“ identitet, detalji iz života ili slučaja, mesto događaja i slični podaci, koji bi mogli da doprinesu identifikovanju žrtve.

Posebnu važnost imaju reči i konstrukcije korišćene za naslove teksta ili najavu izveštaja, jer se njima direktno sugerise kakav odnos publika treba da zauzme prema problemu/sadržaju teksta. Neodgovarajući naslov može da relativizira odgovornost i umanji doživljaj stvarnih posledica (npr. počinjenog ubistva) i zato je i ovde značajna uloga urednika. Ranijih godina tih iritirajućih ili čak i otvoreno mizoginih naslova je bilo mnogo više, dok u ovoj godini utisak je, ipak, preovlađuju činjenični naslovi koji svojom brutalnom ogoljenošću deluju mobilisuće: Ubio suprugu pa se prijavio policiji, Pesnicama tukao staricu sve do smrti, Ženu mučio i ubio strujom, Nije mogao da pronađe mobilni telefon pa je nasrnuo na suprugu i izbo je nožem, Pretukao ženu jer mu nije postavila večeru, Polio suprugu benzinom i zapalio je, Tukao maloletnu i trudnu nevenčanu suprugu.

1) Nedostatak epiloga

Često se dešava da medijski skrenu pažnju javnosti serijom izveštaja o nekom događaju, posle čega javnost više ne dobije nikakav podatak o tome kako se situacija razrešila, npr. da li je i koja je sankcija izrečena nasilniku. Izveštavanje se odjednom prekine i medijska pažnja se usmeri na novi slučaj za koji se pretpostavlja da može da izazove veći interes javnosti, dok prethodni jednostavno nestaju iz medijskog prostora, kao „potrošeni“. Pri tom, mediji ipak obaveštavaju o suđenjima ranijim slučajevima nasilja, npr. Kurir⁶⁶ navodi da je „trebalo da počne suđenje mladiću koji je zaklao devojk“ u Vasinoj ulici 2009, ostavljajući utisak naslovom kao da se radi o nedavnom događaju, dok o odlaganju suđenja, i izrečenoj sankciji više ne izveštava. Kurir takođe ob-

66 I.C.L., Mladić zaklao devoku, Kurir, 08.02. 2010.

javljuje da je ubica iz Batajnice koji je ubio ženu tako što joj je zakucao ekser kroz srce 2009. dobio meru obaveznog psihijatrijskog lečenja u zatvorenoj ustanovi⁶⁷. Veliki tekst počinje sa dijagonalnim podnaslovom „užasno“ koji je tipičan za Kurir, nema podatka o tome zašto je sud ocenio da je ubica neuračunljiv, jer se navodi da je pre ubistva namerno poslao mlađeg sina u prodavnicu dok je stariji bio odsutan, dakle racionalno je iskoristio moment odsustva dece da sprovede planirano ubistvo, što sve ne govori i prilog neuračunljivosti. Takvi „post festum“ izveštaji su sporadični i nesistematični, tj. nema prakse obaveznog objavljivanja epiloga događaja o kojima se prethodno (čak) dosta pisalo. Utisak je da i kada se objavljuju takvi podaci o epilogu ranijih događaja da to se dešava samo zato da se njima popune praznine nastale usled trenutnog nedostatka alarmantnih vesti, kada i ako mogu da ostave utisak nekakve nove senzacije. Zbog takve prakse, gubi se dragoceni generalno-preventivni potencijal koji objavljivanje izrečenih sankcija za dela nasilja nad ženama može da ima za javnost.

Nepotpunost medijskog izveštavanja o epilogu konkretnih događaja ili detaljnijih objašnjenja izrečenih sankcija, pa i kritike na račun institucija i njihovog eventualnog sporog ili neadekvatnog postupanja, pokreće po ko zna koji put pitanje odgovornost medija za posledice koje proizvode. Nepotpuni izveštaji stvaraju utisak da epiloga, ili drugih opcija, drugačijih shvatanja i pristupa u stvari i nema, i da ponašanje institucija mora da bude samo onako kako su one postupale i nikako drugačije, da se nasilje i ono sa najtežim posledicama „normalno“ dešava i da je redovnost njegovog izbijanja neminovnost koja se ne da izbeći. Vrlo često mediji uopšte i ne izveste javnost o sankcijama pa je dihtomija „zločin i kazna“ medijski redukovan samo na svoj prvi element, zločin, kome po medijima retko sledi izveštaj o sankciji. Još ređe je da se i u eventualnim izveštajima o epilogu jave kritički tonovi. Naime, i kada postupci traju predugo, npr. godinama, i kada se završavaju odlukama koje javnost ne može uvek da shvati i prihvatiti, nema objašnjenja, dodatnih polemičkih tonova, jasnog stava redakcije, sučeljavanja mišljenja, feminističkih uglova gledanja. Kao da je za medije od interesa jedino „sveže prolivena krv“ odnosno, najnoviji događaj nasilja nad ženama, da bi nedugo posle šturih, početnih informacija, medijski interes za konkretni slučaj gotovo potpuno prestao da postoji. Takva medijska praksa „normalizuje“ nasilje i sve ono što ga prati a spada u negativne institucionalne i društvene prakse.

a) Primeri

1. U januaru 2010. više medija, npr. Blic, Press, Politika, Dnevnik, Pravda, Kurir pišu o ubistvu žene u Subotici koje je izvršio njen, kako mediji navode, „petnaest godina mlađi ljubavnik“, „nevenčani suprug“. Njega opisuju kao

67 Ivančević T., Isterivač đavola, Kurir, 04. 03. 2010.

nervoznog koji se nikome nije javljao, kao i da je bio poznat policiji, a nju kao prijatnu i uljudnu, dobrog radnika, majku troje dece. Način ubistva je više uboda nožem u leđa, do čega je došlo posle svađe. Ubica je posle ubistva sa žrtvine kartice podigao ušteđevinu i pokušao da pobegne. Pravda (13.01.) pod naslovom „Nožem masakrirao ženu“, navodi da se radi o svirepom ubistvu, krvavom piru zbog nerešenih ličnih odnosa u ljubavi. Tekst je ilustrovan velikom slikom ubijene žene iste veličine kao i tekst u kome se navodi puna adresa i puno ime žrtve, dok je ubica označen inicijalima i da ima 33 godine. Ni jedan medij nije doneo sudski epilog ovog slučaja.

2. U februaru je u Čupriji sin brutalno ubio majku o čemu su pisali Press, Politika, Blic, Pravda, Večernje novosti, Alo. Po već uočenom pravilu, Kurir⁶⁸ je izneo najviše podataka o načinu na koji je ubistvo izvršeno: majku silovao i ubio, dat je i istorijat porodice sa detaljima da je ubijena pila, radila u inostranstvu, da ima decu iz dva braka koju su podizali njeni roditelji („ali im ništa nije nedostajalo“). Navodi se i da se sin ubica pio i hvalio se da će pištoljem srediti svoje probleme, ubijena je svu imovinu prepisala ćerki, saznaje se da policija sumnja da je majku prvo seksualno zlostavljao pa posle tukao do smrti, da joj je otkinut nos. Primer medijskog neukusa je i ilustracija teksta velikom fotografijom ćerke ubijene sa kamenom kojim je njen brat ubio majku u jednoj i slikom majke u drugoj ruci, kao fotografijom kuće u kojoj se desilo ubistvo koja je naslovljena kao „kuća užasa“, uz puno navođenje imena žrtve, adrese porodice. Kao neukusno podilaženje emocijama čitalaca može da se označi rečenica „Rodiš sina, čuvaš, vaspitavaš, ni jednog momenta ne sumnjaš da gajiš monstruma koji može na takav način da ubije“. Ni jedan medij nije doneo sudski epilog ovog slučaja.

3. Potraga za lešom devojke⁶⁹ je serija izveštaja objavljivanih od 4. do 7. marta 2010. u kom periodu je niz medija donelo tekstove o otkriću ubistva devojke koje se desilo pet godina pre njegovog otkrića, kao i da je u toku potraga za zakopanim lešom⁷⁰. O tome piše Alo, Press, Večernje novosti, Pravda, Večernje novosti, Danas, Blic, Politika. Blic⁷¹ tim povodom objavljuje veliku sliku hapšenja osumnjičenih uz napomenu da telo nije pronađeno, kao i sliku ubijene. Alo navodi da je ubijena devojka bila u vezi sa kriminalcima, da je uvučena u svet droge, da je prodala stan i da je verovantno ubijena zbog 30 hiljada evra dobijenih od prodaje stana. Press navodi detalje da su i žrtva i okrivljeni bili narkomani, da je motiv ubistva sigurno bio novac od prodaje roditeljskog stana, i pritom se poziva na neimenovani izvor podataka. Navodi se još i da je devojka za koju se niko nije interesovao

68 Stojanović M., Majku silovao i ubio, Kurir, 17. 03. 2010.

69 B.N., Potraga za lešom devojke, Alo, 04. 03. 2010.

70 M.L., Žrtvu krili pet godina, Večernje novosti, 04. 03. 2010.

71 Radišić Nebojša, Devojkę udavili i zakopali u šumi, Blic, 06. 03. 2010.

5 godina imala srodnike i sa očeve i majčine strane, ali da su je svi ostavili zbog toga jer je koristila drogu. Familja je bila u strahu od ljudi sa kojima se družila koji nisu bili samo narkomani već i kriminalci. Roditelji nisu mogli da je odvoje od lošeg društva, „presvisli su od muke“⁷². Večernje novosti objavljuje korektan tekst bez novih detalja isto kao i Politika⁷³. Ni jedan medij međutim, od svih koji su o tome izveštavali sa svim detaljima, nije doneo nikakve dalje informacije o tom slučaju, da li je nađen leš ubijene devojke, i koji je sudski epilog ovog slučaja.

Primeri analitičkog pristupa nasilju nad ženama⁷⁴

„Politika“ je u novembru objavila rezultate istraživanja po kome polovina srednjoškolki opravdava nasilje nad ženama, ali u tekstovima, koji su usledili, navođeni su različiti stavovi stručnjakinja i stručnjaka o toj temi. Naime, prvo je navedeno da više od polovine beogradskih srednjoškolki smatra da je „žena koja se izazovno oblači – sama kriva ako postane meta napada“, a trećina njihovih školskih drugara smatra da „ako je neka žena drska i izaziva svađu, zaslužuje šamar“. Skoro petina tinejdžerki smatra da „kuvanje, pranje i peglanje treba da budu samo ženski poslovi“. Uz to, svaka druga srednjoškolka smatra da žena treba da se uda do 35. godine a trećina mladih dama ocenjuje da „žena koja često menja partnere nije dostojna poštovanja“. „lako nemaju ništa protiv žena koje se posvećuju karijeri, 38 odsto momaka smatra da muškarac ima glavnu reč kad se odlučuje kako se troše pare u porodici, sa čim se slaže svaka deseta devojka. Ulozi žene u podizanju dece pridaje se veliki značaj, o čemu ilustrativno govori podatak da se petina devojčica i dečaka slaže sa tezom da je nevaspitano dete 'propust' majke“, ističe Dunja Begović, potpredsednica koordinatora projekta „Femiks“. Ovo su samo neki od podataka izvedenih iz istraživanja koje je sprovedeno na uzorku od 400 beogradskih srednjoškolaca i urađeno u okviru projekta „Femiks – Miks ženskog stvaralaštva“, koji realizuje beogradska omladinska organizacija Klub OPA, a finansira Ministarstvo omladine i sporta Republike Srbije.

Usledila je serija izjava i objašnjenja od strane javnih ličnosti. Objavljena je i tvrdnja zamenice Ombudsmana da nije iznenađena rezultatima ovog istraživanja i smatra da oni predstavljaju potvrdu teze o „internalizovanoj mizoginiji“. Ona objašnjava da dečaci i devojčice odrastaju u istom patrijarhalnom i konzervativnom društvu i zbog toga dele iste stereotipe⁷⁵. „Mladi

72 Raca M., Otkrili ubistvo posle pet godina, Press, 0. 03. 2010.

73 Kartalović B., Leš zakopali u šumi, Politika, 07.03. 2010.

74 Đorđević K 2010, Polovina srednjoškolki opravdava nasilje nad ženama, Politika 23 novembar. str 8.

75 U nastavku polemike na tu temu učestvovala je i autorka teksta, Zamenica Ombudsmana za rodnu ravnopravnost, dr Zorica Mršević.

odrastaju u brutalizovanom društvu u kojem je veoma česta situacija da jači tuče slabijeg od sebe i da su žrtve te agresije žene, stari i deca. Potrebna je velika količina lične snage i samosvesti da bi se iskoračilo iz rodni stereotipa i reklo 'to neće biti tako u mom životu, ja ne želim da preslikavam postojeće rodne modele, već želim da kreiram unikatni odnos'. Naravno, postoji razlika između verbalnog i praktičnog nivoa delovanja – ja nisam sigurna da će devojka koja se slaže sa tvrdnjom da žene zaslužuju šamar ako su drske, preći ćutke preko šamara svog mladića, ali teorija o transgeneracijskom prenošenju nasilja govori da devojčice koje odrastaju uz agresivne muške modele i godinama posmatraju kako otac maltretira majku, prihvaju batine kao sastavni deo braka”.

Medijski napadi na profesionalne žene⁷⁶

Napadi na profesionalne žene koje se nalaze na javnim i državnim funkcijama su uvek žešći nego na muškarce u istim prilikama, jer je njihova “krivica” dvostruka. Naime, uz ukazivanje na eventualne postojeće ili nepostojeće profesionalne propuste u njihovom radu, one su neeksplicitno, ali “podrazumevano” krive što su se, iako žene, drznule da zauzmu neko visoko mesto, do skora isključivo namenjeno muškarcima. Redovna je pojava da se njihove hipotetičke „krivice” preuveličavaju na način koji se ne primenjuje kod sličnih napada na muške aktere političke scene, a medijski prostor proporcionalno nadmašuje značaju teme ili visini „krivice” o kojoj je reč. Iako mediji nisu uvek sami autori napada na profesionalne žene već često prenose saopštenja drugih, jasna je njihova spremnost da tome daju mnogo više medijskog prostora nego što sama situacija zahteva ili što bi dali da se radi o muškarcu. U tim prilikama traže se i nalaze dodatni sagovornici koji podržavaju negativne stavove, citiraju se tzv. „stručna” mišljenja. Očigledno je nastojanje da se izađe u susret opštem negativnom stavu javnog mnjenja protiv profesionalnih žena. Time se upućuju poruke ne samo konkretno napadnutoj ženi već svim ženama da javni život „nije pravo mesto za žene”⁷⁷. Time mediji imaju dvostruku poruku, da je „normalno” da žene u svojim aktivnostima budu ograničene na marginalne i nejavne oblasti društva a tu je i edukativna poruka obeshrabrivanja ženskih profesionalnih aspiracija⁷⁸.

76 The Global Network of Women in the News Media navodi da je permanentno odsustvo pozitivnih izveštaja o profesionalnim ženama. <http://iwmf.org/pioneering-change/global-research-on-women-in-the-news-media.aspx>. Pristupljeno 4 januara 2011

77 Konstatuje se kao stalna medijska tendencija obezvređivanja žena i redukovanja žena na seksualni objekt, Brennda Coleman, Jan 15, 2010, Female Stereotypes in the Media, Media Portrayal of Women. <http://www.suite101.com/content/media-portrayal-of-women-a189870>. Pristupljeno 4 januara 2011.

78 Media Awareness Network, Media Portrayals of Girls and Women: Introduction. http://www.media-awareness.ca/english/issues/stereotyping/women_and_girls/index.cfm. Pristupljeno 4 januara 2011.

1) Primeri

1. Diskriminativni rodni stereotip po kome žene „nisu rođene“ za neke pozive veoma se medijski promovisu i izjave rivalski nastrojenih kolega suprotnog pola, iznose se kao „nepristrasne“ ili čak „naučne“ istine. Tako je jedan poznati hirurg prizemno i otvoreno mizogino diskvalifikovao sve svoje kolegice. „Iz jednog razloga: žene nisu talentovane za hirurgiju. Video sam na delu nekoliko žena hirurga i sve su postupale na isti način: do neverice su grubi hirurzi što je nespojivo sa emocijom i ličnošću žene. One se ne snalaze na pravi način u tom poslu. Posao hirurga im ne leži. Kao što im ne leži i jedna banalnost: parkiranje kola u rikverc. Uostalom ni najbolji kuvari nisu žene već muškarci... Žene hirurzi... To je, za mene, nespojiva priča“⁷⁹.

2. Tekst objavljen u Kuriru sa fotografijom iz donjeg rakursa ministarkine mini suknje, predstavlja primer diskriminativnog, omalovažavajućeg medijskog pristupa ženama u politici⁸⁰. Afirmiše se stav da političarke u javnom diskursu uvek mogu da budu svedene na erotiku, noge, dekolte, na način koji se inače, nikada ne primenjuje u medijskom predstavljanju muškaraca na političkim funkcijama. Političarke se svode na delove tela, traže se i nalaze, naglašavaju i podrazumevaju erotski momenti koji nikada nisu traženi kod njihovih muških kolega. Poruka je jasna, kakvu god javnu funkciju da imaš ili kakve god odgovornosti da imaš, koji god da su rezultati tvoga rada, to je sve nevažno, to nikoga ne zanima, jer ti si uvek samo ženski „komad“, „batak“, i kao takva si predmet muških ocena, poređenja, strasti i želja, što je pristup omalovažavajućeg negiranja svega što čini tvoju profesiju. To je jasna poruka upućena ne samo ženi koja je trenutno tako predstavljena i komentarisana, već svim ženama, da im nije mesto na javnoj sceni jer tu mogu da „prođu“ samo one koje kao atribut imaju sopstvenu dekorativnu erotiku. Što je inače atribut koji mediji nikada i ne pomišljaju da traže kod muškaraca na političkoj sceni a još manje da ga ocenjuju, porede. Ali medijsko predstavljanje žena na javnoj sceni, kurirskog tipa, je drugačije. Žene političarke nemaju rezultata rada, politički ili drugi profesionalni profil, već noge. One su „bataci“. Ako se kao žena usudiš da nosiš neku javnu funkciju, onda jasno, mora da si „unapred saglasna“ da ćeš biti tretirana onako kako ni jedan tvoj muški kolega nije. Tekst u Kuriru afirmiše medijsko „legitimno pravo“ da omalovažavaju, diskriminišu, da stavljaju žene na njihovo „pravo“ mesto, da ih svode na njihove „prave“ uloge i time promovisu rodne stereotipe, da kreiraju i održavaju diskriminativni javni ukus i javno mnjenje u kome su žene to - „batak“, samo je pitanje čiji je bolji, čiji gori.

79 Trošelj S 2010, Više od sporta: dr Boško Đukanović, Žene mogu da budu sve samo ne hirurzi, Politika, 15 avgust.

80 Ekpa Kurira, Snezo, imaš najbolji batac, 2010, Kurir 2 decembar.

3. Ni organizacije za monitoring zatvora, ni autonomne ženske grupe, kao ni Zaštitnik građana, koji svi često obilaze ženski zatvor, nisu nikada uočili ni najmanju naznaku toliko negativne situacije kao što je direktor Helsinškog odbora formulisao: „U KPZ-u Požarevac je najbrutalnija, najrigoroznija i najkonzervativnija primena zakona o izvršenju sankcija, kada su u pitanju osuđenice“, rekao je Kuzminović.⁸¹ Govoreći o situaciji u KPZ u Požarevcu, on je dodao da je upravnica te ustanove postavljena na tu funkciju bez dana iskustva, napominjući da pripadništvo određenoj koaliciji nikoga ne čini kompetentim da bude upravnik bilo kog zatvora u Srbiji. Koaliciona pripadnost i prethodno iskustvo ostalih upravnika zatvora nije navedena tako da je ona očito problematična samo u jednom slučaju i to koncidentalno baš žene upravnice.

4. Medijski linč Nevene Petrušić, kandidatkinje za funkciju Poverenika za zaštitu ravnopravnosti prethodio je njenom izboru u maju 2010. kada su se isticali razni navodni propusti, a nastavljen je i posle, kada je odmah počelo prebacivanje za navodnu neefikasnost uz stalno isticanje nespojivosti profesure sa funkcijom. Ružna slika napada u javnosti na Nevenu Petrušić nije prestajala ni kada se druga strana nije oglašavala nepristajanjem na prepucavanje u javnom prostoru. Prenaglašena briga samo za sukob interesa u ovom, a ne i za sve druge profesore angažovane u brojnim javnim funkcijama, na mestima poslanika, ministara i visokih državnih funkcionera, na čelu regulatornih tela⁸² kao i sistematski napadi samo na Poverenicu za ravnopravnost, jasno su ukazali da su povređeni individualni interesi (kakvi kog oni bili) organizacija i pojedinaca, koji su vodili ovu kampanju još od momenta isticanja kandidature. Iza upornog prenatrpanja nepodobnosti Nevene Petrušić očito nije stajala želja da Srbija dobije najboljeg Poverenika, već lične povrede i (ne)skriveni interesi. Osim te lične obojenosti napada, žestina napada, kao i tip zamerki koji se nikada nije isticao u slučaju napada na muškarace, koji je uključio i diskvalifikatorne napade i na sve koji imaju suprotno mišljenje jer se radi „o feministkinjama“ što je inače često kada god žene traže nešto, čak dosta manje od onoga što imaju i traže muškarci na javnoj sceni⁸³, upućuju i na rodni aspekt napada usmerena na kompromitovanje i diskreditovanje žene na javnoj sceni. Iako su mediji „samo“ prenosili napade kreirane u vanmedijskom prostoru, njihova odgovornost je u omogućavanju medijskog prostora dimenzija koje daleko prevazilaze značaj jednog ličnog napada.

81 Saopštenje Helsinškog odbora, 2010, Izvršni direktor Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji Ivan Kuzmanović ukazao je da su zatvori u Srbiji prenatrpani. Tanjug Beograd, 2 novembar.

82 Npr. zamenici Zaštitnika građana čiji status je regulisan potpuno identičnim propisom o nespojivosti funkcija i sukobu interesa

83 Preliminary brief on the online discussion: Women and the Media, Conducted by the UN Department of Public Information, 1 – 28 February 2010. http://www.un.org/womenwatch/beijing15/Women_and_the_media_preliminary_brief.pdf. Pristupljeno 4 januara 2011.

2) Pravni aspekt medijskih napada

Ovakvim medijskim pristupom se vređa dostojanstvo pojedinih žena, ali je prisutna i grupna uvredljivost diskriminativnog tipa, koja doprinosi se stvaranju specifične medijske tolerancije na mizoginiju njenim uobičajavanjem i „normalizovanjem“, promovišu se rodni stereotipi. Takav medijski stil nije samo pitanje eventualnog medijskog neukusa u međuprostoru između ne-prepoznate mizoginije i bezobzirnog iskorišćavanje tolerisane mizoginije. Tu se radi i o ponašanju koje je u suprotnosti sa ustavnim i zakonskim odredbama, i kao takvo zaprećen zakonskim sankcijama. Na primer, povređena je ustavna obaveza „svih da poštuju i štite ljudsko dostojanstvo koje je neprikosnoveno“, (član 23. Ustava).⁸⁴

Povređena je i odredba čl 41 Zakona o ravnopravnosti polova koji sredstvima javnog informisanja nalaže dužnost da kroz svoje programe razvijaju svest o ravnopravnosti zasnovanoj na polu kao i da preduzimaju odgovarajuće mere radi izmene društvenih i kulturnih obrazaca, običaja i svake druge prakse, koji uslovljavaju stereotipe, predrasude i diskriminaciju utemeljenu na ideji o podređenosti, odnosno nadređenosti određenog pola.⁸⁵ Ne samo da zakonska dužnost nije ispunjena već je postupljeno upravo suprotno, promocijom stereotipnog predstavljanja žena podržane su predrasude utemeljene na ideji o podređenosti žena muškarcima.

Važno je skrenuti pažnju da Zakon o javnom informisanju⁸⁶ predviđa zabranu govora mržnje čl. 38. gde se navodi da je zabranjeno objavljivanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, protiv lica ili grupe lica zbog njihovog pripadanja polu bez obzira na to da li je objavljivanjem učinjeno krivično delo. Zakon o zabrani diskriminacije⁸⁷ je najdelotvorniji u pogledu mizoginog i diskriminativnog medijskog pristupa ženama, jer sadrži brojne odredbe koje sankcionišu takvo ponašanje. Tu se, pre svega, radi o odredbama o govoru mržnje iz čl. 11. kojim se zabranjuje izražavanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, u javnim glasilima i drugim publikacijama, prema grupama ljudi zbog njihovog ličnog svojstva, u konkretnom slučaju zbog svoje pripadnosti ženskom polu.

Isti Zakon u čl. 12. zabranjuje uznemiravanje i ponižavajuće postupanje, koje ima za cilj ili predstavlja povredu dostojanstva lica ili grupe lica na osnovu njihovog ličnog svojstva. Takođe je istim Zakonom u čl. 20. inkriminisana diskriminacija na osnovu pola koja postoji ako se postupa protivno načelu ravnopravnosti polova odnosno načelu poštovanja jednakih prava i sloboda

84 Ustav Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 98/2006

85 Zakon o ravnopravnosti polova, "Sl. glasnik RS", br. 104/2009

86 Zakon o javnom informisanju, "Sl. glasnik RS", br. 43/2003, 61/2005, 71/2009 i 89/2010 - odluka US)

87 Zakon o zabrani diskriminacije "Sl. glasnik RS", br. 22/2009

da žena i muškaraca u političkom, i drugom aspektu javnog, profesionalnog života. U istom zakonu je takođe, zabranjeno omalovažavanje, s obzirom na pol, kao i javno zagovaranje, podržavanje i postupanje u skladu sa predrasudama, običajima i drugim društvenim obrascima ponašanja, koji su zasnovani na ideji podređenosti ili nadređenosti polova, odnosno stereotipnih uloga polova.

Pravci promena medijskog pristupa nasilju nad ženama

Imajući u vidu značaj medijskog uticaja za formiranje javnog stava, kao i uticaj koji ono može da ima na društvenu promenu, mišljenja smo da bi mediji mogli da pojačaju istraživačko i društveno odgovorno izveštavanje o nasilju u porodici i partnerskim vezama, kao i o svim drugim formama rodno zasnovanog nasilja.

Za novinare i novinarkе koji izveštavaju (ili istražuju) nasilje u porodici i nasilje nad ženama od presudne je važnosti poznavanje i razumevanje ključnih karakteristika ovih fenomena, kako bi opisi događaja, konteksta, žrtve, učinioca i društvene odgovornosti bili korektni i vodili ka pozitivnim promenama. Nužno je i postojanje odgovarajućeg stava u odnosu na fenomen nasilja, kako bi iz izveštaja bilo isključeno svako stereotipizirano, pojednostavljeno, pogrešno ili diskriminišuće opisivanje i komentarisanje događaja i fenomena.

Kada poredimo tekstove iz 2010, utisak je da kvalitetno medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama ipak najviše zavisi od kvaliteta sagovornika odnosno izvora podataka. Analitički novinarski pristup najviše dolazi do izražaja u izboru sagovornika, ali i u korektnom prenošenju njihovih stavova bez zloupotrebnoг korišćenja njihovih imena radi potvrde sopstvenih, unapred formiranih stavova. Naravno, što su sagovornici kvalitetniji i stručniji, i tekst će biti bolji. Kad god su se u 2010. kao sagovornice i sagovornici pojavljivale stručnjakinje i stručnjaci, iz akademskih krugova, institucija ili nevladinog sektora, nasilju se pristupalo znatno analitičnije i profesionalnije, posebno u pogledu predstavljanja uzročnopolosledičnih odnosa. Dakle, stručnost je preduslov koji eliminiše poznati, medijski vrlo popularni „tri S” pristup (Seks, Skandal, Spektakl) kada je u pitanju medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama.

Kada je u pitanju izveštavanje o konkretnim događajima, da bi medijsko izveštavanje doista uticalo na društvene promene, nužno je da se ono ne oslanja isključivo na govor žrtve ili priče o žrtvi, njenih članova porodice i svedoka. Pribavljanje informacija od institucija kojima se žrtva obraćala, istraživanje njihovih intervencija i preispitivanje (službenih) odgovornosti za nečinjenje ili nedostatak zaštite, od ključne su važnosti za kreiranje atmosfere

javnog neodobravanja nasilja pa i pritiska na odgovorne državne organe i službe za uspostavljanje efikasnog i delotvornog sistema prevencije i zaštite. Nije dakle dovoljno ako se u prilogu samo navede „prijavljivala je policiji, ali zaštitu nije dobila“, „policija ga je samo opomenula“, „nisu ništa uradili“, mada jeste indikativno za situaciju nasilja sa tragičnim posledicama.

Istovremeno, pisanje i prikazivanje „primera dobre prakse“ od višestruke je važnosti – za žrtve, nasilnike, javnost i profesionalce. Mišljenja smo da u ovom segmentu leži jedna od najznačajnijih uloga društvene odgovornosti novinara i novinarki u Srbiji. Time se stvara utisak mogućnosti da se deluje, kao i odgovornosti da svi društveni akteri u granicama svojih mogućnosti preduzmu neophodne korake i napore u suzbijanju nasilja nad ženama.

Preporuka Saveta Evrope o zaštiti žena od nasilja nalaže zemljama članicama da dozvole pristup opštoj javnosti adekvatnim informacijama, koje se tiču različitih tipova nasilja i njihovih posledica po žrtve, uključujući integrisanu statistiku, koristeći sve dostupne medije (novine, radio, televiziju itd.). u tom smislu, medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama je potrebno i poželjno. Takođe, potrebno je i da mobilišu javno mišljenje kroz informativne kampanje kako bi društvo bilo svesno problema i njegovih razarajućih efekata na žrtve i društvo uopšte, tako da može otvoreno raspravljati o problemu nasilja nad ženama, bez predrasuda ili prethodno stvorenih ideja. Potrebno da zemlje članice promovišu nestereotipno predstavljanje žena i muškaraca, koji se temelji na poštovanju ljudskog bića i ljudskog digniteta, kao i da izbegavaju medijski stil koji povezuju nasilje sa seksom, koliko god je to moguće.

Poštujući medijske slobode smatramo da bi dodatna, specifična edukacija ali i samoregulacija medija mogla doprineti tome da medijski radnici bolje razumeju probleme vezane za nasilje nad ženama.

Analiza medijskih praksi izveštavanja o nasilju nad ženama u Srbiji u 2012. godini

Uvod

Na osnovu presklipinga vođenog tokom 2012. godine može se konstatovati, kao i prethodnih godina, da medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama ima izuzetnu informativnu vrednost. Treba imati u vidu da većina nacionalnih akterki i aktera koji se bave stručno/naučno/politički nasiljem nad ženama, o toj temi nema mnogo drugih redovnih izvora opštedruštvenog, nacionalnog nivoa osim medijskog izveštavanja. Zbog toga se može sa relativnom sigurnošću zaključiti da porast aktivnosti vezan za suprotstavljanje nasilju nad ženama, kako na institucionalnom tako i nevladinom planu, sasvim izvesno ima podsticaj i činjeničnu osnovu u podacima prikupljenim iz medijskih izveštaja. Medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama nije informativno neutralno, posebno u situaciji u kojoj su uredno vođeni presklipinzi postali činjenična baza ne samo za feminističku kritiku institucija i samih medija, već i za šire društveno angažovanje (u kojem su učešće uzeli i državni organi, akademija, civilno društvo) protiv nasilja nad ženama, posebno ono koje odnosi ženske živote. U tome leži i ona stalno prisutna dobra strana medijskog pristupa rodno zasnovanom nasilju koja se sastoji u njihovoj ulozi „duvača u pištaljku“. Radi se dakle o informisanju i o konkretnim slučajevima, ali i o dimenzijama i pojavnim oblicima tog fenomena, čak iako se uloge u nasilnim činiovima i posebno njihovi uzroci defnišu ponekada ishitreno „na prvu loptu“, najčešće rodno stereotipno i uglavnom netačno.

Medijski izveštaji o nasilju nad ženama ne retko pružaju jasne i nepobitne dokaze da je naše (naravno, i ne samo naše), društvo nejednako, nasilno, nesolidarno, da su žene neadekvatno i neblagovremeno zaštićene a institucije spore i neefikasne. Iz medijskih izveštaja čitamo i prećutnu ali stalno prisutnu poruku o postojanju uverenja nasilnika da „imaju pravo“ kao muškarci da „to“ rade. Tako su vaspitani, tako shvataju prava i ulogu „pravog muškarca“ u društvu, porodici, i u odnosu na žene, parnerke. Medijski izveštaji uglavnom idu linijom povlađivanja odnosno prihvatajućeg, prećutnog saglašavanja sa takvim shvatanjem nasilne muškosti kao prirodne i zadate, neupitne i nepromenljive.

U 2012. godini nastavlja se ranije uočeni trend sve prisutnijeg „lakšeg“ prezentovanja događaja, odnosno sve je više kratkih tekstova a sve manje analitičkih. Preovlađuju kratki intervjui ili „analitički“ tekstovi na temelju stereotipa i poluistina kao plod kvazistručnosti usled sve izraženije orijentacije medija ka najširoj publici i njihovim željama za što lakšim i bržim konzumiranjem.

Takođe i u 2012 godini medijski izveštaji o nasilju nad ženama predstavljeni su često na sve prisutniji tabloidni način koji se karakteriše, npr. velikim fotografijama „lica mesta“, ili prigodnim crtežima ili fotografijama „ikebana“ tipa, npr. apstraktnog, pod nevidljivim udarcima zgrčenog ženskog lika, noža sa koga se cedi „krv“, uplakanog deteta, muškog napadača kao preteće figure, senke, stisnute pesnice ili zamahnute šake, fragmentiranog ženskog lica sa našminkanom modricom, užasnutim očima žene ili deteta preko preteće šake koja im blokira krik, i sl. Takve ilustracije praćene su kratkim tekstovi, kojima često dominira težnja ka senzacionalizmu, objašnjenje uz oslanjanje na rodne stereotipe, nevođenje računa o privatnosti, uz ne retko otkrivanje identiteta svih učesnica i učesnika nasilnog događaja, pa i maloletnih, uz primetno striktno čuvanje poverljivosti identiteta izvora podataka iz institucija koji se redovno označavaju kao „izvor Kurira iz policije“, ili „kako saopštava izvor Aloa“. Čak se i osobe koje daju svoje mišljenje citiraju se kao „stručnjaci koji ne žele da im se navede ime“, kao da se radi o državnim tajnama, ni manje ni više. Sve redovnije je uočena identifikacija učinioca neposredno po učinjenom delu kao izvršioca konkretnog krivičnog dela, npr. („silovatelj“, „čedomorka“, „pedofil“) dakle bez ikakve sudske presude koja jedino može da bude izvor takvih javnih kvalifikacija i medijskih „presuda“. Redovno je korišćenje senzacionalističkih termina („manijak“, „monstrum“, „psihopata“) i prideva „monstruozno“, „jezivo“ (praksa pre svih Kurira, od koje gotovo da ne odustaje ni u jednom tekstu o nasilju nad ženama), „nesrećna žena“, „nevino dete“, „tragična sudbina“, (Večernje novosti). Takav medijski stil neminovno vodi medijske izveštaje o nasilju nad ženama u pravcu kretanja na ivici neukusa, šunda i kiča koje posebno pada u oči prilikom izveštavanja o vrlo nasilnim delima.

Kao promena nabolje uočeno je sve ređe eksplicitnog, pa i prećutnog okrivljavanja žrtava, za koje se najčešće činjenično korektno navodi da su se često obraćale institucijama, da su pokrenule brakorazvodni postupak u nameri da se spasu od nasilja, da su svi znali da nasilnik preti, i sl. Izostaje praćenje nasilnog događaja kroz kasniji, institucionalni, pravosudni epilog.

Izdvajamo sledeće tekstove kao primere korektnog medijskog izveštavanja izvora analiza o uzrocima i posledicama porodičnog nasilja koji se prethodnih godina nisu pojavljivali u srpskim medijima:

Svađe i laži u prisustvu sudskog veštaka⁸⁸

U tekstu se korektno navodi interesantan podatak da veštaci često „otkrivaju“ da su deca prinuđena da lažu za oba roditelja u brakorazvodnim parnicama u kojima se dešava da drugu stranu lažno optužuju za zlostavljanje deteta. Ukazuje se da roditelje obuzme patološka strast za parničanjem, za

88 Aleksandra Petrović, Politika, 13.maj 2012, hronika

svađanjem, da tome ponekada kao da nema kraja. Neverovatno je šta su ljudi u stanju jedni drugima da urade zbog poremećenih porodičnih odnosa. Ispostavilo se da kad god bi dete palo sa bicikla ili se ogrebalo, otac bi fotografisao povredu, vodio dete kod lekara i sve to dostavlja sudu kao dokaz da ga majka „fizički zlostavlja“. Sudski postupci u ovakvim slučajevima su prilično skupi. Kako bi dokazali da su upravo oni bolji roditelji, troše se ogromne sume novca na sudske takse, advokatske usluge i veštačenja. Međutim, vrlo retko su u ovakvim parnicama bogati ljudi. Da su skupili sav taj novac koji troše na advokate, veštace i sud, mogli su svoje dete da odvedu u Diznilend. U tekstu se dalje korektno komenariše, da kada prolaze kroz bolan proces razvoda, deca bi trebalo da budu što manje izložena stresu. Umesto emotivnih ucena, deci su potrebni mir i osećanje sigurnosti, a to su dužni da im obezbede upravo roditelji. Zbog velikog broja stvarnih slučajeva fizičkog i seksualnog zlostavljanja dece, sudovi su u obavezi da provere svaku takvu tvrdnju roditelja tokom ili posle razvoda. Takva optužba za sud je uvek alarm da angažuje veštace psihijatre i psihologe, pa i da odredi privremenu meru kojom će dete gotovo potpuno odvojiti od optuženog roditelja.

Koliko je važan sindrom pretučene žene⁸⁹

U ovom tekstu je prezentirana dobra analiza nekih od mehanizama rodno zasnovanog nasilja u patrijarhalnom društvenom kontekstu. U patrijarhalnom društvu se naime, smatra da je muško nasilje u porodici privatna stvar, a ukoliko u tragičnom raspletu žena koja nije dobila ni od koga nikakvu zaštitu od nasilja, ubije muža nasilnika ili partnera, slučaj se u pravosuđu obično tretira kao hladnokrvno ubistvo. Upravo o tome govori dokumentarni film „Žene koje su ubile svoje nasilnike“ baziran na ispovestima žena osuđenih za ovu vrstu zločina koji je u ovom tekstu korektno predstavljen.

Na silu pod tuđi krov⁹⁰

Ovo je prvi i ujedno i jedini tekst u celoj 2012. godini u kome se korektno navode podaci o sprovođenju zakonskih mera u slučaju nasilja u porodici. Navodi se da je mnogo iseljenja i posle razvoda brakova, kada supružnici tuže jedno drugog,

⁸⁹ Jasmina Lukić, Danas, 19.07 2012.

⁹⁰ V.C.S., Večernje novosti 10 septembar 2012, Društvo, 5

a poslednjih godina ih je sve više i zbog nasilja u porodici. Za razliku od ostalih iseljenja koja su trajna, izbacivanja iz stana zbog nasilja su privremena, uglavnom oročena sudskom merom na godinu ili dve. Sudovi godišnje u Srbiji donesu stotinak ovakvih mera, plus još oko 500 zabrana prilazaka mestu stanovanja žrtve. Tako se dešava da izvršitelji iz stana izbace zakonitog vlasnika, a ostaju žena i deca koje je on godinama maltretirao.

Oduzeo im majku, ostavio pismo⁹¹

Ovaj tekst predstavlja vrlo korektan izveštaj o femicidu i samoubistvu ubice u kome se navode činjenice koje same po sebi, bez ikakvog dodatnog komentara najbolje demantuju kvazinaučna objašnjenja o postojanju navodne „zaslepljenosti strastima“ ženoubica. Navodi se naime, da je Petar Jelaš koji je počinio zločin, dugo sve planirao, racionalno i hladnokrvno postupao, sve vreme delujući kao osoba koja „zna da je u pravu“ i koja to svoje „pravo“ sprovodi do kraja. Napisao poruku deci, a drugovima nekoliko puta nagovestio šta planira. Porodična tragedija po svemu sudeći bila je planirana već duže vreme. Da je Petar Jelaš (44) bio istrajan u nameri da okonča život svoje supruge Sandre (36), a da potom i sebi presudi, pored pretnji i najava drugovima, svedoči oproštajno pismo koje je ostavio svojoj maloletnoj deci od 12 i 14 godina, napisano „hladne glave“, verovatno neposredno pre no što će se sresti sa suprugom. U tekstu se takođe navodi da je ubijena žena sa decom otišla pre više od dva meseca jer nije više mogla da podnese muževljevu fizičku i psihičku torturu kao i da je ubica prethodno, krajem avgusta već pokušavao da je ubije.

Prepoznamo samo ekstremno nasilje⁹²

U ovom kvalitetnom analitičkom tekstu postavilo se pravo pitanje, da li smo postali otporni na grube reči, šikaniranje, šamare. Nakon skoro cele decenije ratova, inflacije i krize, i još jedne decenije „ljuljajuće“ demokratije i nemaštine, došli smo do toga da prepoznamo samo ekstremno nasilje. Uzroci nasilja se vide kao delom izazvani našom tradicijom, jer je nasilje prema deci, supruzima, pa i starijima, ugrađeno u našu

91 J. Lemajić, Večernje novosti 15 oktobar 2012, Hronika, 13,

92 V. C. Spasojević Večernje novosti 21. oktobar 2012, društvo,

kulturu, ali dobrim delom i zbog viševjekovnog života u ropstvu i čestih ratova. Korektno se upozorava na trend smanjivanja imuniteta na agresiju.

Svaka treća žena u Srbiji izložena nasilju⁹³

Dobro je što su u ovom tekstu navedeni stavovi stručnjakinja i stručnjaka iz oblasti nasilja nad ženama koji se slažu da je ono u porastu u Srbiji a na pogoršanje situacije utiče više faktora, poput porasta uticaja crkve i siromaštva. Vrlo je važna i ocena da u Srbiji vlade, suočavajući se sa socio-ekonomskim problemima, potiskuju u drugi plan pitanje položaja žena čija su prava, kako je navedeno, vrsta "dekoracije demokratije".

Koga je briga⁹⁴

U ovom tekstu se navode tačne konstatacije, da nekažnjavanje, ignorisanje, potcenjivanje ili prikrivanje nasilja prema ženama stvaraju pogodno okruženje za rast i ponavljanje nasilja, a atmosfera nekažnjivosti stvara osećaj pravne nesigurnosti. Upozorava se da je visok nivo tolerancije u društvu na nasilje nad ženama često praćen, a ponekad i sam generiše visok nivo femicida. Potrebno je uspostaviti jedinstven sistem praćenja i evidentiranja slučajeva nasilja prema ženama. Nadalje, neprihvatljivo je dug period od momenta prijave nasilja u porodici do pravosnažne presude (čak i do godinu dana). Vrlo su tačne konstatacije i da žrtvama nasilja nedostaje i psihosocijalna podrška tokom sudskih postupaka, i da se sve više prepoznaje potreba za vraćanjem dostojanstva žrtvama nasilja. U tekstu se upozorava i da su zbog nedostatka sredstava za finansiranje, četiri SOS telefonske linije u Srbiji u nevladinom (civilnom) sektoru za pomoć ženama koje trpe nasilje, ugašene tokom prošle godine.

Smederevo: Sigurna kuća uvek puna⁹⁵

U ovom tekstu se činjenično korektno navode karakteristike rada Sigurne kuće u Smederevu koje s jedne strane upozoravaju na problem porodičnog nasilja a sa druge, ukazuju na neophodnost postojanja sigurnih kuća. Naime, svakog trećeg dana po jedna žrtva nasilja u porodici u Podunavlju zatraži

93 Beta, Danas 4 oktobar 2012, iz sata u sat,

94 Danko Spasovski, Vreme 22. novembar 2012, društvo, 30.

95 J.Ilić, Večernje novosti 7 decembar 2012, Srbija.

zaštitu policije, a kapaciteti Sigurne kuća u Smederevu gotovo stalno su popunjeni. Za godinu dana, ovde su utočište pronašle 133 žrtve. Policija je zbog učestalosti ovog vida nasilja, osim pisanja krivičnih prijava, počela da hapsi nasilnike i za "lakše" napade. Svaka treća žena u ovom kraju bila je pod torturom. Na prvom mestu popisa žrtava su supruge, majke i snahe, a potom slede stari roditelji i deca. Broj muškaraca koji su žrtve zlostavljanja je u odnosu ukupan broj veoma mali. Žene i deca se zadržavaju do tri meseca ili manje, a pozitivno je što to utiče na ubrzavanje sudskog postupka. U Sigurnoj kući trenutno (u momentu objavljivanja ovog članka) je popunjeno svako slobodno mesto. Ovaj tekst postaje tim značajniji, pošto je uprkos potrebama i uprkos dobrom radu, Sigurna kuća u Smederevu zatvorena.

Više nasilja u porodici za praznike⁹⁶

Iako i ovaj tekst sadrži stereotip o povećanju nasilja za vreme praznika, on je važan jer sadrži podršku ženama koje trpe nasilje da traže pomoć kao i informacije kome da se obrate. U tekstu se ne samo ohrabruju žene koje trpe nasilje da se obrate za pomoć, već se apeluje na sve žene da ako imaju bilo kakvih takvih problema da se jave savetovalištu protiv nasilja. Ono što žene koje trpe verbalno ili fizičko zlostavljanje ne smeju da zaborave jeste da spas postoji, a da prva adresa na koju mogu da se obrate treba da bude upravo savetovalište. Mogu da dobiju puno saveta, mogu da budu zbrinute, mogu da besplatno dobiju advokata da se posavetuju. Često se dešava da žrtve nemaju hrabrosti da se same odvaže na ovaj korak. Pomoć umesto njih traže komšije, prijatelji, porodica. Ohrabrujuće deluje i podatak da u Sigurnoj kući imaju dovoljno kapaciteta i da će svaka žena koja trpi bilo kakvo zlostavljanje biti zbrinuta.

Nasilje problem celog društva⁹⁷

Ovaj tekst je dobar jer je važno što skreće pažnju da izostaje sinergično, koordinirano delovanje institucija ovlašćenih da postupaju u slučajevima nasilja nad ženama. Ministarstva pravde, unutrašnjih poslova i rada, zapošljavanja i socijalne politike, kako se navodi u tekstu, nisu u roku od godinu dana,

⁹⁶ B92, 14.januar, 2013.

⁹⁷ LJ.Malešević, Dnevnik 18 12. 2012, društvo

koji je istekao 24. novembra, donele svoje posebne protokole o postupanju u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima. Naime, ova ministarstva, kao i ministarstva zdravlja koji je svoj deo uradio, su imala obaveze da se prilagode Opštem protokolu o postupanju i saradnji ustanova, organa i organizacija u situacijama nasilja nad ženama u porodici, a donošenje posebnih protokola preduslov je međusektorske saradnje u sprovođenju zaštite žena od nasilja. Svako dalje odlaganja uređivanja efikasne međusektorske saradnje, kako se smatra, pored toga što je primer lošeg administrativnog postupanja, umanjuje efikasnost sprovođenja mera zaštite kao načina prevencije žena od nasilja u porodici.

U ovu kategoriju spadaju i analize preuzete od nevladinih organizacija ili zaključci nekoliko nacionalnih konferencija tokom 2011. na temu nasilja nad ženama.

Najčešće su analize koje jedine uzroke nasilja nalaze u nekim vrstama poremećaja ličnosti nasilnika ili pak u neposredno prethodećim događajima takozvanim „okidačima“. Time se potpuno negira društveni kontekst u kojem dominiraju blaga društvena osuda porodičnog nasilja, običaj okrivljavanja žene za „neuspeo“ brak, retko pravno sankcionisanje i gotovo nikakvo institucionalno preventivno ili sinergično umreženo zajedničko delovanje.

Opisivanje nasilja kao „tuče“, „sukoba“, „svađe“, „prepirke“, „višegodišnje bračne nesloge“, „neraščišćenih porodičnih odnosa“, ne samo što potvrđuje nerazumevanje uzroka i prirode nasilja, već relativizira (isključivu) odgovornost onoga ko čini nasilje, sugerisanjem da se radi o uzajamnoj agresiji između aktera, koji imaju jednake fizičke moći i društvene pozicije, time i jednake (slične) odgovornosti. Nasilje nad ženama, porodično i u partnerskoj vezi, predstavlja se najčešće kao pojedinačni, izolovani i privatni problem. Trebalo bi ga uvek predstavljati u kontekstu društvene odgovornosti za zaštitu osnovnog ljudskog prava na siguran i slobodan život, kao i u kontekstu odgovornosti za stvaranje nenasilnih društvenih i privatnih relacija i odgovornosti za javnu politiku „nulte“ tolerancije na svako nasilje.

Česta je upotreba stereotipnih objašnjenja za nasilno ponašanje, odnosno navođenje najčešće „ljubomore“, „nezaposlenosti“, „alkoholizma“, i sl. kao uzroka nasilja, što ukazuje na neobaveštenost o fenomenu rodno zasnovanog nasilja koje se kao i drugi vidovi nasilja dešava onda kada su tolerisani i nesankcionisani. U tom smislu pada u oči da gotovo svi bez izuzetka medijski izveštaji imaju fokus na identifikovanju šta je „njega“ navelo na nasilje i ubistvo, prečesti su izrazi kao „velika ljubav“, „neuzvrćena ljubav“, „želeo je da očuva brak“, „nije mogao da se pomiri sa njenim napuštanjem“, i sl, koji deluju ne samo kao opravdavajuć, već i kao opšte opravdan i so-

cijalno prihvatljiv razlog nasilja. Iz tog je jedan korak samo do konstrukcije romantiziranog odnosa koji se „tragično završio“, odnosa koji je inače po jasnim pokazateljima u istim tekstovima identifikovan kao nasilna partnerska veze. To je prepoznatljiv medijski stil afirmisanja stereotipa, koji dodatno jača status quo podele društvene moći između žena i miškaraca. Uostalom, mediji predstavljaju uticajnu zonu u kojoj se formiraju i proizvode vladajuće vrednosne matrice i zato je medijski prostor u Srbiji još uvijek poligon za reprodukciju mizoginije, što se možda najbolje uočava kada je u pitanju upravo izveštavanje o rodno zasnovanom nasilju.

Ono što takođe karakteriše 2012tu godinu je oprezno formiranje saznanja onih koji prate presklipinge da mediji ne izveštavaju o svim slučajevima ubistava žena u partnersko-porodičnom kontekstu. Počelo je sa uočljivim nestankom medijskih izveštaja o takvim ubistvima žena od sredine oktobra 2011⁹⁸, tako da je poslednji članak te vrste objavljen 12. oktobra 2011 – „Dve smrti zbog ljubomore“⁹⁹. Odmah se vrlo lako postavilo (za sada još uvek neodgovoreno) pitanje: da li je nestanak tih slučajeva iz glavnih medija (ipak) po nečijem nalogu? Jasno je da niko ne može da „zabrani“ svim agencijama i medijima objavljivanje o porodičnim ubistvima, ali je takođe jasno da je MUP po svoj prilici mogao da propusti da svakoga dana obaveštava medijsku javnost o svim takvim ubistvima. Bez tog inicijalnog informisanja, mediji ne mogu da sami po sebi dođu do saznanja gde se sve proteklog dana i noći desilo ubistvo, niti da onda kreiraju svoj izveštaj o tome. Šta god bio uzrok ovoj pojavi gotovo tromesečnog „nestanka“ ovakvih slučajeva iz glavnih srpskih medija, i kasnije njihove relativno retke pojave (prisutni su samo slučajevi najbrutalnijih ubistava, praćenih ubistvima ili pokušajima ubistava i samoubistva još nekih članova porodice i samog nasilnika), jasno ukazuju sve veću složenost problema. Naime, na već postojeći problem rodno zasnovanog nasilja koji žene košta života, nadovezuje se možda još jedan problem – neizveštavanja samih medija o događajima od javnog interesa. U toj situaciji do sada uobičajene kritike medija u pogledu njihovog izveštavanja o rodno zasnovanom nasilju postaju minorne u svetlu „nestanka“ te čitave podteme ubistava žena od strane njihovih partnera. Naime, ako je moguće da su ta ubistva uskraćena medijima i samim tim i javnosti, onda smo odjednom svi postali svedoci izvanmedijskih problema, koji daleko prevazilaze sve što se kao problem može identifikovati u medijskoj produkciji.

Sve rečeno o nedostacima medijskog predstavljanja nasilja ograničeno je na analizu sadržaja medija, dok ono što je „iza“, tj. funkcionisanje medi-

98 Do kraja 2011. godine i posle, do sredine februara 2012., sudeći po glavnim medijima u Srbiji, nije se desilo ni jedno ubistvo žene od strane partnera što je teško verovatno imajući u vidu upravo medijske izveštaje iz prethodne dve i po godine.

99 J. D. Ljutić, Stara Pazova: Dve smrti zbog ljubomore, Večernje novosti, 11. oktobar 2011. str. 16.

ja, odnosi se na eventualno ostvarivanje kontrole nad medijima, što tek treba da se analizira. Naime, kada ženska, aktivistička i opšta javnost ostaju uskraćeni čak i za taj vrlo jednostavni podatak o broju ubijenih žena u porodično partnerskom kontekstu, shvatimo svu važnost slobodnog medijskog izveštavanja koje kada je i loše, ipak odražava stvarnost, i kao takvo, vrlo je neophodno. Nestajanje, proređivanje ili selekcioniranje izveštaja o porodično-partnerskim ubistvima žena makar na kratko, kao i selektivno dostavljanje javnosti takvih izveštaja kao praksa, skreće nužno pažnju na funkcionisanje medija i moguće uticaje¹⁰⁰. Umanjivanje posledica rodno zasnovanog nasilja uskraćivanjem medijima informacija o ubistvima žena od strane partnera, možda je ta novopronađena komunikaciona strategija prilagođavanja medija u konkretnom slučaju, ne nekoj posebnoj ideologiji, već možda predizbornim marketinškim političkim aspiracijama u izornoj godini, ili samozaštiti institucija nadležnih da reaguju u slučajevima nasilja od mogućih „prozivki“ javnosti.

Broj žena ubijenih u porodičnopartnerskom kontekstu u 2012.g.

U martu kao broj žena ubijenih u 2011. Blic navodi 28¹⁰¹, u aprilu Danas objavljuje da Mreža žena protiv nasilja, ukazuje da je u istom periodu u Srbiji ubijeno 37 žena, od čega su 29 ubistava počinili članovi porodice ili partneri¹⁰².

U maju Pravda navodi podatak da je tokom prvih šest meseci 2012. ubijeno je 29 žena a tokom 2011. njih 32¹⁰³, U Vremenu se koristi podatak Mreže „Žene protiv nasilja“, da je u periodu između 1. januara i 30. juna tekuće godine, u Srbiji ubijeno 15 žena u porodično-partnerskom kontekstu¹⁰⁴, u avgustu Politika navodi podatak da je u prvoj polovini 2012. u našoj zemlji 29 žena ubijeno od strane „najbližeg svog“, odnosno da su 2011. čak 32 žene stradale u „toplom porodičnom gnezdu“¹⁰⁵.

Unovembru je navedeno na javnom slušanju u Skupštini da su u porodičnom

100 „Tačno je da je naša štampa, kako to kritički umovi tvrde, kontrolisana, ali baš joj zbog toga treba verovati. Dakle ovako: ne čitati između redova, kao što se radilo za Titovog i Slobinog vakta, nego čitati nenapisano.“ (Basara, 2012:Danas 9.1)

101 Svetlana Palić, Ispovesti osuđenih žena koje su ubile muževe, Blic 22 mart 2012, hronika

102 M.D.M. Srbija potpisala Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju nasilja nad ženama, Danas 6 april 2012 društvo 7

103 D.Zafirov, Svaka četvrta žena ugrožena nasiljem, Pravda, 14 maj 2012, beogradska, B1

104 Danko Spasovski, Koga je briga, Vreme 22 novembar 2012, društvo, 30

105 K-Đorđević, Dobrovoljna terapija za porodične nasilnike, Politika 29 avgust 2012 društvo 8

nasilju za deset meseci ubijene 23 žene¹⁰⁶, dok je takođe u novembru, ali po Tanjugu u Srbiji u toku ove godine u nasilju ubijeno 25 žena¹⁰⁷. U novembru su Večernje novosti objavile da svake godine 30 žena strada kao žrtva zlostavljanja partnera¹⁰⁸. U novembru je takođe objavljeno da je, prema podacima pet ženskih organizacija koje se bore protiv nasilja, od početka godine u Srbiji ubijeno 28 žena, a lane, dakle u 2011. njih 29¹⁰⁹. U decembru se navode podaci dobijeni od mreže „Žene protiv nasilja“ da je od početka tekuće godine u porodično-partnerskom kontekstu „okrutno ubijeno čak 28 žena“¹¹⁰. Mreža žena protiv nasilja u svom Godišnjem izveštaju za 2012 navodi da je 32 žene smrtno stradalo u porodičnom/partnerskom kontekstu u 2012 godini a 29 u 2011 godini¹¹¹.

Javno saopšteni podaci MUPa su međutim mnogo veći, u 2012. 57 žena je izgubilo život u porodičnm nasilju a u 2011.g. bilo je 40¹¹² ženskih žrtava muškog nasilja, koji podaci su za 45% veći od najčešće citiranih koji dolaze od strane Mreže žena protiv nasilja.

Treba napomenuti da se u ženskom pokretu Srbije ne retko čuju glasovi neodobravanja pa i negodovanja protiv tog stalnog medijskog insistiranja na brojevima. Tom prilikom se koristi kao argument da je neprikladno „pobrojavanje i prebrojavanje“ femicida jer to potpuno izmešta fokus javne debate na puke brojke umesto da se bavimo propustima u sistemu zaštite koji je nepravovremenim i neadekvatnim reagovanjem ostavio mogućnost ovakvog ishoda. Problem, međutim nije u samoj cifri ubijenih žena, već u nemogućnosti javnosti da dođe do te cifre redovnim, službenim, institucionalnim putem i načinom. Problem je u tome što po dosadašnjoj praksi proizilazi da su mediji jedini javno pristupačan izvor dostupan svima, ali da i najrevnosnije prebrojavanja tih, u medijima prisutnih slučajeva femicida, dovodi javnost u sumnje da je zapravo tih ubistava mnogo više od onih o kojima su izveštavali mediji. Nepodurarnosti cifara i 45% veći broj od onoga kojim raspolaže Ženska mreža alarmira da pored problema postojanja femicida, postoji možda i problem zataškavanja tog problema, pa možda i problem delovanja na medije da se ne bave tom temom. Onda se normalno postavlja pitanja, npr. ko skriva pravi broj ubijenih žena, da li su to institucije koje nisu na vreme i adekvatno reagovala na višedecenijsko

106 Beta, B92, U Srbiji 23 žene ubijene u 2012. 27 novembar 2012, vesti

107 Tanjug, Žrtve sve češće govore o nasilju, B92 26 novembar 2012, vesti

108 V.M.-N.M.N., Večernje novosti 28 novembar 2012, događaji, 31

109 V. C. S, Polovina žena trpi batine, Večernje novosti, 25. novembar, 2012, društvo

110 N. M. N, Država žmuri na nasilje, Večernje novosti 6 decembar 2012 Hronika 8

111 Femicid – ubistva žena u Srbiji Kvantitativno - narativni izveštaj 2012. godina Mreža „Žene protiv nasilja“ Beograd, 2013. godina, www.zeneprotivnasilja.net, str 2.

112 Jutarnji program, I program RTSa, 17 januar, četvrtak, 7.40h. Voditeljka Nataša Miljković, sagovornik Zlatko Nikolić

porodično nasilje koje uvek prethodi femicidu, na otvorene pretnje ubistvom i sve druge indicije koje izvesno ukazuju na mogućnost nastupanja femicida? Kako može da se kreira bilo koja društvena politika koja pretenduje da bude efikasna, ako se nema pravi uvid u obim pojave na koju je potrebno reagovati? Ono što treba da bude zahtev ženskog pokreta Srbije ali i svih građana, bazirano na šarenolikosti podataka o broju femicida u jednoj godini, je da Ministarstvo unutrašnjih poslova treba da ima obavezu da javnost ažurno i tačno izveštava o broju femicida. To posebno treba da se odnosi na slučajeve koji su se desili u porodično partnerskom kontekstu jer oni u kriminalističko operativnom smislu spadaju u najpredvidljivije, otvoreno najavljivane zločine.

Slučajevi fizičkog nasilja nad ženama

1) *Partnerska ubistva i pokušaji ubistava*

U januaru nije bilo medijskih izveštaja o femicidu a u februaru je harmonikaš Milanče Ivanović (42) iz Badljevice kod Smedereva ubio 22 godine mlađu kolegicu iz orkestra, Mariju Mihajlović iz Smederevske Palanke, zato što je želela da raskine ljubavnu vezu s njim. On je usmrtio devojkicu sa 29 udaraca čekićem u glavu. Bez mnogo ustezanja objasnio je svoje motive: „Mnogo sam je voleo. Bio sam ljubomoran jer sam znao da je bila u šemi sa drugima iz orkestra. Krenuli smo kod našeg bubnjara, posvađali smo se, zapretila mi je da će me prijaviti za zlostavljanje. Tad mi je pao mrak na oči”¹¹³. Milanče Ivanović, harmonikaš iz Smedereva je oženjen i otac je jednog deteta. Marija je želela da raskine sa njim. Medijski stil stereotipiziranog izveštavanja obuhvata neizbežnu konstataciju da se radi o „zločinu iz strasti” kao i da je po istoj medijskoj matrici, motivi „najverovatnije ljubomora”¹¹⁴.

Advokat Vidosavljević je ženu ubio zbog dugogodišnjih svađa i rasprava, često govorio da namerava da ubije, pokušao je da ubije i sina koji je uspeo da pobegne¹¹⁵, nije pokazao kajanje posle ubistva¹¹⁶, bizarno je izjavio da je ubio jer je žrtva porodičnog nasilja psihičkog maltretiranja, direktan povod za ubistvo bilo je to što ga je ogovarala kod zajedničkog prijatelja¹¹⁷.

Mirko Gajić je ženu teško povredio čekićem, a zatim izvršio samoubistvo,

113 Jelena Vasiljević, Ispovest harmonikaša: Morao sam da je ubijem, Press, 03. 02. 2012. vesti dana, str 12

114 Jelena Ilić, Smederevska Palanka: Uhapšen harmonikaš osumnjičen za ubistvo pevačice, Večernje novosti 2 februar 2012, hronika, 10

115 M. Ivanović Blic, 13. 02. 2012, Bos i u majici kratkih rukava pobegao na sneg od oca ubice

116 D.I.M., Leskovac: Borac protiv nasilja ubica, Večernje novosti 13 februar 2012, hronika, 10

117 M. I. Blic 14. 02. 2012. Ubio sam ženu jer sam bio žrtva porodičnog nasilja

zbog porodičnog nasilja izrečena mu je ranije mera zabrane pristupa na 100 metara njoj i njihovom sinu koji ima 11 godina. i uznemiravanje na bilo koji način. Mediji korektno navode da se žrtva nadala da će suprug poštovati mere zabrane koje je sud odredio, ali se to nije desilo¹¹⁸.

U martu mediji izveštavaju o tri surova partnerska ubistva, Đuro Ćulibrk supruzi nožem prerezao vrat, a zatim joj izvadio deo srca. Navodi se da su „bračne razmirice“ najverovatnije motiv stravične porodične tragedije¹¹⁹.

Z.S je pesnicama usmrtio nevenčanu suprugu Biljanu Bošković, koju je ranije napustio (i njihovo dete) i živio sa drugom ženom, ali je dolazio da je maltretira. Mediji navode da je bio naprasit i policija je više puta intervenisala¹²⁰.

Saša Blagojević je s dva hica iz puške ubio taštu pošto je ona otkrila da živi ne samo sa starijom ćerkom sa kojom je u braku, već i sa mlađom. Po izvršenom delu mlađoj svastici je rekao pobedonosno da im majka više neće praviti probleme¹²¹.

Mladić iz Beočina je mučio šesnaestogodišnjakinju i umalo ubio. Žitelji Beočina kažu da nisu iznenađeni onim što je uradio svojoj devojci, jer je, ističu, poznat po nasilničkom ponašanju, ali i da protiv njega do sada nije napisana nijedna krivična prijava zbog toga¹²². On je 19. marta kolima odvezao svoju šesnaestogodišnju devojku J. K. iz Rume na Frušku goru i nad njom se izvivljao. Daleko od očiju javnosti, u šumi na Andrevlju, usledilo je batinanje, a zatim je, kao u scenama kaubojskih filmova, pretučenu devojku vezao za automobil i vukao je po putu. Od toga je devojka zadobila teške povrede, polomljen joj je nos, a imala je i kontuzije. U maju je Osnovno tužilaštvo u Novom Sadu podiglo je optužnicu protiv Pavla Balubana (28) iz Beočina jer je maloletnoj devojci J. K. (17) iz Rume, naneo teške telesne povrede zlostavljanjem i mučenjem¹²³. Nedostaje nastavak kao i u mnogim drugim izveštajima o nasilnim aktima koji su skrenuli pažnju javnosti.

Vrlo sličan je i slučaj premlaćivanja devojke metalnom šipkom. Učenicu drugog razreda Srednje ekonomske škole Mariju Č. (16), iz Globodera kod

118 Lj.P. Ćekićem teško povredio suprugu, pa se ubio, Blic, 17. 02. 2012. Ljubica Petrović Žarko Bogosavljević Blic, 18. 02. 2012, Ćekićem pretukao suprugu, pa se obesio misleći da je mrtva. Ljiljana Preradović, Novi Sad: Kršio zabranu prilaska supruzi, Večernje novosti 18.februar 2012, hronika 13

119 Beta-Tanjug, Futog: Ubio suprugu, B92 20 mart 2012, vesti. LJ.Preradović, Futog: Išćupao ženi srce Večernje novosti 21 mart 2012, hronika, 12

120 LJ.Preradović, Parage: Pesnicama usmrtio ženu, Večernje novosti 20 mart 2012, hronika, 11. ZM Blic, Novi magazin, Ubio suprugu pred detetom, 20.03.2012

121 Višnja Vučković, Ubijena jer je otkrila tajnu vezu zeta i mlađe ćerke. Press 14 mart 2012, vesti dana, 12

122 Lj. P. - S. K, Fruška gora: Kolima vezanu devojku vukao po putu, Večernje novosti 23 mart 2012, hronika, 15

123 Lj. P., Devojkę vezao za automobil i vukao, Večernje novosti 9 maj 2012, hronika, 16

Kruševca, premlatio je gvozdenom šipkom Slađan T. (27), takođe iz Globodera. U Zdravstvenom centru u Kruševcu su konstatovane teške telesne povrede, pa je devojčica, posle hirurške intervencije, zbog slomljenih ruku i drugih povreda, zadržana na lečenju. Interesantan je objavljen komentar komšija, koji „ne mogu da poveruju da je izuzetno fina učenica tako svirepo napadnuta”.¹²⁴ Time se samo odražava mentalitet opravdavanja nasilja nad ženama nekom njihovom greškom u moralu i ponašanju. Kao da je „razumljivo” kada se nasilje dešava devojka i ženama koje su manje „fine”, koje to za razliku od onih finih nekako i „zaslužuju”.

U maju mediji izveštavaju o još jednom pokušaju partnerskog ubistva i samoubistvo ubice, Ž. T. je pucao u svoju nevenčanu ženu iz karabina sa dva metra i posle pucao sebi u glavu¹²⁵, još jednom se pokazalo da razvod nije kraj nasilja, kao i slučaj Nenada S koji je ašovom tukao svoju bivšu ženu i povredio maloletnog sina koji je pokušao da je odbrani¹²⁶.

U junu je nasilnik četiri puta nožem u leđa ubo ženu s kojom punih 25 godina živi u vanbračnoj zajednici, njegova majka je čuvši zapomaganje snaje kada je videla kako leži u lokvi krvi, popila je mišomor i umrla od trovanja¹²⁷.

Juli je bio mesec partnerskih ubistava, koje su mediji nazivali ili „ubistvima iz ljubomore” ili „tragičnim završetkom velike ljubavi”. Prvo je „bolesno ljubomorni” Aleksandar Tošić svirepo ubio Tamaru u toaletu menze¹²⁸. Iz kuće Tošića čula se često svađa, vriska, plač. Aleksandar je tukao Tamaru, neretko čak i pred očima njihovog sina Bojana, koji ima samo četiri godine, i policija je više puta dolazila¹²⁹.

Vojislav Stanković (58) iz Crepaje betonskim blokom smrskao je glavu nevenčanoj supruzi Svetlani J. (62), lažno je optužujući da ga vara¹³⁰. Stankoviću ovo nije prvi zločin jer je pre dvadesetak od njegovih batina preminula njegova prva supruga, koja je nosila blizance, a nakon toga je jednog mladića izbo nožem i odgrizao mu polni organ. Bio je ljubomoran, kako se medijski navodi „kao pas”. Često je optuživao Cecu da ga vara. Stalno je „ubijao boga u njoj, a ona se klela da mu je verna”¹³¹.

Dejan Petrović je hicem iz pištolja u grudi ubio suprugu Ljiljanu, a potom

124 R. Stanković, Devojka pretučena metalnom šipkom, Politika(18.mart) 2012, hronika

125 J. Urošević, Pucao supruzi u grudi, pa se ubio, 27. 05. 2012.

126 Beta, Ašovom tukao ženu, isekao sina, Kurir 4 maj 2012, hronika

127 Aleksandar Davinić, Ženu izbo nožem, a majka mu se ubila! Kurir 7 juni 2012, hronika

128 B92, TANJUG Muž ubio ženu u TE “Nikola Tesla” 3.07.2012

129 D.Ljutić, TE “Nikola Tesla”: Muž zaklao ženu, Vecernje novosti 04 juli 2012, hronika, 12

130 Tanjug, Ubio ženu udarcem kamenom u glavu, B92 13 juli 2012, hronika

131 Matija Ninković, Betonskim blokom smrskao ženi glavu, Press 13 juli 2012, vesti dana, 12

pucao sebi u glavu i preminuo na putu do bolnice. Varao je Ljiljanu sa mnogo mlađom ženom, rođakom. Danima nije dolazio kući. Ona je trpela i plakala, a kada bi se vraćao sa tih "izleta", maltretirao ju je. Poslednjih godina, otkada je izgubio posao u Rudniku "Lece", počeo je i da je tuče. Istera decu iz stana, a nju prebije. Dolazila je sa masnicama. Na kraju je prelomila i ostavila ga, misleći da će tako sačuvati zdravlje, a izgubila je život¹³². Pored svih tih činjenica, Blic navodi da istražni organi još „pokušavaju da nađu razloge i krivce za smrt ovo dvoje supružnika koji su za sobom ostavili troje maloletne dece“.

Radoslav Trgovčević (59) i njegova supruga Ivanka (60) „poginuli su“ (neutralno, kao da ih je udario grom, kao da se nije desilo ubistvo i samoubistvo) u eksploziji „kašikare“, a tela su nađena u dvorištu njihove porodične kuće. Radoslav je bio prgav čovek i Ivanki nije bilo lako s njim. Često je govorila da ne sme da napusti Radoslava zato što je pretio da će ubiti njihovo troje dece ako ode!¹³³ I Blic neutralno navodi da su „nastradali“ ali i da se pretpostavlja da je „jedan od supružnika aktivirao bombu“, kao da je ikada bilo slučajeva da je to uradila žena pa ostaje otvoreno pitanje ko je to od njih dvoje učinio¹³⁴.

Zoran Marković (55) iz Bača hicima iz pištolja ubio je Snežanu Tomić (48) iz Karavukova u opštini Odžaci, s kojom je bio u emotivnoj vezi i iza koje je ostalo dvoje maloletne dece. Marković je potom izvršio samoubistvo¹³⁵.

August je bio obeležen jednim od najdrastičnijih porodičnih tragedija izazvanih partnerskim ubistvom. Rade Stojev ubio suprugu četiri dana posle venčanja i 17godišnju kćer iz prvog braka¹³⁶. Predstavljao se kao novinar, operativac BIA, radnik Apelacinog suda, predstavnik raznih agencija. Ceo njegov život bio je obeležen njegovim nasilničkim i bezobzirnim ponašanjem, a kad je mrzeo bio je spreman sve da učini. Prva žena se razvela zbog nasilja jer joj je život sa njim bio pakao. A i kada se razvela, živela je u strahu od njega¹³⁷. Dete je oteo pre 10 godina i nije joj dozvoljavao da je vidi. U Centar za socijalni rad su joj rekli da ne mogu da joj pomognu, jer navodno, da doji dete mogli bi da mi pomognu, a ovako ne¹³⁸. Dobro je da mediji ukazuju na ovakvo nezakonito tumačenje i primenu zakona od

132 M. Ivanović, Ljubomorni otac ubica ostavio troje siročića, Blic, 30. 06. 2012

133 M.I., Kašikara ih raznela na rođendan unučeta! Kurir 20 juli 2012, hronika, 13

134 P.V. Supružnici iz Uba razneli se bombom, <http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/334073/Supruznici-iz-Uba-razneli-se-bombom>

135 Toma Rakočević, Ubio majku dvoje dece, a onda sebe! Kurir 02 juli 2012, hronika

136 M.R., Niš: Ubio ćerku i suprugu na drugom mestu? Večernje novosti 20 avgust 2012, Hronika, 11

137 B.J. "Ubio je našu ćerku da ne bi živela sa mnom", Blic 20 avgust 2012 Hronika

138 <http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/338516/Ubio-je-nasu-cerku-da-ne-bi-zivela-sa-mnom>

strane centra za socijalni rad. Ubica je uoči ubistva planirao venčanje sa trećom ženom čijim roditeljima se predstavljao kao radnik BIAe, uzeo revolver od nesuđenog tasta i njime izvršio dva ubistva i samoubistvo¹³⁹. Ono što je loše u medijskom predstavljanju ovog dela je što se uporno navodi da je „motiv ove tragedije velika enigma”¹⁴⁰, iako je jasno ocrtan njegov lik kao opasnog nasilnika od koga su svi strepeli od bivše supruge do Centra za socijalni rad, i kome do tragedije niko nije mogao da stane na put. Bio je dokazani lažov, prevarant i besposličar, konačno i ubica, manipulator koji je iako oženjen, spremao i treće venčanje¹⁴¹. Mediji navode da su socijalni radnici u Nišu bili upoznati s nasilničkim ponašanjem Radeta Stojeva¹⁴². U objavljenim komentarima se ipak uveliko spekuliše da je je trostruki ubica u stvari možda ipak žena, ona nesuđena treća („a zar nije moguće da ga/ih ubila ta što se pripremala za svadbu ili njen tata? Žene su nekada gore od muškaraca kada se radi o osveti.”)¹⁴³

U avgustu su mediji izveštavali i o Miroslavu Radenkoviću koji je ubio bišu suprugu tako što joj je pucao u glavu pa je odmah izvršio samoubistvo. Motiv je kako mediji navode, „ljubomora, nije htela da mu se vrati, napustila ga, strašno ga je pogodilo što ga je ostavila, stalno je govorio da ne može da živi bez nje, želeo da očuva brak”. Za nju se navodi da je bila poštena i čestita žena, a za njega da se odlučio na ubistvo i samoubistvo pošto je tvrdio da Suzanu i dalje voli, a ona je uporno odbijale da mu se vrati, zbog čega je najavljivao ubistvo, tj. da će se ta njegova ljubav ovako završiti¹⁴⁴. Nedostaje podatak zašto je neko ko najavljuje ubistvo nije bio pritvoren i zašto je i dalje bio u prilici da raspolaže vatrenim oružjem? Ovaj slučaj može da se uzme kao primer neprimerenog medijskog izveštavanja: kad žena pobegne od nasilja, onda je ona „žena koja ne želi da se vrati”, kada nasilnik ne želi da ostane bez žrtve, onda on „želi da očuva brak”, kada on vrši svoje patrijarhalno pravo da ne dozvoli ženi da napusti nasilnu zajednicu, onda se to predstavlja kao njegova „nemogućnost da živi bez nje i strašna pogođenost što ga je ostavila”, a kada izvrši ubistvo kao kulminaciju nasilja, poslednji nasilni čin i kao pravo muškarca da kazni ženu po patrijarhalnom pravu po kome muškarac ima pravo raspolaganja životima žene (ius vitae ac necis), onda je to „zato što je i dalje voli”¹⁴⁵. Takođe se u

139 M. Ristović, Niš: Pištolj za ubistva našao preko Fejsbuka, Večernje novosti, 21. avgust 2012

140 M.R., Niš: Ubio ćerku i suprugu na drugom mestu?, Večernje novosti 20 avgust 2012, Hronika, 11

141 Branko Janačković, Ubica iz Niša spremao i treće venčanje Blic, 23. 08. 2012

142 B.J. "Ubio je našu ćerku da ne bi živela sa mnom", Blic 20 avgust 2012 Hronika

143 Klara 22. avgust 2012. 12:28, 2113991. <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuel-no.291.html:393778-Nis-Pistolj-za-ubistva-nasao-preko-Fejsbuka>

144 Dragana Kocić, Pucao u ženu, pa se ubio, Press 9 avgust 2012, hronika, 12

145 D.St., Preminula žena kojoj je muž pucao u glavu, Večernje novosti 10 avgust 2012 hronika 10

ovom slučaju paradigmatično uočava da i kada se izrekne zabrana prilaska žrtvi, to ostaje samo mrtvo slovo na papiru. Nasilnici i dalje nastavljaju da uznemiravaju žrtve i umesto da idu u zatvor, policija žrtvu ponovo uputi na sud i tako u krug. Na taj način nasilnicima se šalje jasna poruka "možeš da radiš šta hoćeš, ne može ti niko ništa".

Dragan Blagojević (50) usmratio je koleginicu Vesnu Rakić (49) u Fabrici IMK „14. oktobar“ u Kruševcu gde su zajedno radili sa više uboda nožem u vrat, grudi i stomak. O motivima napada još se nagađa. Verzija je mnogo, zasnivaju se na ranijim neraščišćenim računima. Šta je bio okidač, ne zna se¹⁴⁶. Živorad Rakić, suprug ubijene Vesne, bila je najbolja majka i supruga i da nema mena o neverstvu, odnosno da je postojala neka veza sa ubicom¹⁴⁷.

I u septembru se u medijima raspravlja o motivima ubica. Slučaj ubice i samoubice Petra Balana koji je prvo ubio suprugu i ćerku a zatim ih je kao profesionalni ubica „overio“ sa po još jednim metkom da bi bio siguran da su mrtve¹⁴⁸, jasno opovrgava teorije o „zaslepljenom“ ubici iz strasti, jer se očito radi o racionalnom i umišljajnom vršenju zločina. Posle dvostrukog ubistva, on je otišao je do prodavnice i ispričao ljudima u radnji šta je uradio, pa je još svratio do jedne komšinice i njoj sve ispričao. Potom je ušao u dvorište, prslonio pištolj na slepoočnicu i sebi presudio. Ipak Večernje novosti navode da se „ne zna šta je uzrok“, da nije utvrđeno šta je Petra izazvalo i iznerviralo da izvadi pištolj i ispali nekoliko hitaca u suprugu Maricu i ćerku Sanelu¹⁴⁹.

Još jedan septembarski događaj takođe kod medija ostavlja nedoumicu u pogledu motiva. Raco Lazarević (40) ubio je iz pištolja bugarsku državljanku Albenu Skačevu (45) ispalivši joj dva metka u glavu, a zatim pokušao da presudi sebi. Motiv tragedije nije poznat, ali se pretpostavlja da su u pitanju ljubavni problemi¹⁵⁰. Problem nejasnih motiva je u tome što se traži samo neposredan uzrok, a od dugotrajnijih uzroka jedino se ispituje postojanje ili nepostojanje alkoholizma i eventualno prethodno nasilničko ponašanje ubice. Ako prethodnih okolnosti nema, a neposredne se ne znaju, onda mediji lutaju u nagađanjima.

Porodična tragedija koja je u oktobru potresla Suboticu po svemu sudeći bila je planirana već duže vreme, što takođe opovrgava postojanje „za-

146 S.B., Kruševac: Iskasapio koleginicu na radnom mestu, Večernje novosti, 7 septembar 2012, Hronika, 12

147 S.B., Ispovest: Moja žena nije bila nevernica, Večernje novosti 11 septembar 2012, Hronika, 13

148 J. Jovanović - B. Hadžić, Meci u ubijenu suprugu i dete, Večernje novosti, 08. septembar 2012.

149 A. Ž. A. - V. V. Ubio ćerku i ženu, pa sebi pucao u glavu, | 07. 09. 2012

150 M.D., Ubistvo i pokušaj samoubistva na Vračaru, Press 11 septembar 2012, Hronika, 10.11

slepljenosti“. Da je Petar Jelaš (44) bio istrajan u nameri da okonča život svoje supruge Sandre (36), a da potom i sebi presudi, pored pretnji i najava drugovima, svedoči oproštajno pismo koje je ostavio svojoj maloletnoj deci od 12 i 14 godina. Svađa i nasilje u porodici Jelaš nisu bile retkost i zbog toga je Sandra sa decom otišla kod majke u Mali Bajmok a za 5. novembar bilo je zakazano ročište za razvod braka. Krajem avgusta Petar je pokušao da ubije Sandru. Sandrina borba, nažalost, nije bila dovoljna. Fizički snažniji, muž joj je život oduzeo sa pet uboda nožem, a potom i sebi presudio vešanjem o trešnju u dvorištu. Sandrini najbliži tvrde da motiv nije bila ljubomora, “već njegova obest i posesivnost, potpomognuti stalnim pijanstvom“. Dok o Sandri sve komšije i prijatelji imaju samo reči hvale, Petrovi drugovi kažu da je on već duže vreme, naročito kad popije, govorio i pretio ubistvom.¹⁵¹

Leskovačka policija uhapsila je B.C. (46) iz vlasotinačkog sela Komarica zbog sumnje da je skalpelom ubio suprugu T.C. (37). Motiv zločina je nepoznat. Bračni par je živio sam jer su im službenici tog centra 2010. godine oduzeli četvero dece¹⁵².

Najbrutalnije partnersko ubistvo u novembru, a verovatno i u celoj 2012. godini je smrt manekene Vladislave Červenke (25) koju je na smrt pretukao u Novom Sadu¹⁵³, njen partner Darijan Musić (25), i koja je pre ubistva bila brutalno zlostavljana¹⁵⁴. Svedoci navode da je Musić dugo i stalno brutalno tukao Vladislavu, lomio joj je nos, ruku, vozio je u gepeku kroz grad, da je ona pokušavala da ga ostavi, ali mu se uvek vraćala jer ga se plašila¹⁵⁵. Prijavljivala ga policiji zbog brutalnost ali bi na kraju bi uvek odustajala od svih optužbi iako je trpela neverovatno batinanje, i komšije su je često vidale u modricama. Ubica je priznao da je ubio Vladislavu Červenku, navodeći „da je hteo da je nauči pameti“¹⁵⁶, dakle kao i svi nasilnici smatrao je da ima na to pravo. Mediji nisu otišli u pravcu romantiziranja ovog zločina verovatno pod teretom nepobitnih činjenica koje su sve ukazivali na visok stepen brutalnosti ubice.

Nasilni članovi porodice nisu samo partneri, Miloš J. je sekirom hteo da ubije sestru Marinu J. (17) koja je zadobila teške povrede glave nakon što ju je ispred porodične kuće divljački napao rođak Miloš I. (19)¹⁵⁷. Navodi se da

151 J.Lemajić, Oduzeo im majku, ostavio pismo, Večernje novosti 15 oktobar 2012, Hronika, 13

152 Beta, Blic, Vlasotinčanin ubio suprugu skalpelom, 18. 10. 2012

153 Tanjug, Devojka pretučena na smrt u Novom Sadu, Blic 13 novembar 2012, hronika

154 M.Mijušković, Manekenka tučena do smrti, Politika 14 novembar 2012, hronika, 9

155 A. Lalić- M.Stakić-A.Ž.Adžić Ubica godinama brutalno tukao manekenku, vozio je u gepeku kroz grad, 14. 11. 2012.

156 LJ. Preradović, J. Simić, Darijan Musić: Tukao sam je jer me varala, Večernje novosti 15 novembar 2012, hronika, 11

157 Ekipa Kurira, Sekirom hteo da ubije sestru, Kurir 26 novembar 2012, hronika, 17

je napad došao zbog para. Nasilnik objašnjava da je ona grebala po zemlji, pokušavajući da ustane. „Tad sam je udario drugi put, a onda još jednom! Kajem se što je nisam ubio“. Još je rekao policajcima da je planirao da ubije Marinu¹⁵⁸.

Još jedan pokušaj ubistva počinjen je zbog očiglednih materijalnih motiva, naime Goran B. nije plaćao izdržavanje, neposredno pre zakazanog ročišta po tužbi zbog neplaćanja alimentacije, ispred zgrade suda je pretukao ženu, a potom joj nožem zadao nekoliko uboda opasnih po život¹⁵⁹.

Jelenko R. je pokušavao da nagovori Rebeku da obnove vezu, ali su se posvađali, pa je uhvatio devojkicu za vrat i udavio je. Posle ubistva je celu noć gledao ćerkicu kako spava, ujutru je nahranio i otišao¹⁶⁰.

Brutalno ubistvo Nataše Cvetić (32), koju je u decembru naočigled dece zaklao njen suprug Dejan Cvetić (40)¹⁶¹, šokiralo je srpsku javnost, ali je pokrenulo i važno pitanje - zašto niko od nadležnih institucija nije zaštitio ubijenu ženu? Htela je da se izvuče iz pakla i višegodišnje torture koju je trpela zbog dece¹⁶². Ubica je poznat kao višestruki povratnik u vršenju krivičnih dela koja su vezana za posedovanje i trgovinu drogom, godinama je maltretirao i tukao suprugu, svog oca i decu. Ona je više puta prijavljivala da je tučena, ali procesi nisu dovedeni do kraja, niti je nasilnik izdvojen iz porodice. Ubica nije mogao da se pomiri sa njenom odlukom da se razvede i da nastavi život bez njega¹⁶³. Namamio je u kuću rekavši da je dete bolesno, pretukao je, bacio kroz prozor u dvorište, dok je sa slomljenim nogama pokušavala da se pridigne posle pada i dok je dozivala pomoć, sišao je hladnokrvno i prerezao joj vrat i ubo je u grudi i u stomak¹⁶⁴. Mediji su konstatovali da su zakazali svi. I država, i rođaci, i komšije i prijatelji. Niko nikada nije reagovao na nasilje. Tek je smrt otvorila oči svima. Protiv Cvetića policija je u poslednjih 20 godina podnela čak 30 krivičnih prijava, uglavnom zbog krađa, ali i za nasilje u porodici, nasilničko ponašanje. Jedina presuda koja mu je izrečena jeste ona za nanošenje teške telesne povrede, pre više od deset godina, ali niko ne može da potvrdi da li je tu pravosnažnu

158 <http://www.kurir-info.rs/sekirom-hteo-da-ubije-sestru-clanak-527561>

159 Jelena Ilić, Smederevo: Nožem izbo ženu, pa sebe, Večernje novosti 8 novembar 2012, hronika

160 Ekipa Kurira, UŽAS: Zadavio devojkicu pred bebom!, Kurir 27 decembar 2012, hronika, 14

161 M.L. Kragujevac: Zaklao ženu pred decom! Večernje novosti 3 decembar 2012, hronika, 13

162 N. Radišić, Niko nije reagovao na modrice žene koju je muž nožem ubio pred decom Blic 6. decembar, 2012, hronika

163 Nebojša Radišić, Monstrum koji je ubio ženu pred decom, slao poljupce pred odlazak na saslušanje, 03. 12. 2012

164 M.Luković, Kragujevac: Molila supruga da je ne zakolje!, Večernje novosti 4 decembar 2012, hronika, 10.

presudu od godinu dana zatvora i odležao¹⁶⁵. Kako saznajemo u MUP-u, njegov otac ga je prošle godine prijavio policiji zbog nasilja prema njemu i snaji, supruzi Nataši. Proces još traje. Socijalna radnica Ana Miletić Vučković kaže da je porodica Cvetić poznata Centru za socijalni rad, ali da su samo „kontinuirano dobijali materijalnu pomoć“¹⁶⁶.

2) *Sinovi brutalne ubice*

Sava Todorović je u januaru majku ubio nožem i odekao joj je glavu. Korektno se navode činjenice tog zločina s pozivom na policiju, npr. da policajci pretpostavljaju, da je Sava imao nameru da ubije i brata Žarka, kako bi se dokopao porodičnog nasleđa. Bar desetak puta on je pokazivao svoju agresivnost i to je prijavljivano nadležnim službama, koje su samo konstatovale problem, na kratko su ga smirivale, ali nisu ga slali ponovo u specijalizovanu ustanovu za psihički obolela lica. Inače ubica postupa racionalno, kad je shvatio da je teže povređen i da neće moći da prikrije tragove, on poziva policiju u pokušaju da inscenira napad na njega i majku¹⁶⁷.

U maju još jedan sin brutalno ubio majku¹⁶⁸, ovoga puta radilo se o udarcima u glavu. Mediji izveštavaju da Rodoljub V. (46) iz Aleksinca ubica majke Vukadinku V. (68), u selu Rasovac bio pijan.

Miloš S. je najverovatnije u trenutku nervnog rastrojstva, u porodičnoj kući, u Vojvođanskoj ulici 7 u Ečki, nedaleko od Zrenjanina, u utorak u ranim jutarnjim satima izboo nožem majku Vericu Kočalović (61), profesorku matematike i dugogodišnju direktorku zrenjaninske Medicinske škole. Miloš K (35) je ubrzo uhapšen¹⁶⁹.

Pijani sin Ivan O, ubio je nožem majku Radmilu (77), pošto je roditelje dvadeset godina maltretirao. Očajan je Vlastimir O. (73), suprug ubijene kaže da su supruga i on trpeli Ivanovu torturu 20 godina napominjući da se on dosta promenio otkad se vratio s ratišta, i počeo da pije. Nekad je on bio dobar mladić, ali rat ga je promenio. Rasprodao je sve što je imao kako bi kupovao piće¹⁷⁰.

U decembru u Nišu psihički bolesnik M. M. (48) oklagijom ubio majku Sta-

165 N. Radišić, Kragujevac: Sahranjena žena koju je suprug svirepo izbo nožem. Blic 5 decembar 2012, hronika

166 N. Radišić, Niko nije reagovao na modrice žene koju je muž nožem ubio pred decom Blic 6. decembar, 2012, hronika

167 G.Jevremović Jagodina: Bolesni sin ubio majku? Večernje novosti 9 januar 2011 Hronika 13. G.J. Majci odsekao glavu! Večernje novosti 10 januar 2012 hronika 13

168 Tamara Marković, Tragedija u Aleksincu - pijani sin ubio majku, Blic, 01. 05. 2012

169 SI.P., Ečka: U rastrojstvu zaklao majku, Večernje novosti 11 juli 2012, hronika, 16

170 Ekipa Kurira, UŽAS: Pijan ubio majku u kući!, Kurir 8 oktobar 2012, Hronika, 14, 15

nu (79) na Bulevaru Nemanjića u Nišu, u kome su živeli. Poznato je da ju je sin godinama maltretirao i tukao¹⁷¹.

3) *Drugi slučajevi muškog nasilja nad ženama*

Osim ubistava i pokušaja ubistva kao akata partnerskog nasilja, opštoj nasilnoj atmosferi doprinose i slučajevi nekog „drugog“ nasilja nad ženama, čiji su počinioci političari, poslodavci, pa i žrtvama potpuno nepoznati vozači. Njima svima je zajednički imenitelj da su iskoristili svoju fizičku snagu, društveni položaj ali i društvenu „prihvatljivost“ muškog nasilničkog ponašanja nad ženama.

U junu je muškarac od oko 60 godina koji je vozio „audi“ prvo udario u zadnju stranu „folksvagen pasata“ u kojem je bila L.J. R. Kada je žena izašla iz svog automobila da proceni štetu, vozač „audija“ je prvo udario, a potom je nosio na haubi sve do raskrsnice sa Ulicom kneza Miloša¹⁷². U septembru slična scena takođe u centru Beograda. Trudnica M. S, inače lekar u jednoj beogradskoj dečjoj ustanovi, prema prvim nalazima istrage poštovala je pravila u saobraćaju i prelazila na zeleno svetlo na pešačkom prelazu kod Narodnog pozorišta. B. Đ. ju je prvo očešao, a zatim, kada se ona okrenula, izašao iz kola i počeo da je udara naočigled prolaznika. Posle napada, koga Kurir naziva „monstruoznim“ povređena trudnica, koja je u petom mesecu, prebačena je u Urgentni centar. Lekari su konstatovali kontuziju glave¹⁷³.

Vlasnik „Ekstra marketa“ Zoran K. (48) uhapšen je u novembru zbog sumnje da je brutalno pretukao svoju radnicu Sandru S. (25) kada mu je rekla da će ga prijaviti policiji jer je nekoliko nedelja ranije pokušao da je siluje. „Pokušala sam da ga odgurnem, ali je krenuo da me šamara. Jednom, pa drugom rukom. To je trajalo 10-15 minuta, meni dugih kao čitav život. Trajalo bi i duže da se nisam onesvestila i pala. Tek onda je došla policija, koju je pozvao neko od prolaznika videvši kroz prozor lokala šta mi radi“¹⁷⁴.

Predsednik opštine Žagubica Dragi Damjanović, lekar-pedijatar i bivši narodni poslanik koji je član stranke G17 plus, na zboru građana u selu Kru-paja kod Žagubice, u martu je fizički i verbalno napao novinarku, koja je ujedno i snimatelj, lokalne televizije „AS“ Aleksandru Đorđević, dok je snimala pomenuti skup. Na pitanje zašto nije dozvolio da se snima događaj

171 M.Ristović, Niš: Oklagijom ubio majk, Večernje novosti 7 decembar 2012 hronika, 9. U tekstu se još navodi da je ubica pre tri godine odsekao sebi penis kuhinjskim nožem, a zatim ga bacio u WC šolju i povukao vodu! Potom je hitno operisan u Kliničkom centru i uspešno se oporavio na Klinici za urologiju.

172 J. Babić Vozač posle sudara namerno udario ženu, pa je nosio na haubi niz ulicu, blic, 26. juni, 2012.g.

173 E.K., Pomahnitali vozač pretukao trudnicu, Kurir 14 septembar 2012, Hronika, 15

174 Matija Ninković, Brutalno pretukao radnicu, Press 7 novembar 2012, hronika, 16

odgovorio: „Zato što tako ja kažem“¹⁷⁵. Obrazložio je svoj postupak time što ga navodno ta televizija „ismeva pred javnošću“.

Studentkinju Arhitektonskog fakulteta u Novom Sadu Valentina Nestorović je u novembru fizički napao potpredsednik Gradskog odbora SNS Darko Bađok. Nestorovićeva je na tribini o borbi protiv nasilja nad ženama, kazala u Gradskoj kući da ju je Bađok juče napao zbog toga što je zatražila platu za rad u njegovom kafiću. Bađok je čitave godine odbijao da joj isplati dve plate budući da je dva meseca radila u njegovom kafiću „Renesansa“, a juče ju je, posle prepirke, fizički napao¹⁷⁶.

Još jednom je potvrđena lakoća kojom se o ženama u Srbiji – od skupštine, preko medija do kafana i porodičnog okruženja – govori uglavnom kao o bićima drugog reda na način koji je uvredljiv i protivan čak i zakonima ove zemlje koji štite prava žena i ugroženih grupa¹⁷⁷. Pažnju je skrenulo verbalno nasilje čiji je akter istaknuti dramski pisac i poslanik DSSa koji je izjavio „plavuša vodi Jutarnji program, plavuša vodi Vesti, plavuša vodi Beogradsku hroniku, plavuša vodi Dnevnik, plavuša vodi politički program, plavuša vodi na piće, plavuša vodi kući“. Tri novinarke RTS-a su se tu našle kao kolateralna šteta mučne storije u kojoj se s „dozvoljenim“ uvredljivim nipodaštavanjem govorilo o boji kose i ženskom „podrazumevanom“ (ne)profesionalizmu, a radilo se dakako o (muškim) parama, televizijskim sekundama i političkim uticajima.

Najprisutniji medijski lajtmotivi

Najprisutniji medijski lajtmotivi koji obeležavaju medijski stil izveštavanja o nasilju nad ženama su akceptativno-afirmativni stil prezentiranja hegemonističke muškosti kao nepromenljive, „prirodom date“ pojave, uporno traženje nasilnikovih motiva kao uzroka nasilnog događaja, nerazumevanje društvenog konteksta u kome nasilje nastaje, odsustvo zaključaka iako su jasno prisutne činjenice nasilnih događaja, oslanjanje na policijsko interpretiranje uzročnosti.

Kao stalno prisutni lajtmotiv je akceptativno-afirmativno medijsko „uvažavanje“ prava muškarca da bude nasilan i da oduzme život ženi, odnosno nekritično, neproblematizovano, nekomentarisan ma na koji način, prezentirano nasilništvo kao „prirodne pojave“ i „nepromenljive neminovnosti“. „Pravo“ na nasilništvo mu daje društveno prihvatljiv model tzv. hegemonističke muškosti što je model praktikovanja muške domi-

175 M. Veljković, Novinarica dobila batine od predsednika, Danas 12 mart 2012, društvo, 5

176 Beta, Studentkinja: Napao me zvaničnik SNS, B92 29. novembar 2012, vesti

177 Tamara Skroza, Mediji – Radio-televizija Srbije Borba do poslednje sekunde. Vreme 22 novembar 2012, mediji, 20

nacije nad ženama, društveno i institucionalno tolerisanog (ili čak podsticanog), koji uključuje i nasilje radi potčinjavanja žena, negiranja prava žrtve na napusti ili prekine nasilnu vezu, traži i dobije pomoć institucija, donosi odluke i sl. Društvena kontekstualnost hegemonističke muškosti ogleda se najčešće u dozvoljenosti muške ljubomore i njenog nasilnog ispoljavanja, koju mediji sa svoje strane ne opovrgavaju, ne kritikuju, niti na bilo koji drugi način dovode u pitanje, doprinoseći takvim stilom njihovoj prihvatljivosti. Taj društveni model koji omogućava muškarcima da budu nasilni i kada su ljubomorni bez ikakvog osnova, i onda kada ni oni sami nisu verni, pa i onda kada su upravo oni ti koji su napustili bivše partnerke zbog drugih veza, ili jednostavno, bez ikakvog razloga mediji samo prezentiraju kao neminovnost, kao nepromenljivu životnu činjenicu. Taj medijski stil izveštavanja o nasilju nad ženama kojima dominira neupitnost i nekritičan odnos prema hegemonističkoj muškosti kao neminovnosti je prisutan kao osnovni lajtmotiv u većini medijskih izveštaja.

Zbog toga ne čudi da su mediji jednostavno prevideli šta je bilo zajedničko za Ljubišu Bogdanovića, počinioca masakra u Velikoj Ivanči 9. aprila 2013. i Tamerlana Carnajeva čečenskog iseljenika okrivljenog za organizovanje terorističkog napada na bostonski maraton 15 aprila iste godine. To je činjenica koju su upravo mediji prezentirali, da su tukli svoje supruge, i da obojica potiču iz porodičnih zajednica koje tradicionalno muškarcima daje „zeleno svetlo“, štaviše podstiče hegemonističku muškost. Odrasli su neometani u razvijanju i ispoljavanju svoje nasilničke prirode i živeli u uverenju da su gospodari života i smrti. U medijima su odsutni zaključci: da su ikada bili sankcionisani za dela porodičnog nasilja, pa progresivno ponovljeno sankcionisani ako bi nastavili, ne bi došlo do eskalacije nasilje ni do javno počinjenih ubistava, jer bi u vreme izvršenja zločina, obojica bili, ili u zatvoru, ili prethodnim sankcijama efikasno ubeđeni da nasilništvo neminovno vodi ka neprijatnim kaznama, a u oba slučaja svakako makar razoružani. I jedno i drugo bi preveniralo masovno ubistvo i bombaški napad i spaslo više ljudskih života. U medijima nedostaje i zaključak da je prevencija femicida nužna ne samo radi zaštite žene, već i radi zaštite celog društva od pretnji koje predstavlja hegemonistička muškost na širenje tolerisanog nasilničkog ponašanja.

Pošto policija najčešće stavlja naglasak na uzročnu povezanost između individualne patologije ubice i počinjenog ubistva žene, a mediji se oslanjaju na podatke koje dobiju od MUPa, i oni jednostavno ponavljaju dobijeno tumačenje. Ono se zato i najčešće nalazi u medijskim izveštajima o nasilju nad ženama koji nasilni događaj predstavljaju kao nepredvidljivu slučajnost samog čina ubistva proizašlu iz patološke reakcije nasilnika, i/ili nekih, neposredno prethodećih događaja. Stručnjaci iz oblasti fenomenologije nasilja se međutim, ne slažu da se femicid nije moglo predvideti ali mediji sem sporadično, upravo to previđaju.

Porodično nasilje izvršeno pre ubistva žene od strane njenog intimnog partnera je broj jedan faktor rizika za femicid, a ono se dešava godinama pre ubistva, pa i decenijama, što su činjenice koje većina medjskih izveštaja zapravo i sadrži kroz iskaze suseda, rodbine i poznanika ubijene žene. Problem je što se iz toga vrlo retko izvlači zaključak već se kao redovna, gotovo neizbežna medijska „mantra“ ispituju, traže, naslućuju ili od daljeg toka postupak tek očekuju „pravi motivi“ ubistva. Kao lajtmotiv se ponavlja da je ubica „znao da popije“, bio prek, ljubomoran, često nasilan, da se iz njihove kuće često čula vriska i zapomaganje zlostavljane žene, ali se iz svega toga začudo stalno zaključuje da su motivi ubistva nepoznati. Takva medijska praksa dalje, negira društveni kontekst u kojem dominiraju društvenim običajima podržana hegemonistička i nasilna muškost, blaga društvena osuda porodičnog nasilja, običaj okrivljavanja žene-žrtve za porodično nasilje, retko i blago pravno sankcionisanje i vrlo sporadično institucionalno preventivno ili sinergično umreženo zajedničko delovanja (za sada samo u nekim gradovima npr. u Kragujevcu, kao i vojvođanskim gradovima Zrenjaninu i Somboru). Iako su dakle, sve činjenice konkretnog slučaja, zapravo prisutne u medijskim izveštajima, retko se zaključuje očigledno, da su femicidi u porodično partnerskom kontekstu vrlo predvidljivi pre svega jer su im prethodile godine, ili najčešće decenije, nesankcionisanog porodičnog nasilja. Osim toga rizik od ubistva žene u partnersko porodičnom kontekstu povećavaju vatreno oružje dostupno ubici, njegovo sklonost ka izrazito kontrolišućem ponašanju članova porodice i javno ponovljene pretnje da će ubiti partnerku. Postojanje tih okolnosti gotovo svi medijski izveštaji o femicidu zaista sadrže, ali se tu zastaje uz pitanje o nasilnikovim misterioznim motivima, i ne izvodi se vrlo očigledan zaključak zašto je i kako došlo do femicida.

Posledično ignorisanju pravih uzroka muškog nasilja nad ženama i femicida, je i retko uviđanje uzročnosti porasta sprovođenja nekih mera i politika na smanjenje tog nasilja. Ženski pokret i stručnjaci za nasilje najčešće identifikuju pristupačne servise namenjene ženama žrtvama nasilja (SOS telefoni, sigurne kuće), razne politike i pravne mehanizme protiv porodičnog nasilja, kao što su obavezni pritvor nasilnika, smanjenje pristupačnosti vatrenog oružja, dosledno, sistematično sankcionisanje nasilja i sl. kao faktore koji direktno umanjuju broj ubistva žena od strane intimnog partnera. Jasno je da su najvažnije strategije za prevenciju femicida smanjenje partnerskog nasilja i identifikacija slučajeva koji su u najvećem riziku od femicida, sa intervencijama koje primarno ciljaju na prva 3 meseca neposredno pošto je žena žrtva nasilja napustila nasilnika. Ukratko, tamo gde se društvo protivi i osuđuje partnersko nasilje, tamo žene imaju više šanse da prežive to nasilje. Mediji još uvek nisu došli do tih zaključaka tragajući bezuspešno za navodno tajanstvenim, vrlo teško shvatljivim motivima ubice, i intervjuišući najčešće upravo one „stručnjake“ koji su daleko od svake pomisli o prisustvu rodnog aspekta muškog nasilja nad ženama.

Ako se složimo da "mediji moraju da dele moralnu odgovornost za srozanje demokratskih vrednosti u onoj meri u kojoj je javnost odustala od ozbiljnog sadržaja u zamenu za banalnost"¹⁷⁸, onda su navedeni lajtmotivi upravo ti momenti medijskih neetičnih slabosti.

Medijski izveštaji o seksualnom nasilju

U februaru se desio pokušaj silovanja i ubistvo oca koji je branio 12-godišnju ćerku, što su mediji nazvali monstruoznim zločinom, pitajući se kako je moguće da Rajko J. 27-godišnji višestruki povratnik, silovatelj, doskorašnji robijaš, bude bez nadzora na slobodi, da zadužene državne institucije omanu, i ostave ga bez kontrole. Nezapamćen zločin potresao je meštane Bele Crkve kada je u kući porodice Petrović otkriveno izmasakrirano telo vlasnika Dragana (52), pored koga je zgrčena, naga i u krvi ležala njegova dvanaestogodišnja ćerka¹⁷⁹. Pre šest godina Rajko J je silovao staricu od osamdeset godina, a zatim i dete, koje je bilo ometeno u razvoju¹⁸⁰. Sud ga je osudio na četiri i po godine, ali je zbog dobrog vladanja u zatvoru odležao samo tri godine, i pušten na slobodu. Pre pet godina pobegao je iz zatvora sa još sedam zatvorenika, ali su svi posle nekoliko dana pronađeni i vraćeni¹⁸¹.

Prema rečima zaposlenih u srpskoj policiji koji se bave krvnim i seksualnim deliktima, postoje dve grupe silovatelja. „Pravi“ su psihopatske ličnosti koji siluju u serijama i svoj nagon ne mogu da kontrolišu. Oni ne ubijaju žrtve, već ih fizički primoravaju na seks. Ova grupa silovatelja napada žene koje im se u trenutku seksualnog uzbuđenja nađu u blizini. Druga grupa silovatelja su „žestoki momci“ koji imaju para i žele da dokažu kako mogu sve¹⁸².

Nije jasno u koju od tih kategorija spada novobeogradski silovatelj preobučen u „nindžu“ budući da se do ovog slučaja nije desio sličan, barem ne da su mediji pisali o njemu. Naime radi se o slučaju kada je žena stara 33 godine silovana i opljačkana 3 maja oko 6 sati ujutru u jednoj auto-perionici na Novom Beogradu, saznaje „Alo!“. Napadač je sav u crnom i maskiran kao nindža, brutalno silovao i pretukao tridesettrogodišnju ženu, inače radnicu te firme¹⁸³. Prema njenoj izjavi koju je dala policiji, u auto-perionicu ušao je

178 Luis Alvin Dej, 2004, Etika u medijima, Medija Centar Beograd, Beograd.

179 Tamara Marković-Subota, Bivši robijaš ubio sekirom vlasnika kuće, pokušao da siluje dete, Blic 28 februar 2012, hronika

180 Tamara Marković-Subota/Vladimir Vašalić, Blic 29.februar 2012, hronika. Devojčica celu noć ležala pored tela oca kojeg je ubio bivši zatvorenik

181 Ozren Milanović, Stop silovateljima, Politika 1 februar 2012, pogledi, 15

182 J.Petrović, Manijak opet napada na Novom Beogradu, Silovana radnica u auto-perionici!!!! Alo 4 maj 2012, hronika, 6

183 Tamara Marković Subota, Žena brutalno pretučena, Maskiran kao nindža silovao radnicu, Blic, 04. 05. 2012

visok momak star oko 30 godina. Već posle nekoliko razmenjenih rečenica napao je ženu. Na sav glas je pomagala i tražila pomoć, ali napasnik nije odustajao, čak mu je to još više davalo volje u zlostavljanju. Tražio je da ga oralno zadovoljava, da vodi ljubav sa njim i sve što mu je u tim trenucima padalo na pamet. Sve dok se nije zadovoljio, nije odustajao. S obzirom na to da niko od mogućih mušterija nije naišao, silovatelj je iz kase izvadio oko 5.000 dinara i pobegao u nepoznatom pravcu. Silovatelj je, prema izjavama žrtve, bio izuzetno brutalan, njegovo izživljavanje trajalo je duže od pola sata. Za njim se intezivno traga, a ovaj slučaj je trenutno prioritet beogradске policije, kaže „izvor“ za Alo. Policija za sada pretpostavlja da je silovatelj povratnik, tj. da je i ranije odgovarao za isto delo, zbog čega se proveravaju svi koji u dosijeu imaju seksualne delikte, pogotovo oni koji su nedavno izašli iz zatvora¹⁸⁴. Nema daljih izveštaja tokom cele 2012. i prvih pet meseci 2013. da li je napadač uhvaćen.

U oktobru se međutim desio slučaj, možda sličan ovo majskom. Nepoznati muškarac, obučen u odeću crne boje i s navučenom kapuljačom preko glave, preteći nožem napao je 28 oktobra oko 18 sati sugrađanku (40) na stepenicama ispod Mostarske petlje i primorao je na oralni seks. Nasilnik je bio naoružan nožem i nasrnuo je na ženu u trenutku kada na stepenicama nije bilo nikoga¹⁸⁵.

U podelu na pomenute dve kategorije silovatelja se izgleda ne uklapaju ni „situacioni“ silovatelji, nazovimo tako one koji su iskoristili priliku svoje brojčane i fizičke premoći nad samom ženom, kao što se desilo u sledećem slučaju. U julu je naime jedan mladić brutalno silovao duplo stariju ženu. Kurir u svom dobro poznatom stilu uhapšene naziva „monstrumima“ navodeći da je Miljan uhapšen brzo posle silovanja, kao i njegov saučesnik Božidar J. (20), koji se sumnjiči da je učestvovao u otmici žene, a M. R. je posle zlostavljana prevezena u bolnicu na preglede. Silovana žena je plačući ispričala radnicima šljunkare koji su pozvali policiju da je išla prečicom pored crkve i tad su je dvojica zgrabila i uvukla u žuti „reno“. Odmah su počeli da je zverski udaraju, a potom je jedan od njih izašao i otišao. Miljan M. je zatim odvezao M. R. u šumu nedaleko od šljunkare, gde ju je silovao. „Molila sam ga da prestane, govorila sam da bih po godinama mogla da mu budem majka, vrištala sam, ali uzalud. Silovao me je i onda izbacio iz kola! Videla sam svetlo šljunkare i došla do portira. Ispričala sam mu šta se desilo, a on je pozvao policiju“¹⁸⁶.

Kurir je najavio još jednog manijaka koji navodno „hara Beogradom

184 J.Petrović, Manijak opet napada na Novom Beogradu, Silovana radnica u auto-perionici!!! Alo 4 maj 2012, hronika, 6

185 E.K. Primorao ženu na oralni seks, Kurir, 29.10.2012.

186 E.K., Silovao me, a mogla bih majka da mu budem! Monstrumi! Kurir 12 juli 2012, hronika, 15

maskiran u policajca"! „Manijak” obučen u policijsku uniformu u ulicama oko Strahinjića bana tražio je od dve devojke da podignu suknju i skinu bluzu kako bi navodno proverio da li kriju drogu, saznaje Kurir¹⁸⁷. Osim ovog slučaja nije prijavljen ni jedan sličan, pa se ne može tvrditi da se radi o nekome ko ponavlja ova dela.

U julu se pojavio i slučaj ujaka koji je, kako se iz naslova videlo, silovao sve redom. Poslednja žrtva neljudskog zločina je četrnaestogodišnja devojčica iz okoline Kragujevca koju je više puta silovao ujak Srđan S.(45)¹⁸⁸. Srđan S. je pre gotovo dve decenije osuđivan zbog bludnih radnji nad četvorogodišnjom devojčicom, takođe sestričinom. Sestrića je sekirom ubio dok je kratko boravio na slobodi, odnosno čekao pravosnažnost presude za bludne radnje. Kako saznajemo, dobar deo života proveo je na robiji, odgovarao je i za više krađa i drugih krivičnih dela. Pred Suzanom Grujović, istražnim sudijom Višeg suda, priznao je da je imao seksualne odnose sa devojčicom, ali se branio da je nije silovao već je, kako je rekao, sve bilo na dobrovoljnoj osnovi. reč o detetu koje boluje od epilepsije. Milan Kostić, kaže da je kod silovatelja i peditora uglavnom reč o trajnom poremećaju zbog čega oni često ponavljaju zločine. Kurirov izveštaj uobičajeno počinje sa: Jezivo! Svi stanovnici romskog naselja u okolini Kragujevca znali su da je Srđan S. (45) u nekoliko navrata silovao svoju četrnaestogodišnju sestričinu bolesnu od epilepsije, ali o tome su ćutali, saznaje Kurir! U naselju kažu da je Srđan prgav kad popije i da se tada tuče sa svima¹⁸⁹.

Budvanska policija odbila da primi prijavu za silovanje recepcionerke hotela Avala koje je izvršio poznati ruski biznismen, a ni država Srbija nije po izveštaju Presa mnogo učinila da zaštiti silovanu Srpkinju¹⁹⁰. Rada Rabrenović je naime, 30. jula obavestila srpski konzulat u Crnoj Gori da je žrtva silovanja i da policija ne želi da joj pomogne. Srpski konzulat u Crnoj Gori tek posle sedam dana reagovao je na molbu Rade Rabrenović (32), žrtve silovanja u Budvi, da joj pruži pomoć i zaštiti je od pretnji smrću koje dobija od ruskog državljanina E. B. Nakon pisanja Pressa iz konzulata su pozvali Rabrenovićevu i rekli joj da su „preduzeli određene mere”.

U avgustu Kurir donosi vest o porodičnom silovanju, koristeći kolokvijalni izraz „snajka” za sedamdesetjednogodišnju staricu, žrtvu ovog napada, koji se takođe, po dobro poznatom Kurirovom vokabularu neizostavno naziva „monstruoznim”. Sava V. (59) iz sela Zlot kod Bora uhapšen je zbog sumnje da je u nedelju uveče u svojoj porodičnoj kući silovao „snajku” LJ. B. (71) dok

187 Nataša Stojanović, Beogradom hara manijak maskiran u policajca! Kurir 24 juli 2012, hronika, 14

188 M. Luković, Ujak silovao sve redom, Večernje novosti 27 juli 2012, hronika, 12

189 Bogdan Vranješević, Ujak silovao epileptičarku i dete od četiri godine! Kurir 27 07 2012, hronika, 14

190 Milan Dudvorski, Država ne štiti silovanu Srpkinju, Press 8 avgust 2012, vesti dana, 12

je spavala. „Monstruozi“ zločin policiji je prijavio sin nesrećne starice¹⁹¹.

Večernje novosti izveštavaju da je otac Lasko Č silovao ćerku¹⁹², koja je bila u alkoholisanom stanju i nemoćna da se odbrani, pa ju je ovaj iskoristivši situaciju, obljubio na silu. Sve se desilo u prisustvu ukućana, koji nisu uspjeli da zauzdaju pomahnitelog Lasla i odvrate ga od paklene namere. Dan kasnije, kada se pribrala, nesrećna devojka, u pratnji mlađe sestre, otišla je u policijsku stanicu i ispričala šta joj je desilo. Napasnik je, čim je priveden, priznao da je obljubio ćerku. Uz kajanje, pravdao se da, zbog pijanstva, nije bio svestan onoga što čini.

U septembru se desilo silovanje šestogodišnje devojčice. Jožef H. silovao devojčicu koja je sa četvoro braće bila dodeljena na hraniteljstvo njegovoj majci¹⁹³. Napasnik u policiji priznao sve. Pravdao se da se kasno pijan vratio kući, a onda je, u polusvesnom stanju, ušao u sobu u kojoj je bila devojčica i napastvovao je, a potom legao da spava. Deca, po rečima Gizele, do sada nisu imala većih problema sa njenim sinom, zidarom bez stalnog zaposlenja, koji je kako saznajemo, policiji poznat po ispadima i tuči. Da li su u Centru za socijalni rad u Adi imali na umu činjenicu da su dečaci i devojčica smešteni u kuću u kojoj živi alkoholičar, čije je ponašanje nepredvidljivo? Da li su nadležni znali da je Jožef Horvat nestabilna, problematična osoba, sklona incidentima, nasilničkom ponašanju i da je protiv njega, zbog pokušaja razbojništva, podneta krivična prijava, su pitanja na mestu, koja su postavili mediji¹⁹⁴.

U oktobru su Večernje novosti izvestile o jednom otkrivenom silovatelju. Naime, policija je u Smederevu uhapsila Milana Đ. (22) zbog sumnje da je silovao maloletnicu kojoj je kasnije poslao zahtev za prijateljstvo na društvenoj mreži Fejsbuk¹⁹⁵. Posle višemesečne potrage policija je uhapsila Milana Đorđevića zvanog Beli (22) iz Vučaka kod Smedereva, osumnjičenog da je u julu silovao maloletnicu od sedamnaest godina. Policija je Belom ušla u trag kada je stupio u kontakt sa žrtvom na Fejsbuku nudeći joj prijateljstvo i izvinjenje. Milan Đorđević Beli je policiji poznat odranije. Protiv njega su podnošene krivične prijave zbog krađa i razbojništava, i prekršajne prijave zbog učestvovanja u tuči.

U novembru je otkrivna i uhapšena osoba osumnjičena za podvođenje. Drogirao i podvodio devojku u proteklih pola godine, uz fizičko zlostavl-

191 Ekipa Kurira, Silovao snajku dok je spavala!, Kurir 14 avgust 2012, hronika, 12

192 M.I., Blud posle pijanstva, Večernje novosti 14. avgust 2012, hronika, 11

193 M.Ivetić, Ada: Silovao šestogodišnju devojčicu, Večernje novosti 20 septembar 2012, hronika

194 M. Ivetić, Ada: Silovatelj se ne kaje, Večernje novosti 21 septembar 2012, hronika, 13

195 J. Ilić, Smederevo: Silovao u porti crkve, pao na „fejsu“, Večernje novosti, 20. oktobar 2012, hronika

janje i upućivanje ozbiljnih pretnji, primoravao dvadesetdvogodišnju M.M. iz Kraljeva da se bavi prostitucijom, saopštila je kraljevačka policija. Predavala mu sav novac a zauzvrat dobijala heroin¹⁹⁶.

I u decembru mediji izveštavaju o jednom hapšenju osumnjičenog za seriju silovanja. Naime, Zoran Pantelić (31) iz Pudaraca kod Grocke, koji je 22 decembra popodne uhapšen na autoputu Niš-Beograd na ulazu u prestonicu, tereti se za seriju silovanja i nedozvoljenih polnih radnji, žrtvama je pretio nožem, a birao je devojke slabije građe da bi ih što lakše savladao. Zanimljivo je da se osumnjičeni tokom serije silovanja i oženio, a sa suprugom nema decu. Živi u Pudarcima, a radi kao raznoslač peciva u jednoj velikoj pekari¹⁹⁷.

Krajem decembra Kurir izveštava da je ponovo uhapšen Ljubiša V. (45) iz Smedereva zbog sumnje da je u svom ugostiteljskom objektu „Nina“ u Mihajlovcu posredovao u prostituciji! On je zbog istog krivičnog dela bio osuđen na deset meseci zatvora, a s robije je izašao u septembru. Čim se našao na slobodi, nastavio je po starom. Hapse ga svake godine, i još nekoliko suđenja su mu trenutno u toku. Ljubišina dnevna zarada bila je oko 500 evra¹⁹⁸. Kako je Kurir naslovio ovaj tekst u šaljivom tonu, „Čovek sa najsmešnijim šiškicama ponovo u pritvoru! Nepopravljiv!“, kojim se nagoveštava da se radi o nekakvom šarmantnom vragolanu koji čini nekakve simpatične nestašluke i doskočice kojima uvek uspe da nadmudri policiju, smatramo da je ovo najgori primer nedozvoljenog medijskog pristupa temi seksualnog nasilja nad ženama.

Srbija razgovara: kako sprečiti seksualne nasilnike

U martu mesecu 2012 počela je živa politička i medijska diskusija na temu sprečavanja seksualnih nasilnika, predstavljen je i lik navodno tipičnog srpskog serijskog silovatelja Radonje Ćirića. Izostao je glavni razlog ove diskusije i inicijative za donošenje „Marijinog zakona“ a to je neefikasnost policije da uhapsi lica koja su počinila seksualne delikte, posebno ako se radi o primarnim, ranije neotkrivenim i neosuđivanim delinkventima. Izostalo je i navođenje stare kriminološke istine da se i generalna i specijalna prevencija ne postižu sve strožijim sankcijama, već samo efikasnim otkrivanjem i privođenjem pravdi većine učinilaca. Šturi podaci o tome koliko je zapravo neotkrivenih dela ne govore mnogo, jer je jasno da mediji izveštavaju samo o nekim slučajevima, selekcionirano dobijenim od MUPa. Za razliku od porodičnog nasilja gde se pretpostavlja da se podaci daju za

196 Fonet, Uhapšen zbog sumnje da je drogirao i podvodio devojku, Alo, 20. 11. 2012

197 Ekipa Alo, Koji bolesnik, manijak se oženio, Alo 24 decembar 2012, hronika

198 Z.N., Čovek sa najsmešnijim šiškicama ponovo u pritvoru! Nepopravljiv! Kurir 27 decembar 2012, hronika, 15

većinu ekstremnih dela nasilja, za seksualne delikte ni to ne može da se tvrdi sa sigurnošću. Medijska povik se uglavnom vodi na pedofile, i policija se hvali brojem uhapšenih za dela sajber pedofilije dakle posedovanja pornografskog materijala sa dečjim likovima, ali se retko navode cifre otkrivenih i uhapšenih za konkretno učinjena dela seksualnog nasilja.

U martu Politika donosi analitičan tekst o načinima sprečavanja seksualnih nasilnika. Zbog šokantnih zločina nad decom i sve češćeg povratka osuđenih silovatelja i pedofila na stranice crnih hronika posle izdržane kazne, pojavile su se inicijative za uvođenje hemijske kastracije. Ministarstvo pravde najavilo je i osnivanje registra pedofila i njihovo praćenje posle izlaska iz zatvora. pitanje da li bi takvo „fizičko umirenje“ imalo efekta i na psihičkom planu. Jer, ako ostane želja za nasiljem, moguće je da će on na neki drugi način povrediti nove žrtve. U skandinavskim zemljama, gde je ta mera primenjivana, bilo je problema s pristankom nasilnika i nisu zabeleženi pozitivni efekti. Pokazalo se da to nije smanjilo stopu povratnika¹⁹⁹.

Izvršioci krivičnih dela silovanja ili pedofilije, nakon odsluženja zatvorske kazne, ubuduće će do kraja života biti pod nadzorom policije i društva kako bi se sprečilo da ponovo čine ta krivična dela, rekao je danas Tanjugu državni sekretar Ministarstva pravde Slobodan Homen. Pedofili i silovatelji su mahom povratnici u izvršenju istih krivičnih dela. Tim aktom biće zabranjeno ublažavanje kazne ispod minimuma za pomenuta krivična dela, a neće im se dozvoliti ni uslovni otpust, već će morati u celosti da odsluže kaznu na koju budu osuđeni, rekao je Homen²⁰⁰.

Bez obzira na to što je u toku izborna kampanja i što ovaj saziv parlamenta verovatno neće moći da usvoji ovakav zakon, uveliko se radilo na pripremi pravnog akta kojim će se regulisati formiranje registra počinilaca seksualnih delikata. Homen ukazuje i da nijedna zemlja u regionu nema takav registar, pa se analizira kako je problem regulisan u Velikoj Britaniji, Francuskoj, Norveškoj: - Nije dovoljno samo popisati počinioce seksualnih delikata, već treba napraviti i model njihovog nadzora nakon odslužene kazne. Posebnu pažnju treba obratiti na počinioce seksualnih delikata nad decom. Takođe, vrlo je važno pre formiranja registra utvrditi ko može da ima u njega uvid, da li je upis trajan, kako sprečiti zloupotrebe. Broj krivičnih prijavi koje policija svake godine podnosi protiv silovatelja dva do tri puta je veći od broja osuda, pokazuju podaci Republičkog zavoda za statistiku. Poslednjih nekoliko godina broj prijavi samo za silovanje varira između 140 i 180 godišnje, plus još dvadesetak za delo obljube nad nemoćnim licem, četrdesetak za obljubu nad maloletnim detetom i stotinak za nedozvoljene

199 Aleksandra Petrović, Srbija razgovara: kako sprečiti seksualne nasilnike, Politika 19 mart 2012, Srbija razgovara, 6

200 Tanjug "Marijinim zakonom" protiv pedofila i silovatelja, 30. mart 2012.

polne radnje. On ukazuje da će uvođenje ovog registra, uz pooštrenu kaznenu politiku, dati rezultate kakvi su nam potrebni²⁰¹.

Kao argument za donošenje novih zakonskih mera protiv ranijih silovatelja navodi se slučaj Radonje Ćirkovića, serijskog silovatelja koji je silovao više od deset žena²⁰². Serijski silovatelj Radonja Ćirković (49) iz Novog Pazara proveo je ukupno 29 godina u zatvoru zbog napastvovanja više od deset žena. On je prvi put zbog silovanja uhapšen 1985. godine i osuđen na 13 godina zatvora, ali je odslužio samo osam. Od tada je više puta osuđivan zbog silovanja, ali svaki put kada bi izašao sa višegodišnje robije, on bi ponovo napadao žene. Kada je početkom 2010. godine izašao sa robije, odmah je pokušao da siluje jednu devojkicu. Na sreću, žrtva je uspela da pobegne. Kada je uhvaćen nasred ulice, kod zgrade Vlade Srbije, samo je rekao da je dobro što je uhvaćen i da je najbolje da se opet vrati u zatvor. Zbog tog pokušaja sada je osuđen na 12 godina. Takve ljude bi trebalo osuđivati na najstrože moguće zatvorske kazne i to je jedino što država može da uradi, zasad - kaže Radovanović. Njih ne uzbuđuje toliko sam seksualni čin, već pravljenje plana kako da savladaju žrtvu i, nakon toga, skrivanje od policije.

U julu se postavilo i pitanje, ko nadzire silovatelje? ²⁰³. „Politikin“ sagovornik, koji je zbog delikatnosti teme i slučaja, želeo da ostane anoniman, kaže da je među silovateljima mnogo povratnika. Veliki je broj silovatelja koji imaju neki impuls koji ih tera da rade takve stvari. Zato je vrlo važno u zatvoru organizovati dobar tretman pomoću kojeg bi, počinioci krivičnog dela silovanja, bili „izlečeni“ od ovog poriva. Po nekim istraživanjima, navodi naš sagovornik, na jedno prijavljeno silovanje dolazi pet ili šest koja nisu prijavljena. Nasuprot ovome, izvestan procenat prijavljenih silovanja je lažan. Vlada Srbije usvojila je krajem aprila takozvani Marijin zakon, koji predviđa da će svi izvršioци krivičnih dela silovanja ili pedofilije nakon odsluženja zatvorske kazne biti pod nadzorom policije i društva. Zakonom je predviđeno i da osuđenima neće biti dozvoljen ni uslovni otpust, već će morati u celosti da odsluže kaznu kao i posebno za mere nakon odslužene kazne²⁰⁴.

Izveštavanje o seksualnom nasilju je upadljivo retko i sporadično. Tokom cele 2012. godine dominirale su teme vezane za diskusiju o tzv. Marijinom zakonu i otkrivanju i hapšenju sajber pedofila, dakle delinkventata čija dela su bila uglavnom trgovina, razmena, posedovanje pornografskog materijala sa decom. Medijsko izveštavanje time skreće i oblikuje javnu debatu na temu prepoznavanja i sankcionisanja seksualnog nasilja, stvarajući u javnosti predstavu da su deca najčešće, ili čak, jedine legitimne, „prave“

201 V.C.S., Crna knjiga nastranih, Večernje novosti 26 mart 2012, društvo, 4

202 Ljubinka Račić, Monstrum, silovao više od deset žena, Press 24 juli 2012, vesti dana, 10

203 M. Derikonjić, Ko nadzire silovatelje? Politika, 29.jul, 2012, hronika, 10

204 V.M., Registracija pedofila još na čekanju Večernje novosti 30 juli 201, hronika, 13

žrtve seksualnog nasilja, a pedofilija jedini njegov vid vredan društvene pažnje i osude. Ostaje vrlo zanemaren osnovni seksualni delikt a to je silovanje, samim tim ostaje nevidljiva žena žrtva silovanja, ona koja nije ni napadnuto dete, niti baka. Vidljivo je premalo medijskih izveštaja o silovanju, još manje o otkrivenim silovateljima, najmanje o onima kojima je izrečena sudska presuda, npr. „beogradski nindža“, maskirani silovatelj obučen u crno koji je nekoliko puta silovao žene, očito nije uhvaćen, jer bi mediji verovatno o tome pisali. Nema mnogo ni drugih otkrivenih silovatelja, npr. brutalni silovatelj iz novogodišnje noći iz beogradske javne garaže u Makedonskoj ulici. Po Marijom zakonu može se zaključiti da će se voditi bolje baze podataka o seksualnim delinkventima, što bi pomoglo njihovom otkrivanju, što je dobro, ali pod pretpostavkom da su već ušli u bazu podataka. Mediji su mogli, ali su propustili da postave niz pitanja stručnjacima, odgovornim licima iz MUPa i sličnim sagovornicima, kao što su na primer: zar policija već i bez tog zakona ne vodi MOS evidenciju (modus operandi, po načinu izvršenja), šta sa onima koji nisu u toj bazi jer nikada nisu ranije uhvaćeni i procesuirani, kako na otkrivanje seksualnih delikata utiče sklonost savremenih kriminallaca da vrše razna dela, na razne načine (nasilje, imovinska, porodično nasilna, seksualna, vezana za nedozvoljeni promet narkoticima, izazivanje javne opasnosti na razne načine), koliko se zapravo silovanja desi mesečno/godišnje u Srbiji, Beogradu, drugim gradovima, koliko je učinilaca tih dela neotkriveno? Ima li novih momenata u rasvetljavanju silovanja koja su počinili beogradski „nindža“ i silovatelj iz garaže u Makedonskoj? Da li se iz činjenice da se seksualni recidivisti lakše identifikuju, i samim tim lakše procesuiraju za novoučinjena dela, pogrešno ili tačno izvlači zaključak da postoji sklonost seksualnih delinkvenata da ponavljaju ista dela na isti način? Kako se otkrivaju i procesuiraju silovanja u braku, ili u drugim okolnostima porodično partnerskog konteksta (silovanje devojke od strane mladića sa kojim se zabavlja, žene od strane bivšeg supruga posle razvoda)? Koliko je slučajeva gang rape/a, silovanja od strane grupe silovatelja? Kolika je „tamna brojka“, kakve su procene pojedinih vrsti tamne brojke, 1) neprijavljena dela neprijavljenih silovatelja, i neprijavljenih žrtava, 2) prijavljena dela neotkrivenih silovatelja, poznatih žrtava, 3) neprijavljenih dela, poznatih žrtava, poznatih ali neprocesuiranih, nesankcionisanih silovatelja? Previše je otvorenih pitanja a premalo medijskih odgovora pa i najosnovnije medijske pažnje poklonjene seksualnim deliktima, posebno silovanju.

Stereotipna objašnjenja nasilja nad ženama

U 2012.g. nastavlja se stereotipno objašnjenje nasilja nad ženama kao rezultata alkoholizma i ljubomore nasilnika, što se javlja i kao objašnjenje u izveštajima o pojedinim slučajevima nasilja, ali i u tekstovima koji pre-

tenduju na analitičnost. Tako je npr. u decembru portparol smederevske policije Saša Nikolić naveo da su alkoholizam, ljubomora, loša materijalna situacija ili psihička nestabilnost, najčešći uzroci nasilja²⁰⁵. Vesna Stanojević navodi da su žene nezaštićene i da su ubice patološke osobe, zbog toga ne iznenađuje činjenica što je skoro pedeset odsto žena ubijeno pred decom, porodici, i da je najčešći uzrok ubistava patološka ljubomora²⁰⁶.

Dr Slobodan Simić, šef Odseka za sudsku psihijatriju Instituta za mentalno zdravlje u Palmotićevoj ulici u Beogradu kaže za „Novosti“ da je najčešće duševno oboleo izvršilac porodičnog ubistva a to su svi oni slučajevi gde izvršilac zločina na kraju izvrši samoubistvo. On to objašnjava teškom depresijom ubice koji ima bolesnu misao da će svi članovi porodice propasti, umreti od gladi, razboleti se od teških bolesti, pa ubistvom želi da ih spase da se ne muče. Kontradiktorno toj ipak dugotrajnoj kalkulaciji, izgleda njegovo dalje objašnjenje u istom tekstu da su „to osobe koje zbog gubitka kontrole impulsa i nekog jakog afekta mogu da izvrše ubistvo na mah“²⁰⁷. Psiholog Milan Kostić konstatuje da kada su ljudi u grupi gube kriterijume, moralnu svest, obzire, i čine ono što pojedinac ne bi možda nikada učinio „mimo čopora“²⁰⁸.

Dr Vlajko Panović, specijalista medicinske psihologije, uzroke nasilja vidi u situaciji u kojoj su ljudi uplašeni, dezorijentisani u beskrajnom traganju za putevima slobode i samostalnosti, moralno uniženi i sa vidljivom krizom identiteta. Srbi dugo žive u stanju hronične iscrpljenosti, umora, straha od rata i kriza, gurnuti su na ivicu dostojanstva sa koje se ne vidi suština čoveka pa u tom „egzistencijalnom vakuumu“ reaguju agresivno, životinjski²⁰⁹.

Jedan od stereotipa koji se ponavlja svakog januara kao prvog meseca u godini i decembra kao poslednjeg, je da su praznici vreme intenziviranja porodičnog nasilja, „umesto **tople porodične atmosfere**, pune ljubavi i sloge“ kako mediji nemaštovito prepisuju jedni od drugih. Nakon višednevnih praznika uvek dolazi do povećanog priliva žene i dece u sigurnu žensku kuću. Ilustrativni dokaz teze da praznici nisu prilika samo za razmenu poklona već i teških reči i pretnji ubistvom predstavljaju i najnovije „stanovnice“ sigurne ženske kuće koje su u Beograd došle u prvim danima ove godine, i to iz Vršca, Valjeva i Kučeva²¹⁰. Umesto „tople porodične atmosfere, ljubavi i sloge“, oko Nove godine i Božića u nasilničkim

205 J.Ilić, Smederevo: Sigurna kuća uvek puna, Večernje novosti 7 decembar 2012, Srbija

206 Z.N, Nasilnici ubijaju pred decom, Kurir 4 decembar 2012, hronika, 13

207 I.T., Zbog beznađa pucaju u najbliže, Večernje novosti 12 septembar 2012, Hronika, 13

208 V. C. Spasojević, Prepoznamo samo ekstremno nasilje, Večernje novosti 21.oktobar 2012, društvo

209 V.Talović, Beda stvara ubice – monstume, Večernje novosti 17 januar 2012, hronika 11

210 K.Đorđević, Praznici napunili sigurnu kuću, Politika 10 januar 2012 društvo 8

porodicama pljušte batine i uvrede. To je zbog toga što su ljudi kod kuće, mnogo alkohola se tada konzumira, znamo da je alkohol kod nasilnika okidač da se pređe od psihološkog u fizičko nasilje. Inače to nasilje koje se ispoljava za vreme praznika to je kontinuirano nasilje koje je i ranije postojalo, samo je tada drastičnije, kaže Vesna Milićević²¹¹. Broj žena koje su žrtve porodičnog nasilja povećava se u vreme novogodišnjih i umesto opet ponovljene fraze, „**tople porodične atmosfere**, pune ljubavi i sloge“, vreme praznika za mnoge žene se pretvara u horor! Žene očekuju da će doći do pomirenja. Ipak, najčešće odnosi postanu još gori! Najbanalnije stvari, od toga šta će da se priprema za novogodišnji ručak ili večeru, do toga šta će ko da obuče, dovode do svađe, koja u nekim slučajevima preraste u nasilje²¹². Iako stereotip prazničnog nasilja nije netačan, medijski izveštaji ipak ukazuju da se poplava najtežeg porodičnog nasilja sa smrtnim ishodom dešava u nekim drugim mesecima, npr. martu²¹³, julu²¹⁴, avgustu²¹⁵.

Najgori momenti medijskih „analiza“ su one koje i u 2012. dolaze najčešće od strane kriminologa Z. N. koji kao da vrlo striktno izbegava da pomene ma kakav suštinski uzrok nasilja nad ženama, pominjući bolest, slučajnost, produženo detinjstvo, strasti, urođenu agresivnost, „zaslepljenost“. On npr. kaže da do porodičnih ubistava najčešće dolazi zbog nesuglasica između roditelja i dece, koja isuviše dugo ostaju u porodičnom ušuškanom gnjezdu, što je po njemu, fenomen produženog detinjstva. Deca dugo žive s roditeljima, ne osamostaljuju se. To onda više nije zajednički život, već suživot čemu se dodaje loše finansijsko stanje²¹⁶. On dakle kao uzrok porodičnih ubistava vidi u našem mediteranskom mentalitetu, jer nam, po njemu „ne smeta da pod istim krovom živi više generacija“. Kako se onda to što nam ne smeta navodi kao glavni uzrok porodičnog nasilja, pa čak i ubistava, on objašnjava kao nepredvidljivu slučajnost i bolest, „dogodi se neki okidač, a bolest samo doprinese da do toga dođe“²¹⁷. On podseća i na

211 B92, 14.januar 2012, Više nasilja u porodici za praznike

212 Marina Lopičić-Jelena Spasić, Krvavi praznici: ubijaju žene u vreme novogodišnjih i božićnih praznika, Kurir 19 decembar 2012, hronika, 4

213 U martu mediji izveštavaju o tri surova partnerska ubistva, Đuro Ćulibrk supruzi nožem prerezao vrat, a zatim joj izvadio deo srca, Z.S je pesnicama usmrtio nevenčanu suprugu Biljanu Bošković, Saša Blagojević je s dva hica iz puške ubio taštu

214 U julu je Aleksandar Tošić svirepo ubio Tamaru u toaletu menze, Vojislav Stanković betonskim blokom smrskao je glavu nevenčanoj supruzi Svetlani J., Dejan Petrović je hicem iz pištolja u grudi ubio suprugu Ljiljanu, Radoslav Trgovčević (59) i njegova supruga Ivanka (60) „poginuli su“ eksploziji „kašikare“ kada je jedan od supružnika aktivirao bombu, Zoran Marković hicima iz pištolja ubio je Snežanu Tomić s kojom je bio u emotivnoj vezi.

215 Jedno od najvećih porodičnih tragedija u 2012.g. bilo je avgustovsko ubistvo supruge i ćerke koje je izvršio Rade Stojev u Nišu. I Miroslav Radenković je u avgustu ubio suprugu hicem u glavu u avgustu, kao i Dragan Blagojević koji je usmrtio koleginicu Vesnu Rakić u fabrici gde su zajedno radili sa više uboda nožem u vrat, grudi i stomak.

216 Ekipa Kurira, UŽAS: Pijan ubio majku u kući!, Kurir 8 oktobar 2012, Hronika, 14, 15

217 E.R., Večernje novosti, Zločini u porodici: Krivi i oni koji čute 20.maj, 2012 hronika

to da nam je agresija prirodno data kao odbrambeni mehanizam, ali je ne ispoljavaju svi na isti način. Ispoljavanje po njemu najviše zavisi od strasti²¹⁸. Uzroke brutalnih partnerskih ubistava koje on naziva i „zaslepljenim“ ubistvima on vidi u uslovima socijalnih kriza i povećane otuđenosti savremenog čoveka, kao i u „jakim strastima“. Razaranje žrtve po njemu, „pečat“ je ubistva iz strasti, za koje je karakterističan vrlo blizak odnos između žrtve i kako objašnjava. „Zaslepljena“ ubistva su po njemu pak rezultat socijalnih kriza i povećane otuđenosti savremenog čoveka²¹⁹.

Nuđenje ovakvih kvazinaučnih objašnjenja rodno zasnovanog nasilja od strane Kurira i drugih tabloida može da se podvede pod naslov jednog od dobrih analitičkih tekstova u Danasu, „Tumaranje u svetu skandala“. Tabloid znači slobodu falsifikovanja činjenica, otvorene laži i vređanje, objašnjava predsednik NUNS Vukašin Obradović²²⁰. Oni su preuzeli ulogu koju je nekad imala ozbiljna štampa, a to je definisanje društvenih stavova. Tabloidi u Srbiji su „politički mutanti“ i vrlo često koriste se kao oružje za obračun između neistomišljenika. Radi se o listovima koji se vrlo često kroz istoriju srpskog mladog parlamentarizma koriste kao oružje za obračun između političkih neistomišljenika - objašnjava Veselin Kljajić, profesor na FPN-u. U njima, kaže Kljajić, dominira politička estrada prikazana u najlošijem svetlu, često trivijalno i bombastično. Alo, Kurir i slični - pravi tabloidi, da je Blic, sa jako visokim tiražom – polutabloid. Danas su gotovo sve dnevne novine, sem Danasa i Politike, u formi tabloida. Snažan je pritisak medijskih vlasnika koji, naročito štampu, posmatraju kao komercijalno preduzeće i izvor prihoda. Kako je društvo, pogođeno krizom, na neki način izgubilo vrednosne kompase, tabloidi su preuzeli na sebe ulogu da iskreiraju nove. Postali su kreatori društva. Tabloidi potiskuju, ruše temeljne vrednosti i spremno kreiraju novu društvenu kulturu stvarajući jedno novo, može se reći, tabloidno društvo. Uobičajen odgovor je da „publika to hoće“ čime se neguje čitalačka publika koju ne brine manjak etičnosti i novinarskog neprofesionalizma onoga što čitaju.

Tipični primeri za to tabloidno „tumaranje u svetu skandala“ odnosno kreiranje skandala radi obračuna sa nečijim neistomišljenicima je tabloid Kurir. Prvo se u martu 2012, dake u jeku predizborne kampanje, pojavio izveštaj Kurira da su u Kladovu prošle, dakle 2011. godine jeli sa golih devojaka. Objavljivanje toga kao „događaja“ u dnevnim novinama više meseci posle toga znači da se čitava stvar držala u „rezervi“ da se izvuče kad zatreba i protiv koga bude trebalo. Slikovitost kurirskog tipa ne ne-

218 V. C. Spasojević, Prepoznamo samo ekstremno nasilje, Večernje novosti 21. oktobar 2012, društvo. <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/drustvo/aktuelno.290.html:402242-Prepoznamo-samo-ekstremno-nasilje>

219 Danijela Vukosavljević, Krvavi pečat zločina iz strasti, Politika 30 juli 2012, hronika, 10

220 Anita Erker, Tumaranje u svetu skandala, Danas 19 novembar 2012, terazije

dostaje: „Muškarac gricka meso sa ženskog tela dok se ostali prisutni po-
hotno osmehuju! Ovo je prizor s jedne gozbe Sindikata pravosuđa Srbije,
održana prošle 2011. godine u hotelu „Đerdap“ u Kladovu“. Kako ni jedan
Kurir²²¹ o nasilju ne može da prođe bez atributa ili „monstruozno“
ili „jezivo“, tako i u ovom imamo pridev „jezivo“ sa, u Kuriru uvek prisutnim,
znakom uzvika²²¹, jer kako se konstatuje u sledećem nastavku, večera se
nikad ne završava samo na serviranju hrane na ženskim telima, već se nad
njima posle određeni ljudi seksualno uživljavaju²²².

Na to se nadovezuje Kurir²²³ decembarski pokušaj medijskog linča Pove-
renice za zaštitu ravnopravnosti serijom tekstova u nastavcima u kojima
se ukazivalo na nepravilnosti u radu, trošenju novca i uopšte, ponašanju
funkcionerke na tom položaju sa idejom da se ona ili prinudi na ostavku ili
da je Skupština razreši. Uzećemo taj događaj kao primer medijskog linča
kao specifičnog vida nasilja nad ženom.

Medijski linč

Medijski linč je vid medijskog nasilja ili nasilja izvršenog posredstvom
medija. Radi se o specifičnom vidu verbalne piromanije koja se sastoji u
širenju laži, obmana, huškanja, loših emocija (zavisti, mržnje, pakosti) i
stanja (straha, panike, strepnje). Medijski linč u konkretnom smislu je jav-
na kampanja (pohod), obračun, protiv određene javne ličnosti protivno
standardima novinarskog poziva o poštovanju ljudske ličnosti. Javlja se u
vremenima pravne anomalije a to je situacija koja se karakteriše nefunkcion-
isanjem zakona kada stupa na snagu logika moćnijeg i jačeg. Stradaju red,
sigurnost, institucije i njihova reputacija i stabilnost društva.

U 2012. izrazit primer medijskog nasilja nad ženom na funkciji bila je seri-
ja napada na Nevenu Petrušić Povernicu za zaštitu ravnopravnosti koji je
od 24. decembra poveo tabloid Kurir. Tome su prethodile pretnje i ucene,
a deo te osвете je prljava medijska kampanja²²³. Naime, prljava medijska
kampanja u „Kuriru“ predstavljala je po svoj prilici osvetu zbog neuspelih
ucena i pretnji preko jednog od zaposlenih koji je zahtevao da se primi
u stalni radni odnos njegova prijateljica M.K.Z., bivša novinarka „Kurira“
pozivajući se na „moćne i uticajne ljude“ iz jedne od vladajućih partija²²⁴.
U tim tekstovima objavljivanim u nastavcima svakodnevno na strani 8
Kurira, govori se kolokvijalnim rečnikom bliskim uličnom žargonu o „luku-
ziranju o našoj grbači, sumi koju je iskeširala je za renoviranje kancelarije u

221 Ekipa Kurira, U Kladovu sa golih devojaka, Kurir 15 mart 2012

222 S.Tomčić, Orgijali sa mojom ćerkom, Kurir 14 mart 2012, vesti, 8

223 Saopštenje Poverenika za zaštitu ravnopravnosti, 27. decembar 2013.

224 Nevena Petrušić, 30. decembar 2013.

Beogradskoj ulici i nameštaj“, o ljudima koji se „naprasno zapošljavaju“²²⁵, 18 dana u Australiji, Tasmaniji i Tajlandu kako bi proučavala domoroce²²⁶, priručniku od 45 strana za koji je svaka osoba dobila honorar u iznosu od 2.800 evra bruto²²⁷, „zeza krizu“ i „uzima novac za sebe i šakom i kapom“²²⁸, da predaje na čak devet predmeta na Pravnom fakultetu u Nišu, za šta svakog meseca dobije po 100.700 dinara, „da stiže da radi i na još dva projekta na istom fakultetu“²²⁹, i sl.

Da se ovde ne radi samo o medijskom nasilju već i nasilju izvršenom posredstvom medija, pokazalo se da je koordinirano usledila i zakonom neregulisana²³⁰ inicijativa upućena Skupštini Srbije za smenu Poverenice za zaštitu ravnopravnosti Nevene Petrušić, koju je podržalo 140 građana (ali ne poslanika)²³¹. Potpisnici traže ostavku Petrušićeve, jer u svom radu, kako su naveli, postupa protiv zakona koji primenjuje i protiv Ustava, jer odredbe o ljudskim i manjinskim pravima ne tumači u korist unapređenja vrednosti demokratskog društva, zato što svojim javnim nastupima u ime manjinskih grupa narušava ustavna jemstva ljudskih prava svih ostalih, zbog „nestručnog i nesavesnog rada“. Oni tvrde da je razlog za njenu smenu jer „privileguje naročito LGBT organizacije, kao što je Labris“²³². U toj peticiji iznete su paušalne i neutemeljene ocene o radu Poverenice, a kao ključni razlog navodi se kako ona kao Poverenica privileguje seksualne i druge manjine²³³. Radilo se dakle o pokušaju da se ugrozi samostalnost i nezavisnost organa Poverenika za zaštitu ravnopravnosti imajući u vidu da je ključni smisao rada Poverenika upravo taj da štiti od diskrimi-

225 Ekipa Kurira, SRAMOTA: 166.000 evra za renoviranje kancelarije, Kurir 24 decembar 2012, vesti, str. 6

226 Ekipa Kurira, Udarila po egzotici, BRUKA: Za izučavanje Aboridžina dala osam miliona, Kurir 25 decembar 2012, vesti, str. 8.

227 Ekipa Kurira, BEZ BLAMA: Poverenica sebi dodelila novac?, Kurir 26 decembar 2012, vesti, str. 8

228 Ibid.

229 Ekipa Kurira, Nevena Petrušić puni novčanik sa 325.072 dinara!, Kurir 27 decembar 2012, vesti, str. 8

230 Radi se privatnoj inicijativi gde se ukazuje na neke nezakovitosti u radu poverenice Petrušić. Zakonska i skupštinska procedura propisuje da skupština može da raspravlja o smeni poverenice za zaštitu ravnopravnosti tek ako 84 poslanika predsedniku skupštine podnese inicijativu za njenu smenu. O peticiji kao što je ova skupština ne raspravlja. http://www.b92.net/info/ vesti/index.php?yyyy=2013&mm=01&dd=11&nav_category=12&nav_id=676626

231 B92, TANJUG, Ko to traži smenu Petrušićeve, B92, 11. januar 2013

232 M. R. Milenković, Inicijativa u Skupštini Srbije za razrešenje poverenice za zaštitu ravnopravnosti, Traže smenu Nevene Petrušić, Danas 14 januar 2013, društvo, str. 5

233 M.D.Milikić, Ne diskriminišemo, nego štitimo od diskriminacije, Danas 15 januar 2013, društvo, str. 6

nacije manjske društvene grupe²³⁴.

U januaru je niz organizacija civilnog društva za zaštitu ljudskih, ženskih i romskih prava podržalo Poverenicu. Poslednji korak u nastojanju da se osim medijski i institucionalno dovede u pitanje funkcija Nevene Petrušić bilo je obraćanje Agenciji za borbu protiv korupcije osobe koja je ucenjivala, pretila i dala Kuriru privatnu mejl poštu, lične fotografije, i sl. Tražio se status „uzbunjivača“, dakle osobe koja ukazujući na nepravini u radu svoje organizacije biva nepravredno sankcionisana²³⁵, a insticionalne istrage koje su tim povodom povedene nisu dale nikakve javno vidljive rezultate.

Primeri dobrih medijskih analiza uzroka muškog nasilja nad ženama

Neplaćanje alimentacije je korektno predstavljeno uz nemogućnost suda da natera neke roditelje da plate alimentaciju, pa 85% dece samohranih roditelja ne ostvaruju pravo na izdržavanje, ali je izostalo navođenje pola samohranih roditelja i pola razvedenih roditelja koji ne plaćaju alimentaciju²³⁶.

Da je dobar sagovornik preduslov kvalitetnog izveštaja ilustruje tekst objavljen u Danasu u kome su svoje mišljenje iznele Vesna Nikolić-Ristanović, Sandra Špeh-Vujadinović, Tijana Rolović, Vanja Macanović, Tanja Ignjatović. Sve one upozoravaju na neblagovremeno i neadekvatno reagovanje institucija, prepuštenost na milost i nemilost nasilniku, nepostojanje olakšavajuće okolnosti tzv. sindroma „pretučene žene“, pa se ženama ubicama višedecenijskih nasilnika sudi kao običnim, hladnokrvnim, čak podmuklim ubicama a nasilje koje su trpele ne uzima kao olakšavajuću okolnost. To znači da tokom suđenja niko ne pita ženu kako je živela, niti se taj kontekst uzima u obzir, nego isključivo čin ubistva i događaji koji su mu neposredno prethodili. Ukazano je i na neadekvatne odbrane koju su neke od osuđenica imale tokom procesa, počev od toga da im advokat zaspi tokom suđenja, pa dotle da im savetuje da uopšte ne pominju da su trpele nasilje, kako ne bi bile optužene za ubistvo s predumišljajem²³⁷.

Sagovornik Večernjih novosti bio je Veselin Čuljković, šef beogradskih sudskih izvršitelja, koji racionalno izlaže činjenice navodeći da je mnogo iseljenja posle razvoda brakova, kada supružnici tuže jedno drugog, a poslednjih godina ih je sve više i zbog nasilja u porodici, koja su privremena,

234 Blic, Nevena Petrušić: Ugrožena nezavisnost Povereništva za ravnopravnost, 14. 2. 2013. <http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/362482/Nevena-Petrusic-Ugrozena-nezavisnost-Poverenistva-za-ranopravnost>

235 Katarina Živanović, Uzbunjivači ponekad ucenjivači, Danas 6 februar 2013, terazije, str 12

236 Aleksandra Petrović, Svađe i laži u prisustvu sudskog veštaka, Politika, 13.maj 2012, hronika

237 Jasmina Lukić, Koliko je važan sindrom pretučene žene, Danas, 19.07 2012.

uglavnom oročena sudskom merom na godinu ili dve. Sudovi godišnje u Srbiji donesu stotinak ovakvih mera, plus još oko 500 zabrana prilazaka mestu stanovanja žrtve. Tako se dešava da izvršitelji iz stana izbace zakonitog vlasnika, a ostaju žena i deca koje je on godinama maltretirao.²³⁸

U jednom od slučajeva brutalnog partnerskog ubistva, navode se razlozi koji su sigurno prisutni i u mnogim drugim sličnim slučajevima u kojima se stalno pominju „nepoznati motivi“. Naime, Večernje novosti citiraju bliske srodnike ubijene žene: Sandrini najbliži tvrde da motiv nije bila ljubomora, „već njegova obest i posesivnost, potpomognuti stalnim pijanstvom“²³⁹.

Odlična analiza objavljena u Večernjim novostima u oktobru nasilje očitovano u brutalnim porodičnim ubistvima postalo naša svakodnevica. Sociolog Srećko Mihajlović navodi da se granice pomeraju i sve veća količina agresije postaje dozvoljena. On objašnjava da iza povremene eskalacije agresije ipak stoji stalni nivo nasilničkog ponašanja u našem društvu. On je delom izazvan našom tradicijom, jer je nasilje prema deci, supruzi, pa i starijima, ugrađeno u našu kulturu, dobrim delom i zbog viševjekovnog života u ropstvu i čestih ratova. Druga grupa razloga vezana je za državno nasilje i ekspanziju kriminala od kraja osamdesetih i početka devedesetih, a treća se odnosi na konstantno pogoršanje uslova života i standarda. Živimo nesigurno i rizično, malo ko zna šta ga čeka sutra - smatra ovaj sociolog. Plašimo se neizvesne budućnosti, zaposleni brinu da li će ostati bez posla, da li će dobiti platu, da li će biti šikanirani u firmi, penzioneri strepe da li će dobiti penzije i naći lekove, većina mladih i obrazovanih nema nikakve izvore prihoda. Sve je to neka vrsta nasilja nad građanima, koja i nama samima smanjuje imunitet na agresiju. Tako prestajemo da primećujemo ne samo nasilje niskog intenziteta, već smo neosetljivi i na sve prisutnije brutalnosti. Mišljenje Maje Bjeloš iz BCBP navedeno je u istom tekstu. Ona smatra takođe da društvo i država generalno ignorišu nasilje sve dok ono ne postane ekstremno, a „najslabije karike“ u efikasnom odgovoru su preventivno delovanje i male sankcije za počinioc, odnosno njihovo nepri-
menjivanje i nepoštovanje. Time se šalje poruka da je nasilje dozvoljeno.

Nasilje nad ženama je u porastu u Srbiji a na pogoršanje njihovog položaja utiče više faktora, poput porasta uticaja crkve i siromaštva, dok vlade, suočavajući se sa socio-ekonomskim problemima, potiskuju u drugi plan pitanje položaja žena. Zbog nedostatka sredstava za finansiranje, četiri SOS telefonske linije u Srbiji u nevladinom (civilnom) sektoru za pomoć ženama koje trpe nasilje su ugašene tokom prošle godine; istovremeno 14 SOS telefona koje drže centri za socijalni rad ne pružaju podršku za koju su dobili sredstva od lokalnih samouprava. Ostaje neprepoznat problem nasilja nad

238 V.C.S. , Na silu pod tuđi krov, Večernje novosti 10 septembar 2012, Društvo , 5

239 J.Lemajić, Oduzeo im majku, ostavio pismo, Večernje novosti 15 oktobar 2012, Hronika, 13

višestruko diskriminisanim ženama (Romkinje, starije žene, žene sa invaliditetom, lezbejke, žene sa sela, nezaposlene, samohrane majke)²⁴⁰.

Nekažnjavanje, ignorisanje, potcenjivanje ili prikrivanje nasilja prema ženama stvaraju pogodno okruženje za rast i ponavljanje nasilja, a atmosfera nekažnjivosti stvara osećaj pravne nesigurnosti i navodi na zaključak da zaštita i ostvarivanje ljudskih prava ostaje samo deklarativna". Visok nivo tolerancije u društvu na nasilje nad ženama često je praćen, a ponekad i generiše visok nivo femicida²⁴¹.

U decembru je konstatovano da je veliki broj žrtava prijavljivao torturu na vreme, ali niko nije hteo da reaguje. Zbog sporosti pravosuđa, epilog porodičnih sukoba završi tragedijom. Da bi to predupredila policija u Smederevu sve je oštija, pa su hapšenja nasilnika češća²⁴². Konstatuje se da je možda najslabija karika u lancu koji čine policija, tužilaštvo, sudstvo i dalje društvo. I dalje se teško odlučujemo da prijavimo nasilje koga smo svedoci i dalje mislimo da je su krici i svađe iz susednog doma privatna stvar u koju ne treba da se mešamo, kažu stručnjaci. Odnos društva i pojedinca prema nasilju je najteže promeniti²⁴³.

Ministarstva pravde, unutrašnjih poslova i rada, zapošljavanja i socijalne politike nisu u roku od godinu dana, koji je istekao 24. novembra, donele svoje posebne protokole o postupanju u slučajevima nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima²⁴⁴.

Internetski izvori donose često priloge koji nedostaju štampanim i elektronskim medijima. Tako npr, SMedija navodi upozoravajuće znake psihičkog zlostavljanja, uz upozorenje, „ove stvari ne smete da trpite“: verbalno zlostavljanje, izolacija, finansijska kontrola, ispadi besa, i sl²⁴⁵

Svi navedeni primeri, posebno poslednji u kome se stručno analiziraju ključni momenti nasilništva, predstavljaju dokaze da mediji mogu da korektno izveštavaju o uzrocima i posledicama nasilja, društvenom kontekstu u kome nastaje i protivmerama. Upravo su mediji ti koji su u samo jednogodišnjem periodu tokom 2012. ukazali na gotovo kompletnu listu problema vezanih za nasilje nad ženama i na njegove uzroke, kao što su npr: neplaćanje alimentacije, sindrom pretučene žene, neblagovremeno

240 Beta, Svaka treća žena u Srbiji izložena nasilju, Danas 4 oktobar 2012, iz sata u sat

241 Danka Spasovski, Koga je briga, Vreme 22. novembar 2012, društvo, 30

242 J.Ilić, Smederevo: Sigurna kuća uvek puna, Večernje novosti 7 decembar 2012, Srbija

243 B92, 14.januar, 2013, Više nasilja u porodici za praznike

244 LJ.Malešević, Nasilje problem celog društva, Dnevnik 18 12. 2012, društvo 11

245 SMedija, 24.11.2012 . <http://www.smedia.rs/ona/vest/15597/Psihicko-zlostavljanje-Nasilje-u-porodici-Brak-Partneri-Znaci-psihičkog-zlostavljanja-Ove-stvari-ne-smete-da-trpite.html>

i nedekvatno postupanje institucija, potreba efikasno primenjenih mera protiv porodičnih nasilnika, opšta brutalizacija društva, ignorisanje nasilja na svim nivoima sve dok ne postane ekstremo, uticaj crkve i siromaštva na porast nasilja nad ženama, nekažnjenost, prikrivanje i umanjivanje nasilja nad ženama, odbacivanje prijava o postojanju nasilja, sporost pravosuđa, birokratske barijere u donošenju neophodnih mera i podzakonskih akata, mehanizmi za prepoznavanje nasilničkog ponašanja u začetku, uputstva kako se odbraniti. Ohrabrujuće deluju svi ti analitički izveštaji jer ukazuju da je moguća i ta toliko potrebna, edukativna, društveno angažovana uloga medija u pogledu nasilja nad ženama.

Medijski predlagane protivmere

U medijima su takođe iznošeni i predlozi mere protiv porodičnih nasilnika, i to po pravilu u istim, kvalitetnim medijima, Politika, Danas, Vreme i B92. Uglavnom se radi o izveštajima sa nekih stručnih skupova ili intervjuima sa kvalitetnim sagovornicama i sagovornicima.

Umesto u zatvor, okrivljeni za nasilje u porodici prouzrokovano alkoholizmom ili poremećenim psihosocijalnim ponašanjem, po proceni javnog tužilaštva i lekara, ubuduće će se upućivati na lečenje u dve zdravstvene ustanove u Beogradu – Institut za mentalno zdravlje i Specijalnu bolnicu za bolesti zavisnosti²⁴⁶.

Helsinški odbor je predložio da sistem postupa preventivno i žena prijavi porodično nasilje policiji, napravi sigurni plan za izbegavanje najtežih posledica²⁴⁷.

Data je i dobra analiza sa skupa Nasilje uprkos svemu, u povezivanju institucija i zajedničkom odgovoru ka nasilju vidimo početak izlaza iz začaranog kruga nasilja", kaže direktorka Centra za socijalni rad Sombor Silvija Kranjc, čija se ustanova često navodi kao primer dobrog delovanja u ovoj oblasti²⁴⁸.

U aprilu je potpisana Konvencija Saveta Evrope o sprečavanju nasilja nad ženama²⁴⁹.

Brutalno zlostavljanje i pljačka Savke Krejović (86) iz zlatiborskog sela Dren-

246 B. V. – M. R. B., Lečenje umesto zatvora za nasilnike u porodici, Politika 21 mart 2012, Beogradska, 17

247 J.L. , Prikazan film o ženama koje su ubile svoje nasilnike, Danas 22 mart 2012, 5

248 B92, Sve više žrtava prijavljuje nasilje, B92 30 mart 2012, vesti

249 M.D.M. Srbija potpisala Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju nasilja nad ženama, Danas 6 april 2012 društvo 7

ova koje je počinio njen unuk²⁵⁰ otvorilo je temu nasilja nad starima i Poverenica je smatrala da je potrebno posebno kvalifikovati kao krivično delo, te da bi sankcije za počinioce takve vrste nasilja trebalo da budu strože, budući da je reč o osobama koje su često nemoćne. su nasilnici najčešće deca i unuci, u 90 odsto slučajeva muškarci²⁵¹.

Politika donosi dobar tekst o dobrovoljnoj terapiji za porodične nasilnike, projekat Gradskog centra za socijalni rad u Beogradu, koji ima za cilj smanjenje agresije u porodičnom domu, u koju se uključilo više od 25 počinioaca nasilja u porodici od proleća 2012. Projekat sprovodi se u centrima za socijalni rad u Nišu, Beogradu i Kragujevcu, počinioци nasilja se uče da prepoznaju agresiju i njene posledice na porodicu, decu, partnerske odnose i seksualnost²⁵².

U novembru je izveštavano o kampanji "Udari mene, a ne žene", kojom se mladi sportisti, šampioni u borilačkim veštinama, pridružuju se borbi protiv nasilja u porodici²⁵³.

U Vremenu se uočava da je potrebno uspostaviti jedinstven sistem praćenja i evidentiranja slučajeva nasilja prema ženama. Nadalje, neprihvatljivo je dug period od momenta prijave nasilja u porodici do pravosnažne presude (čak i do godinu dana). Žrtvama nasilja nedostaje i psihosocijalna podrška tokom sudskih postupaka. Ne prepoznaje se potreba za vraćanjem dostojanstva žrtvama nasilja²⁵⁴.

Jednogodišnji predlozi mera protiv nasilja nad ženama koje su objavljivali mediji tokom 2012. je zapravo skoro kompletna programska platforma svega neophodnog protiv tog vida nasilja, i zato medijima treba odati priznanje i podržati ih da nastave sa tom praksom. Iako su neke od navedenih mera samo predlozi mogućih budućih rešenja (preventivno, institucionalno delovanje u vidu pravljenja plana zaštite žena koje su prijavile nasilje za izbegavanje najtežih posledica tog nasilja, sinergično delovanje više institucija, primena Konvencije Saveta Evrope²⁵⁵ u praksi, zaštita starijih lica od nasilja najbližih srodnika i ukućana), ipak se dosta od pomenutog u medijima, dešavalo i u praksi (lečenje nasilnika, terapija za odvikavanje od nasilja koju nasilnici dobrovoljno prihvataju, aktivnosti istakutih muških

250 N. Janković, Zlatibor: Vratio starici ukradeno stado, Večernje novosti 14 juni 2012, reportaža, 10

251 Tanjug, Protiv zlostavljanja starih, B92 15 juni 2012, vesti

252 K-Đorđević, Dobrovoljna terapija za porodične nasilnike, Politika 29 avgust 2012, društvo 8

253 Fonet, Šampioni protiv nasilja, Danas 6 novembar 2012, društvo

254 Danko Spasovski, Koga je briga, Vreme 22 novembar 2012, društvo, 30

255 Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, otvorena za potpisivanje 11 maja 2011. na konferenciji Saveta Evrope u Istanbulu.

sportista protiv nasilja nad ženama, preispitivanje negativnih stereotipa muškosti i promovisanje nenasilja, rodne ravnopravnosti i zdravih životnih stilova među mladima kroz edukaciju i kampanju "Budi muško"). Problem je što se to dešavalo sporadično, nesistematično, kao deo projekata čije aktivnosti prestaju kada prestane njihovo finansiranje. Ali iako se na tu jednokratnost mediji uglavnom nisu kritički osvrnuli, niti ukazali na mogućnosti (obavezu?) da institucije nastave sa njihovom primenom, već i njihovo samo prezentiranje javnosti predstavlja važan edukativni medijski doprinos borbi protiv nasilja nad ženama. Time se ujedno kreira javni diskurs u pravcu saznavanja da efikasne mere postoje, a samim tim i odgovornost za njihovo ignorisanje i neprimenjivanje. Povećava se i javni imunitet na političke i birokratske manipulacije činjenicama vezanih za nasilje nad ženama, olakšava profilisanje stavova u vezi sa raznim oblicima nasilja nad ženama i građanske svesti o njihovoj neprihvatljivosti, sprečava se navikavanje javnosti na sporost institucija i „neminovnost“ nasilja nad ženama, jača se kapacitet za donošenje racionalnih odluka u pogledu prihvatanja i primene tih ili sličnih mera.

Izveštavanje medija u Srbiji o nasilju nad ženama u inostranstvu u 2012.g.

Uvod

Domaći mediji izveštavaju i o nasilju nad ženama u inostranstvu, tj. uglavnom prenose izveštaje inostranih agencija i istaknutih medija o događajima koji su skrenuli najviše svetske pažnje, pa je interesantno pogledati i taj segment medijskog izveštavanja u posmatranoj oblasti. Ovi medijski izveštaji kao prvo, daju globalnu sliku o nasilju nad ženama, mapirajući pritom na jedan specifičan način područja gde se pojedini tipovi nasilja karakteristično i učestalo dešavaju. Kao drugo, ovi medijski izveštaji su dobro profesionalno urađeni i mogu da posluže kao primer neutralnog, korektnog medijskog izveštavanja.

Najbolja serija izveštaja

Blic (i drugi dnevni mediji) je od oktobra 2012. do marta 2013. redovno izveštavao o pakistanskoj devojčici Malali Jusufzai, okolnostima i uzrocima njenog ranjavanja, oporavka, pretnji, vladinim i drugim akterima, stavovima svetske javnosti i svetskih lidera i sl. Činjenično korektno, bez emotivnih preterivanja, ali sa jasnom porukom protiv nasilja, religiozno motivisane diskriminacije devojaka, o kršenju njihovog prava na školovanje, ova serija se može smatrati najboljom serijom medijskih izveštaja o nasilju nad ženama u inostranstvu.

Meta napada bila je 14-ogodišnja Malala Jusufzai, koja je široko poštovana zbog rada na promociji školovanja ženske dece - čemu se ostro protive talibani²⁵⁶. Pakistanska aktivistkinja, kojoj su talibani pucali u glavu, jer se borila za prava devojčica na školovanje, odletela je u Veliku Britaniju na dalje, dugotrajno lečenje, saopštila je pakistanska vojska. Vlada Pakistana snosiće sve troškove Malalinog lečenja u inostranstvu, uključujući i njen prevoz specijalnim avionom. Malala je, nakon što je ranjena u glavu dok je ulazila u školski autobus u Svatu, avionom najpre prebačena u Pešavar, a potom u vojnu bolnicu u Ravalpindiju. Portparol ekstremističke grupe talibana rekao je da su oni izveli napad na tinejdžerku, jer je ona protiv talibana i za sekularnu državu i da neće, ako preživi, biti pošteđena. Malala je postala međunarodno poznata zahvaljujući svom blogu na Bi-Bi-Siju, u kome je govorila o zločinima koje su počinili talibani u dolini Svat između 2007. i

256 D. Milojković Ustreljena pakistanska devojčica koja zastupa školovanje ženske dece Blic, | 09. 10. 2012

2009. godine²⁵⁷. "Biće bačena fatva na Malalu Jusufzai uzimajući u obzir celu priču o njenom ranjavanju, uključujući njene javne izjave u prilog okupatorske američke vojske u regionu i ruganja ključnim simbolima islama, kao što su hidžab i džihad", izjavio je Abu Bara, visokorangirani pripadnik grupe "Šarijah Pakistan". Talibani su priznali da su dva meseca planirali njeno ubistvo pošto je otvoreno govorila o njihovim zločinima, a pošto je navodno tri puta bila upozorena da prestane sa promocijom "zapadnih uverenja" što je ona odbila²⁵⁸.

Najbolji pojedinačni, analitički izveštaj

Manekenstvo ima svoju mračnu stranu, uz sveprisutnu eksploataciju i nepravdu, piše američka manekenka Sara Zif. Modeling je naizgled glamurozna profesija a lepotice svakako nisu osobe koje vam prve padnu na pamet kad pomislite na loše uslove na radu. Priče o seksualnom zlostavljanju su, nažalost, bile vrlo uobičajene. Sve veće prisustvo neobično mršavih manekenki na pistama je dobro poznato. Ono što se manje zna je da se dugo vremena ta industrija oslanjala na dečju radnu snagu koja je cenjena zbog svog adolescentskog izgleda. Ta opsesija ne samo mladošću, već veoma ekstremnom mladošću, je problem. Jedna 13-godišnjakina može da bude prirodno mršava, kao grisina, na način na koji razvijena žena, sa bokovima i grudima, ne može - niti treba tome da teži. Treba da pitamo sebe zašto je to postao ideal. Zašto imamo tu perversnu fascinaciju slikama devojaka koje su premlade i neiskusne i veoma ranjive? Čim počnemo da pokazujemo znake zrelosti, govore nam da idemo na ekstremne dijete ili nas zamene mlađom. Modeli nikada ne odrastaju. A to šalje poruku ženama da im nije dozvoljeno da ostare. U modnoj industriji nema ograničenja u vezi sa tim ko može da reklamira odeću za odrasle. Iako mnogi misle da je manekenstvo unosna karijera, velika većina ne dobija velike honorare. Neke su izgubile životne ušteđevine zbog beskrupuloznih agencija. Druge su primoravane da se slikaju bez odeće protiv svoje volje. U Njujorku mnogi dizajneri plaćaju „u kompenzaciji“, što znači da usluge plaćaju garderobom a ne novcem. To nije nelegalno - manekenke se generalno smatraju nezavisnim izvođačima radova a ne zaposlenima pa se zakon o minimalcu kod njih ne primenjuje. Ali kirija se ne plaća majicom. Uz to, ima nečeg duboko uznemirujućeg u činjenici da najimućniji i najmoćniji brendovi unajmljuju maloletnice i ne plaćaju im u novcu. Zbog svega toga je Sara Zif u februaru 2012. osnovala Model Alliance, neprofitnu radnu grupu za manekenke koje rade u američkoj modnoj industriji. Uspeli su da se dogo-

257 Tanjug, Ranjena pakistanska tinejdžerka koja se borila za prava devojčica na školovanje nastavlja lečenje u Britaniji, Blic, 15. 10. 2012

258 Tanjug, Islamisti bacili fatvu na tinejdžerku - borca za školovanje devojčica u Pakistan, Blic, 20. 11. 2012.

vore sa svih 19 urednika internacionalnih izdanja magazina Vogue, koji su izdali obaveštenje da neće angažovati manekenke mlađe od 16 ili one koje izgledaju kao da imaju poremećaj sa ishranom, doprinele su donošenju zakona o privatnosti u bekstejdzu, kako bi uklonili napadne fotografije dok se manekenke presvlače²⁵⁹.

Korektno činjenično izveštavanje u 2012.

Način izveštavanja je uglavnom činjenično korektan, uglavnom nema senzacionalizma, stereotipa, okrivljavanja ili omalovažavanja žrtve, pogrešnih interpretacija uzroka, mizoginije, kvaziduhovitosti, kvazistručnosti i svih drugih problema koji opterećuju domaći stil medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama. Uzrok toga je verovatno činjenica da su ti tekstovi zapravo preuzeti iz inostranih izvora, dakle nisu autorski nastali u Srbiji. Moglo bi se gotovo reći da ti izveštaji, budući lišeni lokalne obojenosti, odnosno lokalnih loših praksi i navijačkih strasti, predstavljaju prihvatljiv model medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama. Izbor odnosno selekcija događaja čiji će izveštaji biti preneti obuhvata najteže slučajeve nasilja, što je razumljivo jer to privlači pažnju daleko preko granica države u kojima su se događaji desili.

U januaru saznajemo da je kineska blogerka i feministkinja Je Hijan siromašnim radnicima i poljoprivrednicima u provinciji Guangdong pružala seksualne usluge ceo jedan dan, u znak protesta zbog racije policije u lokalnom bordelu i suruvosti komunističkih vlasti prema još siromašnijim prostitutkama²⁶⁰.

Blic je izvestio u martu da su oko 900 devojčica u Bangladešu, od kojih neke imaju tek 12 godina, žrtve surove trgovine ljudima i prinuđene su da rade kao prostitutke u javnim kućama širom ove južnoazijske zemlje. Da bi bile privlačnije mušterijama koje vole "obline", većina njih koristi veoma štetan steroid "oradekson", koji se koristi za tovljenje stoke, od kojeg se ubrzano goje, rastu im grudi i deluju zdravije. Posledice uzimanja ovih steroida su dijabetes, povišen krvni pritisak, osip, pad imuniteta i, u nekim slučajevima - smrt²⁶¹.

U aprilu je bila vest o nasilnom sprovođenju tzv. „Hidžab propisa“, kao formi državnog, religijski motivisanog nasilja nad ženama u Iranu. večernje novosti su pisale da je u Teheranu u toku masovno hapšenje žena koje nisu ode-

259 B.B.C., Mračna strana manekenstva, B92 3 decembar 2012

260 M. Vukelić, Kineska blogerka častila sirotinju seksom u znak protesta zbog racije u bordelu, Blic, 17. 1. 2012.

261 M. Vukelić, Tinejdžerke-prostitutke u Bangladešu kljukaju steroidima za životinje da bi imale "obline", Blic 21. 03. 2012

vene po strogim islamskim propisima., da policija hapsi one koje su “vulgarno” obučene, odnosno nedovoljno pokrivaju glavu i telo, a štampa piše da toga dolazi “na traženje naroda”. Uhapšene žene plaćaju novčanu kaznu, a rodbina je dužna da im donese u pritvor “odgovarajuću odeću”. Provera primene verskih propisa o oblačenju vodi se intenzivnije svakih godinu-dve dana. Žena mora da pokriva glavu, ruke i noge, cipele ne smeju biti otvorene, niti sa štiklama. Propisa se moraju pridržavati u Iranu i nemuslimani, kao i turisti. Sličnu strogost u oblačenju primenjuje i Saudijska Arabija²⁶².

U maju je Blic objavio priču o jednoj mladoj Pakistanki čija porodica živi u Evropi, koja je doživela da joj roditelji prete smrću samo zato što nije htela da pristane na ugovoreni brak s rođakom. Njeni roditelji su otpor tumačili kao veliku sramotu za familiju, naročito među konzervativnim pakistanskim doseljenicima u Austriji. Prilikom posete njene porodice Pakistanu, ona je obukla široke pantalone i bluzu zbog kojih joj je grupa muškaraca u jednom trenutku prišla i počela da viče. Kada su došli kući, njena majka ju je prvo istukla, a zatim je počela da udara samu sebe palicom po grudima, uzvikujući: “Rodila sam kurvu!” Njen otac smatra da je čast porodice važnija od njenog života. Devojka je to shvatila kao ozbiljnu pretnju, jer prema zvaničnim podacima, oko 5.000 žena svake godine bude ubijeno širom sveta zbog navodnog sramoćenja porodice pa je pobjegla od kuće. Ona danas živi u Nemačkoj, gde vodi fondaciju koja pomaže ženama-žrtvama nasilja²⁶³.

B92 izveštava da je poništen prvi dečji brak u Indiji, kada je osamnaestogodišnja Indijka Laksmi Sargara uspela da dobije poništenje braka koji je ugovoren kada je imala svega godinu dana. Ona je pomerila do sada nepremostivu granicu za sve devojke u Indiji i simbolično otvorila “vrata slobode” za mnoge devojčice u Indiji²⁶⁴.

Da menjanje običaja i pomeranje granica može da bude i opasno, primer je Saudijske Manal al Šarif koja je provela devet dana u zatvoru zbog “podstrečivanja na javne nered”, kada je pre gotovo godinu dana na Jutjub postavila osmominutni snimak sa mobilnog telefona, na kome se vidi kako vozi automobil. Snimak je dnevno gledalo po milion posetilaca sajta. Nedavno je ova samohrana majka doživela i verovatno najteži udarac, kada je dobila otkaz u firmi u kojoj je radila više od 10 godina. Kao objašnjenje, rekli su joj da nije smela da ide protiv politike zemlje. Naftna kompanija Aramko u kojoj je radila, oduzela joj je i stan u kome je živela, budući da pripada kompaniji. Pretnje dobija svakodnevno i kaže da je uplašena za bezbednost roditelja i šestogodišnjeg sina²⁶⁵.

262 FoNet, Iran: Masovno hapšenje žena, Večernje novosti, 29.april 2012.

263 M. Vukelić, “Majka me želi mrtvu”: Ispovest mlade Pakistanke koja je odbila da je udaju za rođaka, Blic 28 maj 2012

264 B92, Poništen prvi dečji brak u Indiji, B92 3.05.2012

265 I.F. , Saudijska koja vozi postala simbol otpora: “Zakačili su se sa pogrešnom

U junu je aktuelan bio izveštaj o javnom šamaranju na jednom grčkom TV programu koji je skrenuo pažnju kako zbog javno počinjenog nasilja nad ženama tako i zbog tipičnog epiloga koji se sastojao u okrivljavanju žrtava. Ilijas Kasidijaris (32), portparol grčke ultradesničarske partije "Zlatna zora" (Siriza) i bivši komandos, koji je tokom živo prenošene televizijske emisije brutalno išamarao Lijanu Kaneli iz Komunističke partije, a pre toga vodom iz čaše polio Renu Duri iz levičarske koalicije Siriza, podneće tužbu protiv ovih žena. On tvrdi da mu je sve namešteno, a Kanelijevu i Durijevu tužiće zbog provokacije²⁶⁶.

Saznajemo da će u Francuskoj novim zakonima biti zaštićeni svi koji budu seksualno uznemiravani na fakultetima, od stanodavaca ili tokom intervjuja za posao. Prema rečima nove ministarke za ženska prava, novim zakonom biće kažnjavani svi koji budu nekog seksualno uznemiravali, ili ga ucenom primoravali na seks, čak i ako to učine samo jednom. Prema prethodnim zakonima, kažnjavani su bili samo oni koji su u više navrata počinili takve nezakonite radnje.²⁶⁷

Kina je suspendovala trojicu gradskih službenika Ankaga u provinciji Šansi i uputila izvinjenje ženi koja je bila primorana da u sedmom mesecu trudnoće izvrši abortus, a slučaj je izazvao veliko ogorčenje javnosti nakon što su na internetu objavljene slike majke i mrtvog fetusa. Zakonom iz 1970. porodicama u gradovima dozvoljeno je da imaju samo jedno dete, a ako žele još jedno moraju da plate takozvanu kaznu. Lokalni zvaničnici su prvo prebili 27-godišnju Feng Jianmej, a zatim je silom naterali na abortus u trenutku kada je bila u sedmom mesecu trudnoće, zato što njena porodica nije imala para da plati kaznu od oko 6.000 dolara koliko je potrebno za radjanje drugog deteta, piše u petak kineska štampa²⁶⁸.

U julu je u Nemačkoj pokrenuta pravna inicijativa za rehabilitovanje veštica jer se procenjuje da je oko 40 odsto od 60.000 veštica, koliko ih je ubijeno u Evropi od 16. do 18. veka, pogubljeno na teritoriji današnje Nemačke. Tu nije reč samo o prošlosti, to je signal protiv nasilja i marginalizacije ljudi koji traju i danas. Ali u teškim vremenima to je bio zgodan način za lokalne vlasti da krivicu za glad i druge probleme prebace na nekog drugog. Veštice su bile odličan žrtveni jarac za sve što bi pošlo naopako." Istoričari veruju da su lideri takođe koristili ova suđenja da pokažu moć u vreme kada su se mnogi regioni borili za političku prevlast. Osam gradova je zvanično rehabilitovalo osuđene veštice poslednjih nekoliko godina, pet u ovoj godini.

ženom" Blic, 24. 05. 2012

266 N.V, Tanjug, Grčki neonacista tužio političarku koju je išamarao, Blic 11. juni 2012.

267 Beta, U Francuskoj novi zakoni o seksualnom uznemiravanju, Danas 14 jun 2012

268 Beta-AP, Naterali Kineskinju da abortira, Beta, 15 jun 2012

Još u sedam gradova se takođe obrađuju zahtevi²⁶⁹.

Javno pogubljenje mlade Avganistanke, optužene za preljubu, koju je pogubilo 40 naoružanih muškaraca, snimljeno na video-snimku treba da služi kao podsetnik na brutalnost islamističkog pokreta, saopštila je Bela kuća. U ovu mladu ženu, optuženu za preljubu, pucalo je 40 naoružanih muškaraca, a među njima njen suprug taliban i njen ljubavnik. Žrtva, mlada žena Nadžiba (22), bila je udata za jednog člana talibanskog pokreta i optužena je da počinila preljubu sa jednim od komandanata ovog pokreta, prenose agencije. Javna pogubljenja zbog preljube su bila normalna stvar pod režimom talibana koji je bio na vlasti od 1996. do njegovog rušenja 2001. godine²⁷⁰.

Žrtve prinudnih brakova u Nemačkoj u najvećem broju slučajeva potiču iz emigrantskih porodica, mahom je reč o mladim muslimankama starosti između 17 i 21 godine, koje na prinudni brak primorava porodica, često koristeći različite vidove nasilja, uključujući i pretnje smrću. Podaci, naime, pokazuju da je sedamdeset odsto devojaka fizički zlostavljano, dok je skoro jednoj trećini prećeno oružjem. U istoj studiji se navodi da je u skoro svim slučajevima nasilnik otac, koji insistira na braku radi očuvanja „časti“ porodice u svojoj zajednici. Državljanke Srbije su na neslavnom drugom mestu po broju prinudnih brakova, koji su tokom 2010. i 2011. sklopljeni u Nemačkoj, pokazala je studija „Prinudni brakovi u Nemačkoj“, koju je sprovedla nevladina organizacija za ženska prava „Ter de fam“. Većina tih devojaka rođeno je u Turskoj, dok odmah potom slede Srbija, Crna Gora i Kosovo²⁷¹.

Britanac Vejn Forester (34), koji je ubio svoju suprugu, majku dvoje dece, zbog statusa na Fejsbuku osuđen je na doživotnu robiju. Njegova žena Ema (34) je, dan pošto se on iselio iz stana, stavila status „singl“ (slobodna) na FB. On se tada vratio u stan, najpre je pretukao, iščupao joj je pramenove kose, a posle toga je uzeo nož i izbo je po glavi i vratu. Na sudu je priznao ubistvo. Osuđen je na kaznu od 14 godina zatvora do doživotne²⁷².

Jedan otac u indijskoj državi Radžastan odrubio je glavu svojoj ćerki besan zbog njenih vanbračnih veza sa muškarcima, dok je u državi Gudžarat otac spalio ćerku zato što je pobegla sa momkom i udala se, saopštila je lokalna policija. Ubistva mlađih parova koji se venčavaju van kaste ili protiv želja rodbine su u porastu u Indiji. Ubice to pravdaju zaštitom porodičnog

269 Nemačka rehabilituje veštice, Politika, 06.01.2012. <http://www.politika.rs/rubrike/Svet/203554.sr.html>

270 Branislav Čukić, Pogubljena zbog preljube, Press10 juli 2012

271 Milica Radenković, Srbija u evropskom vrhu po broju prinudnih brakova, Danas 02 juli 2012

272 E.P.K., Preklao ženu zbog statusa na Fejsbuku, Kurir 17 juli 2012, str 17

ugleda, a mnogi slučajevi nisu prijavljeni ili policija i lokalni političari pred njima zatvaraju oči smatrajući ih za prihvatljiv oblik tradicionalne pravde odnosno zaštite porodične časti²⁷³.

Jedanaestogodišnjoj mentalno oboleloj devojčici iz Islamabada u Pakistanu koja pripada hrišćanskoj porodici, preti smrtna kazna zbog bogohuljenja, jer je spalila primerak Kurana. Britanski mediji javljaju da je zbog tog slučaja došlo do porasta verskih tenzija i da je oko 900 hrišćana, koji žive u predgrađu Islamabada skoro 20 godina, moralo da se iseli pred pretnjom gnevni muslimanskih komšija²⁷⁴.

Žestoki govor protiv seksizma australijske premijerke Džulije Gilard podstakao je autore Australijskog rečnika da prošire definiciju „mizoginije sa „mržnje prema ženama“, čemu će se dodati i „izrazite predsrasude prema ženama“²⁷⁵.

U nastojanju da pokrenu globalnu raspravu o poražavajućim posledicama udaje u tako mladim godinama, koja se trenutno praktikuje u više od 50 zemalja u razvoju, Ujedinjene nacije proglasile su 11. oktobar za Međunarodni dan devojčica.

Da bi obeležila taj datum i skrenula pažnju na sudbinu devojčica u zemljama poput Indije, Jemena i Etiopije, fotoreporter Stefani Sinkler snimila je u saradnji sa „Nešnel džiografikom“ čitavu seriju potresnih fotografija. Procenjuje se da se da je oko 15 miliona maloletnih devojčica trenutno u braku a da se 10 miliona devojčica svake godine prisiljene da se udaju za muškarce dovoljno stare da bi im bili očevi ili čak dede. U siromašnim zemljama u razvoju nije neuobičajeno da porodice koriste svoje ćerke kao sredstvo za otplatu dugova. Od većine udatih devojčica očekuje se da odmah zatrudne, često su izložene fizičkom, seksualnom i verbalnom naselju. One koje uspeju da pobegnu od svojih muževa, završe u siromaštvu, a neke se okrenu prostituciji²⁷⁶.

U oktobru saznajemo i o zločinu iz regiona. Naime, bosanski državljanin Enes Nurkić iz Živinica uhapšen je zbog sumnje da je 23. avgusta brutalno ubio državljanku Srbije, čiji identitet još nije saopšten. Kako je pokazala obdukcija, žena je zadavljena, a zatim polivena sonom kiselinom, pa bačena na mesto gde se skupljaju psi lutalice²⁷⁷.

U novembru je bila vest da je Maria Santos Gorostijeta (36), gradonačelnica

273 Tanug, Jedan Indijac odrubio ćerki glavu, drugi svoju spalio, zbog „afera“ s muškarcima, Blic, 19. juni 2012

274 Beta, Devojčici preti smrtna kazna zbog spaljivanja Kurana, Blic, 20. 08. 2012

275 Parlamentarna debata menja Australijski rečnik, Blic 7. 10. 2012.

276 M.A., Zastrašujuća sudbina devojčica koje roditelji udaju za starce, Blic 14.oktobar 2012.

277 Ekipe Kurira, Bošnjak ubio državljanku Srbije, pa je bacio psima, Kurir 15 oktobar 2012, str 17

meksičkog grada Tikuičea, vozila je svoju ćerkicu u školu kada su je presreli mafijaši iz narko kartela protiv kojeg se borila. Hrabra žena je molila da joj poštede dete, a kada su otmičari pristali, dobrovoljno je ušla u njihov automobil. Osam dana kasnije, njeno telo je nađeno kraj puta, ruku i nogu vezanih žicom, sa tragovima premlaćivanja, mučenja vatrom i ranama od noža. Gorostijeta se usudila da prkosi moćnim meksičkim kartelima droge, zbog čega je pre svog tragičnog kraja već dvaput bila na meti atentatora. Za sobom je, pored ćerkice kojoj je spasla život, ostavila još dvoje maloletne dece i supruga²⁷⁸.

U decembru svet je potreslo višesatno silovanje i brutalno prebijanje žene i njenog pratioca studenta u gradskom autobusu u Nju Delhiju. Indusi traže akcije vlasti koje su dugo ignorisale stalno nasilje i zlostavljanje žena. Hiljade demonstranata okupirale su ulice ispred policijske uprave u Nju Delhiju, protestovali su ispred parlamenta, a studenti su se okupljali i oko najvećeg univerziteta u gradu. Policija je sopštila da je šest ljudi silovalo ženu i divljački je pretuklo zajedno s njenim pratiocem u autobusu koji vozi kroz grad i prolazi nekoliko policijskih kontrolnih punktova. Siledžije su je zatim u nedelju uveče bacile pored puta²⁷⁹.

Mlada Indijka koja je ranije ovog meseca silovana u autobusu u Nju Delhiju preminula je sinoć u bolnici u Singapuru, a indijske vlasti pozvale su na smirenost sunarodnike, koji su u znak protesta izašli na ulice prestonice. Napadači su nju i njenog prijatelja prebili čeličnim šipkama, dok su satima vozili autobus gradskim ulicama, čak i pored policijskih punktova. Na kraju su ih svukli i ostavili ih na putu²⁸⁰.

Generalna skupština UN jednoglasno je odobrila rezoluciju kojom se sve zemlje sveta pozivaju da zabrane obrezivanje genitalija ženskih osoba. Iako nisu zakonski obavezujuće, rezolucije Saveta bezbednosti ukazuju na međunarodnu zabrinutost i imaju izvesnu moralnu i političku težinu. Rezolucija za globalnu zabranu obrezivanja ženskih genitalija usvojena je konsenzusom. Prema podacima organizacije „Amnesti internešenel“, obrezivanje devojčica se sprovodi u 28 zemalja Afrike, kao i u Jemenu, Iraku, Maleziji, Indoneziji i pojedinim etničkim grupama u Južnoj Americi. Prema podacima UN, oko 70 miliona devojčica i žena obrezano je 2010. godine, a Svetska zdravstvena organizacija navodi da se svakog dana obreže oko 6.000 devojčica u svetu²⁸¹.

278 D. Milojković, Neustrašiva gradonačelnica koju je oteo narko-kartel žrtvovala život da bi spasla ćerku, Blic 28. oktobar 2012.

279 Tanjug, Indija: Silovanje žene izazvalo bes, B92, 19.12.2012.

280 Beta, Indija: Žrtva masovnog silovanja preminula, silovateljima prethodi smrtna kazna, Blic, 29. 12. 2012.

281 Tanjug, UN pozivaju na globalnu zabranu obrezivanja devojčica, Blic, 21. decembar 2012.

Jedan italijanski sveštenik razbesneo je mnoge pošto je objavio tekst u kojem tvrdi da su žene delimično krive za porodično nasilje zbog toga što „ne čiste kuću, ne kuvaju kako treba i nose tesnu i provokativnu odeću”. Sveštenik Pjero Korzi je na oglasnu tablu crkve koja je pod njegovim nadzorom, u selu San Terenco di Lerići na severu zemlje, okačio tekst u kojem navodi da bi žene trebalo uključiti u „zdravu samokritičnost” po pitanju „femicida”, ili ubijanja žena od strane muškaraca, preneo je Rojters. Sveštenik Korzi smatra da je suština problema, zapravo, u tome što su žene sve provokativnije i provokativnije, arogantne su i misle da mogu sve same, te na kraju tenzije dovedu do usijanja²⁸².

Moguće „čitanje” (ali ne i učitavanje nepostojećeg) takvih izveštaja je da se „takve stvari” dešavaju „drugima”, da je to nasilje produkt primitivnih kultura i religija koje podržavaju nasilje nad ženama²⁸³. Za takav efekat nisu krivi ni autori, niti urednici koji su ih objavili ali kao konzumenti medija moramo da budemo svesni i tih mogućih uticaja medijske produkcije koja se odnosi na nasilje nad ženama u inostranstvu.

Šta mediji u Srbiji nisu objavili 2012. vezano za nasilje u inostranstvu

Interesantno je pomenuti i događaje kojima mediji u Srbiji nisu poklonili pažnju, a za koje saznajemo preko interneta, preko mejling listi za ženska ljudska prava, od poznanica i poznanika iz inostranstva.

U januaru saznajemo na jednom sajtu da postoji 130 miliona žena nad kojima je izvršeno genitalno sakaćenje. To se radi najčešće u uzrastu od 4 do 12 godina, a za one koji ne znaju kako se radi – odseca se vrh klitorisa ili ceo klitoris, negde se otklanjaju male i velike usmine i zašiva ostatak vulve najčešće žicom ili koncem. Ostavlja se samo mali otvor kroz koji može da otiče menstrualna krv. Da bi imale seksualni odnos rasecaju ih nožem prve bračne noći pa ih potom ponovo ušivaju da ne bi prevarile muža. Isto rade i za porodaj. Sve ovo radi se bez anestezije, parčetom stakla, nožem ili žiletom, u kolibama, na zemlji i često dovodi do smrtnog ishoda²⁸⁴.

U januaru je stigla vest iz Sarajeva o dvema devojkama koje su se poljubile u jednom sarajevskom kafiću, koje su zbog toga bile izačene, prebijene, da bi protiv njih bio pokretnut prekršajni postupak zbog remećenja javnog reda i mira²⁸⁵.

282 Tanjug, Sveštenik: Žene su provokativne, drske i lenje, Večernje novosti 28 decembar 2012

283 Neizrečena poruka je da smo srećni što se „to” ne dešava nama, da je nasilje nad ženama u Srbiji samo blaga forma strahota koje doživljavaju žene širom zemaljske kugle.

284 GENITALNO SAKAĆENJE, NEDOPUSTIVO U 21. VEKU, 12. januar 2012. <http://tetka.rs/2012/01/genitalno-sakacenje-nedopustivo-u-21-veku/>

285 Karla Horvat Crnogaj Maja H.: Policija je bila homofobna, ali zaštitar je rekao istinu!

U maru je objavljeno, doduše samo na Glasu Amerike, ali ne i u domaćim medijima, da se u novom izveštaju grupe Hhuman Rajts Voč navodi da je preko 400 žena u Avganistanu pritvoreno zbog pokušaja da pobegnu od muževa koji su ih zlostavljali ili iz brakova na koje su bile primorane. U istom izveštaju se navodi da su žene koje pokušavaju da pobegnu od takvih patnji često optuživane za preljubu i pritvarane zbog takozvanih „moralnih krivičnih dela“ dok njihovi zlostavljači ne podležu zakonskim merama²⁸⁶.

U aprilu se vodila debata o očuvanju „tradicionalnih vrednosti“ na račun ljudskih prava i osnovnih sloboda žena u UN Komisiji o statusu žena na njihovoj 56toj sesiji, koja nije dovela do saglasnosti. Ipak, bilo je važno da srpska javnost sazna argumente, a posebno da čuje glasno NE upućeno svakom ponovnom otvaranju pregovora oko ranije već odavno uspostavljenih međunarodnih ugovora o ženskim ljudskim pravima. Pozvane su sve vlade da demonstriraju svoju posvećenost unapređenju, zaštiti i da ispune ljudska prava i osnovne slobode za žene²⁸⁷.

U oktobru je Evropski sud za ljudska prava u Strazburu doneo presudu protiv Poljske u slučaju P & S protiv Poljske zbog odlaganja omogućavanje abortusa posle silovanja. Četrnaestogodišnja devojčica koja je ostala trudna, što je bio rezultat silovanja, suočila se sa mnogim teškoćama prilikom traženja pravno dozvoljenog abortusa. Njoj i njenoj majki date su pogrešne informacije u pogledu proceduralnih zahteva da bi ostvarila taj abortus. Bile su izložene pritiscima od strane lekara, religioznih službenika i aktivista protiv abortusa da bi promenile svoju odluku. Onda je abortus odbijen zbog navodnog pozivanje lekara na prigovor savesti, ali bez dokaza da je takav prigovor postojao. Kada je abortus konačno bio odobren, procedura je bila nepravilna i bez postabortivnog oporavka²⁸⁸.

26. 01. 2012. <http://queer.hr/16704/maja-h-policija-je-bila-homofobna-ali-zastitar-je-rekao-istinu/>

286 Glas Amerike, Pritvaranje žena u Avganistanu, Sreda, 28 Mart 2012. <http://www.voanews.com/serbian/news/AFGHANISTAN-WOMEN-03-28-12-144667245.html>

287 <http://www.awid.org/News-Analysis/Announcements2/Statement-of-Feminist-and-Women-s-Organisations-on-the-Very-Limited-and-Concerning-Results-of-the-56th-Session-of-the-UN-Commission-on-the-Status-of-Women>

288 P. i S. protiv. Poljske no. 57375/08, [2012] E.C.H.R. 1853. <http://reprohealthlaw.wordpress.com/author/reprohealthlaw/Full Court Document - Click Decision online and then click as shown, for PDF File.>

ZAKLJUČCI

Sličnosti i razlike u medijsko izveštavanju o nasilju nad ženama u posmatranim periodima 2010. i 2012.

U celom posmatranom periodu postoji borba žena za javnu sferu kao osnovna pokretačka snaga delovanja i mehanizama za rodnu ravnopravnost, i nezavisnih stručnjakinja, i ženskih NVOa. Iako nije koordinirana, jer svako od pomenutih društvenih aktera radi u okviru svojih domena delatnosti i programa, važno je skrenuti pažnju da ti naponi kontinuirano postoje na srpskoj javnoj, društvenoj sceni. Postoji naime, ne malo nezadovoljstvo celokupne ženske javnosti medijskim izveštavanjem o nasilju nad ženama i velika potreba za podizanjem svesti, edukacijom i boljim razumevanjem nasilja nad ženama u medijima.

Sličnosti

1) Negativne sličnosti

I u 2012.g. gotovo svi mediji i dalje traže uzroke i motive nasilja u događajima koji su neposredno dan/sat ili dva prethodili nasilnom činu (svađa, pijanstvo, ljubomora), a ne u strukturalnim uzrocima nasilja, tolerisanju nasilja, nereagovanju institucija i ne retko te uzroke i motive proglašavaju „nepoznatim“.

Stručni sagovornici mogu biti izvor dobre i korektne analize nasilja, ali takođe, mogu biti izvor kvazistručnih analiza koji samo pogoršavaju opštu sliku medijskog neslaženja i nerazumevanja nasilja nad ženama. U 2010. beležimo slučaj zloupotrebe stručnih sagovornika radi ilustracije sopstvenih, ranije stvorenih predrasudnih stavova od strane medija. U 2012. uočila se redovna pojava par istih „stručnjaka“ sa njihovim upornim negiranjem rodničkih aspekata rodno zasnovanog nasilja, praćeno neretko i direktno mizoginim objašnjenjima.

I u 2012. kao i 2010. desio se slučaj medijskog linča nad ženom na javnoj funkciji, i sticajem okolnosti, opet je to bila Nevena Petrušić, u 2012. u ulozi Poverenice za zaštitu ravnopravnosti, s tim što se u 2012. ipak nisu desili orkestrirani napadi više medija, kao što je to bio slučaj u 2010. Medijsko nasilje u 2012. je naime došlo od strane samo jednog medija, Kurira, dok se ni jedan drugi medij nije pridružio tom napadu.

U obe godine prisutno je tabloidno „tumaranje u svetu skandala“ odnosno kreiranje skandala radi interesnog obračuna sa nečijim neistomišljenicima, pri čemu „pojam „tabloid“ kao da podrazumeva slobodu falsifikovanja činjenica, „slobodu“ vređanja i neukus širokog dijapazona. Istaknuti akteri

tabloidizacije izveštavanja nasilja nad ženama su u posmatranom periodu Kurir i Alo, ali se i u nekim drugim medijima (Press, Pravda, Dnevnik) uočava takav „tabloidni“ pristup nasilju nad ženama.

Podaci dobijeni od strane institucija ovlašćenih u slučajevima nasilja nad ženama u obe godine tabloidni mediji tipa Kurira i Aloa, dobijaju po pravilu ekskluzivno i pre ostalih medija, i najčešće ih navode kao „sopstvene izvore u policiji“, ne želeći da im daju konkretni službeni identitet. To ostavlja utisak njihove bliske povezanosti sa nekim strukturama vlasti koju povezanost drugi mediji nemaju, što sve navodi na zaključak da ti mediji u stvari izražavaju stavove države, kao njena produžena ruka.

Kurir u oba posmatrana perioda, u izveštajima o nasilju nad ženama koristi uvek iste „zapaljive“ a u stvari vrlo neinventivne attribute kao što su grozno, monstruozno, jezivo, užas, tragedija, nesrećna žena, nevino dete, kuća užasa i sl, fotografije žrtava, detaljne opise šta su ubica a šta žrtva radili neposredno pre ubistva, istražuje se istorija žrtvinog života, da li je pila, napustila muža i decu, imala više bračnih i vanbračnih veza i sl, koriste se kolokvijalni izrazi (npr. „zeza krizu“), podilazi se pretpostavljenom lošem ukusu pretpostavljene publike, posebna pažnja se nemilosrdno poklanja nasilju nad ženama sa estrade.

2) Pozitivne sličnosti

U obe posmatrane godine, mediji se u velikoj meri oslanjaju na izjave privatnih lica, npr. bliske članove porodica nasilnika i one koja je (ili nije) preživela nasilje, njihove komšije, koleginice i kolege sa radnog mesta. Iako to ne retko izgleda kao trač rubrika i može da deluje neozbiljno posebno u situacijama ubistava u porodično partnerskom kontekstu, to je često dobar a možda jedini izvor informacija o postojanju višedecenijskog nasilja, o neuspešnom obraćanju žrtve institucijama i sličnih podataka koje ne mogu da se dobiju ni na kojoj drugoj strani. Često su njihove izjave i stereotipnog karaktera, tipa „bila je vredna, radna, tiha, fina, omiljena, kulturna“, ali bez posebne empatičnosti što je, iako takva, bila izložena nasilju. S druge strane, najčešće se iz izjava rodbine, komšija, prijatelja jasno vidi da su znali o nasilju koje se odvijalo u višegodišnjem, čak višedecenijskom periodu, ali iako su znali, da se „nisu mešali“.Time mediji dodaju još jednu dimenziju nasilja nad ženama, naime da je ono još uvek u svesti ljudi tretirano kao socijalno „prihvatljivo“ ponašanje, ili kao „privatni“ problem, da je hegemonistička muškost koja podrazumeva nasilništvo takođe „normalno“ ponašanje, kao i da postoji visok stepen tolerancije na nasilje a nizak stepen društvene solidarnosti sa onima koje su izložene nasilju. Iako je svedočenjem o postojanju nasilja učinjen prvi korak, naime, ljudi su svesni njegovog postojanja, i negativnih posledica i spremni su o tome da ako su pitani i govore, spremnost na drugi korak, u vidu sopstvene inicijative da se

nešto promeni, da se nasilje suzbije, ili da se nasilniku stane na put a žrtva odbrani, očigledno ne postoji. Tome doprinosi i očigledna neefikasnost institucija, (podsetimo se medijskih navoda, da su se ubice Radeta Stojeva „svi plašili“, protiv ubice Cvetića je postojalo trideset krivičnih prijava, ubici Darjanu Musiću niko nije mogao da se suprotstavi u otvorenom vršenju brutalnog nasilja), pa je pasivnost nasiljem ionako zastrašenih komšija, prijatelja i rodbine, time samo podržana.

U obe posmatrane godine, i 2010. i 2012, medij su bili „duvači u pištaljku“, važni, prvi i često jedini redovni izvor informacija o nasilju nad ženama. Tematska oblast nasilja nad ženama je ujedno i jedina tzv. velika tema iz oblasti rodne ravnopravnosti redovno prisutna u svim medijima tokom obe posmatrane godine, dok se ostale, kao npr. žensko zdravlje, siromaštvo, diskriminacija na tržištu rada, žensko umetničko i naučno stvaralaštvo, kreativnost, liderstvo, politička participacija žena i sl. doduše javljaju, ali retko i neredovno.

Novine u 2012.

Došlo je do diferencijacije medija, na jednoj strani su oni od kojih se ne može očekivati korektno izveštavanje o nasilju nad ženama, kao što su tabloidi Kurir i Alo, mada iz njih možemo da saznamo podatke koje novinari tih redakcija očigledno ekskluzivno mogu da dobiju iz neimenovanih policijskih izvora. Na drugom kraju se nalaze Politika i Danas čije izveštavanje je tokom 2012. bilo i kvalitetno i korektno. Između njih su Blic i Večernje Novosti od kojih dobijamo najčešće činjenično korektne izveštaje mada tabloidnog tipa (velika fotografija, praćena kratkom tekstualnom prezentacijom događaja, kao da je fotografija glavna a tekst prateći), ali i uporno traženje „uzroka“ nasilnog čina u događajima koji su mu neposredno prethodili.

Romantiziranje nasilja nad ženama nije uočeno u 2012. godini u kojoj se nije ponovio slučaj Pajčin-Kapisoda iz 2010. Izveštavanje o novosadskom ubistvu Vladislave Červenke koju je njen partner Darijan Musić brutalno tukao do smrti, bilo je doduše na momente kod nekih medijskih izveštaja na ivici spuštanja u medijsku sapunicu. Možda su očita brutalnost tog čina i činjenica da ubica u ovom slučaju nije izvršio samoubistvo već pobjegao, ipak delovala na medije da ne odu u tom pravcu i ne ponove ranije greške. Šta god bio razlog, mediji su dosta jedinstveno negativno konotirajući, objavljivali činjenice višegodišnjeg nasilja nad ubijenom, njenu nemogućnost da ni uz pomoć roditelja prekine nasilnu vezu, dugotrajnu rešenost nasilnika da zlostavlja žrtvu, nemoć društva da se suprotstavi takvim osobama uprkos njihovom očiglednom kontinuiranom kršenju zakona i sl.

U 2012. javljaju se izveštaji sa osudom nasilja, ukazivanjem na neefikasnost institucija, što se u 2010. nije dešavalo. Radi se npr. o slučajevima, u februaru Gajić²⁸⁹, u julu Stanković²⁹⁰, avgustu Stojev²⁹¹, u decembru Cvetić²⁹². Iako je to sporadična pojava, dakle te osude nema u svakom izveštaju o nasilju nad ženama, već samo kada je nasilje bilo ekstremne brutalnosti, taj novi pravac medijskog izveštavanja treba pozdraviti kao primer dobre medijske prakse koji treba da bude u široj upotrebi.

U 2012. nisu uočeni otvoreni slučajevi medijske promocije nasilja koji su se dešavali u 2010. godini. Komentari čitalaca u elektronskim izdanjima, međutim, novotvoreno je polje masovnog iznošenja otvoreno mizoginih stavova, „navijanja“ za ubice i podržavanje nasilja.

Fotografije žrtava, kuća kao mesta zbilstava, dece, sredstava kojima su izvršena ubistva i sl, polako nestaju zamenjeni u 2012. tzv. „ikebana“ fotografijama oružja, koreografijama nasilja ali bez realnih aktera, što bi bilo dobro, da ponekad nije neukusno senzacionalistički ili naivno do nivoa nekakve slikovnice zločina.

Više je bilo analitičkih tekstova o nasilju nad ženama u 2012. nego u 2010. Stručnjakinje iz ženskih NVOa dobile su češće mogućnost da daju svoje mišljenje o trendovima, mada se i dalje retko ili uopšte ne konsultuju u pogledu konkretnih slučajeva.

Dok u 2010. nije bilo slučajeva vođenja formalnih postupaka pred nezavisnim institucijama protiv nekog medija zbog mizoginog izveštavanja, u

289 Mirko Gajić je ženu teško povredio čekićem, a zatim izvršio samoubistvo, zbog porodičnog nasilja izrečena mu je ranije mera zabrane pristupa na 100 metara njoj i njihovom sinu koji ima 11 godina. i uznemiravanje na bilo koji način. Mediji korektno navode da se žrtva nadala da će suprug poštovati mere zabrane koje je sud odredio, ali se to nije desilo.

290 Vojislav Stanković (58) iz Crepaje betonskim blokom smrskao je glavu nevenčanoj supruzi Svetlani J. (62). Stankoviću ovo nije prvi zločin jer je pre dvadesetak od njegovih batina preminula njegova prva supruga, koja je nosila blizance, a nakon toga je jednog mladića izbo nožem i odgrizao mu polni organ.

291 Jedno od najvećih porodičnih tragedija u 2012. bilo je avgustovsko ubistvo supruge i ćerke koje je izvršio Rade Stojev u Nišu. On je ubio suprugu četiri dana posle venčanja i 17godišnju kćer iz prvog braka. Predstavljao se kao novinar, operativac BIA, radnik Apelacionog suda, predstavnik raznih agencija. Ceo njegov život bio je obeležen njegovim nasilničkim i bezobzirnim ponašanjem, tukao je, pretio, mrzeo, bio je spreman sve da učini. Prva žena se razvela zbog nasilja jer joj je život sa njim bio pakao. A i kada se razvela, živela je u strahu od njega. Ćerku koju je ubio, oteo je od prve supruge pre 10 godina i nije joj dozvoljavao da je vidi.

292 Natašu Cvetić (32), je u decembru naočigled dece pretukao, bacio kroz prozor i zaklao njen suprug Dejan (40), je šokiralo srpsku javnost, ali je pokrenulo i važno pitanje – zašto niko od nadležnih institucija nije zaštitio ubijenu ženu? Htela je da se izvuče iz pakla i višegodišnje torture koju je trpela zbog dece. Ubica je poznat kao višestruki povratnik u vršenju krivičnih dela koja su vezana za posedovanje i trgovinu drogom, godinama je maltretirao i tukao suprugu, svog oca i decu. Ona je više puta prijavljivala da je tučena, ali procesi nisu dovedeni do kraja, niti je nasilnik izdvojen iz porodice. Tek je smrt otvorila oči svima. Protiv Cvetića policija je u poslednjih 20 godina podnela čak 30 krivičnih prijava, uglavnom zbog krađa, ali i za nasilje u porodici, nasilničko ponašanje.

2012. podignuta je prva pritužba kod Poverenice za zaštitu ravnopravnosti protiv Blicovog predstavljanja novih francuskih ministarki na mizogin, ne-korektan, vulgaran i činjenično netačan način. Pritužba je usvojena, što može da deluje kao upozorenje i tom, ali i drugim medijima da mizoginija nije dobrodosla i da postoje granice koje se ne smeju preći.

Preporuke

Analiza medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama nije sama sebi svrha, već je prva linija otpora stereotipnoj, mizoginoj medijskoj konstrukciji fenomena nasilja nad ženama u Srbiji. Potrebno je da se nastavi vođenje ovakvih medijskih analiza i dalje, kao stalno, kontinuirano kvalitativno analiziranje medija i izveštavanje javnosti o uočenim dobrim i lošim stranama, jer se tim analizama omogućuje percepcijska alternativa medijskog dizajniranja stvarnost, ignorisanja neadekvatnosti i neblagovremenosti institucionalnih reakcija na nasilje. Analiza medijskog predstavljanja nasilja nad ženama treba da preporuči šta u medijskom izveštavanju o toj temi treba promeniti, čime se suzbija neukost i neobaveštenost, način denunciranja uobičajenih pokrića za elementarno profesionalno ili građansko nereagovanje.

Neophodno je da urednici i novinari budu edukovani u pravcu poznavanja i razumevanja ključnih karakteristika nasilja nad ženama. Ali oni nisu dužni da budu stručnjaci u oblasti teorije roda. Dekonstrukcija patrijarhalnih stereotipa je uloga teorije roda i ima mesta u medijima kada i ako izveštavaju o stručnim skupovima, objavljenim radovima iz te oblasti, intervjuima sa stručnjakinjama/stručnjacima iz te oblasti. Očekivanja od medija da bi oni mogli da imaju ulogu rodnih stručnjaka i edukatora nisu realistična. Mediji nisu dužni niti mogu da budu stručni u oblasti rodnih odnosa, teorije roda, rodno zasnovanog nasilja. Ono što se od njih može očekivati je činjenično korektno, nestereotipno, nediskriminativno izveštavanje o konkretnim događajima, kao i davanje prostora analitičkim prilogima sa stručnim sagovornicama i sagovornicima. Situaciono, informativno novinarstvo je neophodno i ne može se zameniti rodno osvešćenim istraživanjima problema, posebno ne odmah kada se desi slučaj nasilja o kome mediji treba da izveštavaju.

Neophodna je eliminacija pristupa nasilju nad ženama tri „S“-a, seks, skandal, spektakl, što je možda marketinški uspešna strategija, ali je neetična i negativna kada je u pitanju specifična tematika nasilja bilo kog tipa i nad ženama.

Potrebni su dobri primeri analitičkog izveštavanja o nasilju nad ženama kao primeri mogućnosti kvalitetnog i atraktivnog za publiku pristupa ovoj tematici, bez upotrebe svih negativnosti o kojima je bilo reči.

Izveštaji o nasilju nad ženama iz inostranstva, budući lišeni lokalne obojenosti, odnosno lokalnih loših praksi, mogu da predstavljaju prihvatljiv model činjenično korektnog medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama, uz punu svest da to ni sa njima nije uvek slučaj. Naime, u pojedinim slučajevima, npr. grupnog silovanja u autobusu u Indiji prisutna je i implic-

itna poruka da se brutalnosti obično dešavaju „drugima“ dok je u Srbiji situacija skoro pa idealna.

Protivno je vrednostima rodne ravnopravnosti česta medijska praksa visoko pozitivnog vrednovanja patrijarhata kao „najboljeg“, „pravog“ načina organizovanja „zdravih“ porodičnih odnosa, ali i odnosa u društvu, koju praksu u većoj ili manjoj meri neguju gotovo svi mediji. Potrebno je objasniti da je patrijarhat nepravedan, diskriminatoran, prevaziđen način porodičnog organizovanja, kao i da je nasilje nad ženama jedan od njegovih proizvoda.

Medijske analize i aktivizam posebno treba da neguju pristup poznat pod terminom, „naming and shaming“, javno ukazivanje na najgore medijske izveštaje o rodno zasnovanom nasilju. Tu ulogu profesionalna udruženja novinara do sada nisu imala, mada bi bilo normalno da su takve analize došle upravo sa te strane. Poverenica za zaštitu ravnopravnosti može da reaguje po zakonu samo na obraćanje pravno zainteresovanih lica, koja je teško definisati u slučajevima npr. rodno nesenzitivnog medijskog izveštavanja. Zbog toga bi bilo veoma korisno uspostavljanje nadzornog mehanizma o medijskom izveštavanju o nasilju nad ženama iz rodne perspektive, koje bi redovno vršilo kvalitativnu medijsku analizu, ukazivalo na dobre i loše medijske momente, obraćalo se prema potrebi i javnosti sa svojim izveštajima i iz njih proizašlih zaključaka.

Potrebno je uspostavljanje saradnje sa nezavisnom institucijom Poverenice za zaštitu ravnopravnosti u pogledu nastavljanja vođenja takve kontinuirane medijske analize kao načina umanjivanja diskriminativnog medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama.

Potrebno je uspostavljanje godišnje nagrade za najbolje medijsko izveštavanje o rodno zasnovanom nasilju, slično onome koje se dodeljuje za medijske izveštaje o deci. Takva praksa je inače već bila prepoznata kao korisna i bila je uspostavljena pod okriljem projekta „Borba protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja“. Tri godine za redom dodeljivane su nagrade u tri kategorije: novinari/ki, medijskoj kući i za najbolji prilog ili dokumentarni film na temu seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, s fokusom na način izveštavanja o ovoj temi. Preporuka da se ovakva praksa nastavi je formulisana i u Nacionalnoj strategiji za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u intimnim partnerskim odnosima u delu koji se odnosi na prevenciju (prva strateška oblast). Uprkos svemu tome, ta praksa nije zaživela i ni jedan državni organ nije preuzeo na sebe ovaj zadatak.

Potrebno je organizovano kritičko komentarisanje medijskih izveštaja o rodno zasnovanom nasilju u elektronskim izdanjima i naročito pratećih komentara čitalaca ili „čitalaca“ sa ukazivanjem na njihove dobre i loše strane. Iako svi internet portali imaju disklejmere kojima tvrde da nedopustivu vrstu komentara neće objavljivati, većina tabloida, polutabloida pa i priličan

broj drugih medija se ni formalno ne drži sopstvenih pravila. Tako se u njima neretko nalaze komentari koji sadrže ne samo najobičnije uvrede, već i psovke, seksualno uznemiravajuće izjave i otvorene pretnje nasiljem, pohvale nasilnicima, podržavanje nasilja. Da bude još gore, ta pojava se ne retko naziva „stavovima javnog mnjenja“, iza čega se krije kaljuga anonimnih online komentatora, ili redakcijskih trikova da izbegnu sankcionisanje za sopstveni govor mržnje i mizoginiju. Reagovanje na to bi takođe predstavljao jedan od zadataka nadzornog mehanizam za praćenje medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama.

Potrebno je pokretanje postupka kod Poverenika za informacije od javnog značaja protiv nadležnih institucija zbog uskraćivanja javnosti i činjenja nedostupnim osnovnog podatka o broju partnerskih ubistava. Potrebno je da javnostima ima pristup podacima o svim femicidima i silovanjima, bez obzira na sistem statističke obrade podataka koji trenutno koristi MUP, u njihovom osnovnom, narativnom vidu, bez naknadne obrade u vidu zakonske ili statističke kategorizacije.

Potrebno je da mediji prepoznaju problem nasilja nad višestruko diskriminiranim ženama (Romkinje, starije žene, žene sa invaliditetom, lezbejke, žene sa sela, nezaposlene, samohrane majke).

Potrebno je uraditi analizu reklama, na osnovu svih iskustva stečenim kroz analize medijskog proizvoda sa stanovišta rodne ravnopravnosti a posebno medijskog izveštavanja nasilja nad ženama.

Potrebni su protesti protiv medijskih saržaja od strane ženske javnosti, stručnjakinja, čitateljki, običnih građanki, mehanizama za rodnu ravnopravnost, jer oni još uvek do sada nisu organizovano osmišljeni i primenjeni u praksi.

Trka za profitom i za konkurencijom tera medije da, zarad prodaje, katkad krše etički kodeks i vređaju dostojanstvo žrtve. Ovaj veoma prisutan motiv medijskih aktivnosti može da bude upotrebljen i kao motiv promene. Naime, kao i svi produkti namenjeni tržištu i medijski proizvod je osetljiv na raspoloženje javnosti. Potrebno je osmisлити efikasne načine javno izraženih negativnih stavova, protesta i raznih oblika nezadovoljstva medijskim proizvodom koji se odnosi na nasilje nad ženama, jer oni mogu da utiču na poboljšanje situacije.

ANEKS 1: UPITNIK

Aneks 1: Upitnik

Upitnik za kvalitativnu analizu medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama

Pravci nezadovoljstva ženske i opšte javnosti medijskim izveštavanjem o nasilju nad ženama - hipoteze

Šta se medijima zamera

Kako bi trebalo da izgleda medijsko izveštavanje o nasilju nad ženama

Navođenje konkretnog primera: tekst ocenjen kao loš i koji bi prerađen mogao da bude prihvatljiv

Hronološki prikaz svake analizirane (pod)teme/nivoa (npr. femicid u 2012)

Nivoi medijske analize

Analiza medijskog proizvoda

Analiza primene pravila medijskih kodeksa u pogledu izveštavanja o nasilju nad ženama, šta u tom pravcu treba izmeniti

Analiza organizacije medijske produkcije o nasilju nad ženama, u kojim medijima, pojava analitičkih tekstova, potpisani/nepotpisani tekstovi, ko su najčešći dobri a ko najčešći loši sagovornici, položaj novinarki u redakcijama, rodna (ne)senzibilnost uredništava i redakcija

Identifikovanje vanmedijskih uticaja, u kojim periodima, s kojim motivima, na koje načine

Ocena usklađenosti medijskih izveštaja o nasilju nad ženama sa ideološkom matricom savremenog patrijarhata, društvenim vrednostima: česta pojava stereotipnog objašnjavanja uzroka nasilja, zamagljivanje rodne uzrokovosti, afirmisanje ili prihvatanje tradicionalnih rodničkih odnosa i uloga

Opšti odnos medija prema ženama

Odsustvo žena, preovlađujuće prisustvo mlađih žena, odsustvo stručnjakinja i ženske stručnosti, podrazumevana tačnost kulturnih konvencija i rodničkih režima

Dominacija muške priče, viđenje događaja muškim očima, iz muškog ugla

Izveštavanje o pojedinim nasilnim događajima preovlađuje nad analitičkim izveštajima

Banalizacija nasilja, činjenične greške, kvaziduhovitosti

Uticaji aktivizma, rodne stručnosti, nezavisnih institucija na promenu mizoginog, rodno stereotipnog i diskriminativnog medijskog izveštavanja o ženama

Da li su mediji „duvači u pištaljku“, da li mediji izveštavaju o svim femicidima u partnersko/porodičnom kontekstu i da li je potrebno da to rade, da li ženska javnost ima pravo da od medija ima takva očekivanja

Medijske slobode i izveštavanje o nasilju nad ženama – edukacija sa samoregulacijom

Ekstremni slučajevi nasilja kao jedino prepoznato nasilje, priviknutost publike na nasilje, brutalizacija publike, normalizacija nasilja, izostajanje medijske osude nasilja

Interaktivnost medija i medijskih konzumenata

Da li su mediji (koji i u kojim slučajevima) otvoreni za kritike od strane ženske, stručne i aktivističke javnosti, Identifikovanje mogućih načina i metoda ostvarivanja pozitivnog uticaja

Medijski efekti izveštavanja o nasilju nad ženama

Medijsko podržavanje dominantnih stavova, održanje *status quo*, produkcija pristanka na postojeću situaciju, kultivacija percepcije u skladu vladajućim rodnim režimom

Svest o da mediji ne odražavaju činjeničnu stvarnost već kreiraju sopstvenu (meta) stvarnost

Odsustvo protesta ženske javnosti znači prihvatanje

Ukazivanje na manjak etičnosti i novinarskog profesionalizma, na slučajeve falsifikovanja činjenica, plasiranje otvorenih laži i vređanja

Kvalitativna analiza

Ističe se važnost subjekta tumačenja, ona nosi pečat onoga ko obavlja analizu medijskog sadržaja

Diskurzivna analiza je semantička analiza kojom se otkriva:

koja značenja, koje vrednosti i koje strategije reprezentacije se saznaju/koriste u medijskom izveštavanju o nasilju nad ženama

Koji su pojavni oblici nasilja nad ženama učestali u posmatranom periodu a koji su pojedini slučajevi svojom brutalnošću nasilnika, brojnošću žrtava ili drugim osobinama posebno obeležili posmatrani period, ko su

najčešći nasilnici, da li su pravni propisi adekvatni i da li su potrebne njihove promene, da li nadležne institucije reaguju blagovremeno i adekvatno, koja je uloga ženskog pokreta, koji su izvori stručnog tumačenja nasilja

Izveštaji o nasilju nad ženama u inostranstvu, serije, pojedinačni, činjenični, analitični. Posebno, o prazninama, o čemu domaći mediji nisu izvestili, tj. šta nisu preneli

Kvantitativno izraženi podaci

Mogu da služe kao ilustracija kvalitativnoj analizi

- Koji mediji najčešće izveštavaju o nasilju nad ženama
- U kojoj rubrici (ili kojim rubrikama) se najčešće objavljuju izveštaji o nasilju nad ženama („hronika“, „vesti“, „gradska“, „društvo“, „region“)
- U koliko slučajeva se nalazi na naslovnoj strani i koji su to slučajevi
- Koliko je izveštaja o nasilju nad ženama u rubrikama koje se bave dešavanjima na estradi i zabavom
- Koliko je nepotpisanih, potpisanih inicijalima a koliko tekstova potpuno potpisanih, njihov broj i odnos u ukupnom press-clipping-u, eventualno čak i njihov broj i odnos po mediju
- Koliko je tekstova o nasilju nad ženama koji imaju lokalni, državni, regionalni, internacionalni karakter, njihov broj i odnos u ukupnom preslippingu.
- Koliki je broj tekstova klasifikovanih po dužini, tj. koliko je kratkih, srednjih, dugačkih
- Koliko je serija tekstova o istom nasilnom događaju koji je skrenuo pažnju javnosti (i koji su to događaji npr. najčešće kada je u pitanju femicid)
- Koliko je medijskih izveštaja podeljenih po vrstama nasilja, fizičko, psihičko, seksualno, ubistvo-femicid, kombinovano, na primer najčešće se izveštava o fizičkom nasilju, dok se psihičko nasilje uglavnom ne pominje kao samostalan oblik nasilja već se pominje uglavnom kao prateće kod ubistva ili fizičkog nasilja i tako ostaje medijski nevidljiva i neprepoznata kategorija
- Ima li uopšte medijskih izveštaja o dugotrajnom maltretiranju i proganjanju žena koje usled njihovog odsustva takođe ostaje neprepoznato i nevidljivo

- Koliko je kategorija partnerskih odnosa žrtava nasilja o kome se izveštava (brak, tokom razvoda, bivši brak, nevenčana veza, zabavljanje – emotivna veza, bivša emotivna veza),
- Koliko je roditeljskih odnosa ubice i žrtve
- U kolikom broju slučajeva je nasilnik žrtvama neke bliske osobe, poznanici, susedi, profesori žrtava, lekari koji ih leče, srodnik, kolega, službeno lice, a koliko nepoznato lice
- Koliki je broj slučajeva u kojima je otkriven identitet žrtve: fotografija, žrtva označena inicijalima, poluimenovana, neimenovana, potpuno otkriven identitet žrtve, otkriven identitet nasilnika preko koga se može zaključiti identitet žrtve.
- U kojim vrstama nasilja se otkriva identitet žrtve a u kojima se poštuje profesionalno etički standard zaštite identiteta žrtve
- Koliko je pratećih fotografija i šta je fotografisano, npr. mesta događaja, kuće ili zgrade u kojoj se desilo nasilje, žrtve, nasilnika, njihove dece, srodnika, suseda, oružja ili oruđa kojim je počinjeno delo, poštovanje preporuke o zatamnjivanju lica žrtve
- Koliko je izveštaja o slučajevima partnerskog nasilja (obično najveći broj)
- Koliko je situacionog nasilja mržnje od strane žrtvi nepoznatog izvršioca.
- Koliko je najtežih slučajeva sa smrtnim posledicama, sa pokušajem samoubistva ili bez pokušaja samoubistva ubice

Presklipping opcije:

Dnevni presclipping svih štampanih i glavnih elektronskih media

Dnevni kliping odabranih (npr. vodećih, „ozbiljnih“, najtiražnijih, vodećih tabloida), štampanih medija

Uz dnevni kliping, praćenje i komentara čitalaca u elektronskim izdanjima štampanih medijskih izveštaja o nasilju nad ženama

Medijska tišina

Medijska tišina tj. odsustvo sadržaja koji se smatraju neophodnim

Izveštaji o slučajevima femicida u određenom periodu

Informacije da je nasilje zakonski kažnjivo i poruke društvene nepoželjnosti

Primarna ekspresija - najčešći verbalni simboli

Ekspresija koja odaje – podtekst koji otkriva obmane, namerno pogrešne informacije, učitavanje sadržaja kojih nema, dekonstrukcija svarnosti, uskraćivanje informacija, zamagljivanje odgovornosti

Običaji konkretne redakcije, načini da se privuče i zadrži pažnja publike

Dobre strane medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama

Navođenje primera dobre prakse

Mediji kao uzbunjivači, tj. „duvači u pištaljku“ koji mobilišu javno mnjenje

Dekonstrukcija rodni stereotipa, promovisanje rodne ravnopravnosti, promovisanje žena kao stručnjakinja

Ocena transformativnog potencijala medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama

Ukazivanje na postojanje i ocena reakcija nezavisnih institucija namedijske izveštaje o nasilju nad ženama i rodnoj ravnopravnosti

Ocena usaglašenosti medija sa Preporukama Saveta Evrope Evrope o zaštiti žena od nasilja

Ocena izjava stručnjakinja/stručnjaka u davanju analitičkih, manje ili više korektnih odgovora na pitanja etiologije i fenomenologije nasilja nad ženama, odnosno identifikovanje onih koji sa pozicija svoje stručnosti skreću pažnju sa rodne zasnovanosti nasilja nad ženama

Zakonski, krivičnopravni, procesni, prekršajni i kriminološki aspekti nasilja nad ženama

Izvori informacija

Žena ja je pretrpela ili trpi nasilje, njena okolina, deca, članovi porodice, susedi

Izjave ovlašćenih lica ispred institucije zakonski ovlašćenih da postupaju u slučajevima nasilja nad ženama, policija, centri za socijalni rad, sudovi

Problematizovanje blagovremenosti i adekvatnosti njihovog postupanja u konkretnim slučajevima

Izjave neimenovanih izvora iz policije i drugih institucija

Nevladine organizacije koje se bave nasiljem nad ženama (npr. retko ili

nikad o konkretnom slučaju, najčešće uopšteno o problemu nasilja nad ženama, izveštaji sa skupova na kojima su učestvovali i sl)

Primeri najgoreg medijskog izvešavanja o nasilju nad ženama

Primeri kvazinaučnih analiza etiologije (uzroka) i fenomenologije (pojavni oblici, posledice, društveni ambijent) nasilja nad ženama i njihovi akteri

Negativne karakteristike medijskog izveštavanja o nasilju nad ženama

Stereotipno označavanje žena i muškaraca

Stereotipni uzroci nasilja

Stereotipno traženje uzroka u događajima koji su neposredno prethodili nasilnom aktu, nasilnikovi motivi bez sagledavanja konteksta

Stereotipi koji relativizuju nasilje, umanjuju odgovornost za nastupele posledice okrivljavaju žrtvu, stigmatizuju žrtvu

Komentarisanje ponašanja one koja je pretrpela nasilje

Romansirano deformisanje činjenica

Predstavljanje nasilnika/ubice kao mirnog, dobrog, nenasilnog, finog, pristojnog, čoveka/mladića/komšije

Poistovećavanje ljubomore i ljubavi

Promovisanje nasilja i nasilnika

Umanjivanje posledica nasilja

Opravdava se nasilje tradicijom, kulturom, nekim drugim razlozima kojima se nasilje u određenim slučajevima čini prihvatljivim

Solidarnost sa nasilnikom

Omogućavanje medijskog prostora kvazinaučnoj polemici kojom se nasilje opravdava ili umanjuje

Predstavljanje nasilnih akata kao pojedinačnih i sporadičnih, bez kontekstualnog sagledavanja odnosa žena i muškaraca u društvu

Tabloidna forma medijskog izvešavanja (velika fotografija praćena sa svega dve, tri rečenice informativnog teksta)

Medijska brutalnost prema ženama, senzacionalistički natpisi, impliciranje samopovređivanja, izmišljanja i sl

Medijski linčevi (ekstenzivni napadi) na žene na javnim funkcijama sa nam-

erom njihovog diskreditovanja i podtekstom da ženama nije mesto na javnoj političkoj sceni, sa željom eliminacije ženske stručnosti

Analiza medijske tišine – o čemu mediji nisu pisali

Poruke evropskog ambijenta u pogledu nasilja nad ženama, primeri dobrih praksi, činjenice, slučajevi, događaji

Uskraćivanje medijskoj i široj javnosti tačnog broja žena koje godišnje izgube život u porodično/partnerskom kontekstu

Primeri medijske tišine, komparacija sa drugim vremenskim periodima, analitičko pretpostavljanje uzroka

Neetično izveštavanje

Odkrivanje identiteta maloletnih osoba aktera nasilnih akata

Nevođenje računa o osećajima preživelih članova porodice žrtava

Senzacionalističko izveštavanje

Narušavanje elementarne privatnosti

Olako, neosnovano okrivljanje

Upotreba termina (čedomorka, pedofil) kojima se unapred izriče medijska presuda onima koji nisu krivično osuđeni

Primeri medijski neetičnog izveštavanja (npr. lice uhapšeno zbog niza ponovljenih seksualnih delikata u jednom mediju je benevolentno nazvano „nepopravljivim“ sa „najsmešijim šiškicama“)

Medijski „biseri“

Namerno ili nenamerno date izjave sa porukama mizogine uvredljivosti

Izjave kojima se žene ismejavaju, omalovažavaju, vređaju, diskriminišu, posebno žrtve nasilja

Preporuke za poboljšanje situacije

Preporuke za poboljšanje situacije namenjene:

Urednicima i novinarima

Institucijama zakonski ovlašćenim da postupaju u slučajevima nasija nad ženama

Nezavisnim institucijama protiv diskriminacije, za zaštitu ljudskih prava, informacije od javnog značaja

Ženskim nevladinim organizacijama koje se bave nasiljem nad ženama, stručakinjama/stručnjacima raznih profila stručnosti koji se bave pitanjima nasilja

ANEKS 2: IZVORI

Aneks 2: IZVORI

Lista teoretskih izvora

- Anakijev Snežana, Instrumentalizacija senzacionalizma - tabloidi
<http://www.stetoskop.info/Instrumentalizacija-senzacionalizma-tabloidi-3511-s9-content.htm>
- Baron Koen S., 2012 Psihologija zla, Clio, Beograd
- Bačević Lj., 2004 In medias res, Efekti medija, Institut društvenih nauka, Beograd
- Bošković M., 2000, Kriminologija sa penologijom, Homo criminis – zločinac, I deo, Univerzitet u Novom Sadu, Pravni fakultet
- Coleman Brenda, Jan 15, 2010, Female Stereotypes in the Media, Media Portrayal of Women. <http://www.suite101.com/content/media-portrayal-of-women-a189870>
 Pristupljeno 4 januara 2011
- Dekić S., 2004 Seks, roblje i politika, Genero, posebno izdanje, 29 -37
- Gaye Tuchman. 2000. The symbolic annihilation of women by the mass media. In Culture and politics, A Reader, ed. Lane Crothers, and Charles Lochart Chapter 9, 150 – 175, St Martin's Press New York
- The Global Network of Women in the News Media
<http://iwmf.org/pioneering-change/global-research-on-women-in-the-news-media.aspx>
 Pristupljeno 4 januara 2011
- Kitzinger Jenny, 2004, Media coverage of sexual violence against women and children, 13 – 39, In Women and media: international perspectives, Ed. Karen Ross Carolin M Byerly, Blackweell Publishing, LTD, Malden USA, Oxford UK, Carlton Australia.
- Kunac S., Sarnavka S., 2006, Ženska percepcija medijskih sadržaja, B.A.B.E, Grupa za ženska ljudska prava, Zagreb.
- Dej Luis Alvin, 2004, Etika u medijima, Medija Centar Beograd, Beograd.
- Femicid – ubistva žena u Srbiji Kvantitativno - narativni izveštaj 2012. godina Mreža „Žene protiv nasilja“ Beograd, 2013.godina, www.zeneprotivnasilja.net, str 2.
- Gofman E., 2000., Kako se predstavljamo u svakodnevnom životu, Geopoetika, Beograd.
- Jovanović Gordana, Stojnov Dušan, Jevremović Petar, Zbirka tekstova - Kvantitativna istraživanja, Master studije iz psihologije - Klinički smer, Filozofski fakultet u Beogradu, 2007 – 2008., Beograd
- Media Awareness Network, Media Portrayals of Girls and Women: Introduction
http://www.media-awareness.ca/english/issues/stereotyping/women_and_girls/index.cfm
 Pristupljeno 4 januara 2011
- Miletić M, Komunikacione strategije, pokušaj teorijske konceptualizacije, Komunikacije, mediji, kultura, Godišnjak Fakulteta za kulturu i medije, Megatrend univerzitet, Beograd, 2011, str. 13- 29
- Milivojević S., Žene i mediji: strategija isključivanja, Genero, posebno izdanje, 2004, str. 11- 24, Beograd, 2004.
- Milivojević S., Javnost i ideološki efekti medija, 31/08/2009
<http://pescanik.net/2009/08/javnost-i-ideoloski-efekti-medija/>
 Pristupljeno 10 marta 2013.
- Minić Danica, Feministička medijska teorija i aktivizam: različiti svetovi ili moguća saradnja, Rod i mirovni rad.
<http://www.nenasilje.org/publikacije/pdf/20poticaja/20poticaja-minic.pdf>
 Pristupljeno 10 marta 2013.
- Mršević Z., (2011), Media and gender based violence, 32 – 33, Ed. Vesna Nikolić-Ristanović, Second Annual Conference of the Victimology Society of Serbia Victims of crime and victims of war: International and national context, Books of abstracts, 24/25 November 2011, Belgrade.

Mršević Z., (2011), Žene u medijima: 2010 u Srbiji, Genero, 12/2008
69 - 95

Mršević Z., (2011), Porodično nasilje i pravni mehanizmi zaštite, 38 - 104
Ed. Dušan Spasić, Seksualno i rodno zasnovano nasilje
Pravosudna akademija, Beograd

Mršević Z., (2012), Medijski pristup rodno zasnovanom nasilju, Temida, vol 15,
1:101:116, Viktimološko društvo Srbije,
Beograd

Nasilje u lezbejskim vezama, 2012.g.
Labris, Beograd.

Pojam senzacionalizam
<http://hr.wikipedia.org/wiki/Senzacionalizam>
Pristupljeno 16 maja 2013.

Preliminary brief on the online discussion:
Women and the Media, Conducted by the
UN Department of Public Information, 1 –
28 February 2010
http://www.un.org/womenwatch/being15/Women_and_the_media_preliminary_brief.pdf
Pristupljeno 4 januara 2011

Senzacionalizam u medijima, 08. 09. 2012
<http://www.djecamedija.org/?p=734>
Pristupljeno 16 maja 2013.

Skrozza T, 2010, 3M magazin je tromesečno on-line izdanje Ženskog informaciono-dokumentacionog centra.

Stojnov D., 2007/08, Brojevi i reči, Zbirka tekstova, Filozofski fakultet Brograd, Beograd.

Torlak N., Rodna ravnopravnost u ogledalu ženske štampe, Komunikacione strategije, pokušaj teorijske konceptualizacije, Komunikacije, mediji, kultura, Godišnjak Fakulteta za kulturu i medije, Megatrend univerzitet, Beograd, str. 2011, 191 – 199

Višnjić J., Lončarev K., Politike rePrezentacije, IGBttiQ PoPulacije u medijima Srbije, Labris - organizacija za lezbejska ljudska prava, Beograd, Srbija, 2011.
<http://www.labris.org.rs/images/npublikacije/LabrisPublikacijaFIN.pdf>

Lista medijskih analiza i istraživanja

Aleksić Jelena i Đorgović, Jelena, Priručnik za medijsko izveštavanje o nasilju u porodici i nasilju nad ženama, Projekat Borba protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, Uprava za rodnu ravnopravnost, Ministarstvo rada i socijalne politike, Beograd, 2012.

Analiza izjava poslanika Narodne skupštine Republike Srbije u štampanim medijima jun 2012 - januar 2013. godine, Medijski arhiv Ebart, Karađorđeva 65, 112302 Beograd, Srbija

Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj, UNICEF, Zagreb, 2011. Žene u medijima str 172

Bukvić Lj. Cvejić B., 2010, Istraživanje koje su sveli novinari Danas-a analizirajući sedam dnevnih listova u Srbiji tokom jedne sedmice. Žene najčešće ostaju „nevidljive“ u najvažnijim vestima, str 16, Danas, 07.juli.

Vesti, Žene u medijima – objekat, Radio 021, 26. 12. 2010. (emitovano 15:43 > 17:41)
<http://www.021.rs/Novi-Sad/Vesti/Zene-u-medijima-objekat.html>

Višnjić Jelena, „Killing me softly“: izveštavanje štampanih medija o ženama žrtvama nasilja, Genero, 2012, 141-156

Diković, Jelena, Kako je žena predstavljena u medijima u Srbiji, Danas, 03.07.2007; Strana: 20
<http://poslovnazena.info/showbiz/kako-je-predstavljena-%C5%BEena-u-medijima-srbije-31-424>

Kunac Suzana, Sarnavka Sanja, Nevinost bez zaštite, „ženska“ percepcija medijskih sadržaja, Grupa za ženska ljudska prava BABE, Zagreb, 2006.

Langbakk Virginija, Foreword to Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States: Women and the Media —Advancing gender equality in decision-making in media organisations, 2013, EIGE - European Institute for Gender Equality, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

<http://eige.europa.eu/sites/default/files/MH3113742ENC-Women-and-Media-Report-EIGE.pdf>
 MEDIJSKA KULTURA Međunarodni (regionalni) naučno stručni časopis
 MEDIA CULTURE International (regional) scientific journal
 2010, tematski broj posvećen govoru mržnje

Milivojević Snježana, Javnost i ideološki efekti medija, Istraživanje medijskih efekata: potraga za paradigmom, 31/08/2009

M: Istraživanje, 2011, Centar E8, Istraživanje koncepta rodno zasnovanog nasilja, kao i stavova prema rodno zasnovanom nasilju kod srednjoškolaca u Srbiji, Beograd, 2012

Mikulić Vanja, Milatović Irena, Zeković Biljana, Nasilje nad ženama, , Brine li Vlada Crne Gore? Monitoring izvještaj za Crnu Goru, SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Foundation Open Society Institute - Predstavništvo Crna Gora, Podgorica, novembar 2007.
http://89.188.32.41/download/nasilje_nad_zenama-cg.pdf
 Mreža „Žene protiv nasilja, Femicid – ubistva žen u Srbiji, Kvantitativno - narativni izveštaj 2012. godina, Beograd, 2013. godina, www.zeneprotivnasilja.net

Nirman MORANJAK-BAMBURAČ, Tarik JUSIĆ, Adla ISANOVIĆ
 Authors: Tarik JUSIĆ, Nirman MORANJAK- BAMBURAČ, Adla ISANOVIĆ, Danijela MAJSTOROVIC & Vladimir TURJAZANIN, Madeline DANOVA, Ilda LONDO, Mima SIMIĆ, Ivana KRONJA, Bobi BADAREVSKI, Sanja SARNAVKA & Suzana KUNAC:
 STEREOTYPING: REPRESENTATION OF WOMEN IN PRINT MEDIA IN SOUTH EAST EUROPE, Media center Sarajevo, 2006

Mršević Z., (2011),
 Žene u medijima: 2010 u Srbiji, Genero, 69 - 95
 Ed, Dragana Popović, Zbornik predavanja sa kursa Politike rodne ravnopravnosti, Ženske studije, Beograd

Norbert Šinković, Mediji u Srbiji: Legalizacija govora mržnje, Radio Slobodna Europa, 12. 2.2013.g.

<http://www.slobodnaevropa.org/content/mediji-u-srbiji-legalizacija-govora-mrznje/24899579.html>

STRATEGIJA AP VOJVODINE U SUZBIJANJU, NASILJA NAD ŽENAMA, Uloga medija

Tolić Mirela, Medijska kompetencija kao prevencija pri sprječavanju medijske manipulacije u osnovnim školama

Torlak Nada, Zloupotreba žena u oglasima, Projekat Borba protiv seksualnog i rodno zasnovanog nasilja, Uprava za rodnu ravnopravnost Ministarstvo rada i socijalne politike Magistarska teza je odbranjena 2008. godine na Fakultetu za poslovne studije Megatrend univerziteta u Beogradu, nagrađen je na konkursu za najbolji završni rad na poslediplomskim studijama sa temom iz oblasti seksualnog i rodno zasnovanog nasilja održanog u okviru projekta SRZN u 2010. godini.

Filipović Jelena, Kuzmanović Jovanović Ana, Vodič za rodno osetljiv pristup medijima u Srbiji, Ministarstvo rada, zapošljavanja i socijalne politike, Uprava za rodnu ravnopravnost, Beograd, 2012.

ŽINDOK Centar, Rodna ravnopravnost u medijima i kroz medije Izveštaj monitoringa lokalnih elektronskih i štampanih medija u sedam gradova u Srbiji, Ženski informaciono dokumentacioni centar, Beograd, 2008.UNIFEM

ŽINDOK Centar, Priručnik za medije, Beograd, 2009.Rosa Luxemburg Stiftung

Šinković, Norbert, Mediji u Srbiji: Legalizacija govora mržnje, Radio Slobodna Evropa, 12. februar 2013.g.
<http://www.slobodnaevropa.org/content/mediji-u-srbiji-legalizacija-govora-mrznje/24899579.html>

Propisi Republike Srbije

Ustav Republike Srbije, "Sl. glasnik RS", br. 98/2006

Zakon o ravnopravnosti polova, "Sl. glasnik RS", br. 104/2009

Zakon o javnom informisanju, "Sl. glasnik RS", br. 43/2003, 61/2005, 71/2009 i 89/2010 - odluka US)

Zakon o zabrani diskriminacije „Sl. glasnik RS”, br. 22/2009

Međunarodna dokumenta

A Women's Charter. European Commission, Brussels, 5.3.2010, COM (2010)78 final Recommendation 1931 (2010), on Combating sexist stereotypes in the media

Suzbijanje seksističkih stereotipa u medijima
Resolution 1751 (2010) on Combating sexist stereotypes in the media
Strategija za ravnopravnost žena i muškaraca od 2010. do 2015. godine (SEC(2010) 1079, SEC(2010) 1080), Evropska komisija, Brisel, 21.9.2010. godine

Izveštaj o napretku Srbije za 2010 godinu, Brisel, 9. novembar 2010. godine
SEC (2010) 1330, str 14, 15 i 37.

Preporuka Saveta Evrope, Rec(2002)5 O zaštiti žena od nasilja, dodatak preporukama

The Global Network of Women in the News Media navodi da je permanentno odsustvo pozitivnih izveštaja o profesionalnim ženama.

<http://iwmf.org/pioneering-change/global-research-on-women-in-the-news-media.aspx>

Pristupljeno 4 januara 2011

Preliminary brief on the online discussion: Women and the Media, Conducted by the UN Department of Public Information, 1 – 28 February 2010

http://www.un.org/womenwatch/beijing15/Women_and_the_media_preliminary_brief.pdf

Pristupljeno 4 januara 2011.

Službena saopštenja i izveštaji

Review of the implementation of the Beijing Platform for Action in the EU Member States: Women and the Media —Advanc-

ing gender equality in decision-making in media organisations, 2013, EIGE - European Institute for Gender Equality, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

<http://eige.europa.eu/sites/default/files/MH3113742ENC-Women-and-Media-Report-EIGE.pdf>

Saopštenje Poverenice za zaštitu ravnopravnosti, 23 decembar 2010. izdato u skladu sa zakonom propisanom nadležnosti da upozorava javnost na najčešće, tipične i teške slučajeve diskriminacije (čl. 33. st. 1. t. 6. Zakona o zabrani diskriminacije „Sl. Glasnik RS”, br. 22/2009).

Saopštenje Helsinškog odbora, 2010, Izvršni direktor Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji Ivan Kuzmanović ukazao je da su zatvori u Srbiji prenatrpani. Tanjug Beograd, 2 novembar.

http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2010&mm=11&dd=02&nav_category=12&nav_id=469543

Zaštitnik građana, Redovan godišnji izveštaj za 2009 godinu.

<http://www.ombudsman.rs/images/dokumenta/%D0%A0%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0%BD%20%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D1%9A%D0%B8%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98%20%D0%B7%D0%B0%202009.%20%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D1%83%20-%20%D0%BB%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B0.pdf>

Zaštitnik građana, Poseban Izveštaj o situaciji porodičnog nasilja nad ženama u Srbiji.

<http://www.ombudsman.rs/index.php/lang-sr/component/content/article/1563>

Medijski izvori

Antonović Danja 2010, Glosa, Politikin kulturni dodatak, 24. juli.

A. Ž. A. - V. V. Ubio ćerku i ženu, pa sebi pucao u glavu, Blic, 07. 09. 2012

Babić J., Vozač posle sudara namerno udario ženu, pa je nosio na haubi niz ulicu, Blic, 26. juni, 2012.g.

Balkanskom ulicom: Vuk Kostić, nedelja, RTS, 11. apr 2010, 13:30
<http://www.rts.rs/page/tv/sr/story/20/RTS+1/612781/Balkanskom+ulicom%3A+Vuk+Kosti%C4%87.html>

Basara S., Poslepraznično raspoloženje, Danas 9.1.2012
http://www.danas.rs/danasrs/kolumn-isti/poslepraznicno_raspolozenje.881.html?news_id=231576

B.B 2010, Intervju, Nataša Mičić, potpredsednik LDP-a, Od preseljenja institucija profitira samo G17 plus, Politika 13.novembar,. str: 5.

B.C. 2010, Petrušić: Žene u fokusu kao objekti želje, Danas 25.decembar.

B92, Prijatelji o tragediji Pajčin/Kapisoda, 18.03.2010
http://www.b92.net/zivot/vesti.php?yyyy=2010&mm=03&nav_id=418293

B92, Više nasilja u porodici za praznike, B92, 14.januar 2012, Vesti
http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2013&mm=01&dd=08&nav_id=675491

B92, Sve više žrtava prijavljuje nasilje, B92 30 mart 2012, vesti

B92, TANJUG Muž ubio ženu u TE "Nikola Tesla", B92, 3.07.2012

B92, TANJUG, Ko to traži smenu Petrušićeve, B92, 11. januar 2013

Beta, Studentkinja: Napao me zvaničnik SNS, B92 29. novembar 2012, vesti

Beta, B92, U Srbiji 23 žene ubijene u 2012. 27 novembar 2012, vesti

Beta, Ašovom tukao ženu, isekao sina, Kurir 4 maj 2012, hronika

Beta, Vlasotinčanin ubio suprugu skalpelom, Blic, 18. 10. 2012

Beta, Svaka treća žena u Srbiji izložena nasilju, Danas 4 oktobar 2012, iz sata u sat

Beta-Tanjug, Futog: Ubio suprugu, B92 20 mart 2012, vesti

B.J. "Ubio je našu ćerku da ne bi živela sa mnom", Blic 20 avgust 2012 Hronika
<http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/338516/Ubio-je-nasu-cerku-da-ne-bi-zivela-sa-mnom>

B.N., Potraga za lešom devojke, Alo, 04. 03. 2010.

Bera L., Trojka.rs/ 5. april 2011
<http://www.trojka.rs/zivot-i-stil/9099-femicid-izmisljen-problem-srbije.html>

Bokun P, 2010, Rodna ravnopravnost, Da li da joj sve ovo sada saspem u lice ili da odložim, Politika 16.decembar. str:14.

Bukvić Lj. Cvejić B., 2010, Istraživanje koje su sprovedi novinari Danasa analizirajući sedam dnevnih listova u Srbiji tokom jedne sedmice. Žene najčešće ostaju „nevidljive“ u najvažnijim vestima, str 16, Danas 07.juli.

Bulajić J., Kazne za nasilje u porodici ubuduće bi trebalo da budu dodatno pooštrene RTS 6 decembar 2011

B. V. – M. R. B., Lečenje umesto zatvora za nasilnike u porodici, Politika 21 mart 2012, Beogradska,17

Ćirić A., Novogovor, Vreme | Br 1054 | 17. Mart 2011. <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=981443>

Dame se bore za mesto u SPS-u, 2010, B92, 8 decembar

Davinić A., Ženu izbo nožem, a majka mu se ubila! Kurir 7 juni 2012, hronika

Delić A., Ubijena zbog kirije, Večernje novosti, 28. maj, 2011.
<http://www.vesti-online.com/Vesti/Hronika/140231/Ubio-zbog-kirije-pa-spalio-kucu>

Derikonjić M., Ko nadzire silovatelje? Politika, 29.jul, 2012, hronika, 10

D.I.M., Leskovac: Borac protiv nasilja ubica, Večernje novosti 13 februar 2012, hronika, 10

D.Kn, Nož posle raskida veze, Dnevnik, 11. februar 2010.

D.St., Preminula žena kojoj je muž pucao u glavu, Večernje novosti 10 avgust 2012 hronika 10

Dudvorski M., Država ne štiti silovanu Srpkinja, Press 8 avgust 2012, vesti dana, 12

Đorđević K., 2010, Polovina srednjoškolkopravdava nasilje nad ženama, Politika 23 novembar. str 8.

Đorđević A., Kada veza postane opasna, Cosmopolitan, 18.05.2010
http://www.b92.net/zivot/ljubav.php?nav_id=431947

Đorđević K., Od ruke nasilnika za pola godine stradalo 29 žena, Politika 1 septembar 11, Strana: 8

Đorđević K, Kako izaći iz začaranog kruganasilja Politika 2 septembar 2011, Strana: 8

Đorđević K., Dobrovoljna terapija za porodične nasilnike, Politika 29 avgust 2012 društvo 8

Đorđević K., Praznici napunili sigurnu kuću, Politika 10 januar 2012., društvo 8

Đorđević, Dobrovoljna terapija za porodične nasilnike, Politika 29 avgust 2012 društvo 8

Ekipa Kurira, Snezo, imaš najbolji bataku, 2010, Kurir 2 decembar.

Ekipa Kurira, Doktor me silovao!, Kurir 19 avgust 2011, Strana:12

Ekipa Kurira, Nije htela Filipovo dete, Kurir, 18. 03. 2010.

Ekipa Kurira, Sekirom hteo da ubije sestru, Kurir 26 novembar 2012, hronika, 17
<http://www.kurir-info.rs/sekirom-hteoda-ubije-sestru-clanak-527561>

Ekipa Kurira, UŽAS: Zadavio devojkupred bebom!, Kurir 27 decembar 2012, hronika, 14
Ekipa Kurira, UŽAS: Pijan ubio majku u

kući!, Kurir 8 oktobar 2012, Hronika, 14, 15
Ekipa Kurira, Silovao snajku dok je spavala!, Kurir 14 avgust 2012, hronika, 12

Ekipa Kurira, UŽAS: Pijan ubio majku u kući!, Kurir 8 oktobar 2012, Hronika, 14, 15

Ekipa Kurira, U Kladovu sa golih devojak, Kurir 15 mart 2012

Ekipa Kurira, SRAMOTA: 166.000 evra za renoviranje kancelarije, Kurir 24 decembar 2012, vesti, str. 6

Ekipa Kurira, Udarila po egzotici, BRUKA: Za izučavanje Aboridžina dala osam miliona, Kurir 25 decembar 2012, vesti, str 8.

Ekipa Kurira, BEZ BLAMA: Poverenica sebi dodelila novac?, Kurir 26 decembaz 2012, vesti, str. 8

Ekipa Kurira, Nevena Petrušić puni novčanik sa 325.072 dinara!, Kurir 27 decembar 2012, vesti, str. 8

E.K., Pomahnitali vozač pretukao trudnicu, Kurir 14 septembar 2012, Hronika, 15

E.K. Primorao ženu na oralni seks, Kurir, 29.10.2012.

E.K., Silovao me, a mogla bih majka da mu budem! Monstrumi! Kurir 12 juli 2012, hronika, 15

Ekipa Alo, Koji bolesnik, manijak se oženio, Alo 24 decembar 2012, hronika

E.R., Zločini u porodici: Krivi i oni koji čute Večernje novosti, 20.maj, 2012 hronika

Erker A., Tumaranje u svetuskandala, Danas 19 novembar 2012, terazije

Fonet, Uhapšen zbog sumnje da je drogirao i podvodio devojk, Alo, 20. 11. 2012

Fonet, Šampioni protiv nasilja, Danas 6 novembar 2012, društvo

I.C.L., Mladić zaklao devoku, Kurir, 08.02. 2010.

Ilić J., Smederevska Palanka: Uhapšen harmonikaš osumnjičen za ubistvo pevačice, Večernje novosti 2 februar 2012, hronika, 10

- Ilić J., Smederevo: Silovao u porti crkve, pao na „fejsu“, Večernje novosti, 20.oktobar 2012, hronika
- Ilić J., Smederevo: Nožem izbo ženu, pa sebe, Večernje novosti 8 novembar 2012, hronika
- Ilić J., Smederevo: Sigurna kuća uvek puna, Večernje novosti 7 decembar 2012, Srbija
- I.T., Zbog beznađa pucaju u najbliže, Večernje novosti 12 septembar 2012, Hronika, 13
- Ivetić M., Ada: Silovao šestogodišnju devojčicu, Večernje novosti 20 septembar 2012, hronika
- Ivetić M., Ada: Silovatelj se ne kaje, Večernje novosti 21 septembar 2012, hronika, 13
- Ivančević T., Isterivač đavola, Kurir, 04. 03. 2010.
- Isailović D., Poznanici brutalniji od manijaka iz mraka, Press, 17.jul 2011.
- Ivanović M., Bos i u majici kratkih rukava pobjegao na sneg od oca ubice, Blic, 13. 02. 2012.
- Ivanović M, Ljubomorni otac ubica ostavio troje siročića, Blic, 30. 06. 2012
- Janačković M., Ubica iz Niša spremao i treće venčanjeBlic, 23. 08. 2012
- Jelovac B., Profesor hteo seks u zamenu za ocenu!, Alo, 4 novembar 2011, Strana:6
- Jevremović G., Jagodina: Bolesni sin ubio majku?Večernje novosti 9 januar 2011Hronika 13
- J. G., Majci odsekao glavu! Večernje novosti 10 januar 2012 hronika13
- J.I., Suprugu ubio na ulici, Večernje novosti 25.03. 2010.
- J.I., Maljem presudio svojoj šefici, Večernje novosti 17. 03. 2011, Strana:13
- J.L. , Prikazan film o ženama koje su ubile svoje nasilnike, Danas 22 mart 2012, 5
- Jovanović J.,- B. Hadžić, Meci u ubijenu suprugu i dete, Večernje novosti, 08. septembar 2012.
- Jutarnji program, I program RTSa, 17 januar, četvrtak, 7.40h. Voditeljka Nataša Miljković, sagovornik Zlatko Nikolić
- Kartalović B., Leš zakopali u šumi, Politika, 07.03. 2010.
- Kocić D., Pucao u ženu, pa se ubio, Press 9 avgust 2012, hronika,12
- Kolundžija N., Usmrtili staricu na kućnom pragu, Blic 29 april 2011, Strana:14
- Lalić A.,- Stakić M.,-Adžić A.Ž., Ubica godina brutalno tukao manekenku, vozio je u gepeku kroz grad, Blic, 14. 11. 2012.
- Janković N., Zlatibor: Vratio starici ukradeno stado,Večernje novosti 14 juni 2012, reportaža,10
- Lemajić J., Bajmok: Ubijena u podrumu kuće, Večernje novosti 3 decembar 2011, Strana:12
- Lemajić J., Oduzeo im majku, ostavio pismo, Večernje novosti 15 oktobar 2012, Hronika, 13
- Lopičić M., - Spasić J., Krvavi praznici: ubijaju žene u veme novogodišnjih i božićnih praznika, Kurir 19 decembar 2012, hronika, 4
- Lukić J., Koliko je važan sindrom pretučene žene, Danas, 19.07 2012.
- Luković M., Kragujevac: Molila supruga da je ne zakolje!, Večernje novosti 4 decembar 2012, hronika, 10.
- Luković M, Ujak silovao sve redom, Večernje novosti 27 juli 2012, hronika, 12
- Ljutić J. D., Stara Pazova: Dve smrti zbog ljubomore, Večernje novosti,11. oktobar 2011. str. 16.
- Ljutić D., TE “Nikola Tesla”: Muž zaklao ženu, Večernje novosti 04 juli 2012, hronika, 12

Ljutić J. D., Porast nasilja u porodici, Večernje novosti 19 juli 2011, Strana: 19
Lj.P. Čekićem teško povredio suprugu, pa se ubio, Blic, 17. 02. 2012

Lj. P. - S. K, Fruška gora: Kolima vezanu devojkju vukao po putu, Večernje novosti 23 mart 2012, hronika,15

Ljutić J.D., Porodica skočila kroz prozor, dečak kritično, Večernje novosti 7 decembar 2011, Strana:15

Ljutić J. D, Dve smrti zbog ljubomore, Večernje novosti 12 oktobar 2011, Strana:16

Malešević LJ., Nasilje problem celog društva, Dnevnik 18 12. 2012, društvo 11

SMedija, Znaci psihičkog zlostavljanja: Ove stvari ne smete da trpite! SMedija 24.11.2012
<http://www.smedia.rs/ona/vest/15597/Psihicko-zlostavljanje-Nasilje-u-porodici-Brak-Partneri-Znaci-psihičkog-zlostavljanja-Ove-stvari-ne-smete-da-trpite.html>

Maluhev A, 2010, Romkinje najviše izložene fizičkom, ekonomskom i seksualnom nasilju - Diskriminisane i u Sigurnim kućama, Danas, 19. april.

Marković T., Tragedija u Aleksincu - pijani sin ubio majku, Blic, 01. 05. 2012

Marković-Subota T., Bivši robijaš ubio sekirom vlasnika kuće, pokušao da siluje dete, Blic 28 februar 2012, hronika

Marković-Subota T., - Vašalić V., Devojčica celu noć ležala pored tela oca kojeg je ubio bivši zatvorenik, Blic 29.februar 2012, hronika

Marković Subota T., Žena brutalno pretučena, Maskiran kao nindža silovao radnicu, Blic, 04. 05. 2012

M.D.M. Srbija potpisala Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju nasilja nad ženama, Danas 6 april 2012 društvo 7

M.D.M. Srbija potpisala Konvenciju Saveta Evrope o sprečavanju nasilja nad ženama, Danas 6 april 2012 društvo 7

M.D., Ubistvo i pokušaj samoubistva na Vračaru, Press 11 septembar 2012, Hronika, 10.11

M. I., Ubio sam ženu jer sam bio žrtva porodičnog nasilja, Blic 14. 02. 2012.

M.I., Kašikara ih raznela na rođendan unučeta! Kurir 20 juli 2012, hronika, 13

M.I., Blud posle pijanstva, Večernje novosti 14. avgust 2012, hronika,11

Milikić M.D., Ne diskriminišemo, nego štitimo od diskriminacije, Danas 15 januar 2013, društvo, str. 6

Mijušković M., Manekenka tučena do smrti, Politika 14 novembar 2012, hronika, 9

Milanović O., Stop silovateljima, Politika 1 februar 2012, pogledi, 15

Milenković M. R., Inicijativa u Skupštini Srbije za razrešenje poverenice za zaštitu ravnopravnosti, Traže smenu Nevene Petrušić, Danas 14 januar 2013, društvo, str. 5

M.L. Kragujevac: Zaklao ženu pred decom!Večernje novosti 3 decembar 2012, hronika, 13

Milenković M 2010, Dačić će jednog dana biti premijer, Dijana Vukomanović, nova potpredsednica SPS, u razgovoru za Danas, Danas 14. decembar

Milovanović-Hrašovac I., Krvava despotija muškaraca, Vreme 21 juli 2011, Strana: 22

M.L., Žrtvu krili pet godina, Večernje novosti, 04. 03. 2010.

M.R., Niš: Ubio ćerku i suprugu na drugom mestu? Večernje novosti 20 avgust 2012, Hronika, 11

M. S., Ženu silovao, pa je zadavio!, Press 3 avgust 2011, Strana: 12,13

Nasilni muževi ubijaju,10. 07. 2011
<http://www.crnahronika.rs/nasilni-muzevi-ubili-29-zena/>

Nedeljković V., Šestoro komšija čak 40 minuta tuklo doktorku, Press 3 novembar 2011, Strana: 8

- Nevena Petrušić: Ugrožena nezavisnost Povereništva za ravnopravnost, Blic, 14. 2. 2013.
<http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/362482/Nevena-Petrusic-Ugrozena-nezavisnost-Poverenistva-za-ranopravnost>
- Nikolić Z., Iskasapio ženu zbog 350 evra, Kurir, 27. Mart, 2011
<http://www.kurir-info.rs/crna-hronika/iskasapio-zenu-zbog-350-evra-82202.php>
- N. M. N, Država žmuri na nasilje, Večernje novosti 6 decembar 2012 Hronika 8
- Ninković M., Betonskim blokom smrskao ženi glavu, Press 13 juli 2012, vesti dana, 12
- Ninković M., Brutalno pretukao radnicu, Press 7 novembar 2012, hronika, 16
- Nežić ., Kusturica će od sada govoriti samo kroz filmove, Blic 01. 05. 2013.
<http://www.blic.rs/Vesti/Tema-Dana/380313/Kusturica-ce-od-sada-govoriti-samo-kroz-filmove>
- Onodi L., Dobila batine umesto plate?, Press Vojvodina 19.avgust 2011.
<http://www.pressonline.rs/sr/vesti/Vojvodina/story/172398/Dobila+batine+umesto+plate.html>
- Palić Svetlana, Ispovesti osuđenih žena koje su ubile muževe, Blic, 22 mart 2012, hronika
- Petrović A., Srbija razgovara: kako sprečiti seksualne nasilnike, Politika 19 mart 2012, Srbija razgovara, 6
- Petrović A., Svađe i laži u prisustvu sudskog veštaka, Politika, 13.maj 2012, hronika
- Petrović B., Jelovac B., B. M. - J. P., Ksenija je bila verna Filipu!, Alo, 24.03.2010
http://www.alo.rs/vesti/25641/Ksenija_je_bila_verna_Filipu
- Petrović J., Manijak opet napada na Novom Beogradu, Silovana radnica u autoparionici!!! Alo 4 maj 2012, hronika, 6
- Petrović Lj. Bogosavljević Ž., Čekićem pretukao suprugu, pa se obesio misleći da je mrtva, Blic, 18. 02. 2012
- Pivljanin R, 2010, Može li žena da postane predsednik Srbije, Ravnopravnost polova u politici, Blic 19.decembar.
- Preradović Lj., Futog: Išćupao ženi srce, Večernje novosti 21 mart 2012, hronika, 12
- Preradović Lj., Novi Sad: Kršio zabranu prilaska supruzi, Večernje novosti 18.februar 2012, hronika 13
- Preradović Lj, Parage: Pesnicama usmrtio ženu, Večernje novosti 20 mart 2012, hronika, 11
- Preradović Lj., Simić J., Darijan Musić: Tukao sam je jer me varala, Večernje novosti 15 novembar 2012, hronika, 11
- P Sl., Ečka: U rastrojstvu zaklao majku, Večernje novosti 11 juli 2012, hronika, 16
- P.V. Supružnici iz Uba razneli se bombom, <http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/334073/Supruznici-iz-Uba-razneli-se-bombom>
- Raca M., Otkrili ubistvo posle pet godina, Press, 0. 03. 2010.
- Račić Lj., Monstrum, silovao više od deset žena, Press 24 juli 2012, vesti dana, 10
- Radulović, B., Tukli su se i voleli, Press, 18.03. 2010.
- Radišić N., Devojku udavili i zakopali u šumi, Blic, 06. 03. 2010.
- Radišić N., Niko nije reagovao na modrice žene koju je muž nožem ubio pred decom Blic 6. decembar, 2012, hronika
- Radišić N., Monstrum koji je ubio ženu pred decom, slao poljupce pred odlazak na saslušanje, Blic, 03. 12. 2012
- Radišić N., Kragujevac: Sahranjena žena koju je suprug svirepo izbo nožem Blic 5 decembar 2012, hronika
- Radišić N., Niko nije reagovao na modrice žene koju je muž nožem ubio pred decom Blic 6. decembar, 2012, hronika
- Rakočević T., Ubio majku dvoje dece, a onda sebe! Kurir 02 juli 2012, hronika

Reagovanje: Povodom članka „Misterija Šumana“, 2010, Novčanica od sto maraka: Ko je Klara Šuman, Politikin kulturni dodatak, 17. juli.
R.E.M. 2010, Rubrika: globus, Danas 14. juli, str 12.

Ristović M., Niš: Pištolj za ubistva našao preko Fejsbuka, Večernje novosti, 21. avgust 2012

Ristović M., Niš: Oklagijom ubio majk, Večernje novosti 7 decembar 2012 hronika, 9.

Saopštenje Labris, Smesta prekinuti medijski linč ubijene Ksenije Pajčin, 23.03.2010.
http://www.b92.net/zivot/vesti.php?nav_id=419659&fs=1

S.B., Kruševac: Iskasapio koleginicu na radnom mestu, Večernje novosti, 7 septembar 2012, Hronika, 12

S.B., Ispovest: Moja žena nije bila nevernica, Večernje novosti 11 septembar 2012, Hronika, 13

Skroza T., Mediji – Radio-televizija Srbije Borba do poslednje sekunde, Vreme 22 novembar 2012, mediji, 20

Spasojević V. C., Prepoznajemo samo ekstremno nasilje, Večernje novosti 21. oktobar 2012, društvo

Spasovski D., Koga je briga, Vreme, 22 novembar 2012, društvo, 30

Stanković R., Devojka pretučena metalnom šipkom, Politika 18. mart 2012, hronika

Starčević, Silovao poznanicu celu noć, a potom je tukao štanglom, Blic, 16. 08. 2011.
<http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/271607/Silovao-poznanicu-celu-noc-a-potom-je-tukao-stanglom>

Stojanović M., Majku silovao i ubio, Kurir, 17. 03. 2010.

Stojanović N., Beogradom hara manijak maskiran u policajca! Kurir 24 juli 2012, hronika, 14

Talović V., Sve veći broj zastrašujućih zločina među srođnicima. Ubijanje porodice Večernje novosti 24. avgust 2011, Strana: 13

Talović V., Beda stvara ubice – monstume, Večernje novosti 17 januar 2012, hronika 11

Tanjug, Srbija: U porodičnom nasilju ubijeno 28 žena, Večernje novosti on line, 13 decembar 2011
<http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/aktuelno.290.html:357300-Srbija-U-porodicnom-nasilju-ubijeno-28-zena>

Tanjug, Žrtve sve češće govore o nasilju, B92 26 novembar 2012, vesti

Tanjug, Devojka pretučena na smrt u Novom Sadu, Blic 13 novembar 2012, hronika

Tanjug, Ubio ženu udarcem kamenom u glavu, B92 13 juli 2012, hronika

Tanjug “Marijinim zakonom” protiv pedofila i silovatelja, 30. mart 2012.

Tanjug, Protiv zlostavljanja starih, B92 15 juni 2012, vesti

Tomčić S., Orgijali sa mojom ćerkom, Kurir 14 mart 2012, vesti, 8

Torlak N., 2011, Rodna ravnopravnost u ogledalu ženske štampe, Komunikacione strategije, pokušaj teorijske konceptualizacije, Komunikacije, mediji, kultura, Godišnjak Fakulteta za kulturu i medije, Megatrend univerzitet, Beograd, str. 191 – 199

Tragična smrt Ksenije Pajčin i Kapisode, Mondo, 16. mart 2010.
http://www.mondo.rs/s163685/Hronika_i_Drustvo/Pajcin_i_Kapisoda_pronadjeni_mrtvi_u_stanu.html

Trenutak istine, TV Pink, 31.03, 2010.

Trošelj S, 2010, Više od sporta: dr Boško Đukanović, Žene mogu da budu sve samo ne hirurzi, Politika, 15 avgust.

Urošević J., Pucao supruzi u grudi, pa se ubio, Blic, 27. 05. 2012.

- Uskoković Z., Porodični zločini sve češći, Večernje novosti 5 septembar 2011, Strana:11
- Vasiljević J., Ubio suprugu ispred kuće, Press, 25. mart 2010.
- Vasiljević J., Ispovest harmonikaša: Morao sam da je ubijem, Press, 03. 02. 2012. vesti dana, str 12
- V.C.S., Batine koštaju državu četiri milijarde, Večernje novosti 15.oktobar, Strana:6
- V.C.S., Mržnja na daljinu, Večernje novosti 5 septembar 2011, Strana:11
- V. C. S, Polovina žena trpi batine, Večernje novosti, 25.novembar, 2012, društvo
- V.C.S., Crna knjiga nastranih, Večernje novosti 26 mart 2012, društvo, 4
- Veljković M., Novinarka dobila batine od predsednika, Danas 12 mart 2012, društvo, 5
- V.C.S. , Na silu pod tuđi krov, Večernje novosti 10 septembar 2012, Društvo , 5
- Vesti, Ksenija i Filip - tragedija, a ne romana, Smedia, 24.03.2010.
<http://www.naslovi.net/2010-03-24/s-media/ksenija-i-filip-tragedija-a-ne-romansa/1617322>
- V.M., Registracija pedofila još na čekanju Večernje novosti 30 juli 201, hronika, 13
- V.M.-N.M.N., Večernje novosti 28 novembar 2012, događaji, 31
- Vranješević B., Ujak silovao epileptičarku i dete od četiri godine! Kurir 27 07 2012, hronika, 14
- Vučković V., Ubijena jer je otkrila tajnu vezu zeta i mlađe ćerke, Press 14 mart 2012, vesti dana, 12
- Vukmirović Đ., Babić B., Ubica ponavljao: "Mrzim žene", Večernje novosti 10. juni 2011, Strana:12
- Vukosavljević D., Krvavi pečat zločina iz strasti, Politika 30 juli 2012, hronika, 10
- Zafirov D., Svaka četvrta žena ugrožena nasiljem, Pravda, 14 maj 2012, beogradska, B1
- Z.M., Strože kazne za porodične nasilnike, Danas 24 avgust 2011, Strana: 7
- Z.M., Ubio suprugu pred detetom, Blic, Novi magazin, 20.03.2012
- Z.N., Čovek sa najsmešnijim šiškicama ponovo u pritvoru! Nepopravljiv! Kurir 27 decembar 2012, hronika, 15
- Z.N, Nasilnici ubijaju pred decom, Kurir 4 decembar 2012, hronika, 13
- Živanović K., Uzbunjivači ponekad učenjivači, Danas 6 februar 2013, terazije, str 12
- Živanović N., Ljubomora prerasta u epidemju, Blic, 1. februar 2010.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

316.662-055.2(497.11)"20"
343.615-055.2(497.11)"20"
316.774:35.078.7(497.11)"20"
316.774:174(497.11)"20"

МРШЕВИЋ, Зорица, 19-
Квалитативна анализа медијског
извештавања о насиљу над женама у Србији /
Zorica Mršević. - Београд : Program
Уједињених нација за развој, 2013 (Београд :
DMD). - 165 стр. ; 26 cm

Тираж 300. - Анекс 1 : Упитник: стр. 145-152.
- Напомене и библиографске reference уз
текст. - Библиографија: стр. 155-165. -
Summary: Media Coverage of Violence against
Woman in Serbia-Qualitative Analys.

ISBN 978-86-7728-202-8

а) Жртве насиља - Жене - Србија - 21в в)
Медији - Србија - 21в с) Информисање - Србија - 21в

COBISS.SR-ID 200280332

Насилје над женама је резултат наравнотеже моћи између жена и мушкарца. Према Општој препоруци 19 УН Комитета CEDAW (1992.) насилје над женама представља облик дискриминације у смислу члана 1. Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена (CEDAW) и треба га сматрати озбиљним кршењем женских људских права: „Конвенција у члану 1 дефинише дискриминацију жена. Дефиниција дискриминације обухвата родно засновано насилје, односно насилје које је усмерено против жене само због тога што је жена, или које непропорционално погађа жене. Обухвата сваки поступак који доводи до nanoшења штете или патње физичке, менталне или сексуалне природе, укључујући и претње таквим поступцима, као и принуду и друге облике ограничавања слобode. Родно засновано насилје представља кршење специфичних одредба Конвенције, без озбира на то да ли те одредбе изричито спominју насилје.”

Декларација Уједињених нација о елиминисању насиља над женама из 1993. године дефинише кључне облике насиља над женама прецизирајући да такво насилје може бити физичке, сексуалне или психичке природе, и да се може испољавати: 1. у оквиру породице што обухвата премаћивање, сексуално зlostављање женске деце, силовање у браку, генитално сакраћење жена и насилје од стране других особа изузев супружника; 2. у оквиру шире заједнице, укључујући силовање, сексуално зlostављање и сексуално uznemiravanje на радном месту и 3. насилје које врши или подстиће држава где год да се оно одвија.

Насилје које се чини према члановима породице има *specifične karakteristike* у односу на насилје учињено ван породице. **Насилје у породици** увек представља *zloupotrebu моћи и kontrolisanje* чланова породице који имају мање моћи или располажу мањим ресурсима. У већини друштава, нарочито у традиционалним и патријархалним заједницама, мушкарци имају знатно више моћи – не само физичке, већ и економске и друштвене.

Насилје у породици је „насилје у породици” означава свако дело физичког, сексуалног, психичког односно економског насиља до којег дође у породици или домаћинству односно између бивших односно садашњих супружника односно партнера, независно од тога да ли учинилац дели или је делио домаћинство са жртвом;“, како се наводи у чл. 3. Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.

